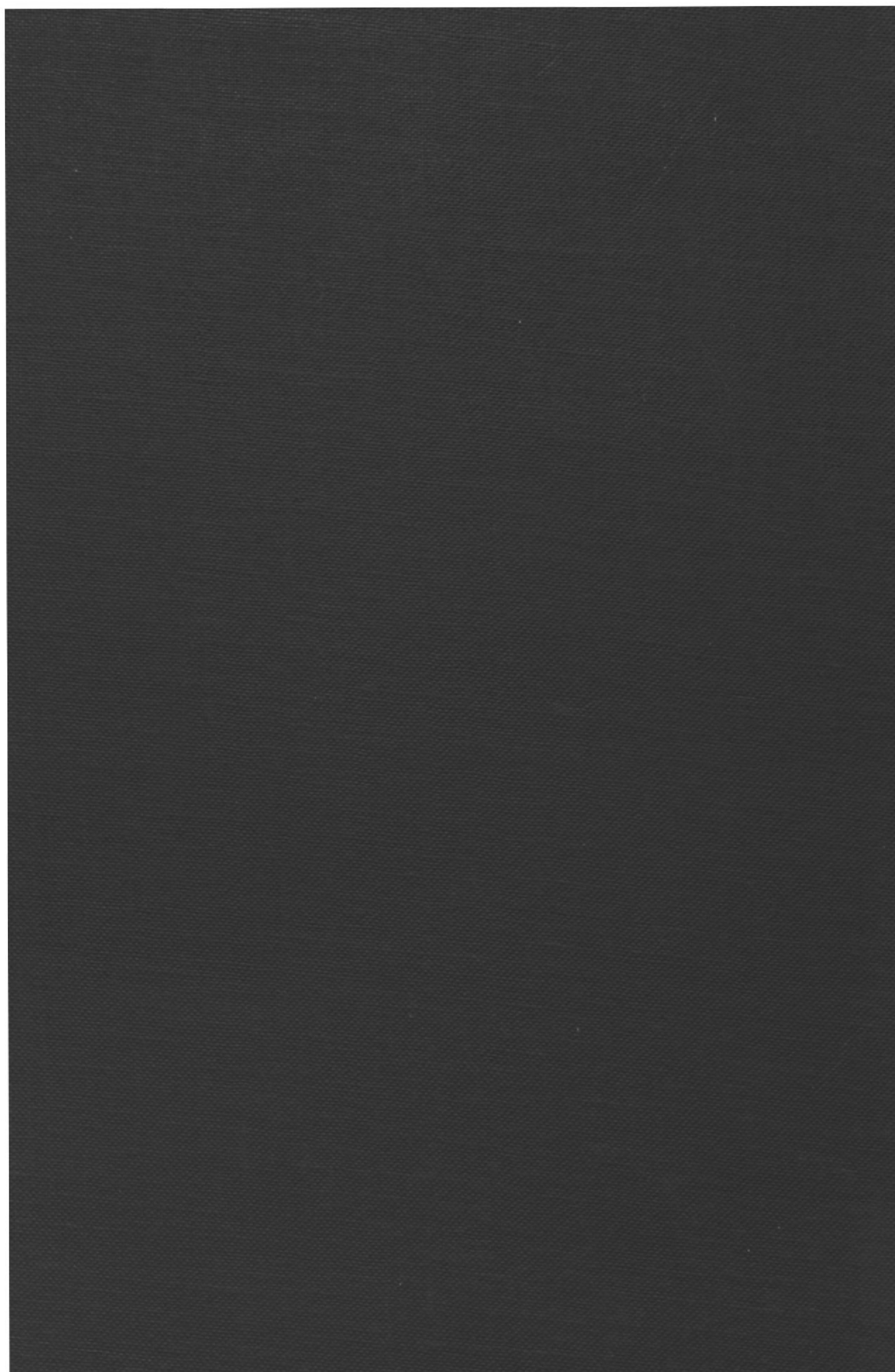

De

West-Indische Gids

ONDER REDACTIE VAN

Prof. Dr. J. BOEKE, Mr. B. DE GAAY FORTMAN
en W. R. MENKMAN.

TWINTIGSTE JAARGANG 1938

EENENTWINTIGSTE DEEL

'S-GRAVENHAGE
MARTINUS NIJHOFF
1938

PRINTED IN THE NETHERLANDS

INHOUD VAN DEN TWINTIGSTEN JAARGANG

ABBENHUIS Fr. M. F., Creolen 148
BISWAMITRE, C. R., Suriname gedurende de regeering van Koningin Wilhelmina 353
COHEN HENRIQUEZ, dr. ir. P., Zeewaterverwerking . . . 321
COMVALIUS, THEOD A. C., Twee historische liederen in Suriname 291
ETTINGER, J. VAN, Wijziging van de regeling nopens het circulatiebankwezen van Curaçao 175
GAAY FORTMAN, mr. B. DE, Staatkundige geschiedenis van Curaçao (De Curaçaosche begrooting voor 1938) . . . 234
—— Curaçao onder de regeering van koningin Wilhelmina 262
—— Economische en sociale vraagstukken in Curaçao . . 329
—— Kroniek 30, 60, 91, 125, 156, 285, 315, 349, 381
—— Boekbespreking:

1. Dr. mr. J. A. E. Buiskool, *Surinaamsch staatsrecht* (19). — 2. L. C. Vrijman, *Slavenhalers en slavenhandel* (54). — 3. *1938 West-Indische kalender* (55). — 4. *Nieuw-Nederlandsch Biografisch Woordenboek X* (55). — 5. *Kalender* van de „Curaçao Trading Company S.A." (55). — 6. *Wat is dat? De encyclopedie voor jongeren* (55, 152, 311). — 7. Emilio L. Henriquez, *Anoranzas de una vida meritoria* (152). — 8. B. A. Kwast en C. Lekkerkerker, *Beknopt leerboek der aardrijkskunde voor burgerscholen, Gymnasia en Kweekscholen.* P. Eibergen en C. Lekkerkerker, *Sociale geografie van Nederland en zijn overzeesche gewesten*; dr. A. Blonk, J. Brummelkamp en dr. J. J. Fahrenfort, *Hoofdstukken uit de volkenkunde en de sociale aardrijkskunde voor de middelbare scholen* (253). — 9. *Handboek voor Suriname en Curaçao* (254). — 10. *Economisch statistische berichten* (254).

GOEJE, C. H. DE, De bevolking van Amerika 129
HENGEL, dr. J. W. A. VAN, De Curaçaosche realen en stuivers van 1821 en 1822 228
HOYER, W. M., De naam „Curaçao" 225
—— De naam „Aruba" 370
JOSSELIN DE JONG, dr. J. P. B., Folklore van Suriname 1
KESLER, C. K., Javanen in Suriname reeds in het jaar 1714? 270

KNAPPERT, dr. L., Naamlijst der Gereformeerde lidmaten in Jesu Christi gemeente binnen Curaçao door beleydenisse als door attestatie, 23 Dec. 1730 214
KRONIEK 27, 56, 89, 120, 153, 247, 282, 312, 346, 278
LAMPE, H. E., Shi 275
LATOUR O. P., M. D., „Cuenta di Nanzi" . . 9, 103, 143, 296
LEGÈNE, P. M. Boekbespreking:

Hans van Amstel, *Jong Suriname op avontuur* (251)

MENKMAN, W. R., Oorlog en handel in West-Indië 77, 97
—— Tortola 178
—— Nederland in Brazilië en de Caraïbische zee 193
—— Moderne ontdekkingsreizen in het Surinaamsche binnenland 342
—— Kroniek . 27, 56, 89, 120, 153, 247, 282, 312, 346, 378
—— Boekbespreking:

1. Mr. Izak Prins, *Gegevens betreffende de „oprechte Hollandsche civet"* (23). — 2. Dr. David van der Sterre, *Zeer Aenmerkelijke Reysen gedaan door Jan Erasmus Reyning* (bewerkt door L. C. Vrijman) (45). — 3. Hendrik de Leeuw, *Onze West* (306). — 4. Dr. J. Denucé, *Afrika in de XVIde eeuw en de handel van Antwerpen* (375).

—— Jubileum-tentoonstelling 1938 317
OUDSCHANS DENTZ, F., Surinaamsche journalistiek 33, 65, 289
—— De familie Van Heemskerk in Suriname 327
—— Bibliografie 32, 64, 94, 127, 159, 255, 288, 318, 351, 383
PREY, L. C., Suriname en het luchtverkeer 137
RADEMAKER, Boekbespreking:

Dr. J. Mebius, *Geneeskundige Hulp. Populair Geneeskundig en Hygienisch Handboek* (150).

RUTGERS, dr. A. A. L., Suriname onder de regeering van Koningin Wilhelmina 1898—1938 257
J. F. Snelleman † . . . . vóór 161
VERWEY, ir. R. A., De sociale ontwikkelingsgang van Curaçao 161
WAGENAAR HUMMELINCK, P. Over verweeringsholten in dioriethblokken op Aruba 364
WEYTINGH, C. R., Eenige aanvullingen op de Encyclopaedie van West-Indië. De krijgsmacht in Suriname . . . 276
—— II De krijgsmacht in Curaçao 372
ZAAL, G. Ph., Loterijen in Suriname 109

FOLKLORE VAN SURINAME

EEN BELANGRIJK BOEK

DOOR

DR. J. P. B. DE JOSSELIN DE JONG

Melville J. Herskovits and Frances S. Herskovits, Suriname Folk-Lore. With transcriptions of Suriname Songs and musicological analysis by Dr. M. Kolinski (Columbia University Contributions to Anthropology, Volume XXVII), New York, Columbia University Press, 1936.

Dit boek berust op onderzoekingen gedurende de zomers van 1928 en 1929 onder de binnen- en benedenlandsche bevolkingsgroepen van Afrikaansche afkomst in Suriname. De eerstbedoelde groep, die der Boschnegers, is vertegenwoordigd door een aantal spreekwoorden, raadsels en gezangen in het Saramacca-dialect en meer dan 100 Djoeka-liederen, terwijl de musicologische beschrijving (door Dr. M. Kolinski) op beide groepen betrekking heeft. Verreweg het grootste deel van het boek is echter gewijd aan de benedenlandsche en speciaal aan de negerbevolking van Paramaribo. Reeds in een vroegere voorloopige publicatie over de sociale organisatie der Boschnegers (in *Proceedings of the twenty-third international congress of americanists*, New York 1930, p. 713) en in hun aardig boek *Rebel Destiny, Among the Bush-Negroes of Dutch Guiana* (New York 1934) hadden de auteurs getoond, met veel profijt onder deze slecht bestudeerde bevolkingsgroep gewerkt te hebben, zoodat de volledige publicatie van hun resultaten met spanning werd tegemoetgezien. Het boek, dat thans voor ons ligt, heeft onze groote verwachtingen niet beschaamd. Onder den bescheiden titel van ,,Suriname Folk-Lore'' geeft het niets minder dan een zorgvuldige ethnologische beschrijving van de stadsnegerbevolkig en een aanzienlijk deel der inheemsche litteratuur in Negerengelsch en Engelsche vertaling met taalkundige toelichting en een rijk vergelijkingsmateriaal aan Westafrikaan-

sche en Antillische parallelen. Ongetwijfeld zijn de schrijvers erin geslaagd te bewijzen, wat door sommigen wel eens betwijfeld werd, dat ook de cultuur der gechristianizeerde en gemodernizeerde stadsbevolking nog tal van duidelijk traceerbare Westafrikaansche elementen bevat, en zelfs in 't algemeen nog een onmiskenbaar Westafrikaansch karakter vertoont. De term „Westafrikaansch", hoewel vaag, is in dit geval bruikbaar, omdat ondanks alle taal- en cultuurverschillen tusschen de vele Westafrikaansche volken, die in het Surinaamsche mengelmoes vertegenwoordigd zijn, dat heele Westafrika, vergeleken bij al wat Amerikaansch of Americano-Europeesch is, zich als een betrekkelijk homogeen cultuurgebied aan ons voordoet. Wij kunnen dit gebied trouwens nog wel iets nader omgrenzen, want het wordt steeds duidelijker, dat in alle onder Afrikaanschen invloed tot stand gekomen taal- en cultuurcreolizeeringen in Amerika het Westsoedaneesche element overheerschend is. Wat de taalcreolizeeringen betreft was daar reeds vroeger op gewezen, zoo o.a. ten aanzien van het Negerhollandsch van St. Thomas en St. John (zie *Mededeelingen Koninkl. Akad. v. Wetensch.* 57, serie A, No. 4), en dat het ook van de overige cultuur geldt, mag na het grondig onderzoek dat ons nu bezighoudt als bewezen worden beschouwd.

Het spreekt vanzelf, dat ook dit boek van 766 bladzijden tal van speciale kwesties onopgelost laat en dat de beoordeeling der gegevens, bijvoorbeeld in de ethnologische beschrijving, soms voor discussie vatbaar is. De schrijvers zelf wijzen trouwens uitdrukkelijk op het voorloopig karakter van hun zienswijze ten aanzien van allerlei punten waarop na de uitwerking en publicatie van al hun in Westafrika verzamelde gegevens waarschijnlijk nog wel nieuw licht zal vallen. De beschikbare plaatsruimte gedoogt niet op dit alles in te gaan. Wij zullen ons moeten beperken tot een beknopt overzicht van den rijken inhoud en een paar opmerkingen over enkele nieuwe of althans nu voor 't eerst duidelijk beschreven gegevens van bijzonder belang.

De stof is verdeeld over drie afdeelingen. Part I, getiteld „Notes on the Culture of the Paramaribo Negroes", behandelt het geheel van gebruiken en opvattingen, dat als karakteristiek voor dit deel der bevolking mag gelden. Wij zullen niet alle titels van afzonderlijke paragraphen opsommen, maar alleen vermelden, dat o.a. afzonderlijke schetsen worden gewijd aan „The Koto-Missi", „Fiofio", „Gods and Familiar Spirits", „Magic, Good and Evil", „The Spirits of the Dead". Part II geeft „Stories, Riddles, Proverbs and Dreams". Het materiaal zelf omvat 148 verhalen

uit Paramaribo, 106 raadsels, voor verreweg 't grootste deel eveneens uit Paramaribo, 144 spreekwoorden in taki-taki of benedenlandsch Negerengelsch, 49 spreekwoorden van de Saramacca-groep en 29 inheemsche droomverklaringen, en wordt voorafgegaan door een zorgvuldige wetenschappelijke inleiding, die rekenschap aflegt van de methode van opneming en de gebruikte spelling en verder als een taalkundige, folkloristische en ethnologische toelichting gekenschetst kan worden. Part III is gewijd aan de muziek.Ook dit deel is in verschillende hoofdstukken verdeeld. Eerst komt de musicologische analyse door Dr. Kolinski; daarop volgen een voorloopige ethnologische beoordeeling en een beschrijving der muziekinstrumenten. Het materiaal bestaat uit 263 liedjes, waarvan 112 van de Djoeka, 143 van de Stads-negers en 8 uit Haiti afkomstig zijn. En eindelijk volgen dan nog eenige analyses van toonstructuur en verscheidene woorden- en andere lijsten als appendices.

Wat de ethnologische inleiding aangaat, zij hier in de eerste plaats de aandacht gevestigd op de interessante mededeelingen en beschouwingen over de hoofddoek en de belangrijke rol die dit kleedingstuk in het leven der Surinaamsche vrouw vervult. De figuurpatronen dezer doeken worden aangeduid met namen die, in den vorm van een spreekwoord of op andere wijze, een toespeling bevatten op een gebeurtenis, een situatie, dikwijls van erotischen aard, die men hekelt. Er bestaat in den regel geen enkel verband tusschen den naam en de versiering waarop hij doelt; in de enkele gevallen dat er wel eenig verband valt te constateeren, wanneer bijv. een doek klaarblijkelijk genoemd is naar de overheerschende kleur der figuren, bevat de naam, zoover de ervaring der auteurs gaat, geen sociale toespeling. Ook de bindwijzen worden aangeduid met namen. In dit geval bestaat er wel verband. Deze namen hebben namelijk vooral betrekking op de stemming van de draagster, en de bindwijzen drukken hetzelfde uit. Zoo geeft de bindwijze genaamd *trobi* („trouble") te kennen, dat de draagster van de doek aan een slecht humeur lijdt en dat men beter doet, uit haar buurt te blijven. Deze bindwijze is gekenmerkt door een driehoekig vouwsel, netjes van voren, maar met loshangende einden van achteren. De auteurs wijzen erop, dat dit namensysteem in verband met de hoofddoek typisch Westafrikaansch is. Wij mogen vermoeden, dat het ontbreken van verband tusschen figuurpatroon en naam een (in betrekkelijken zin) moderne trek is en een gevolg van het ongebreidelde gebruik van bedrukte katoentjes met hun onbegrensde patroonsvariatie. Het

zou zeker van belang zijn, na te gaan, hoe dit gebruik zich verder ontwikkelt.

Zeer belangrijk zijn ook de mededeelingen over de socio-familiale en de religieuze banden tusschen ouders en kinderen. In sociaal opzicht bestaat er een zeer sterke band tusschen moeder (resp. moeder's familie in de vrouwelijke lijn) en kind. Ofschoon de stadsbevolking, naar de gepubliceerde gegevens te oordeelen, geen clan-systeem meer heeft, blijkt toch wel duidelijk, dat het ook hier vooral gaat om het onderscheid tusschen patrilineale en matrilineale verwantschap. Bepaalde verboden van bovennatuurlijke orde (taboe's), genaamd *trefu* of *kina*, zijn erfelijk in de mannelijke lijn. Divinatie-technieken en *winti* (goden of demonen) worden bij voorkeur nagelaten door een man aan zijn broer en door een vrouw aan haar zuster. Is men de laatste van zijn generatie, dan vererft dit bezit van een vrouw op haar dochter en van een man op zijn zuster's zoon. Ontbreken kinderen, dan denkt een vrouw in de eerste plaats aan haar zuster's dochter en een man aan zijn zuster's zoon. Uitzonderingen op deze regels ontbreken weliswaar niet, maar het valt toch niet te betwijfelen, dat voor beide soorten van bovennatuurlijk bezit matrilineale vererving als normaal wordt beschouwd. Dit geldt ook van *kunu*, de bovennatuurlijke straf voor het schenden van een taboe in den vorm van de bezoeking door een boosaardigen *winti* als kwelduivel. Het is de moeite waard eraan te herinneren wat ons sinds de belangrijke, hoewel zeer beknopte, mededeelingen van Dr. Herskovits in zijn bovenvermeld opstel van de Boschnegers dienaangaande bekend is. De schrijver trof daar een duidelijk matrilineaal clan-stelsel aan. De Aucaners kennen heilige clan-dieren, *tref* genaamd, die dus erfelijk zijn in de vrouwelijke lijn. Bij de Saramacca-groep werd dit geloof niet gevonden, maar hier bleken zekere bovennatuurlijke genees- en afweermiddelen matrilineaal te vererven. Beide groepen kennen bovendien voedsel-taboe's en afweermiddelen, die als patrilineaal erfelijk gelden. De auteurs brengen deze tweeërlei erfelijkheid in verband met het dubbele clansysteem of, zooals zij het uitdrukken, de „dubbele exogamie", bij Afrikaansche volken als de Ashanti. Inderdaad werpen de Afrikaansche gegevens een helder licht op den achtergrond dezer verschijnselen. Het is nauwelijks aan twijfel onderhevig, dat de voedsel-taboe's overblijfselen zijn van een patrilineaal clantotemisme, terwijl de clan-dier-vereering als het overblijfsel van een matrilineaal totemisme is op te vatten. Dat de clans bij de Boschnegers ook nu nog „min of meer" gelocalizeerd zijn, wijst

op een locaal matrilineaal clan-totemisme. In verband hiermee is het de moeite waard op te merken, dat ook bij de stadsbevolking de belangrijkste groep van *winti* de „aardmoeder"-groep is, d.w.z. de vrouwelijke godheden van de plaats, het gebied, de aarde, in haar verschillende manifestaties. Tegenover de aarde-groep, die zich vooral in den vorm van slangen openbaart, staat de groep van hemel-godheden, zooals de 7 dondergoden, die zich eveneens als slangen kunnen incarneeren. En daar dit ook van alle soorten van demonische wezens inclusief de voorouders geldt, kan men zeggen, dat alles samenvloeit in de slang. Dit blijkt ook uit de voorstelling, dat de hemelgoden zich vereenigen met vrouwelijke slangen en omgekeerd de aardgodheden met mannelijke slangen. Hemel en aarde zijn in deze voorstelling dus het mannelijke en het vrouwelijke aspect van het alles omvattende en dus natuurlijk ook tweeslachtige slangewezen. De voorouders zijn in het ritueel met de aarde geassocieerd. Het ligt voor de hand te vermoeden, dat deze voorstelling meer in 't bijzonder — vroeger wellicht uitsluitend — de matrilineale voorouders geldt, maar uit de thans beschikbare gegevens valt een mythisch onderscheid tusschen patrilineale en matrilineale voorouders niet met zekerheid af te leiden. Wie zich een denkbeeld wil vormen over de mythische stelsels in Afrika, waarin het Surinaamsche voorstellingscomplex ongetwijfeld wortelt, zij hier, behalve naar de door de schrijvers vermelde litteratuur, ook nog verwezen naar H. G. Luttig, *The religious system and social organisation of the Herero. A study in Bantu culture* (Utrecht 1934) en over de mythische beteekenis van de slang in tal van culturen raadplege men G. W. Locher, *The serpent in Kwakiutl religion. A study in primitive culture* (Leiden 1932).

Part II, dat ongeveer de helft van het heele boek in beslag neemt, is niet minder rijk aan gegevens en beschouwingen die tot nadere gedachtewisseling aanleiding geven dan de ethnologische beschrijving bleek te zijn. Wij moeten ons weer tot enkele punten bepalen. Van bijzonder belang is het zeer nauwgezet onderzoek naar de herkomst van een aantal uitdrukkingswijzen, waarvan de schrijvers terecht niet konden aannemen, dat zij eenvoudig als uitingen van onbeholpenheid bij het gebruik der vreemde taal zouden zijn te beschouwen. Hun studie van de gepubliceerde gegevens, aangevuld door eigen onderzoek in Westafrika, heeft hen in staat gesteld de Arikaansche herkomst van het grootste deel dier morphologische en syntactische eigenaardigheden onomstootelijk vast te stellen. De bereikte resultaten wettigen de verwach-

ting, dat voortgezet onderzoek door specialisten op 't gebied der Westsoedaneesche talenwereld nog heel wat aanrakingspunten aan 't licht zullen brengen, die niet zoo aan de oppervlakte liggen en daardoor tot nog toe aan de aandacht zijn ontsnapt. Waarschijnlijk zal dan ook de overwegend Westsoedaneesche geaardheid van het klanksysteem komen vast te staan. Dat verreweg het grootste deel van den woordenschat al dezer Westindische specimina van taalcreolizeering aan de Europeesche talen waarmee men te maken had (Engelsch, Nederlandsch, Portugeesch, Spaansch) ontleend is, sluit volstrekt niet de mogelijkheid uit, dat de ontwikkeling der klanksystemen niettemin in hoofdzaak door typisch Westsoedaneesche tendenties beheerscht bleef.

Na het gezegde behoeft het geen betoog, dat het den schrijvers ook niet moeilijk viel, het overwegend Afrikaansche karakter der inheemsche litteratuur in 't licht te stellen .Het is opmerkelijk, dat de bevolking van Paramaribo niet, zooals de overeenkomstige bevolkingsgroep op St. Thomas en St. John, onderscheid maakt tusschen,,oldtime stories" en „stories from books" of „school stories" (zie *Het huidige Negerhollandsch,* Verh. Kon. Akad. v. Wet. Amsterdam 1926) Alle verhalen noemt men in Paramaribo *Anansi-tori* en de auteurs verklaren dit uit een Ashanti-mythe, die verhaalt hoe Anansi op deze wijze werd beloond voor zijn werk in dienst van God. Het is mogelijk, dat de auteurs in zooverre gelijk hebben (zij konden zich op een zeer besliste uitlating van den Ashanti-kenner Rattray beroepen), dat de bedoelde mythe inderdaad nog in Suriname heeft doorgewerkt, maar daarmee is nog niet verklaard, dat men zelfs in het doodenritueel geen onderscheid maakt tusschen daarbij hoorende en niet daarbij hoorende vertellingen. Ook op de bovengenoemde eilanden spelen de Anansi-verhalen een rol in het doodenritueel, maar al wat men tot de boeken- of schoolverhalen rekent komt niet in aanmerking om bij die gelegenheid te worden voorgedragen. Weliswaar is de onderscheiding ook hier, historisch beschouwd, vrij willekeurig. Gepubliceerd en ongepubliceerd sprookjes- en mythenmateriaal van beide vastelanden is in de litteraire traditie tot een onontleedbaar geheel vergroeid, zoodat soms bijna woordelijk uitGrimm navertelde sprookjes als „old-time stories" gelden, terwijl op school en via verzamelingen als „Uncle Remus" in omloop gebrachte Afrikaansche sprookjes niet als zoodanig worden herkend en dus bij „school stories" worden ingedeeld. Dit neemt echter niet weg, dat men een traditioneele tegenstelling oud-eigen —

nieuw-vreemd kent en tracht te handhaven. Wellicht moeten wij de verklaring zoeken in de omstandigheid, dat deze Negerhollandsche taalgemeenschap, tevens de draagster der Negerhollandsche traditie in ruimeren zin, uit een kleine, snel uitstervende groep van ouderen bestaat, die van de jongere geslachten — die de taal zelfs niet kennen— geen steun meer krijgt, maar evenmin — juist tengevolge van haar isolement — voor modernizeerende invloeden van die jongeren vatbaar is. In Paramaribo daarentegen, waar de Negerengelsche traditie en wat daarmee samenhangt gedragen wordt door de gansche Afrikaansche bevolkingsgroep, een integreerend deel der levende cultuur vormt, en dus niet door een kloof van het cultuurleven eener jongere generatie gescheiden is, voltrekt zich een modernizeeringsproces, dat op den duur ook de meest essentieele elementen der oude cultuur aantast — ook zonder dat men bewust met dat oude breekt of het heele complex mèt de oudste generatie van het tooneel verdwijnt.

Dat de verhalenschat ook voor de bevolking zelf tot litteratuur geworden is, men kan wel zeggen tot *profane* litteratuur, ondanks het nog steeds niet verbroken verband met het doodenceremonieel, blijkt ook uit het ontbreken van echte *mythen*, onverbreekbaar verbonden met het godsdienstig ritueel, waarvan zij als 't ware rekenschap geven. Misschien is dit desintegratie-proces bij de Boschnegers nog niet zoo ver gevorderd. Althans bleek de religieuze beteekenis van vele liederen daar nog niet zoozeer vervaagd te zijn als bij de stadsbevolking. Het kostte den schrijvers vaak moeite, den juisten tekst te bemachtigen; de namen van voorouders en andere bovennatuurlijke wezens trachtte men achter te houden en het zingen in de phonograaf werd dikwijls voorafgegaan door een toelichtende verontschuldiging jegens de voorouders. Het zeer ouderwetsch karakter dezer gezangteksten, vooral van die in de geheime Kromanti-taal, valt trouwens niet meer te betwijfelen sedert de schrijvers de merkwaardige ontdekking hebben gedaan, dat hun Fanti- en Ashanti-zegslieden van de Goudkust een aantal dezer liedjes geheel konden vertalen. Van deze Kromanti-litteratuur zijn dus blijkbaar heele stukken nog nagenoeg zuiver Afrikaansch; geen wonder, dat een zoo zorgvuldig bewaarde traditie haar sacralen aard nog niet verloren heeft.

De voltooiïng van dit belangrijke werk, welks rijke inhoud in deze beknopte bespreking niet tot zijn recht kon komen, is een gelukwensch zeker waard. Nu de schrijvers eenmaal hun aan-

dacht op Suriname hebben gericht, mogen wij hopen, dat zij het niet bij dit eerste onderzoek zullen laten, maar zullen voortgaan, zich te wijden aan een wetenschappelijke taak, die Nederland blijkbaar gaarne aan anderen overlaat — maar beschamend is het!

Oegstgeest, October 1937.

„CUENTA DI NANZI"

DOOR

M. D. LATOUR O.P.

II

NANZI EN DE KONING (COMPA NANZI Y SHON AREY)

Eens waren er veel mensen zonder werk. Toen dit den koning ter ore kwam, liet hij alle moeders, die kleine kinderen hadden, bij elkaar zoeken om in zijn moestuin „kouseband" (een soort spersieboontjes, maar langer en smaller dan de Hollandse) te plukken. Ten bewijze, dat ze inderdaad kleine kinderen hadden, moesten ze die meebrengen.

Toen Nanzi dat hoorde, ging hij gauw naar huis en zei tot zijn vrouw, Shi Maria: „Weet je wát! Ik kleed me net eender aan als een baby en dan draag je me naar de tuinen van den koning."

Nanzi zette een kapje op, trok een luier aan en deed een fopspeen in zijn mond. Shi Maria droeg hem zo naar de tuinen bij het paleis. Daar brachten alle moeders hun kindertjes bijeen onder een grote boom.

Tegen het middaguur kregen de kleinen natuurlijk honger en begonnen een gezamenlijk geschrei aan te heffen, dat horen en zien verging De baby's huilden natuurlijk met babystemmen, maar Nanzi's geschrei leek wel op het geknor van een varken.

De koning luisterde met stijgende verwondering naar dat zonderlinge geschrei, dat hem geweldig hinderde. Het had een ogenblik opgehouden, maar plotseling zette Nanzi weer met vernieuwde krachten een nieuwe huilpartij in.

Toen had de koning er genoeg van. Om er een eind aan te maken, riep hij uit alle macht: „Moeders! Gauw je kleintjes oppakken, want de boom dreigt te vallen."

De moeders kwamen aanstormen, maar Nanzi wachtte niet, tot de boom op zijn hoofd zou vallen en vloog er vandoor. Dit had echter tot ongelukkig gevolg, dat hij zijn mutsje, luier en speen verloor.

Toen de koning dat zag, begon hij hard te lachen en hij begreep dat het Nanzi weer was geweest.

NANZI EN ZEZE (COMPA NANZI CU COMPA ZEZE)

Op zekere dag liepen Nanzi en Zese samen honger te lijden op het veld. „Zeze", zei Nansi, „laten we een schaap gaan stelen bij den koning."

„Geen kwaad idee," vond Zeze.

Zij begaven zich aanstonds op weg, kwamen bij de koraal [1]) van den koning, drongen er voorzichtig in door, zochten eens goed rond en verdwenen weer even stil en ongemerkt als ze gekomen waren, met een vet schaap.

Het vlees viel de beide Compaders zeer in de smaak en ze besloten dagelijks een schaap uit de koraal van Shon Arey weg te halen.

Toen echter op zekere dag Shon Arey zelf zijn kudde kwam inspecteren, kwam het hem voor, dat er veel schapen gestolen moesten zijn. Hij raasde hevig: „Wie. voor den duivel, is hier bezig al mijn schapen een voor een in de wacht te slepen?"

Hij dacht na wat hij doen zou en liet ten slotte Cha Tiger bij zich komen.

„Wie weet, of het Nanzi niet is!" meende Cha Tiger.

De koning verzocht den tijger toen, of hij niet tussen de schapen zou willen liggen, om eens een oogje in het zeil te houden.

„Goed", zei de tijger, en hij ging in een schapenvacht gehuld bij de schapen liggen.

's Avonds kwamen de twee gepatenteerde dieven weer op de mooie schapen van den koning af.

„Blijf buiten staan en hinder me niet," zei Nanzi tot Zeze, „want het eerste schaap dat ik daar zie staan, is al een prachtig dik dier."

Zeze bleef buiten staan en Nanzi reikte hem de buit over. Vervolgens sprong Nanzi zelf over de omheining en nam het schaap van Zeze over. Terwijl hij dit deed, kwam hem een vreemde lucht in de neus en hij dacht bij zich zelf: ik ben een boon, als dat geen tijger is.

Alsof hem plotseling iets te binnen schoot, zeide hij tot Zeze: „Houd even dat beest voor me vast, want ik heb mijn mes laten liggen in de koraal van Shon Arey en je weet, die speelt er niet mee, als we gesnapt worden. Het mes zou me verraden, want op het heft staat geschreven „Nanzi"."

[1]) Koraal is de omheinde plaats, waarbinnen het vee bewaakt wordt.

De niets kwaads vermoedende Zeze nam het schaap in zijn armen en Nanzi zette het meteen op een lopen, stomverwonderd nagestaard door Compa Zeze.

Toen Nanzi een flink eind weg was, keerde hij zich om en schreeuwde: „Gooi dat duivelse beest neer; het is een tijger."

Zeze schrok zich bijna een stuip en liep zich de benen uit het lijf om bijtijds uit de weg te zijn. Nanzi, die buiten gevaar was, stond zich een kriek te lachen.

NANZI EN DE HOND (COMPA NANZI CU COMPA CACHÓ)

Op zekere dag had Nanzi honger, maar hij had niets te eten. Hij ging in het bos wandelen en ontmoette daar Compa Zeze.

„Waar ga je met al die schapen naar toe", vroeg Compa Nanzi.

„Naar het land brengen", antwoordde Zeze, „en van avond ga ik ze weer terug halen."

Toen vroeg Nanzi: „Vind je goed, dat ik de schapen voor je naar het veld breng?"

„Gerust," zei Zeze, „als je dat zo graag wilt."

Zeze gaf de leiding van de schapen over aan Nanzi en ging naar huis. Maar Nanzi, in plaats van de kudde naar de gewone velden te brengen, ging naar Compa Cachó en vroeg hem, of hij geen schapen wilde kopen.

„Dat zal er aan liggen", zei de hond, „wat je er voor vraagt."

„Je kunt de hele kudde krijgen voor een zak vol fruit en groente uit je knoek [1]), plus zes eieren", zei Nanzi heel royaal.

„Goed", zei de hond, „breng ze maar in mijn plantage."

Nanzi leidde de kudde naar de plantage van Compa Cachó. Toen hij terug kwam, zei hij tegen den hond: „Wat een prachtige pompoenen, mispels en mango's en wat een eieren!"

„Ga eerst maar rustig slapen", zei de hond, „en daarna kan je alles krijgen wat je hebben wilt, als je het maar niet aan anderen oververtelt."

Nanzi beloofde, dat hij het aan niemand zeggen zou, en ging achter het huis liggen slapen. In zijn droom zag hij nog alle mooie vruchten voor zich en hij murmelde in zijn slaap: „Heb ik de pompoen al gehad? Gekookte pompoen? Niet weigeren, niet weigeren, je hebt het beloofd."

Toen hij wakker werd, ging hij naar binnen en zei tegen den

[1]) Knoek of conuco is een oud woord, in het Amerikaanse Spaans zeer gebruikelijk. Het beteekent eigenlijk: een stuk grond door den eigenaar aan een slaaf afgestaan ter bebouwing voor eigen rekening. Het woord is vermoedelijk van Caribische afkomst.

hond: „Nu moet ik naar huis; geef me dus, wat je me beloofd hebt.''

De hond gaf een grote zak vol groenten en fruit en zes eieren, zoals hij beloofd had en drukte Nanzi nogmaals op het hart om er niet over te praten met anderen.

„Nee, nee,'' verzekerde Nanzi, „ik zwijg als het graf.''

Maar Nanzi hield zijn woord niet en ging aanstonds naar den koning, om te vertellen, dat Compa Cachó een plantage van den koning geroofd had.

Toen de koning dat hoorde, werd hij boos en liet den hond dadelijk bij zich komen. Nanzi zelf werd met de gevangenneming belast en deze kwam spoedig met den hond samen bij den koning.

Onderweg vroeg de hond: „Wat heb ik toch gedaan?''

„Wil je wel eens stil wezen'', zei Nanzi nors, „anders sla ik je dood.''

Compa Cacho begon langzamerhand te vermoeden, dat er weer een list van Nanzi achter school en hield zich voorbereid op een valse beschuldiging.

Bij den koning gekomen, vroeg deze: „Waar heb je die knoek gekocht.?''

„Die knoek, die knoek'', zei de hond, alsof hij diep stond na te denken, „o ja, dat is waar ook, die heb ik gekocht van Compa Nanzi.''

Toen Nanzi dat hoorde, maakte hij zich uit de voeten en liet zich voorlopig niet meer zien in de nabijheid van het paleis van Shon Arey, noch in de buurt van den hond.

Compa Cachó werd van alle schuld vrijgesproken en mocht naar huis terugkeeren.

NANZI EN DE TEERPOP (NANZI CU POPCHI DI BREU)

Er was eens een koning. Achter zijn paleis had hij een zeer mooie en grote tuin met allerlei soorten bloemen en bomen, vooral fruitbomen. Iedere morgen maakte de koning een wandeling in zijn tuin en het was hem opgevallen, dat hij de laatste tijd voortdurend fruit miste. Er moest diefstal in het spel zijn.

De koning ging te keer tegen zijn hofbewakers, dat ze niet beter uit hun ogen keken. Waar had hij ze anders voor aangesteld? Ze konden erop rekenen, dat ze hun betrekking verloren, als er geen eind kwam aan die diefstallen!

Het hielp allemaal niets, want de dief was slimmer dan de bewakers, die hem maar niet konden snappen.

Op zekere dag had de koning zelf een list bedacht. Hij liet een pop maken, zo groot als een volwassen mens, van stroo en pek. Hij gaf hem de houding van een soldaat met een geweer in de hand De pop werd bij de put in de tuin neergezet.

's Nachts kwam de dief, die niemand anders was dan papa Nanzi, weer in de tuin van den koning en zag op een gegeven ogenblik een soldaat onbewegelijk bij de put staan. Nanzi echter kende uit ondervinding de geringe moed van 's konings soldaten en riep: „Maak dat je weg komt, lelijke bullebak!" Maar de soldaat verroerde geen spier.

Dat vond Nanzi wel een beetje sterk. Hij sloop naderbij en riep nog eens: „Je moet niet denken, dat ik bang voor je ben; ruk in, of ik zal je mores leren!"

De soldaat bleef onbeweeglijk. Dat was voor Nanzi te veel. Woedend vloog hij op den soldaat af en gaf hem een oplawaai, waar een kind aan gestorven zou zijn. Maar dát viel Nanzi niet mee, want zijn hand bleef aan de teerpop vastplakken. Toen gaf hij met zijn andere hand de pop een oorvijg, die klonk als een klok, maar daarmee zat tevens zijn tweede hand gevangen. Nanzi werd er bepaald zenuwachtig van en zei: „Als je soms denkt, dat ik nu al machteloos ben, dan heb je het toch mis en hij gaf de pop een kopstoot[1]),die een woedenden stier niet kwaad zou gestaan hebben. Het vreselijke gevolg was echter, dat nu ook zijn hoofd aan de pop bleef vastzitten, want de teer plakte geweldig.

Toen verloor Nanzi alle zelfbeheersing. Hij ging te keer met armen en benen en zat weldra zo vast, dat hij bijna bewegingloos op de grond viel. Hij begreep, dat er wat op zou zitten voor hem, maar wilde evenmin in de tuin blijven liggen met die dwaze pekpop aan hem vast.

Nanzi begon nu te roepen: „O koning, ik ben de dief, maar ik beloof plechtig, dat ik nooit meer stelen zal. Vergeef me, zeer vereerde koning!"

Op het gejammer van den gevangene werd de koning wakker en kwam toelopen, blij, dat eindelijk de lang gezochte dief gevonden was. Aangekomen bij de put zeide koning: „Zo, zo, ben jij die dief, die iedere nacht mijn fruit steelt! Daar zal je van opfrissen, kereltje! Ik zal je laten doden."

Nanzi huilde tranen bij tuiten en smeekte onophoudelijk: „Ach, zeer geëerde koning, ik zal nooit meer stelen, nóóit meer!"

[1]) De kopstoot (dal cabezá) is een vechterstruc, bij de negers gebruikelijk. Zij boksen onverwacht met hun harde schedel tegen de borst van den tegenstander, die dan bijna zeker ademloos achterover valt.

Maar er hielp geen lieve vader of moeder aan. „Nee", zei de koning, „ik vergeef je niets; sterven zal je!"

De koning riep op staande voet een paar soldaten; ze moesten Nanzi in een grote zak naaien en in zee gooien. Zo gezegd, zo gedaan. Nanzi werd in een zak genaaid, en de soldaten gingen op mars. Maar het is warm op Curaçao en de weg was lang. Na een half uur lopen kregen de soldaten dorst. Ze kwamen voorbij een kroeg, deponeerden hun vrachtje zolang op de stoep voor het huis en gingen zelf naar binnen om een biertje te nemen en even uit te blazen.

Nanzi in de zak zweette peentjes van angst en benauwdheid. Wat was dat? Aha, hij hoorde een kudde schapen langs komen met een herder er achter.

„Wacht even," dacht Nanzi, „nu moet ik mijn slag slaan." „Herder, herder, luister eens even," riep Nanzi. De Herder bleef verbluft staan en ontdekte eindelijk, dat de stem uit de zak kwam.

„Als je in deze zak zit, kun je iets zien, zó mooi, zó wonderlijk, zó toverachtig, zó onbegrijpelijk schoon, als je van je leven niet gezien hebt en nooit meer te zien zult krijgen", loog Nanzi.

De domme herder vloog erin. „Toe, laat mij dan ook een kijken," smeekte hij.

„Nu voor deze keer dan, omdat je zo aanhoudt", zei Nanzi, „maar niet lang, hoor!"

De herder knoopte de zak los en Nanzi kroop eruit. Popelend van nieuwsgierigheid stak de herder zijn hoofd in de zak. Nanzi gaf hem een zetje en in minder dan geen tijd zat de herder in de zak geknoopt.

Nanzi zette de grote zonnehoed van den herder op en ging achter de schapen lopen, alsof ze van hem waren.

Toen de soldaten een beetje waren bijgekomen van de vermoeiende wandeling met de zware zak en hun dorst gelest was, werd de zak weer over de schouders genomen, en kort daarop verdween de arme, onschuldige schaapherder in de golven van de zee en verdronk.

De koning liep een eindje te wandelen en verkneukelde zich nog in de hopeloze positie, waarin Nanzi zich die nacht gebracht had, toen hij daar opeens, alsof er geen kou aan de lucht was, papa Nanzi aan zag komen met een kudde schapen.

„Wel heb je van zijn leven", riep de koning verbaasd, „lig jij dan niet op de bodem van de zee?"

„Daar héb ik gelegen, zeer vereerde koning," antwoordde de onverbeterlijke listigaard, „maar dáár heb ik juist deze schapen ont-

moet. Ze waren zonder herder, en ik ben ze nagelopen en zo vanzelf weer op het droge gekomen. Er is trouwens nog heel wat meer te zien en te halen", vervolgde Nanzi onverschillig, „grote kisten met goud en diamanten en allerlei mooie en kostbare dingen."

„Wat je zegt," zei de koning verstomd, „maar dan laat ik me ook in een zak naaien en in zee gooien." En aanstonds liet hij enige soldaten komen, die hem in een zak moesten naaien.

Papa Nanzi hielp zelf een handje mee; de koning werd in de zee geworen en tot de dag van vandaag is hij er nog niet uitgekomen.

Toen ging Nanzi zelf in het paleis wonen en werd heer over alle goederen van den koning.

Naschrift. Over het slot van dit verhaal is nog een variatie in omloop.

Toen Nanzi den herder hoorde langs komen, begon hij luidruchtig te wenen en te roepen: „Ik wíl niet trouwen met de dochter van Shon Arey, ik wíl niet, ik wíl niet!"

Verbaasd stond de herder te luisteren en kwam naderbij: „Maar je bent ook gek, als je niet met de dochter van Shon Arey trouwen wil," vond de herder. „Nou," zei Nanzi, „kruip jij dan maar in deze zak en als de soldaten komen, zeg je maar dat je wel wilt trouwen met de dochter van den koning."

„Wát graag," zei de herder en liet zich door Nanzi in de zak sluiten, nadat hij zelf Nanzi bevrijd had.

Toen later de soldaten de zak weer opnamen, begon de herder te roepen: „Ik wil wel trouwen met de dochter van Shon Arey, ik wil best, laat me er maar uit!"

„De kerel is gek geworden", zeide de soldaten tegen elkaar, „hoe krijgt hij het in zijn hoofd om te willen trouwen met de dochter van den koning!"

(De herder wordt verdronken en Nanzi maakt later bij den koning melding van koeien met gouden horens, die hij nog gezien heeft op de bodem van de zee. Deze variatie werd mij verteld door den Heer J. Statius Muller.)

Een gedeeltelijk andere lezing van „Nanzi en de Teerpop" vond ik in het derde Jaarverslag van het Genootschap met de eindeloze naam te Willemstad, 1899, opgeschreven door Abraham Jesurun. De eerste helft van het verhaal is vrijwel het zelfde, maar wat hier onder volgt, is het gedeelte, dat anders is.

Reeds vroeg in de morgen kwamen er soldaten aan, die Nanzi vonden en hem met pop en al voor den koning brachten. Daar

werd hij publiek, door iedereen, die het zien wilde, uitgelachen en bespot. Toen men genoeg gelachen had, gaf de koning bevel Nanzi naar de gevangenis te brengen en hem de volgende dag te doden.

„Het heeft er nog nooit zo lelijk voor me uitgezien; het schijnt dat het afgelopen is met me", zei Nanzi, „maar laat ik er nog eens rustig over nadenken, of er geen middel meer is om me uit dit penibele geval te redden.

Na lang peinzen, liet Nanzi den koning smeken hem als gunst toe te staan, dat zijn vrouw, Shi Maria, bij hem op bezoek mocht komen. Dit werd hem toegestaan.

Wenende verscheen Shi Maria. „Hoe kom je toch in zo'n toestand", snikte ze. „Het is nu geen tijd om er over te redeneeren, hoe ik er in gekomen ben", meende Nanzi, „maar help me liever een middel te verzinnen om er weer uit te komen."

„Zelf heb ik al iets bedacht", zeide hij, „en oordeel zelf of het niet goed is: Deze nacht, als het donker is, moet je heimelijk komen en een gat in den grond graven dichtbij de slaapkamer van den koning; in dat gat moet je onze jongste spruit verbergen, die even bij-de-hand belooft te worden als zijn vader, en je moet het gat met het gras bedekken, zodat niemand vermoeden, kan, dat er op die plek een gat is. Dan moet je den jongen enige liedjes leren, die ik je zal voorzeggen, en die hij in de vroege morgen moet aanheffen, maar met treurende, klagende stem."

Shi Maria beloofde alles te zullen doen, zooals Nanzi het haar geleerd had. Zij leerde de liedjes van buiten en nadat zij zeer bedroefd afscheid genomen had van Nanzi — naar zij dacht: voor altijd — ging zij naar huis.

Nauwelijks begon de morgen aan te breken, of daar hoorde men een klagelijke stem, die uit de grond scheen te komen, het volgende zingen: „Als Nanzi sterft, zal het niet meer regenen"; „Als Nanzi sterft, zal de koningin geen kinderen meer krijgen"; „Als Nanzi sterft, zal ook de koning sterven," en vele andere nare dingen, die den koning, zijn familie en zijn land zouden overkomen, als Nanzi werd ter dood gebracht.

De klaagzangen hadden ook eindelijk den koning gewekt en een grote vrees beving hem langzamerhand bij het hooren van die stem, waarvan niemand de herkomst wist, en die zulke slechte dingen voorspelde!

Tenslotte voelde de koning er zich zoo ongelukkig onder, dat hij bevel gaf, Nanzi maar te laten lopen.

Op die manier ontliep Nanzi een welverdiende straf.

N.B. Volgens den heer M. Römer is deze lezing waarschijnlijk

de oudste en dus de meest oorspronkelijke. De beide andere zouden een latere vinding zijn.

NANZI EN ZEZE (COMPA NANZI Y COMPA ZEZE)

Compa Nanzi en Compa Zeze gingen samen dikwijls naar de wei van den koning, vet snijden uit de buik van een koe. Als Nanzi zijn genoegen gegeten had, rende hij hard weg, maar Zeze kon zo hard niet lopen en was natuurlijk al gauw de gevangene van Shon Arey, aan wien hij verklapte, dat Nanzi óók vet kwam stelen.

De koning zette toen enige soldaten op post in een hinderlaag De eerstvolgende keer dat Compa Nanzi weer vet ging snijden uit de buik van een koe in de wei van den koning, werd hij door de soldaten gesnapt en gegrepen.

„Dacht je, dat ik geen hoofd had", zei Nanzi en hij wilde een soldaat een kopstoot geven, maar een andere soldaat bemerkte het tijdig en sloeg hem zo hard op zijn hoofd, dat hij bewusteloos bleef liggen, en de soldaten dachten, dat hij dood was en keken niet meer naar hem om.

Maar Nanzi was niet dood; hij was niet eens bewusteloos. Toen de soldaten uit zicht waren, klom hij over de omheining en liet zich voorlopig niet meer zien.

Lang kon hij natuurlijk zijn gulzigheid niet bedwingen en op zekeren dag ging hij weer 's nachts er op uit, om vet te snijden uit de buik van een van 's konings koeien. Maar Compa Zeze had het gemerkt en om zich te wreken, dat Compa Nanzi hem niet meer als bondgenoot wilde, omdat hij niet hard genoeg kon lopen en zodoende oorzaak was, dat ze gesnapt werden, liep hij naar het paleis om Nanzi te verraden.

Weer gingen er enige soldaten op af en betrapten Nanzi op heterdaad. Toen keek Nanzi hem met dreigende ogen aan en sprak: „Als jullie me niet vrij laten gaan, dan zal je wat zien gebeuren." En meteen begon hij met onheilspellende stem te zingen:

„Als Nanzi gedood wordt, zal het niet meer regenen!
Als Nanzi gedood wordt, zal de zon niet meer opgaan!
Als Nanzi gedood wordt, zal Shon Arey sterven!
Als Nanzi gedood wordt, zal het kind van den koning sterven!
Als Nanzi gedood wordt, zal de koningin sterven!
Als Nanzi gedood wordt, zal al het vee van den koning sterven!
Als Nanzi gedood wordt, zullen alle planten en bomen in de tuinen van den koning verdrogen!"

De soldaten werden er akelig van en trokken zwijgend en bang weg. Zo ontkwam Nanzi weer eens aan een welverdiende straf.

N.B. Het klaaglied van Pegasaya, den jongsten spruit van Nanzi, komt in dit sprookje veel vollediger voor dan in het voorgaande.

Hoe onbenullig bovenstaand verhaal ook lijkt, toch verraadt het weer iets van het Spin-karakter van Nanzi. Het is vrijwel overbodig te vermelden. dat een mens zich geen toegang kan verschaffen tot de buik van een koe. Alleen een klein insect kan zo iets proberen.

Dit binnendringen in de ingewanden van de koe, is moeilijk op een kieze wijze te omschrijven.

ANTWOORD AAN DE REDACTIE

Gaarne wil ik hierbij nota nemen van het onderschrift van de Redactie onder mijn vorig artikel over de Cuenta di Nanzi.

Het komt mij niet waarschijnlijk voor, dat hinchadó van hinchar komt, omdat de andere verklaring meer voor de hand liggend is. Men maakt het zich toch niet moeilijker, dan nodig is? Hinchar kan inderdaad voorkomen in de betekenis van opblazen, overdrijven, maar echar, dat vele beteekenissen heeft, wordt o.a. ook gebruikt voor: een stuk opvoeren, een rede uitspreken, een voordrachtje opzeggen.

Het woord „cargapilon" is inderdaad na veel mensen geraadpleegd te hebben, die voor informaties in aanmerking komen, een raadsel voor me gebleven. Het betekent letterlijk: suikerbrooddrager. Dat bracht mij en anderen op het vermoeden, dat misschien de eenbultige kameel, of dromedaris bedoeld is. De vertaling door olifant vind ik nog duisterder dan de mijne. Cargapilon is in geen geval het *gewone* woord voor olifant. De Curaçaoenaar zegt daarvoor olifant of elefante.

Dat compader en comader in andere talen eveneens in ruimere betekenis bestaat, was me bekend. De Redactie bedoelt waarschijnlijk, dat ik dat er wel bij had kunnen vermelden. Als ik eventueel overga tot het bundelen van de sprookjes, kan mij deze opmerking van pas komen.

Chi is inderdaad geen lidwoord; wat het dan wel is, weet ik niet. Een woord als Chi is me in het Papiamento totaal onbekend. Misschien heeft het iets te maken met de Tsji-talen, gesproken door de negers, van wie de Cuenta di Nanzi afkomstig zijn. Ik wil met genoegen trachten mijn licht op te steken bij anderen.

BOEKBESPREKING

Surinaamsch Staatsrecht door Dr. Mr. J. A. E. Buiskool, Amsterdam – H. J. Paris – MCMXXXVII.

Het is altijd prettig, wanneer er eens een echt wetenschappelijk boek over Suriname of Curaçao verschijnt, en deze traditie wordt door dit werk niet gebroken. Op onderhoudende wijze, met belangstelling voor zijn onderwerp en liefde voor het land, dat in geding is, vertelt de auteur achtereenvolgens van

I. de staatsrechtelijke positie en staatsinrichting van Suriname tot aan de grondwetsherziening van 1922,
II. Suriname en de grondwetsherziening van 1922,
III. de nieuwste staatsregeling voor Suriname (1936),
IV. ius constituendum,

terwijl als bijlagen het regeeringsreglement van 1865 en de Staatsregeling van 1936 voor Suriname zijn bijgevoegd.

Voor een groot deel is het boek een samenvatting van den staatkundigen toestand van Suriname en de staatsrechtelijke verhouding van dit gebied tot het moederland vroeger en nu, zooals die te vinden is in de staatsregelingen en grondwetten van Nederland, in de elkaar opvolgende regeeringsreglementen en laatstelijk in de staatsregeling van Suriname. De eigen meening van den schrijver komt, behalve in het laatste hoofdstuk, het meest uit in zijn uitleggingen van de bestaande grondwettelijke bepalingen en in zijn bespreking van de vraag, of de staatsregeling van 1936 met die bepalingen en haar geest in overeenstemming is.

Toch krijgt men ook reeds in het eerste hoofdstuk af en toe iets van des schrijvers opvatting te hooren. Niet alleen als hij polemiseert met Da Costa Gomez of Eigeman, maar ook in de waardeering der feiten. Zoo trekt het de aandacht, als hij met instemming eenige malen zijn oordeel geeft, dat reeds in de laatste jaren onder het regeeringsreglement van 1865 in de verhouding van den gouverneur tót het opperbestuur de geest der grondwet

van 1922 tot uiting is gekomen. Het is bekend, dat dit ook meermalen van regeeringszijde in de Staten-generaal is betoogd ter afwering van een ingrijpen dat men niet wenschte, maar talrijker zijn wellicht de gevallen, waarin aan de West de wil van het moederland is opgelegd met een enkel beroep op die wil. Trouwens dit is een van mijn bezwaren tegen dit boek, dat het te weinig met de praktijk rekening houdt. Ook in de keuze van de geraadpleegde, voor zoover vermelde, litteratuur. Daartoe behooren natuurlijk het rapport der commissie-Staal, Kranenburg, Kleintjes, Van Vollenhoven, Eigeman, Huart, maar wij missen de schrijvers der praktijk; ik wijs slechts op hen, die in *De West-Indische Gids* en het *Koloniaal Weekblad, Algemeen Handelsblad, Avondpost,* (die echter eenmaal, op blz. 90, wordt aangehaald), *Nieuwe Rotterdamsche courant,* om mij hiertoe te bepalen, de politieke vragen van den dag behandeld hebben. Ons tijdschrift bevat trouwens in zijn bijna twintig jaargangen heel wat bijdragen van kenners van Suriname in verband met des schrijvers onderwerp (ik noem de namen van Staal, Coutinho, Menkman, J. Bakker, Van Kol, Van Limburg Stirum, Fernandes, Da Costa Gomez) waarvan de kennisneming hem nuttig had kunnen zijn. Het staatsrecht van Suriname en dat van Curaçao loopen evenwijdig, en het is te begrijpen, dat Da Costa Gomez' proefschrift van 1935 meermalen wordt aangehaald, maar waarom geschiedt dit niet met mr. Eskes' voordracht in het Indisch genootschap en wel met die van Fernandes? Is ook het ongevraagd advies van de commissie der vereeniging „Indië-Nederland" uit 1935 zoo onbekend? Ik zou dit niet zeggen, wanneer mr. Buiskool niet zelf zich beriep op het gezag van anderen en met derden niet polemiseerde; nu hij dit wel doet, was er m. i. geen reden zich tot de weinige, bijna allen theoretici, die hij noemt, te bepalen, en anderen, die om hun kennis van de praktijk niet minder beteekenis hebben, onbesproken, ja onvermeld, te laten.

De uitvoerige beschouwingen van den schrijver over de verhouding der verschillende staatsdeelen volgens art. 1 der grondwet zijn belangwekkend, ook om den vorm, waarin zij gegeven worden. Hetzelfde kan gezegd worden van zijn opmerkingen over de verhouding van den gouverneur tot de Kroon. Het best acht hij de invoeging van de gehoudenheid van den landvoogd aan des konings aanwijzingen als ongeschreven te beschouwen. In het algemeen neemt hij tusschen de ultra's aan beide zijden van 1922 een eigen standpunt in. De grondwetgever heeft

volgens hem aan de overzeesche gewesten vooralsnog slechts beperkt zelfstandige bestuursorganen onder leiding en toezicht van Nederland willen geven, met een landvoogd, die geen lasthebber maar zelfstandig bestuursorgaan is.

Is er, zou ik willen vragen in de regeerings*praktijk* wel een volstrekte scheiding te maken tusschen staatsbelangen en inwendige belangen der gebiedsdeelen? Behooren de beginselen van het algemeen regeerings*beleid* steeds tot de staatsbelangen? of welke is hun verhouding tot de misschien uiteenloopende practische eischen der verschillende inwendige belangen? Hoe, als de inwendige belangen niet in eigen financieele kracht naar eisch kunnen behartigd worden? Mag dan aan het eigenbelang van den geldgever, ook als dit nog geen staatsbelang is, niet het recht tot het geven van een aanwijzing ontleend worden? Is het werkelijk denkbaar, dat in de praktijk de Kroon buiten de aanwezigheid van een staatsbelang van iedere aanwijzing — afgezien van haar vorm — zich angstvallig onthouden zal? en gelooft men aan een gouverneur, die een koninklijke aanwijzing ten aanzien van een inwendig belang naast zich zal neerleggen?

In meer dan een opzicht beantwoordt de schrijver de vraag, of de beginselen der grondwetsherziening van 1922 in de Staatsregeling van Suriname (1936) tot uitdrukking zijn gekomen, ontkennend. Vooral acht hij dit het geval in de samenstelling der Staten voor een deel uit beroemde leden, een meening o. a. door den kroniekschrijver in dit tijdschrift gedeeld. Belangrijker nog lijkt mij, dat de verdediging van den minister met een beroep op de Aziatische bevolkingsgroepen weinig overtuigend is. Mr. Buiskool betoogt dit uitvoerig, en hier en daar neemt hij een welverdiend loopje met de argumentatie van den minister.

Een beroep op den geest — niet natuurlijk op de letter — der grondwetsherziening van 1922 lijkt mij, als het geldt de West-Indische gebiedsdeelen, altijd minder juist. Heeft men zich in 1922 wel (voldoende) ervan rekenschap gegeven, dat het niet alleen om de Oost maar ook om de West ging?

Mr. Buiskool vreest, dat de nieuwe wijze van samenstelling der Staten haar stempel zal zetten op de staatkundige en economische ontwikkeling van Suriname, en voegt daaraan toe, dat hoe meer zeggenschap men de bevolking overzee geeft, des te meer drang er zal zijn om ook geldelijk onder het Rijk in Europa uit te komen. „Die krachtsinspanning", aldus meent hij, „wordt nutteloos geacht, zoolang men geen vrijheid van handelen heeft". Hiertegenover is een beroep op de praktijk in Curaçao op

zijn plaats. Daar heeft de Koloniale raad vele jaren lang met groote Krachtsinspanning, meermalen tegen het beleid van het Koloniaal bestuur en de regeering in het moederland in, gewerkt om als kroon op de geldelijke onafhankelijkheid vrijheid van handelen te verkrijgen.

Het is m. i. dan ook niet juist een gekozen vertegenwoordiging tot voorwaarde voor de ontwikkeling van Suriname te maken.

Over de economische ontwikkeling van dit gebiedsdeel denkt de schrijver overigens wel wat licht, alsof deze alleen van buitenlandsch kapitaal afhankelijk is. Dit wordt trouwens niet anders geargumenteerd dan met een beroep op mevrouw Verkade's proefschrift.

De staatkundige ontwikkeling van Suriname stelt de schrijver zich voor als die van de Engelsche dominions. Geleidelijk wil hij die ontwikkeling zich laten voltrekken. Eerst uitbreiding van zelfbestuur en autonomie binnen de grondwettelijke grenzen. Daarna verlegging dier grenzen. Met als einddoel volstrekte zelfstandigheid binnen de eenheid van het staatsverband.

Om die ontwikkeling te verkrijgen acht de schrijver noodig, dat de stem van Suriname — en van de andere overzeesche gebiedsdeelen, want het gaat hier om aller toekomstige status — in het wetgevend orgaan in het Rijk gehoord wordt bij monde van toehoorders met adviseerende steun. De geleidelijke gang dezer ontwikkeling stippelt hij in het laatste hoofdstuk uit. Te weinig wordt naar mijn meening daarin aandacht geschonken aan de vraag van de politieke rijpheid der bevolking en haar ontwikkeling, die ik een eerste eisch acht voor toekenning van meer autonomie en zelfbestuur, om van den dominion-status nog maar niet te spreken.

De lezing van dit werk is voor mij een genoegen geweest, ook voor zoover ik daarin geen aansluiting bij eigen opvatting vond.

Gaarne had ik zelfs gezien, dat de schrijver zijn taak ruimer had opgevat, en niet alleen op de theoretisch-cardinale punten zoo uitvoerig was geweest, zoodat wij gekregen hadden een commentaar op de geheele staatsregeling van Suriname, waaraan m. i. behoefte bestaat.

DE GAAY FORTMAN

Amsterdam, September 1937.

Gegevens betreffende de „oprechte Hollandsche civet", medegedeeld door Mr. Izak Prins. Economisch Jaarboek. Twintigste deel. 1936

De gegevens, welke de Heer Prins onder den hierboven genoemden titel publiceerde, heeft hij verzameld tijdens een studie, welke hem reeds jaren bezighoudt [1]), die n.l. der Iberische schijnchristenen van Joodschen bloede en van hun terugkeer tot een talmudisch leven, in Holland. Marranen heetten deze schijnchristenen, een naam, welke echter, bij ons te lande, óók gebruikt werd als scheldnaam voor de onderdanen des Spaanschen Konings, zooals o.a. uit verschillende spot- en hekeldichten van den aanvang der 17e eeuw blijkt.

Dat Portugeesche en Spaansche Joden, die zich in de Nederlanden vestigden, hun kapitaal, hun handelservaring en hun relaties medebrachten, was bekend; de Heer Prins heeft echter, bij de studie hunner geschiedenis in Holland, een nieuwe figuur ontdekt in het oud-hollandsche zakenleven, zooals prof. Posthumus in zijn toelichting op de door den auteur verzamelde documenten opmerkt.

Die figuur is de handel in civet, een parfum dat verkregen werd uit een secretum, afgescheiden door zekere klieren in het lichaam der civetkat; dat de civetindustrie een rol gespeeld heeft in onze (Afrikaansch-) Westindische geschiedenis, was door Hamelberg [2]) reeds, zeer ter loops, vermeld. In de Encycl. v. Ned. W. I. is geen artikel aan de civetkat en het civet gewijd.

Als parfum en geneesmiddel was het civet reeds in de XVe eeuw bekend, in het laatste vierde deel der XVIe trok het artikel ook in de Nederlanden de aandacht en van af den aanvang der XVIIe is het in Holland bereid geworden. In de Amsterdamsche beursnoteeringen kan men het aantreffen van 1624 tot en met 1744. Vervalsching van het product, alsmede Engelsche concurrentie, hebben in de XVIIIe eeuw een, voornamelijk op export gerichte, industrie doen verdwijnen, welke eens van beteekenis was, niet alleen omdat er aanzienlijk kapitaal bij betrokken was (civet was een zeer kostbare waar), maar ook wegens een eigenaardige bedrijfsorganisatie, welke zij deed ontstaan.

De civetkat kwam voor in Azië (Bengalen, Philippijnen, China) en in Afrika. Men schijnt geen kans gezien te hebben de

[1]) Zie: De vestiging der Marranen in Noord-Nederland in de XVIe eeuw. Mr. Izak Prins 1927,

[2]) De Nederlanders op de W. I. Eilanden.

dieren hier te lande te kweeken en importeerde ze (sedert 1610) van de Afrikaansche westkust. De importeurs, van Spaansch-Portugeesch-Joodschen of Waalschen oorsprong, lieten op den duur de verzorging der dieren en het „trekken" van civet, aan personen van eenvoudiger allure over; de „civettrekkers" waren vaak minder welgestelde verwanten der civetkathouders.

Deze laatsten oefenden hun bedrijf meestal in vennootschap uit; de civettrekkers (veelal tevens kleinhandelaars in civet) eveneens. De groothandelaars, Portugeesche Joden of Hollanders, behoorden tot den toenmaligen „haut commerce" en waren dus ook bij andere zaken betrokken; de kleine lieden oefenden enkel het civetbedrijf uit.

Na 1623 zien wij den handel in civet zich ontwikkelen tot een bloeienden groothandel, maar ook tot een straf georganiseerd bedrijf; de vennootschappen contracteeren met elkander, ook aangaande alleen-leveranties en prijsregeling, met boetebepalingen. Bij een contract van 1627 (Abraham Willemsz. van Beyerlant) nemen de groothandelaars de leiding; een combinatie wordt gevormd, voornamelijk tot vennootschappelijken opkoop der katten.

Deze combinatie wist in 1630 van de Staten Generaal een octrooi voor dertien jaar te verkrijgen, waarbij haar het uitsluitend recht verleend werd civetkatten te houden; wat wij tegenwoordig een kartel noemen was tot stand gekomen, dat zoowel den inkoopsprijs der katten, als den verkoopsprijs van het civet vermocht te regelen.

Na eenige malen verlengd te zijn geworden, kwam het octrooi in 1659 door een beslissing der Staten van Holland feitelijk te vervallen. De West-Indische Compagnie, die steeds den aanvoer gecontroleerd had, of had kunnen controleeren, was blijkbaar begeerig naar de winsten welke de civethandel afwierp; zij besloot in 1679 aan haar personeel te verbieden tot den invoer van katten door particulieren mede te werken, zelf op Curaçao katten te gaan houden en aldaar civet te winnen.

Dit is in het kort het verloop geweest van den handel in „de op-„rechte Hollandsche civet", zooals prof. Posthumus het, aan de hand van het door Mr. Prins verzamelde materiaal, in een toelichting beschrijft.

Deze laatste geeft een lijst, van niet minder dan 58 nummers, der vermeldingen van de civetkat en het civet in de Nederlandsche litteratuur, tusschen 1579 en 1800. Ik trof daarin niet aan de vermelding in het journaal der Nassausche vloot (November 1623, bladz. 19) der civetkatten, op het eiland Annobom door de Portu-

geezen gehouden. Evenmin de bijzonderheden over „Biesenkatzen" bij Hemmersam, die wel niet in het Hollandsch schreef, maar wiens reisverhaal [1]), naar ik meen, even goed in het Hollandsch als in het Zweedsch vertaald is. Deze reiziger vond, enkele jaren na de verovering van S. Jorge da Mina door de Hollanders, aldaar een „Katzenplatz" en nog in de 19e eeuw droeg die, buiten het eigenlijke kasteel gelegen plaats den naam kattenplaats [2]).

De verzameling archivalia, door Prins bijeengebracht en gepubliceerd, telt 190 nummers. De nummers 27, 59, 90, 101—104, 115 hebben betrekking op het hooger genoemde octrooi van 1630. Dit was door de Staten Generaal in zoo ruim mogelijke bewoordingen verleend en in 1643 voor elf jaar verlengd, met toevoeging evenwel, dat de civetcompagnie gehouden zijn zou op het oude octrooi „te versoucken oock t' obtineren attache van die Provincie off „Provinciën, binnen dewelcke sij de voors. civetcatten sullen con- „tinueren te houden ende doen houden". In 1659 deelde Amsterdam aan zijn gedeputeerden mede, niets tegen een verdere verlenging te hebben en in hetzelfde jaar werd deze door de Staten Generaal verleend, voor twaalf jaar; de Staten van Holland evenwel beslisten, kort en bondig: „In desen kan nyet werden getreden."

Een notarieele acte van 1640 behelst, dat een Amsterdamsche civetkathouder en koopman den toenmaligen Directeur Generaal der W. I. Comp. ter Kuste van Guiné (Arent Jacobsz. van Amersfoort) 120 gulden voor iedere kat betalen zou, welke uit het rechtsgebied van genoemden functionaris aan den importeur, met uitsluiting alle andere gegadigden, geleverd worden zou.

Uit de gepubliceerde resoluties van Heeren X blijkt, dat de W. I. Comp. in 1679 begon met op te komen tegen het gebruik, dat de D. G. ter Kuste en anderen in haren dienst, zich inlieten met de levering van civetkatten uit Afrika aan particulieren. Den D.G. echter werd 5% toegekend van al „het civet" dat door hem zou overgezonden worden; de katten die men zou kunnen bemachtigen, moesten met de slavenschepen naar Curaçao verscheept worden, om aldaar voor Compagnies rekening gehouden te worden, terwijl de Directeur van dit eiland eveneens een emolument van 5% genieten zou van het in zijn gebied verkregen civet. Nicolaes van Liebergen (1679—1682) was dus de eerste

[1]) Michael Hemmersam. West Indianische Reiszbeschreibung de An. 1639 bis 1645 von Amsterdam nach St. Jorius de Mina. Nürnberg 1663.

[2]) Brodie-Cruickshank. Achttien jaren aan de Goudkust, vert. en inl. van D. P. M. J. Weytingh, Amsterdam 1855.

gouverneur, die zich op Curaçao met het civetbedrijf bezig te houden had.

In 1682 werd aan een D. G. ter Kuste de geheele opbrengst van de katten en van het limoensap als emolumenten toegekend, in 1685 werden deze verminderd tot op één derde; een derde der winst op de katten zou ten goede komen aan schippers en schepelingen der schepen waarmede het vervoer plaats had, al het overige bleef aan de Comp. In 1690 vervielen de emolumenten voor de „generaels", zoowel uit katten als uit limoensap; maar reeds het volgende jaar is er sprake van een „erkentenisse" welke hun zou worden toegekend, indien mocht blijken dat hun „vigilantie", op het stuk der beide voortbrengselen in kwestie, groot voordeel zou hebben opgeleverd; weder een jaar later (1692) werden de oude emolumenten in eere hersteld, doch het jaar daarop weder ingetrokken.

Dat op Curaçao nog lang civetkatten gehouden moeten zijn, blijkt uit de door den Heer Prins als voorlaatste nummer in zijn documentenverzameling opgenomen resolutie der Staten Generaal van 28 Mei 1764 houdende goedkeuring der instructie van den Directeur Rodier; in art. 43 werd afzonderlijk melding gemaakt van de 5% welke de directeur genieten zou van „het civet, 't welk „van de aldaar zijnde civetkatten sal komen te provenieeren."

N.B. Waarom spreekt Mr. Prins overal van „de" civet? De naam van het product is ook volgens Van Dale onzijdig.

Wij danken de publicaties van den Heer Prins aan een coincidentie; twee Amsterdamsche civettrekkers, de reeds genoemde Beyerlant en Pieter (de) la Burgh, waren tevens deelnemers in een mystieke beweging. „Een groep om Spinoza" was „in handels- „belang en handelsgeheim verbonden met een groep Hollandsche „gereformeerde kooplui-mystici"; aldus verklaart de schrijver zijn belangstelling voor de civetindustrie. Men denkt onwillekeurig meteen aan een andere relatie, het glazenslijpen van Spinoza en de dioptrische liefhebberij van burgemeester Hudde.

Beyerlant, zegt prof. Posthumus, was tot dusver slechts als mysticus (Boehmiaan) bekend; De la Burgh kan men vermeld vinden als drukker van Sociniaansche geschriften [1]).

Het is te hopen, dat de Heer Prins spoedig zijn belofte zal kunnen nakomen, nog wat meer te vertellen van de geoctroyeerde civetcompagnie, als economisch verschijnsel der tweede helft van de 17e eeuw.

MENKMAN.

---

[1]) K. O. Meinsma. Spinoza en zijn kring.

KRONIEK

SURINAME

Het jubileum der Hendrikschool te Paramaribo (gemengde M.U.L.O.-school), waarvan op bl. 215, jaarg. XIX gesproken werd, blijkt op 8 November feestelijk aldaar gevierd te zijn; er werd bij die gelegenheid tevens een plan ontworpen om een stichting in het leven te roepen ten algemeenen nutte van de schooljeugd.

En op 1 November herdacht de Christelijke school te Paramaribo haar veertigjarig bestaan. De Vrije Evangelisatie stichtte haar eerste school een kleine kwart eeuw vóór de „gelijkstelling"; thans volgt een 900tal leerlingen haar lager, voorbereidend, Fröbel en opleidend onderwijs.

Van de actie tot het verkrijgen van M.O. te Paramaribo (jaarg. XIX blz. 249), is thans h.t.l. iets meer bekend geworden. Het is jammer dat hetgeen er reeds ter plaatse zelf verricht schijnt te zijn zóó weinig houvast biedt, dat voorloopig de kans op steun van moederlandsche zijde al heel gering lijkt; jammer vooral omdat Suriname toch reeds den naam heeft van het land te zijn der vage, slecht uitgewerkte plannen en onvoldoend voorbereide ondernemingen, waar dan ook meestal mislukt wat men aanpakt. De Surinamers echter zijn optimisten, zij zullen wel niet versagen, wat nog meer te betreuren zou zijn, want het vraagstuk van het M.O., dat lang niet nieuw is, heeft aspecten welke van groot belang geacht moeten worden voor land en volk.

Met de kwestie der hoogere opleiding hangt o.a. samen het ontwerp-verordening tot regeling van het overheidstoezicht op de volksgezondheid, welk ontwerp reeds in November 1935 ingediend werd en nog voorkwam in de opgave der onafgedane voorstellen van 7 November 1937. Blijkens het eindverslag konden de Staten zich niet vereenigen met het denkbeeld van den gouverneur, dat de leiding van geneeskundigen en pharmaceutischen dienst in Suriname slechts toevertrouwd behoort te worden aan personen die een Nederlandsche universitaire opleiding genoten hebben; de

vertegenwoordiging was van meening dat de mogelijkheid niet uitgesloten mag worden in buitengewone of bijzondere gevallen personen te benoemen met niet meer dan Surinaamsche bevoegdheid. Ook kon men zich niet vereenigen met het voornemen van het Gouvernement om de plaatselijke opleiding tot tandheelkundige te sluiten; de Staten waren de meening toegedaan dat er nog ruimte te over is voor plaatselijk opgeleide deskundigen, die geen Nederlandsch radicaal van tandarts bezitten.

Suriname bereidt er zich op voor in 1938, het jaar van Hr. Ms. veertigjarig regeeringsjubileum, ook de slavenemancipatie (1 Juli 1863) te herdenken.

Er zal gelegenheid zijn vooruitgang op velerlei gebied te constateeren, sedert onder Koning Willem III voor een derde deel der Surinaamsche bevolking de banden der slavernij geslaakt werden maar helaas zal de welvaartstoestand van het oogenblik geen reden kunnen geven tot verheuging, zelfs niet tot voldoening. Er wordt bittere armoede geleden, schreef onlangs iemand in een Surinaamsch nieuwsblad en „gedwongen door den nood, die overal in „Suriname heerscht, zijn velen verplicht hun toevlucht te nemen „tot den landbouw". Een uiting welke veel te denken geeft!

Wat is er eigenlijk in 75 jaar tijds gedaan om den „creool" op te voeden tot een eenigszins welgesteld landbouwer? Snuffelend in oude koloniale verslagen vonden wij in dat over 1905 een rapport over den kleinen landbouw van wijlen W. L. Loth, waarin ook aan dien welke de Surinamer van Afrikaansche afkomst uitoefent de noodige aandacht geschonken was. Laat ons hopen dat het Surinaamsch Verslag over 1938 ons een uitvoerig overzicht zal brengen van den toestand der creolen, vooral in het kleine landbouwbedrijf.

In het najaar van 1937 ging de leider van het Surinaamsche rijsthoeve-bedrijf naar ginds terug, dankbaar voor den financieelen steun, hem h.t.l. verleend en toegezegd, maar zonder de zekerheid dat deze steun voldoende zijn zal om hem in staat te stellen zijn toch niet zeer kostbare proefneming tot een zoodanig einde te brengen, dat positieve conclusies getrokken zullen kunnen worden. En dit is een plan, waarmede óók beoogd wordt de mogelijkheid vast te stellen voor inheemschen om zich in een middenstands landbouwbedrijf een bestaan te verschaffen. Verdient een zoodanige proefneming niet de volle aandacht? Naast de pogingen om het Europeesche plantage-bedrijf op de been te houden, of het nieuw leven in te blazen, om voor Hollandsche landbouwersgezinnen in Suriname den weg te bereiden, of om de

Aziatische immigranten tot een hooger welvaartspeil te leiden.

Wat de Indische pers ons wist mede te deelen aangaande de steming der laatste uit Suriname op Java teruggekeerde emigranten en over de kansen om in de naaste toekomst meer Javanen te kunnen bewegen om naar Nederlandsch Guyana te verhuizen, klonk niet bepaald bemoedigend.

Een der Surinaamsche nieuwsbladen noemde eenige cijfers uit de begrooting van Britsch Guyana, het westelijke buurland van Suriname, voor 1938. Uitgaven ruim vijf en een half miljoen dollar, tegenover de Surinaamsche voor hetzelfde jaar zes een half miljoen gulden. Bedenkt men dat Br. Guyana ongeveer twee maal zooveel inwoners heeft als Suriname en dat uitgaven voor een kleine bevolking, al het overige gelijkstaande, niet naar evenredigheid geringer zijn dan voor een groote, dan zou men tot de conclusie kunnen komen dat de Surinaamsche overheid niet duur werkt. Alleen.... in Br. Guyana worden de uitgaven gedekt door eigen inkomsten, wat helaas in Suriname niet het geval is.

In Br. Guyana (of, zooals men in Suriname zegt, in Demerara) worden ook nog steeds proeven genomen met de bacoven-cultuur, zoo lezen wij; resultaten, of althans gunstige resultaten, laten ook daar nog altijd op zich wachten. Onlangs verscheen hier, in Nederlandsche vertaling, een brochure over den banaan en zijn cultuur in Centraal Amerika; wat ons het meest in deze verhandeling opviel, was hetgeen verteld werd over de nog altijd prominente positie der Gros Michel-variëteit op de wereldmarkten. Hoewel het reeds herhaaldelijk gezegd is, moge toch hier nog wel eens herhaald worden, dat een der zwakke punten (er zijn er meer) in de plannen tot hervatting der Surinaamsche bacoven-cultuur dit zou zijn, dat men met een moeilijk verkoopbare en moeilijk verscheepbare soort aan de markt zou komen.

Er schijnen plannen te bestaan om in Amsterdam een aluminium-walswerk te stichten en in Limburg een fabriek tot het verwerken van gezuiverd bauxiet tot aluminiummetaal; de grondstof voor laatstgenoemd bedrijf zou men uit Nederlandsch Indië willen betrekken.

Bauxiet als Surinaamsch bodemproduct werd het eerst in 1903 vermeld (zie het betreffende artikel van prof. Grutterink in den eersten jaargang van dit tijdschrift), de bekende vindplaatsen zijn thans in handen van twee buitenlandsche ondernemingen, uitvoer naar de V.S. heeft geregeld plaats, sedert 1926 ook uitvoer van gebroken (crushed), gewasschen en gedroogd bauxiet.

De afstand van Nederl. Indië naar Nederland bedraagt onge-

veer 9000 zeemijlen, die van Suriname naar Nederland plus minus 4000.

Ja, men kan niet alles weten! Vroeger werd blijkbaar de kans dat Nederland nog eens een eigen aluminium-fabricage noodig zou hebben als een te verwaarloozen factor beschouwd, of althans als een waarmede voor het oogenblik geen rekening gehouden kon worden.

15 December 1937.

CURAÇAO

De candidaatstelling

Aneta heeft onlangs van Curaçao naar het moederland getelegrafeerd, da+ bij de „petroleum" een beperkte en inmiddels reeds weer gebluschte brand had plaats gevonden' Blijkbaar vond het persbureau dit belangrijker dan een bericht over de candidaatstelling voor de Staten van Curaçao. Inmiddels zijn de gegevens hierover met de locale pers tot onze kennis gekomen.

Uit de *Amigoe* van 24 November 1937 weten wij, dat op Bonaire bij enkele candidaatstelling gekozen is de heer J. A. de Jongh. Hoe gemoedelijk de zaak daar gaat, blijkt uit de volgende „Bonairiaanse Krabbels" in dat blad. Er zijn op Bonaire 31 kiezers; drie daarvan zijn uiteilandig; van de 27 overige kiezers hebben er 18 den heer De Jongh voorgedragen, zoodat voor een verdere candidaatstelling niet genoeg kiezers overbleven.

Op Curaçao zijn candidaat gesteld de heeren I. H. Capriles, M. F. da Costa Gomez, A. W. J. M. Desertine, C. W. J. Jonckheer, J. M. P. Kroon, W. P. Maal, E. C. Martijn, E. A. Romer, J. Rustige, J. H. Sprockel, H. C. Suares en J. Tinge. Van deze candidaten zijn slechts 3 tegenwoordige leden van den Kolonialen raad, t.w. de hh. Jonckheer, Martijn en Sprockel. 10 der leden van dit college zullen dus geen deel krijgen in de behartiging der openbare belangen van het gebiedsdeel in het vertegenwoordigend lichaam, tenzij zij door den gouverneur benoemd worden, wat slechts met een vijftal ten hoogste het geval zal kunnen zijn. Moet in de niet-candidaatstelling van dit tiental een ongunstige gevolgtrekking gemaakt worden voor het oordeel van de kiezers over de wijze, waarop deze leden hun taak vervuld hebben, of is misschien de Koloniale raad in zijn geheel zoo inpopulair, dat reeds daarom de overgroote meerderheid zijner leden niet in aanmerking gekomen is? Het is wel teekenend, dat, terwijl de Koloniale raad meerma-

len in het openbaar erover klaagde moeite te hebben met het vinden van candidaten bij de periodieke vacatures, het kiezerscorps nu ineens met 9 nieuwelingen weet te komen, alleen reeds op Curaçao.

Hoe is het op Aruba gegaan? De *Amigoe* achtte in een vorig nummer het niet uitgesloten, dat daar bij de heerschende ontstemming geen candidaten gesteld worden zouden. Er zijn daar thans voor twee plaatsen vijf candidaten gesteld.

Op de bovenwindsche eilanden zijn de reeds eerder genoemde heeren Brouwer en Plantz de candidaten.

Passief kiesrecht

De *Amigoe* meent een ontdekking gedaan te hebben. Haar redeneering komt hierop neer. Volgens art. 71 der Curaçaosche staatsregeling moet men om verkiesbaar te zijn als lid der Curaçaosche staten voldoen aan de eischen, die voor het actieve kiesrecht gesteld zijn. Daaruit volgt — en ook het Kiesreglement ging ervan uit — dat de verkiesbare als kiezer op de kiezerslijst moet voorkomen. Echter is nu een Publicatieblad (no. 116) verschenen, dat rekening houdt met candidaten, die niet op de kiezerslijst staan.

Mij lijkt dit juist. Voor de verkiesbaarheid is niet vereischt het zijn van kiezer maar het voldoen aan dezelfde eischen, waaraan kiezers moeten voldoen. En zoo kan met het zien gebeuren, dat een Staten-candidaat een examenproef moet afleggen. Proficiat!

Iets anders is mij hierbij opgevallen. Het Kiesreglement, een Koninklijk besluit, kan bij landsverordening gewijzigd worden. Art. 108 bepaalt, dat, zoolang daarin bij landsveroordening niet is voorzien, de gouverneur *aanvullende* voorschriften mag geven voor die gevallen of ten aanzien van die punten, waaromtrent bij de uitvoering blijkt, dat zij *geen voldoende regeling* vinden. Staatsrechtelijk beschouwd lijkt mij deze figuur niet onbedenkelijk. Maar wat heeft de gouverneur nu gedaan? Hij heeft art. 43 van het Kiesreglement niet alleen *aangevuld* maar ook *gewijzigd*, en zijn besluit er een genoemd tot *uitvoering* van art. 108 van het Kiesreglement. Waarschijnlijk had formeel hetzelfde bereikt kunnen worden zonder wijziging, alleen in den vorm van aanvulling. De *Amigoe* is de tel kwijt van de publicatiebladen over het kiesrecht. Ik meen ze behoorlijk uitgeschoten te hebben en bezit thans, buiten de Wet op de staatsinrichting, tot een 13 stuks.

BIBLIOGRAPHIE

A. TIJDSCHRIFTEN, COURANTEN, ENZ.

Indian Labour Information. 63ste Jrg. no. 10. Repeal of Penal Sanctions in Barbados.

Idem. 63ste Jrg. no. 13. Labour Relations in British West Indies.

Ons Suriname, November 1937, no. 11. Uit de intreepreek van Broeder W. Baudert Paramaribo. Radio-toespraak door den zendelingleeraar G. E. E. Polanen 15 Sept. 1937; Ontdekking van een nieuwen Indianen-stam in Suriname.

De Volksdans Mare. Herfst 1937, no. 1. Volksdansen in Ned. West-Indië.

Die Woche. 9 Juni 1937. Stervende kolonie Suriname.

Oost en West. December 1937, no. 12. De Luchtlijn naar de West. De tweede wereldlijn der Nederlandsche luchtvaart; Korte Golfjes uit Curaçao en Suriname.

West India Committee Circular. 21 Oct. 1937, no. 1019. Trade in Staple Tropical Crops; Forestry Work in 1936 in British Honduras and Trinidad; Jamaica's Trade in 1936; Agricultural News (Experiments with Sweet Potatoes — Selenium Fatal to Cotton Stainers — Cane Farming Contracts in Trinidad — Nutmegs from Trinidad).

Idem. 4 November 1937, no. 1020. Cocoa in Ecuador. Witch-Broom-Resistant for Trinidad; Imperial Fruit Show. Jamaica's Fine Display; Brazil's Banana Industry; Eighteenth Century Jamaica, door lord Oliver of Ramsden; Sugar in Jamaica; Antigua's Sugar Factory; Jamaica' New Potatoes; Agricultural News (Sea Island Cotton Research — Duncan, Marsh and David Grapefruit — Promoting Use of Sweet Potato Starch — Importance of Well Selectes Bud Wood).

Beurs- en Nieuwsberichten 6 November 1937. Indrukken van Suriname door W. van Eyk [overgenomen door De West van 15 Nov. no. 3186].

Haarlems Dagblad 22 October 1937. Van Curaçao naar Suriname, door J. C. Mollerus [overgenomen door De West van 8 Nov. no. 3165].

De Surinamer. 20 November 1937, no. 4500. Volksplanting of kolonie? [Critiek op het artikel in de Rijkseenheid van 13 October].

Algemeen Handelsblad. 11 Nov. 1937. Avondblad. Curaçao met zijn eigen karakter, door mr. W. J. van Balen.

Idem. 11 December 1937. Avondblad. Curaçao, Aruba en de olie, door mr. J. W. van Balen.

De Curaçaosche Volkskrant. 11 Nov. 1937, no. 1144. Nieuw Leven in Guyana. Fransche koloniale politiek op een keerpunt?

SURINAAMSCHE JOURNALISTIEK

I

DOOR

FRED. OUDSCHANS DENTZ

Reeds voordat de *Encyclopaedie van Ned.-West-Indië* verscheen (dat was op Crynssendag, 27 Februari 1917) was ik eenige jaren bezig geweest met het verzamelen van gegevens over de niet meer bestaande dag-, week- en maandbladen van Suriname, alsmede van bijzonderheden omtrent de destijds in dit land voorkomende kranten. Daarbij legde ik een lijst aan van kranten, welke nog verschenen.

Het bleek mij bij de verschijning van de Encyclopaedie, dat de opgave onder het hoofd Journalistiek op blz. 393/6 [1]) verre van volledig was en — zooals de samenstellers zelf opmerkten — de juistheid der jaartallen in sommige opzichten aan twijfel onderhevig was. Na verlof in 1918 teruggekeerd, heb ik tot 1926 daar te lande en feitelijk tot heden in Nederland mijn onderzoekingen voortgezet, en ik meen, dat thans de tijd gekomen is om de lijst, zooals ze hierna zal volgen, te doen afdrukken [2]). Immers verbeteringen kunnen er van mijn kant niet meer in aangebracht worden, noch twijfelachtigheden opgelost. Zij, die meenen tot verbetering iets te kunnen bijdragen, zullen dit voorzeker te mijner kennis willen brengen.

Een soortgelijke, minder uitvoerige, lijst, op Curaçao betrekking hebbend, van de hand van pater Euwens, is bereids in den vierden jaargang, 5de deel, blz. 59/61 van *De W. I. Gids* opgenomen, Bovendien verscheen een uitvoeriger lijst in het Jubileumnummer van de Amigoe di Curaçao van 30 December 1933, no 2605 onder den naam van Lijst van Curaçaosche Periodieken,

[1]) Ik verwijs tevens naar het hoofd: Tijdschriften en Periodieken in de *Encyclopaedie van Ned.-West-Indië*, blz. 679/81.

[2]) Van een zeer groot deel der opgeheven en bestaande kranten is een exemplaar in mijn bezit.

in volgende nummers door den heer Maduro aangevuld. Mr. B. de Gaay Fortman deed in het Curaçao-Herdenkingsnummer van *Oost en West*, Mei 1934, een artikel verschijnen geheeten „Curaçao in de Nederlandsche Pers", voorafgegaan door een artikel van zijn hand in het Maartnummer van dat jaar in *Oost en West* geheeten „De Pers in Curaçao". Verder verwijzen we belangstellenden naar het Curaçaosche blad *La Prensa* van 9 April 1934.

Alvorens met de lijst aan te vangen vestig ik de aandacht op de eerste krant, 10 Augustus 1774 in Suriname verschenen. Van het oorspronkelijk in mijn bezit zijnde exemplaar neem ik de eerste bladzijde over, de „Opdragt van den Uitgever" mr. W. J. Beeldsnyder Matroos, welke wel na meer dan anderhalve eeuw aan de vergetelheid mag worden ontrukt.

Suriname maakt onder de toen bestaande Nederlandsche koloniën geen slecht figuur en was de tweede, waarin een courant uitkwam. In Oost-Indië was 7 Augustus 1744 de eerste krant verschenen, de *Batavia Nouvellen en Politique Raisonnementen*. Suriname volgde, als gezegd, op 10 Augustus 1774, St. Eustatius in 1790 met *The St. Eustatius Gazette*; in 1793 verscheen *De Courant van Essequebo en Demerary*, op 5 Januari 1810 te Batavia de *Bataviasche Courant* en op 11 December 1812 op Curaçao *The Curaçao Gazette and Commercial Advertiser* [1]).

Ik heb mijn overzicht in drie deelen verdeeld: A. de dag-, week- en maandbladen van 1774 tot en met 1937 [2]); B. de gelegenheidsbladen, en C. de in Nederland verschenen en verschijnende periodieken over Suriname [3]).

---

[1]) Het eerste nieuwsblad in Europa verscheen op 15 Januari 1609 te Augsburg. Op 8 Januari 1656 verscheen in Nederland de eerste Haarlemsche Courant by Abraham Casteleyn, geheeten de *Weekelyke Courante van Europa*, welke later, in 1664, de naam van *Opregte Haarlemsche Courant* zou ontvangen. Op 26 April 1658 verscheen te Middelburg de *Courier van Zeeland*, in 1799 de *Trinidad Weekly Courant*, te Kaapstad op 16 Augustus 1800 de *Geauthoriseerde Kaapsche Stads-Courant en Afrikaansche Berigter* en 25 September 1857 de eerste (staats) courant in Transvaal.

[2]) De met een kruisje gemerkte bladen komen nog uit.

[3]) Van de Surinaamsche couranten is slechts een klein deel te vinden in het Nederlandsch Persmuseum, gevestigd in het voormalig Korenmetershuisje aan de Nieuwe zijde Kolk, no 28 te Amsterdam. Ik vond er verschillende exemplaren terug, welke ik in den loop der jaren uit Suriname daarheen gezonden had.

Ao 1774	JUSTITIA PIETAS FIDES	No.1
De Weeklyksche Surinaamsche Van den		Woensdaagsche Courant 10 Augustus

OPDRAGT VAN DEN UITGEEVER

Zie hier dan goedgunstige Leezer het eerste Blad, by wyze van Courant, 't welk in deeze Colonie van Surinaamen gedrukt zynde, 't Daglicht komt te aanschouwen; een Werk, 't geen moogelyk voor my, door andere, zints lange zoude zyn ondernoomen geweest; wanneer de Zwaarigheeden altoos, omtrent het admitteeren eener Drukkerye in Reflexie gekoomen, eerder weg geruimt waaren geworden; alzoo men reeds onder de Regeering van wylen den Heer Gouverneur Mauricius, daarover heeft beginnen te denken; doch dit nu door de Medewerking, teffens, van den teegenswoordigen Regeerende Heer Gouverneur Jan Nepveu, tot zoo verre zyn beslag gekreegen hebbende, en dat ik, vervolgens myne Suppliques, gepresenteert aan Haar Ed: Groot Achtb: de Heeren Directeuren, als meede aan den Ed: Hove van Policie en Crimineele Justitie deezer Colonie, goedgunstiglyk geappointeert zijn geworden, en dienvolgens met een Privilegie van 25 Jaaren begunstigt. Zoo is het, welmeenende Leezer, dat ik niet heb willen afzijn, omme, zoo veel moogelijk, 't nut en gemak, eener Drukkerye, aan een yder te doen blyken, en dus met deeze onderneeming te beginnen, in hoope het my mooge gelukken om door de hulp en gunstige handbieding, van kundige Liefhebbers den Leezer altoos naa zyn genoegen te kunnen voldoen.

Dus dan bedankende, den geene, die zig by Inteekening wel hebben willen verbinden, omme een jaarlyks Exemplaar te zullen neemen, en dezelve als de grondleggers van dit Werk ben Considereerende; zoo is het, dat ik als noch, gelyk by myn reeds gedivulgeerd Advertissement gedaan hebbe, en waaraan ik my kortheidshalve Refereere, alle kundige Liefhebbers verzoeke, omme zoo veel moogelyk te Contribueeren, 't geen eenigzints tot in standthouding deezer kan dienen; en teffens, strekken tot Nut en vermaak der geene die dezelve zullen willen Leezen; aan wien te gelyk verzoeke, alle Feilen, ten minsten in den beginne, met een gunstig oog te willen passeeren, en my derzelver Remarques en Consideratien op een of andere manier te doen geworden, dewelke altoos met erkentenisse zullen werden aangenoomen. Vaart wel.

MR. W. J. BEELDSNYDER MATROOS.

LIJST VAN DAG-, WEEK- EN MAANDBLADEN, UITGEGEGEVEN IN SURINAME (PARAMARIBO EN NICKERIE) VAN 1774 AF TOT HEDEN.

A.

1. ALGEMEEN NIEUWS- EN ADVERTENTIEBLAD 1844–1854.
   Gedrukt bij J. C. Müller, Az. (No. 38 van 28 Maart 1844 in het Ned. Persmuseum.

2. ALGEMEEN NIEUWS-EN LETTERKUNDIGBLAD.
   Gedrukt bij J. C. Muller Az.
   Eerste nummer Dinsdag 1 Februari 1842.
   Verschijndagen Dinsdag en Vrijdag. Onder dezen naam uitgegeven tot Vrijdag 29 December 1843 No. 104. In 1844 kreeg het den naam van Algemeen Nieuws en Advertentieblad en werd gedrukt bij J. H. C. Muller.

3. HET ANKER.
   1ste nummer November 1936, no. 1.
   Laatste nummer.....
   Redacteur-uitgever E. L. Vervuurt. Gedrukt ter drukkerij Eben Haëzer te Paramaribo
   Verschijndagen Dinsdag en Vrijdag.
   Abonnementsprijs f 0. 50 per jaar.

4. DE ARBEIDER. Orgaan van de Surinaamsche Democratische Arbeiders Partij.
   Verschijnt elken Zaterdag.
   1ste nummer 8 Juli 1933, no. 1.
   Laatste nummer .....
   Gedrukt bij Eben Haëzer.

5. ADVERTENTIEBLAD.
   Uitgever Joh. C. Markus.
   1ste nummer Juli 1921, no. 1.
   Laatste nummer 18 November 1921, no. 5.

6. DE BANIER van Waarheid en Recht. Surinaamsch Nieuws- en Advertentieblad
   1ste nummer 2 Juli 1929, no. 1. Laatste nummer 27 Juni 1936 no. 722.
   Verscheen Dinsdag- en Vrijdagavond, later Woensdag en Zaterdag.
   Abonnement f. 12.— per jaar.
   Drukkerij H. B. Heyde tot ....., later Eben Haëzer.
   Redacteur-uitgever P. A. May tot...., later J. C. Sarucco.

7. BATAAFSCHE SURINAAMSCHE COURANT met het wapen der Bataafsche Republiek. Verschijnt Maandag en Donderdag. Sedert 1805 tot .....

8. BEDESI BHARATH BASI (INDIA IN EEN VREEMD LAND).
   1ste nummer 26 Januari 1920, no. 1.

Laatste nummer 31 Juli 1920, no. 7.
Redacteur-uitgever P. Chander Sekher Sharma.
Verscheen elken Donderdag.
Abonnementsprijs f. 8.— per jaar. Drukkerij P. S. Girpathi.

9. BINNENLANDSCHE SURINAAMSCHE COURANT.
Gedrukt ter geprivilegeerde Drukkerij van Wede Tresfon Jr. door van Driest en Reyneke; later door P. van Driest.
No. 1 van 1808 in de Koloniale Boekerij te Paramaribo.
Verschijndagen Maandag en Donderdag.

10. DE BODE VAN PARAMARIBO.
Uitgever B. Heyde.
1ste nummer 7 December 1885, no. 1.
Laatste nummer.....
Verscheen dagelijks met uitzondering van Zon- en feestdagen.
Prijs per nummer 4 cent.

11. (✠) BULLETIN. Uitgegeven door de Vereeniging van Gouvernements Bureau-Ambtenaren in Suriname.
1ste nummer October 1932.
Gedrukt bij J. H. Oliviera, Paramaribo.

12. CHINESE OVERSEAS WEEKLY SURINAM.
Onder redactie van Chin A. Kon. Verscheen iederen Zaterdag.
Begonnen in 1931. Laatste nummer 17 October 1931.

13. DE CHRISTELIJKE HUISVRIEND.
Uitgever C. Kersten & Co.
1ste nummer Januari 1888, no. 1. Laatste nummer December 1900, no. 26.
Verscheen elken 2en Zondag van de maand.
Abonnementsprijs f. 1.50 per jaar.

14. DE CREOOL. Eerste nummer 3 Juli 1871.
Laatste nummer.....

15. DE ECHO. Orgaan van de VIIIste klasse der Hendrikschool.
1ste nummer 2 April 1928 op de schrijfmachine, vervolgens gedrukt.
Onder redactie van leerlingen van de 8ste klasse der Hendrikschool.
Gedrukt ter drukkerij Erven H. van Ommeren.
Aan het einde van het schooljaar 1928 gaven de oprichters het eerste gedenknummer uit.
Laatste nummer.....

16. DE EMANCIPATIE COURANT.
Uitgegeven door het Emancipatie Comité.
1ste nummer 1 Juli 1926, no. 1. Laatste nummer 1 Juli 1929, no. 4.
Boek- en Handelsdrukkerij D. A. G. [1])

---

[1]) Door Arbeid Groeiend.

17. EXCELSIOR. Christelijk vooruitstrevend tijdschrift voor Suriname.
Uitgever-redacteur Joh. C. Marcus.
1ste nummer 25 September 1906, no. 1. Laatste nummer 3de kwartaal 1910, no. 195.
Verschijndagen elke vijftien dagen tot 1907, daarna elke week van 1907–1910. Abonnementsprijs f. 6.— per jaar tot 1907 en f. 4.— per jaar van 1907–1910.

18. GAZETTE DE SURINAM.
Verscheen te Paramaribo bij Charles Brouwn op Maandag. No. 14 van 30 April 1792 in mijn bezit.

19. GEPRIVILEGEERDE SURINAAMSCHE COURANT met het wapen van Suriname.
Ter geprivilegeerde Drukkerij van A. T. Bordas. Later ter geprivilegeerde Drukkerij van Worsdell en Brink, van 1815 af ter Geprivilegeerde Drukkerij van J. Brink en daarna van de Erven J. Brink. Van Maandag 10 Maart 1817 ter geprivilegeerde Drukkerij van het Gouvernement.
Verschijndag Donderdag in Hollandsch en Engelsch. Oudste nummer in de Koloniale Boekerij te Paramaribo no. 1 van 3 Januari 1811, doch verscheen eerder. In 1829 verscheen zij nog.

20. GEPRIVILEGEERDE SURINAAMSCHE COURANT. Gedrukt ter Geprivilegeerde Gouvernements Drukkerij van de Erven J. Brink. Verschijndagen Maandag en Donderdag. Oudste nummer in het Ned. Persmuseum No. 84 van 1821 en in de Koloniale Boekerij te Paramaribo 4 Januari 1830, no. 1. Verscheen nog in 1843.

21. GOEDE TIJDING.
Uitgever B. Heijde.
1ste nummer Woensdag 6 Januari 1892, no. 1.
Laatste nummer Woensdag 29 September 1897, no. 78.
Verschijndagen Woensdag en Zaterdag.
Abonnementsprijs f. 20.— per jaar. (Zie no 61).

22. (✝) GOUVERNEMENTS- ADVERTENTIEBLAD.
Drukker B. H. Heyde.
1ste nummer 1 Januari 1885, no. 1.
Abonnementsprijs f. 20.— per jaar. Verscheen tot einde December 1891 elken Dinsdag en Donderdag. Van 1 Januari 1892 af elken Dinsdag en Vrijdag.
De abonnementsprijs werd toen f. 15.— per jaar.
In 1909 en 1910 werd het blad uitgegeven door H. J. van Ommeren. Van 1911 tot 1918 door B. Heyde. Van 1918 tot 1928 door H. J. van Ommeren, sedert 1928 door D. A. G. [1])
Abonnementsprijs f. 5.— per jaar.

[1]) Zie noot bij 16.

23. DE GUYANA.
1ste nummer 1888
Laatste nummer 1889

24. DE HINDOSTANI. Maandblad uitgegeven door de Surinaamsche Immigranten Vereeniging „Bharat Oeday".
Verscheen den derden Maandag der maand.
Eerste nummer Maandag 17 September 1934, no. 1.
Laatste nummer 18 Februari 1935, no. 6.
Gestaakt ingevolge besluit van de bestuursvergadering van 28 Februari 1935.

25. (✠)DE HERRNHUTTER. Een blad voor het Christelijk Huisgezin. Orgaan der Evangelische Broedergemeente in Suriname.
Verschijnt om de veertien dagen.
In de plaats getreden van no. 121.
Abonnementsprijs f. 2.60 per jaar.
Redactie Stadszending Paramaribo.
Drukker J. H. Oliviera, Paramaribo,

26. (✠) DE HINDOSTANSCHE STEM.
1ste nummer Maart 1937, no. 1.
Redacteur I. S. Mungro.
Abonnementsprijs f. 1.— per jaar.

27. HSÜN NAN CHOU K'AN (in Chineesche letterteekens, beteekent volgens inlichtingen van het Sinologisch Instituut te Leiden: Periodiek van het Zuiden).
1ste nummer: 6de van de 8ste maand van het 23ste jaar van de Chineesche Republiek, d. i. 6 Augustus 1934.
Verscheen in boekvorm.
Laatste nummer.....

28. JONG SURINAME. Een blad voor het Christelijk huisgezin. Orgaan der Evangelische Broedergemeente in Suriname.
1ste nummer Zondag 10 Juli 1921. Verscheen om de 14 dagen.
Laatste nummer .....
Abonnementsprijs f. 2.— per jaar. Redacteur S. Schmidt, Stadszending. In de plaats getreden van no. 30. Gedrukt bij Stoomdrukkerij J. H. Oliviera.

29. JONG SURINAME. Nieuws -en Advertentieblad.
Redacteur- uitgever L. Doedel. Verscheen om de 30 dagen.
1ste nummer 27 Juni 1934, no. 1 tot 16 November 1934.
Abonnementsprijs f. 1.— per half jaar.
Gedrukt bij Eben Haëzer.

30. JONG SURINAME. Maandblad voor de Christelijke Jongelings-Vereeniging en de Knapenvereeniging Timothëus.
1ste nummer 3 Augustus 1919, no. 1.
Laatste nummer.....
Redactie J. Vogt. Verscheen den eersten Zondag van elke maand
Drukkerij J. H. Oliviera.

31. JONG SURINAME. Orgaan van de Debatteerclub „Jong Suriname". Uitgever: Kantoor voor Algemeene Zaken: onder auspiciën van de Vakliedenbeurs.
Redacteur L. Doedel. Verscheen maandelijks.
1ste nummer September 1933, no. 1.
Laatste nummer 8 December 1933. No. 4.
Gedrukt bij Eben Haëzer.

32. (✠) DE KATHOLIEKE WAARSCHUWER.
Uitgever G. Randag, later A. H. P. de Groot C. ssR. 1ste nummer Zondag 1 November 1891 in het Nederlandsch. Twee jaar later kwam het uit in het Negerengelsch, eens per maand. In 1896 werd zij een bijvoegsel van De Surinamer als wekelijksche uitgave en diende als kerkdienstenlijst. In 1903 werd de K. W. van de Surinamer gescheiden en verscheen wekelijks elken Zondag tot 2 December 1934. Abonnementsprijs f. 1.— per jaar, later f. 1.50. Sedert 2 December 1934 verscheen zij als no. 48 van de 32ste jaargang in dubbel formaat onder den naam van DE KATHOLIEK, Zondagsblad voor Katholieken.

33. KAWAI FA. Maandblad voor Chineezen.
Uitgever J. Timmerman.
1ste nummer 1894.
Laatste nummer 1895.

34. KLIMOPRANKEN. Orgaan van de Vereeniging van Gouvernements Bureau-ambtenaren in Suriname.
1ste nummer 1 Januari 1920. Verscheen voorloopig maandelijks.
Laatste nummer . . . . .
Commissie van redactie H. F. Esser, F. E. Bruyning, A. J. da Costa, H. K. A. Kleine, J. C. Zaal.
Abonnementsprijs voor Leden f. 1.50 per jaar, voor niet-leden f. 2.50.
Drukkerij J. H. Oliviera.

35. KLIMOPRANKEN. Maandblad voor de leerlingen der Zondagsscholen van de Hervormde Gemeente.
1ste nummer Augustus 1919.
Verscheen eenmaal per week.
Laatste nummer . . . . .
Abonnementsprijs naar verkiezing.
Drukkerij H. B. Heyde,

36. (✠) KOLONIAAL NIEUWSBLAD.
Uitgever J. Morpurgo.
1ste nummer 1 Januari 1848. Verschijndagen Dinsdag en Vrijdag.
Abonnementsprijs aanvankelijk niet vermeld, later tot 1904 f. 20.— per jaar, later f. 12.—.
Verschenen onder den naam SURINAME. KOLONIAAL NIEUWS- EN ADVERTENTIEBLAD sedert . . . .
(In Ned. Persmuseum aanwezig een nummer van 1895).

Uitgever-redacteur.........
Redactie overgenomen door P. A. May op 1 Juli 1919, no. 52, op 4 Juni 1929 door A. A. Dragten, op........ door Joh. A. Wijngaarde.

37. KOLONIAAL NIEUWSBLAD. 1866–1870.

38. De KOLONIST. 1842–1872.
Gedrukt bij Rose & Co. Verschijndagen Donderdag en Zondag.
Abonnementsprijs f. 20.— per jaar.
Oudste nummer in de Koloniale Boekerij te Paramaribo Zondag 6 Januari 1867, no. 21.

39. DE KOLONIST. Tijdschrift toegewijd aan de welvaart van Suriname.
Verschenen in 1838–1839 in het geheel 15 stukken.
Gedrukt en uitgegeven bij J. J. Engelbrecht.

40. HET KOMPAS. Orgaan van groep II (Welpen en Verkenners) van de Vereeniging „De Nederlandsche Padvinders" Afd. Paramaribo.
1ste nummer December 1928, no. 1.
Laatste nummer.....
Gedrukt ter Drukkerij Erven H. van Ommeren.
Abonnementsprijs f. 1.— per kwartaal.

41. KORFBAL REVUE.
Officieel orgaan der Surinaamsche Korfbal Bond. Later geheeten: Weekblad gewijd aan de Surinaamsche Korfbal.
1ste nummer 12 Januari 1935.
Laatste nummer.....

42. (✝) MAKZIEN VO ARNITRIESOEMA. [1])
1ste nummer Januari 1912. Verschijndagen elken Zondag.
Abonnementsprijs f. 1.— per jaar.
Drukkerij H. B. Heyde. Paramaribo.

43. MAKZIEN VO KRISTENSOEMA ZIELIE. [2])
Uitgever C. Kersten & Co.
Verscheen maandelijks.
1ste nummer Januari 1852. Laatste nummer December 1879.
Abonnementsprijs f. 1.— per jaar.
Verscheen opnieuw. 1ste nummer Januari 1889. Laatste nummer December 1932. Gedrukt bij H. B. Heyde. Paramaribo.

44. DE MARCONIST. Weekblad voor Nieuws en Advertentiën.
Onder den spreuk: Ik zal handhaven. Recht en Waarheid.
Uitgever J. Ch. Wekker & Co.
1ste nummer 14 Maart 1925, no. 1.
Laatste nummer.....
Abonnementsprijs f. 1.— per kwartaal.

---

[1]) Magazijn voor Herrnhutters.
[2]) Magazijn voor de zielen van christenen.

45. „DE MEIDOORN". Nieuws- en Advertentieblad. Paramaribo. Mei 1933. Uitgegeven vanwege het kantoor voor Algemeene Zaken. Suriname, onder den spreuk: „Vrij is hij, wiens hart van onrecht vrij is". Mei 1934 onder den spreuk: „Te joe njam joe brede naga botro; joe no moe frigiti to do na see gotro".
Laatste nummer .....
Redacteur-uitgever L. Doedel. Gedrukt ter drukkerij Eben Haëzer. Paramaribo.

46. DE NEGER-CHRISTENEN OF HET VIERDE KONINKRIJK VAN HET CHRISTENDOM.
Godsdienstig orgaan uit Suriname. Ned. W. I. onder Redactie van Johan J. Ryts. Uitgever Jacob R. E. Zuidveen.
Introductie nummer 1 Januari 1927.
Gedrukt ter drukkerij Erven H. van Ommeren.

47. THE NEW PARAMARIBO TIMES (The only English Newspaper in the Colony).
Uitgever J. E. Brown. Verscheen elken Zaterdag.
1ste nummer 22 Augustus 1914.
Laatste nummer.....
Abonnementsprijs f. 5.— per jaar.
Drukkerij Suriname.

48. (✠) NICKERIE.
Maandblad. Verschijnt op den eersten van elke maand. Redacteur-uitgever J. C. Heave.
1ste nummer 1 Februari 1936. Van het 2de nummer van 15 Februari 1936 af getiteld: NICKERIE BODE.

49. DE NICKERIE PIONIER. 't Eenigst dienend en afdoend middel van bekendmaking in Nickerie.
1ste nummer 1895. (in Ned. Persmuseum).
Laatste nummer 1906.
Verscheen elken Zaterdag.
Abonnementsprijs f. 6.— per jaar. Drukker J. M. S. Tafares.

50. DE NIMRODBEWEGING. Weekblad handelend over de geestelijke en stoffelijke belangen der volbloed negers in de kolonie Suriname.
1ste nummer 1 December 1918, no. 1.
Laatste nummer 4 October 1919. Verscheen elken Zaterdag.
Abonné's kunnen alleen Volbloed Negers zijn.
Uitgever J. J. Rijts. Redacteur J. J. Rijts. Drukkerij Gebr. Rijts, Paramaribo. Geen abonnementsgeldelijke verplichting. Elke abonné mag naar verlangen iets tot steun van dit blad bijdragen. Dit is echter geen verplichting. Prijs voor niet-abonné's f. 0.10 per nummer.

51. DE NIEUWE STEM. Surinaamsch Nieuws- en Advertentieblad.
Uitgegeven door de Boek- en Handelsdrukkerij „Door Arbeid Groeiend".

Directeur Ph. de Vries.
Verscheen Maandag- en Donderdagavond, later Woensdag- en Zaterdagavond.
1ste nummer 1 Januari 1929, no. 1.
Laatste nummer 30 December 1931, no. 105.
Abonnementsprijs f. 10.— per jaar.

52. NIEUWE SURINAAMSCHE COURANT. Gedrukt ter Boekdrukkerij van Boon & Co.
Verschijndagen Woensdag en Zaterdag. Oudste nummer in de Koloniale Boekerij te Paramaribo, Zaterdag 3 Januari 1835, no. 1. Verscheen nog in 1843. Draagt het Wapen van Suriname.

53. NIEUWE SURINAAMSCHE COURANT. Orgaan der bevolking.
Uitgever-redacteur T. Libertador Ellis.
Proefnummer op Donderdag 30 Juni 1892. 1ste nummer Zondag 3 Juli 1892. Laatste nummer 8 Mei 1913, no. .. Gestaakt door overlijden van den uitgever. Verschijndagen Zondag en Donderdag.
Abonnementsprijs f. 12.— per jaar. Sedert 1896 f. 16.— per jaar.

54. NIEUWSBLAD VAN PARAMARIBO 1845.

55. NIEUWSVERTELDER of ZAMENSPRAAK TUSSCHEN LOUW EN KRELIS, uitgegeven bij Hendrik Schouten omstreeks 1796.

54. DE OLIJFTAK.
1ste nummer 1898.
Laatste nummer 1899.

57. (+) HET ONDERWIJS. Orgaan van het Surinaamsch-Onderwijzers-Genootschap.
1ste nummer 1 Januari 1906, no. 1. Laatste nummer 30 Juni 1911, no. 12.
Uitgever J. H. Oliviera.
Opnieuw verschenen 10 Maart 1915, no. 1 als Jaargang VII.
Uitgever J. H. van Ommeren, Verschijnt 1906–1911 eenmaal per maand.
No. 1 van Jaargang VI, 1911, half maandelijks.
No. 1 van Jaargang VII, 1915, om de 14 dagen, later maandelijks.
Abonnementsprijs eerst f. 1.75 per jaar, later f. 1.— per half jaar.

58. ONZE BERICHTEN. Orgaan van de Vereeniging van Gouvernements Bureau-Ambtenaren in Suriname. Verscheen maandelijks sedert Januari 1920.
Laatste nummer .....
Abonnementsprijs voor leden f. 1.50 per jaar, voor niet-leden f. 2.50 per jaar. Drukker H. van Ommeren.

59. (✠) ONZE GIDS. Orgaan van de Christelijke Onderwijzersvereeniging „Broederschap."
1ste nummer Zaterdag 15 Mei 1920. Verschijnt elke maand. Abonnementsprijs f. 1.50 per jaar. Gedrukt bij J. H. Oliviera.

60. ONZE STEM. Maandblad voor Hindostanische Belangen. 1ste nummer 15 Januari 1933, no. 1. Laatste nummer 15 November 1933 no. 23 Abonnementsprijs f. 1.50 per jaar. Drukker D. A. G. [1])

61. ONZE WEST. (Nieuwe uitgave van „Goede Tijding")
Uitgever B. Heyde.
1ste nummer Zaterdag 2 October 1897.
Laatste nummer ..... 1913.
Verschijndagen Woensdag en Zaterdag.
Abonnementsprijs f. 10.— per jaar. Zie no. 116.

62. OP DE UITKIJK.
1ste nummer 13 Februari 1915, no. 1. Laatste nummer 29 December 1917. no. 151. Verscheen elken Zaterdag. Redacteur-uitgever R. D. Simons.
Abonnementsprijs f. 5.— per jaar.
Verscheen opnieuw Zaterdag 3 April 1920, no. 152.
Laatste nummer .....
Abonnementsprijs f. 1.50 per kwartaal.
Drukkerij J. H. Oliviera.

63. HET PADVINDERSBLAD. Orgaan van de Surinaamsche Padvinders Organisatie.
1ste nummer 5 November 1915, no. 1. Laatste nummer 25 Augustus 1916. no. 43. Verscheen elken Vrijdag als bijvoegsel van „Suriname".
Abonnementsprijs. Wordt kosteloos verspreid onder de leden.
Drukkerij J. H. Oliviera.

64. PARAMARIBO. Nieuws- en Advertentieblad voor Nederlandsch Guyana.
1ste nummer Vrijdag 15 Juli 1904.
Laatste nummer ..... 1906.
Verschijndagen Dinsdag en Vrijdag.
Abonnementsprijs f. 10.— per jaar.

65. PARAMARIBO.
Gedrukt bij J. Lyons. Verschijndag Vrijdag. Abonnementsprijs f. 10.— per jaar. Slechts een deel van 1871 in de Koloniale Boekerij te Paramaribo.
Laatste nummer .....

(*Slot volgt*).

---

[1]) Zie noot bij 16.

BOEKBESPREKING

Dr. David van der Sterre. *Zeer Aenmerkelijke Reysen gedaan door Jan Erasmus Reyning*. Bewerkt door L. C. Vrijman. 1937. Amsterdam P. N. van Kampen & Zoon N.V.

Zooals de Heer Vrijman in zijn voorrede doet uitkomen, heeft hij geen eigenlijke bewerking gegeven van het in 1691 verschenen boek van den Curaçaoschen slavendokter, maar veel eerder, aan de hand van dat boek — en van andere gegevens — de avonturen van den Vlissinger vrijbuiter, slavenhaler en bevelhebber in dienst van den Lande, Jan Erasmus, opnieuw verteld. Een nuttig werk was dit ongetwijfeld, want het boek in kwestie is bij het groote publiek niet bekend (welk een verschil met de reizen van Bontekoe!) en wij mogen werkelijk wel eens meer aandacht gaan besteden aan de geschiedenis der Nederlanders in de Caraibische wateren.

Vrijman's boek is alleraardigst geschreven en goed geïllustreerd. De plaatjes zijn lang niet alle uit Van der Sterre overgenomen en de tekst is aanmerkelijk aangevuld uit andere bronnen.

In de eerste plaats heeft de auteur het zeerooversboek naast zich gehad van A. O. Exquemelin, een tijd- en beroepsgenoot, die echter „Rasmus, fameux corsaire", zooals Eugène Sue [1]) hem noemde, niet vermeld heeft. Dat deze Exquemelin werkelijk zóó heette en een Franschman was van Honfleur, is een ontdekking, al eerder gepubliceerd, waarvan de eer aan den Heer Vrijman toekomt. Een eer, welke hem o.a. ook gegeven is door een Engelsch auteur [2]). De opvatting, dat Exquemelin een schuilnaam zijn zou voor Hendrik Smeeks, den schrijver van Krinke Kesmes, is nu voor goed als onjuist veroordeeld.

Behalve over Exquemelin spreekt Vrijman over nog twee andere Nederlandsche vrijbuiters in de West, uit den tijd van Reyning, t.w. Eduard Mansveld en Rock Brasiliano, die beiden ook

[1]) Histoire de la Marine française. 1845.
[2]) Philip Gosse. The history of Piracy. 1932.

door Van der Sterre ten tooneele gevoerd zijn, omdat zijn held met hen te maken gehad heeft. Aangaande twee andere beroemdheden uit de toenmalige vrijbuiterswereld, Nicolaas van Hoorn en Laurens de Graaf, eveneens afkomstig uit de lage landen bij de zee en eveneens in West Indië opereerende, is het een en ander te vinden in den ook door Vrijman geraadpleegden Calendar of State Papers (America and West Indies) en in de Sloane M.S.S. In Franschen dienst was Laurens Cornille Baldran, Sieur de Graff, lieutenant du Roi en chevalier de Saint Louis, zooals C. H. Haring [1]) overnam van P. de Vaissière [2]). Dat de schrijver niet heeft kunnen uitmaken wie Yhallahes (Jolles, Jellesz.) was, is jammer.

Was laatstgenoemde een tijdgenoot, De Graaf en Van Hoorn sloegen hun grootsten slag toen Jan Erasmus het vrijbuitersberoep niet meer uitoefende. De Heer Vrijman heeft Van der Sterre's werk voortgezet en vertelt ons wat er verder met zijn held gebeurd is, nadat deze, het vrijbuitersleven vaarwel gezegd, de Westindische expeditie van Binckes medegemaakt en eindelijk met slaven gevaren hebbend, met de Koning Balthasar in Nederland teruggekomen was. Het is den auteur gelukt, den verderen levensloop van kapitein Reyning na te speuren, van zijn aanstelling bij de admiraliteit van Amsterdam in 1689, tot zijn dood in 's Lands dienst, in 1697.

In het algemeen kan gezegd worden, dat Vrijman's werk niet alleen waarde heeft voor hen die zich voor onze Westindische — speciaal de Curaçaosche — geschiedenis interesseeren, maar ook een goed „leesboek" is. Wanneer ik hieronder eenige opmerkingen ten beste geef, dan hoop ik dat de auteur daar geen áánmerkingen in zal willen zien, maar liever aanvúllingen.

Willem Usselincx den oprichter der West-Indische Compagnie te noemen (bladz. 13), wat ook anderen gedaan hebben, is meer dan goedschiks verantwoord worden kan. De groote plannenmaker moge sedert omstreeks 1600 een belangrijk aandeel gehad hebben in de propaganda voor het tot stand brengen van zoodanige maatschappij, in verband met de daadwerkelijke stichting in 1621 vindt men zijn naam niet genoemd. En waarom spreekt Vrijman voortdurend (bladz. 42 en later) van de „Loffelijke" W.-I. Comp. ? Dit epitheton ornans lijkt ontleend te zijn aan de gescheidenis der Oostindische zusteronderneming.

Het is inderdaad zeer moeilijk, wijs te worden uit de namen van

[1]) The buccaneers in the West Indies in the XVII Century. London, 1910.

[2]) Saint Domingue.

allerlei tegenwoordig niet meer bestaande scheepstypes der 17e eeuw [1]). Een barcalonga (bladz. 58 en later) is volgens de Espasa [2]) een bepaald soort visschersvaartuig aan de Cantabrische kust; men vindt echter in de Spaansche en Engelsche stukken den naam barcoluengo, wat volgens dezelfde bron beteekent een vaartuig, verschillend van afmeting, met ronden boeg, een dek, één mast en één, zeer groot, zeil. Patchalarga (bladz. 149) was ik nog niet tegengekomen, wel patache [3]), een soort adviesvaartuig, waarschijnlijk wat bij ons een jacht heette.

De door Vrijman gebezigde zeemanstermen lijken mij juist; op bladz. 75 echter zou, dunkt mij, verzeilen beter geweest zijn dan verhalen.

Indianos-Bravos (bladz. 180) zullen wel geweest zijn indios bravos, wilde, d.w.z. ongekerstende inboorlingen; indianos heeten in Spanje de lieden die in Spaansch Amerika fortuin gemaakt hebben, zoo iets als ons Indischgasten.

Toen Reyning een indiaansch dorp in Cayenne bezocht (bladz. 193), kon hij daar waarnemen, dat de vader van een pasgeboren kind in de hangmat lag, terwijl de moeder er bij rondliep. Er wordt niet getracht van dit voor ons zonderlinge gebruik uit de biologische opvattingen en de animistische voorstellingen der indianen den lezer een verklaring te geven. De Encyclopaedie van Ned. West-Indië zegt er wel niet veel over, maar vermeldt in ieder geval de litteratuur ter zake [4]).

De Grillos (bladz. 137) was de Genuees Domingo Grillo, die ingevolge het asiento van 1662, vanaf 1 Mei 1663, tezamen met zijn landgenoot Ambrosio Lomelino, voor zeven jaar met de voorziening der Spaansche koloniën in Amerika van slaven belast was. Lomelino stierf in 1668 in West Indië, maar Grillo onderhandelde zelfs in 1674 nog met de Hollanders over de levering. Waarom noemt de Espasa den laatstgenoemde Domingo Fullo? [5])

De Engelsche politiek in West Indië, ten opzichte van Spanje, zooals die in de 17e eeuw ook in de behandeling van het boekaniersvraagstuk tot uiting kwam, behoort m.i. uiterst objectief beoordeeld te worden, rekening houdende met wat destijds „staande" opvattingen waren.

Sir Thomas Modyford, de gouverneur van Jamaica (bladz. 85,

---

[1]) Zie W. I. G. XVII. 101.

[2]) Encicl. universal ilustr. Europeo-Americana.

[3]) Zie W. I. G. XVII. 204.

[4]) Bovenl. Indianen bladz. 173 en Couvade, bladz. 232.

[5]) W. I. G. XVII. 19.

86, 87, 121) was volgens professor Egerton [1]) een man „eminently „fitted for the post." Volgens zijn biographie [2]) werd zijn commissie in December 1670 ingetrokken, nadat in Juli van dat jaar het verdrag met Spanje tot stand gekomen en zijn beschermer, Lord Albemarle, hem ontvallen was. Modyford zou eind 1674 nog als gevangene in den Tower verblijf gehouden hebben, maar later naar Jamaica teruggekeerd zijn; in ieder geval stierf hij op genoemd eiland (1679).

Wanneer toegegeven wordt, dat M. zeeroof aanmoedigde, dan vindt men daarbij vermeld, dat er genoeg voorstanders waren van zijn methode, d.w.z. tegenover het aggrestieve optreden der Spanjaarden het wapen der kaapvaart te hanteeren, mits de kapers geldige commissies bezaten, uitgereikt door den governor in council; een vijftiende deel der prijsgelden viel rechtens aan 's Konings gouverneur toe. Er worden nummers uit den Calendar of State Papers aangehaald (1666, 1667, 1669, zelfs 1671), uit welke moet blijken, dat de Koning den gouverneur herhaaldelijk machtigde in buitengewone omstandigheden, in overleg met den council, buitengewone maatregelen te nemen.

Het was natuurlijk maar de vraag, wanneer buitengewone omstandigheden aanwezig waren. Spanje hield steeds vast aan het principe harer souvereine rechten over de Westindische zeegebieden; stond zij, bij wijze van uitzondering, aan een vreemde natie (verschillende tractaten met Engeland) handel en scheepvaart in die gebieden toe, dan werd het souvereiniteitsbeginsel daardoor niet aangetast. Engeland zag den toestand volkomen tegengesteld; de Westindische wateren vrij voor alle naties, behoudens de bevoegdheid van Spanje tot het nemen van maatregelen, strekkende tot bescherming van haar koloniaal monopolie, welke maatregelen (bestrijding van den sluikhandel) als uitzonderingen op het algemeene beginsel van vrijheid toelaatbaar waren, maar slechts binnen zekere grenzen mochten worden toegepast [3]). Voorwaar een controverse, waaruit wel conflicten *moesten* voortspruiten!

De guardacostas waren tenslotte ook niet veel meer dan kaperschepen, in zee gebracht door de Spaansche gouverneurs, die ook op hun beurt uit de aanhalingen voordeel trokken [4]).

---

[1]) Hugh Edward Egerton. A short history of Br. colonial policy. 1606–1909. Londen 1932.

[2]) Dictionary of National Biogr.

[3]) R. Pares. War and trade in the West Indies 1739–1763. Oxford 1936.

[4]) Ibid.

Colonel Theodore Cary, de opvolger van den op Sint Eustatius overleden Edward Morgan, schreef in 1666 [1]), dat Modyford den boekaniers had laten overhalen tot een expeditie ter verovering der Hollandsche eilanden, juist om hun iets anders te doen te geven dan de Spanjaarden verontrusten; zoodra bekend gemaakt was dat de commissies ingetrokken waren, hadden verschillende Engelsche kapers verklaard, nooit meer op Jamaica terug te zullen keeren, tenzij in oorlogstijd, waarna zij direct het oog gericht hadden op den buit, welken zij op het Spaansche Tortuga zouden kunnen bemachtigen. De kaapvaart was een instituut dat men wel instellen en organiseeren, maar niet zoo gemakkelijk weder opheffen kon.

Ook beteekende vrede in Europa volstrekt nog niet altijd vrede in West Indië; het „no peace beyond the line" heeft herhaaldelijk een rol gespeeld in de verhouding der koloniale mogendheden onderling. De in 1655, onder Cromwell, aangevangen oorlog met Spanje was feitelijk nog gaande toen Karel II de Engelsche kroon aanvaardde (1660). In het jaar zelf der restauratie werd een verdrag gesloten tot staking der vijandelijkheden, maar het vredes- en handelstractaat kwam eerst in 1667 tot stand en de Amerikaansche geschillen werden pas door het verdrag van 8 Juli 1670 bijgelegd [2]). Van een werkelijken vredestoestand was dus in West Indië in de jaren 1660–1670 niet bepaald sprake.

En dan, ten slotte, naast de kaapvaart, in oorlogstijd, bestond nog het instituut der représailles, tot een eind in de 18e eeuw [3]), dat aan particulieren de bevoegdheid gaf tot het zich gewelddadig meester maken van vreemd eigendom, zonder dat een oorlogstoestand aanwezig behoefde te zijn. In 1686 vorderde een Engelsch onderdaan in West Indië van zijn Koning schadevergoeding, „either in money or reprisal", wegens hem door Spanjaarden berokkend nadeel [4]).

Behalve met de Engelsche, brengt Vrijman's boek ons ook met de Fransche koloniale en zeegeschiedenis der 17e eeuw in aanraking. Of de auteur volkomen gerechtigd is, het verval der Fransche marine, na Colbert's dood, aan de onkunde van Pontchartrain (bladz. 22) toe te schrijven? Colbert overleed in 1683 en Louis Phelypeaux comte de Pontchartrain werd in 1690, als secrétaire d'état, o.a. ook met de marine belast. Dat de finantieele

[1]) Calendar of State Papers (Am. and W.I.) 1661–1668 No. 1265.
[2]) The Cambridge modern History.
[3]) Pares. War and trade.
[4]) Cal. St. P. (Am. & W.I.) 1685–1688. No. 673.

maatregelen van laatstgenoemde weinig gelukkig waren, moge waar zijn, maar de bewering dat het verval der Fransche marine door zijn onkunde veroorzaakt werd, is toch misschien wel wat gewaagd.

Wat de aardrijkskundige namen betreft, vond ik in Vrijman's boek de Zuyt-Kajen van Van der Sterre's verhaal niet terug en aangaande de Dronke-mans Kajen verspreidt de bewerker (bladz. 178) niet meer licht dan de oorspronkelijke auteur. Ik heb naar die verschillende Kajen al eens tevergeefs gezocht [1]). Petit Goyave (bladz. 204) is Petit Goave, aan de Zuidkust van Haïti.

In denzelfden tijd als Exquemelin [2]) heeft Reyning op Aruba een Hollandschen commandeur aangetroffen (bladz. 55), wiens naam, op zich zelf natuurlijk niet van belang, door Hamelberg [3]) niet genoemd wordt. Hendrik Carloff, wiens zoon onder Binckes de expeditie van 1676–1677 medemaakte (bladz. 194) was een bekende figuur in de geschiedenis der Nederlandsche betrekkingen met Afrika en West Indië in het midden der 17e eeuw. [4]).

Betreffende het asiento de negros en speciaal over den slavenhandel der Amsterdamsche firma Coymans, is meer verschenen dan Scelle's Traite négrière bevat (bladz. 233); vooral in verband met des Heeren Vrijman's opmerkingen betreffende de houding welke de Spaansche regeering aannam inzake de feitelijke levering der slaven, valt nog wel iets in het midden te brengen.

De constellatie was zóó, dat Portugal de aangewezen leverancier, Spanje de groote afneemster was der Afrikaansche negerslaven. In 1640 echter was Portugal van de Spaansche Kroon afgevallen, wat de samenwerking voor geruimen tijd onmogelijk gemaakt of bemoeilijkt heeft; bovendien had Portugal het herkregen Braziliaansche gebied van werkkrachten te voorzien en was de Portugeesche machtspositie aan de westkust van Afrika danig verzwakt.

Aan wie de Kroon het asiento ook toekende, steeds moest men er rekening mede houden, dat de slaven feitelijk in de Amerika's aangevoerd zouden worden door vreemdelingen, van wie men groote gevaren te duchten had; afgezien nog van de vrees voor kettersche invloeden, was men er sterk van overtuigd, dat de slavenhandel dekmantel zijn zou voor sluikhandel in goederen.

---

[1]) W. I. G. XVII. 91.

[2]) Ibid. XVII. 69.

[3]) Ned. op de W.I. eilanden, Curaçao, Aruba, Bonaire.

[4]) Mr. N. de Roever, Twee concurrenten der eerste W. I. comp. Oud Holland VII, 1889.

Dit wil echter volstrekt niet zeggen, dat men er in Spanje onverschillig voor was wie het asiento in handen had. Van de West-Indische Compagnie heeft men nooit ofte nimmer iets willen weten; men zag in haar een staatsinstelling, waar de Staten Generaal achter stonden, zoodat elk conflict uit een met haar gesloten slavencontract voortvloeiende, tot een diplomatiek conflict zou kunnen leiden.

Tegen het asiento van Grillo en Lomelino (1662/63) bestond in Spanje groote tegenzin [1]; de Genueezen zouden immers voor hun aankoopen bij Hollanders en Engelschen terecht moeten komen. Het grootste deel der slaven moest natuurlijk van eerstgenoemden betrokken worden; de Engelschen waren nog niet zoo heel sterk op de kust en bovendien stond Spanje met Engeland nog niet geheel op voet van vrede (zie vroeger).

De volgende asentista was weder eens een Portugees (Antonia Carcía), die hoofdzakelijk op Curaçao kocht; onder de vorige contractanten was reeds gebleken, dat aan den eisch, dat de slaven direct uit Afrika aangevoerd moesten worden, niet voldaan kon worden. Wij zien nu de Amsterdamsche firma Coymans optreden als agenten en bankiers; er bestaat een vermoeden, dat het zeer aanzienlijke kapitaal, waarover de houder van het asiento beschikken moest, wel hoofdzakelijk door Amsterdam verschaft zal zijn. Een Spaansch faillissement maakte na korten tijd een einde aan dit asiento.

Hierop volgde een asientoloos tijdperk, eveneens van korten duur, gedurende hetwelk de Consulado te Sevilla individueele permissies uitreikte tot het aanvoeren van slaven in de Spaansche koloniën, onder verbod van aankoop op Curaçao (tegengaan sluikhandel).

In 1679 trad de Consulado terug en verschenen weder Genueezen op het tooneel, Barroso en Porcio; eerstgenoemde was in Spanje gevestigd, maar Nicolás Porcio, zijn schoonzoon, was de voornaamste figuur.

Het was met dezen Porcio, dat de firma Coymans, die natuurlijk steeds bij den handel betrokken gebleven was, in groote moeilijkheden geraakte, waar de Spaansche regeering in betrokken werd. De Hollandsche belanghebbenden wisten gedaan te krijgen, dat in 1685 Balthasar Coymans met de verdere afwikkeling der zaken van het asiento belast werd. Volgens de eene lezing had deze Coymans zich zelf aangeboden, volgens een andere hadden

[1]) Mr. Dr. S. van Brakel. Econ. Hist. Jaarboek IV.

de Spaansche autoriteiten hem onderhands gevraagd naar zijn condities. De kwestie was natuurlijk deze, dat Porcio geld schuldig was aan het huis Coymans en ook tegenover de Spaansche regeering zijn verplichtingen niet nagekomen was [1]).

Don Balthazar was het te Cadix gevestigde lid der firma; Miss Irene A. Wright [2]) vertelt allerlei aardige bijzonderheden van hem o.a. dat hij zich in Spanje, naar buiten, geheel als Katholiek gedroeg, geen ongewoon verschijnsel in die dagen bij Hollanders, die in Spaansche landen zaken moesten doen. Onder de hem opgelegde verplichtingen betreffende de slavenleverantie behoorde o.a. deze, dat de schepen een aantal Capucijner monniken (barrevoeters) gratis naar de Afrikaansche kust zouden overbrengen, om daar als missionarissen te werken, waartegen Compagnie en Staten Generaal blijkbaar geen bezwaar hadden.

In April 1685, toen de nieuwe regeling nog geen twee maanden oud was, liep het eerste der twee gewapende schepen uit de haven van Cadix uit, welke Coymans op zich genomen had in de Caraibische Zee te onderhouden, tegen zeeroovers en als guardacostas, onder instructies der Spaansche gouverneurs. Het was de Profeet Daniël, een te Hamburg gebouwd oorlogsschip, gecommandeerd door een Lübecker (die wel een Spaansche vlag medekreeg, maar geen Koninklijke commissie) en bemand met Hollanders en Vlamingen.

De Rey Balthazar, waarmede Reyning later zijn avontuurlijke reis voor het huis Coymans naar Zuid Amerika maakte, was een nieuw, speciaal voor het doel in Nederland gebouwd schip. Wanneer onze „voyagieur" met dit vaartuig veilig van Porto Bello in Holland teruggekeerd is, sluit Van der Sterre zijn verhaal af, maar de Heer Vrijman zet het, zooals reeds gezegd is, tot den dood van Jan Erasmus voort.

Het z.g. Coymans-asiento is niet van langen duur geweest. Reeds in 1684 had de pauselijke Nuntius bezwaren geopperd tegen een overeenkomst met een ketterschen vreemdeling, maar de onderhandelingen werden toen als te ver gevorderd beschouwd om weder afgebroken te kunnen worden. Toen echter Don Balthazar in November 1686 te Cadix overleden was en intusschen de Raad van Inquisitie niet stil gezeten had, werd na een omvangrijke procedure het Coymans-contract in 1687 vervallen verklaard, niet

[1]) Zie o.a. Documents Illustrative of the History of the Slave Trade to America, ed. by Elisabeth Donnan (Carnegie Instit. 1930) I.

[2]) The Coymans Asiento (1685–1689). Bijdr. v. Vad. Gesch. en Oudheidk. VI. 1.

alleen voor zoover betrof de administratie van het Porcio-asiento, maar ook ten aanzien van de bedongen verlenging daarvan, voor eigen rekening van Coymans.

In 1689 werd de in Spanje teruggekeerde Porcio (Barroso was overleden) in het asiento hersteld, waarop de W.-I.C. antwoordde met het openstellen van Curaçao als vrije slavenmarkt. De Nederlandsche gezant te Madrid had in 1687, namens de firma Coymans te Amsterdam en de W.-I.C., tegen de interventie der Spaansche Kroon geprotesteerd, maar deze laatste stelde zich steeds op het standpunt, met niemand anders te doen gehad te hebben dan met den nu overleden Don Balthazar en geen aanspraken van anderen te kunnen erkennen.

Porcio, die de Kerk achter zich had, was als overwinnaar uit den strijd te voorschijn gekomen en de Coymans-partij had het onderspit gedolven. De tot deze laatste partij behoorende Spaansche instanties hadden de meening verdedigd, dat het den Hollanders slechts te doen was om handelswinsten en dat van hen geen met de geloofsbelangen strijdige actie te vreezen viel; verder dat de koloniën de slaven niet ontberen konden en de schatkist de voordeelen uit het asiento niet missen kon. Een asentista die zijn verplichtingen niet na kon komen — en van Porcio viel niets te verwachten — beteekende eenvoudig dat in Spaansch Amerika meer slaven clandestien ingevoerd werden, natuurlijk met ontduiking der wettelijk verschuldigde rechten. Intusschen waren de verdedigers van het Coymans-contract persoonlijk wel eens voor hun inkomen van een goede administratie van het asiento afhankelijk; de gouverneur van Panamá, Juan de Pando Estrado, werd er dan ook van verdacht, uit eigenbelang den Hollander welgezind te zijn.

Te Amsterdam heeft men zich niet zóó maar bij de interventie der Spaansche Kroon neergelegd; zich sterk voelende door den steun der Amsterdamsche burgemeesters en der W.-I.C., sloeg de firma Coymans een hoogen toon aan tegen den Spaanschen gezant in den Haag en ook de Nederlandsche zaakgelastigde te Madrid heeft zich geweerd. In 1692 schijnt de Spaansche regeering er in toegestemd te hebben, dat de geldelijke verhouding tusschen Coymans en Porcio door een arbitragecommissie behandeld worden zou.

Ook in Nederland heeft de Coymans-affaire tot allerlei verwikkelingen aanleiding gegeven, zooals niet lang geleden in dit tijdschrift is medegedeeld [1]).

[1]) W. I. G. XVII. 11.

Met Reyning intusschen heeft dit alles niet meer te maken. Wanneer deze vrijbuiter-koopvaardijman-Landskapitein een Mennoniet was (Vrijman bladz. 231), dan heeft hij het met het verbod om wapenen te hanteeren zeker niet nauw genomen.

Amsterdam, Mei 1937. W. R. MENKMAN.

L. C. Vrijman, *Slavenhalers en slavenhandel*. P. N. van Kampen & Zoon N.V., Amsterdam, MCMXXXVII.

Dit boekje verscheen in de uitgave P a t r i a. Vaderlandsche cultuurgeschiedenis in monografieën onder redactie van Dr. J. H. Kernkamp.

Het kost mij eenige moeite een antwoord te vinden op de vraag wat een schrijver ertoe brengen kan zich opzettelijk en naarstig bezig te houden met de God- en menschenonteerende gruwelen van slavenhandel en slavernij. Op het gezag van prof. Kernkamp neem ik intusschen aan, dat in deze serie de zwartste bladzijden onzer cultuurgeschiedenis niet onbeschreven mochten blijven. Maar dan mis ik toch ongaarne een *verklaring* van deze feiten in het licht der 17de, 18e en zelfs 19de eeuw, want het geld verantwoordt niet alles en ik zou zoo gaarne willen weten, hoe menschen dit alles menschen hebben kunnen aandoen. Honderd jaar geleden was er in onze overzeesche bezittingen nóg slavernij en zelfs slavenhandel,waarvan men de buitensporigheden zeker niet verklaren kan met een rechtsopvatting, dat een slaaf geen mensch maar een zaak, een voorwerp, was. Trouwens van het oogenblik af, waarop de Moravische broeders in Suriname en de R.K. priesters in Curaçao zich, anders dan met woorden alleen, gaan bekommeren om de ziel van den slaaf, zijn de gruwelen van slavenhalers en slaveneigenaars, van de overheid ook, niet meer te verontschuldigen, zelfs niet in het licht van den tijd.

Nu, dat doet Vrijman ook allerminst. Het boek is een doorloopende aanklacht tegen hen, wier onmenschelijke daden hij beschrijft. Ook hij maakt de opmerking, dat de slaven, meerendeels huisslaven, het op Curaçao minder slecht hadden dan elders. Op zijn gezag — hier blijkt van ernstige bronnenstudie — dient dit aangenomen, maar tot roemen is hier weinig reden.

Vrijman is een vlot en levendig schrijver, het boek boeit van het begin tot het einde. Het is duidelijk, dat een omvangrijke studie

voorafgegaan is. Op een punt, mij in bijzonderheden bekend, uit de papieren van den Commissaris-generaal Van den Bosch, vraag ik mij af, of de schrijver niet twee gevallen verward heeft, dan wel dat ik dit zelf misschien gedaan heb; ik bedoel die van den aanvoer in Suriname van slaven in 1821 (1824) met de Fransche brik La Legère en het gebeurde in 1822 met de slaven, door Beverley van Martinique aangevoerd (Vrijman blz. 138 e.v., *De West-Indische Gids* 1928/9 blz. 483 e.v.).

Waar Vrijman kennelijk aan *De Encyclopaedie van Nederlandsch Indië* zijn korte mededeeling ontleend over de werving van negers voor het Indische leger in 1831, moge ik zijn aandacht vestigen op de uitvoerige beschrijving van dit geval en zijn voorgeschiedenis in *De Indische Gids* van April 1929.

Noode mist men in dit boek een opgave der geraadpleegde bronnen.

DE GAAY FORTMAN.

1988 *West-Indische Kalender.*

Altijd welkom. F.

Nieuw Nederlandsch Biografisch Woordenboek onder redactie van Dr. P. C. Molhuysen en Dr. Fr. K. H. Kossmann. Tiende deel. A. W. Sijthoff's uitgevers-maatschappij. Leiden 1937.

Na 25 jaren is met het tiende deel deze uitgave voltooid. In deze aflevering vond ik weder eenige „West-Indiërs" behandeld. Ik noem er hier eenigen van: H. J. Abbring (1787–1874), H. M. van Andel (1833–1884), N. v. d. Brandhof (1834–1904), J. D. Crol (1806–1870), jhr. I. J. Rammelman Elsevier (1802–1877), Joh. de Graaff (de gouverneur van St. Eustatius gedurende den Amerikaanschen vrijheidsoorlog), H. R. Hayunga (1790–1850), H. B. Kip (1823–1897), J. R. Lauffer (1754–1833), H. J. Nuboer (1780–1824), G. G. van Paddenburgh (1783–1824), A. M. de Rouville (1812–1881), W. K. C. Sassen (1817–1877), D. Serrurier (1788–1828), J. P. Smeele (1832–1888), B. de Sola (?–1817), P. B. van Starckenborch (1755–1820), Abr. de Veer (1767–1838). F.

Kalender van de „Curaçao Trading Company S.A.". Curaçao.

Praktisch voor kantoor. Alles in het Engelsch. F.

Wat is dat? De encyclopedie voor jongeren. Aflev. 9 en 10.

Bij *Goud* mis ik de vermelding van Suriname. F.

KRONIEK

SURINAME

Tot het allerbeste van hetgeen Nederland tot dusver voor de Surinaamsche bevolking gedaan heeft, behoort ongetwijfeld de hygiënische verzorging; dit wordt ons opnieuw duidelijk wanneer wij kennis nemen van het jaarverslag van den openbaren gezondheidsdienst aldaar voor 1935/36 en onze waardeering geldt zoowel het verslag zelf als den verrichten arbeid welke er in beschreven wordt. Dat deze gouvernements-publicatie eerst begin Januari 1938 h.t.l. beschikbaar was, is natuurlijk jammer, maar dit doet geen afbreuk aan de waarde der gegevens welke het bevat. Wanneer zal het financieel zooveel sterkere Curaçao een even uitvoerig en even goed gedocumenteerd overzicht openbaar maken van den toestand der volksgezondheid aldaar en van hetgeen er gedaan wordt ter verbetering?

Het Surinaamsche verslag constateert niet alleen het goede dat verricht is kunnen worden, het zegt ook waarom het niet mogelijk was méér te bereiken. De slechte woningtoestanden in de stad, waar een zoo onevenredig groot deel der bevolking gevestigd is, schijnt wel een schier onoverkomelijk bezwaar tegen een meer effectieve bestrijding van zekere volksziekten, in het bijzonder de longtuberculose, te zijn. Wij weten dat thans de overheid een begin gemaakt heeft met de verbetering der volkshuisvesting, een allereerste begin wel te verstaan, door zekere bepalingen voor te stellen op het bouwen van nieuwe volkswoningen.

De Geneeskundig-Inspecteur klaagt in zijn verslag ook over de uit den aard der zaak groote moeilijkheden, welke aan een deugdelijk hygiënisch toezicht in de buitendistricten in den weg staan en hij meent dat in de crisisjaren ook de geneeskundige behandeling der plantage-arbeiders achteruit moet zijn gegaan.

Men kan niet nalaten zich af te vragen waarom er niet nog veel meer gedaan is om leven en gezondheid der inwoners te beschermen, terwijl zóó lang de overtuiging bestaan heeft dat het Suriname-vraagstuk een bevolkingsvraagstuk zijn zou, in dezen zin,

dat de ontwikkeling van het land in de eerste plaats afhankelijk zijn zou van de toeneming der bevolking. Hoeveel beter hadden b.v. de miljoenen besteed kunnen worden, welke aan den spoorweg verspild zijn; wij lazen onlangs dat de kabelbaan verdwijnen zal, als de kosten van het herstellen niet verdienend.

Intusschen getuigt het verslag van den O.G.D. er wel van dat in Suriname op het gebied der volksgezondheid gedaan wordt wat er, gegeven de beperktheid der geldmiddelen, gedaan kan worden en ook leert men er uit dat het departement van den G.I. voor een veel omvattende taak gesteld is; er worden zelfs graphische voorstellingen gegeven van de vleesch-consumptie te Paramaribo. Medio 1936 werd een bewaarplaats van opgevangen honden geopend, van welke er — in een half jaar tijds dus — 243 gedood werden, door middel van inspuitingen met een strychnine-preparaat. Het doet in verband met dit laatste vreemd aan, dat nog in November 1936 in de Kol. Staten geklaagd werd over het weerzinwekkende afmaken in het openbaar van losloopende honden, door middel van geweerschoten, een procedure welke eenige jaren eerder ook op Curaçao gerechtvaardigde ergernis opgewekt had.

Het lijkt een gezond beginsel, dat in een „koloniaal" land de overheid, meer dan elders, een opvoedende taak te vervullen heeft, waarmede methoden als de hierboven gewraakte niet te vereenigen zijn. Ook op ander gebied eischt het belang der volksopvoeding van het gouvernement een zeer principieele en zeer superieure houding; wij denken b.v. aan het loterijwezen, over welk onderwerp de redactie van dit tijdschrift een lezenswaardig artikel in portefeuille heeft. Aan vergunningen gebonden en van overheidswege gecontroleerde loterijen vervullen de rol van palliatief voor de kwaal der dobbelzucht bij een deel der bevolking, maar tevens die van bron van inkomsten voor de openbare kas; de wijze waarop eenige jaren geleden een loterijvergunning uitgereikt werd lijkt niet in overeenstemming met een richtig beleid en de daarna gedurende eenige jaren van den concessionaris geheven belasting had om meer dan één reden beter gederfd kunnen worden.

Thans is in Suriname een fiscale aangelegenheid actueel, waarin geen moreele, maar economische elementen domineeren. Er is een inlandsche cigaretten-industrie ontstaan, welke zich van een goed deel der inheemsche markt meester maken kan, wegens het verschil in invoerrecht op de — voorloopig nog in te voeren — grondstoffen en op het gefabriceerde product; ook de in dezelfde om-

standigheden verkeerende sigaren-fabricage neemt toe. Wat natuurlijk neerkomt op derving van inkomsten voor den fiscus, niet gecompenseerd door directe voordeelen voor de openbare kas uit anderen hoofde. Zou het gelukken inheemsche tabak te verwerken, dan werd het verlies van invoerrecht veel grooter; wel is het, vele jaren geleden, niet gelukt in Suriname Deli-tabak te produceeren, maar of de inlandsche tabak (Javaansche kleine landbouw) op den duur niet in de behoefte der cigaretten-industrie zou kunnen voorzien, is een andere vraag. Moet, zooals ten opzichte van de lucifers geschied is, een consumptie-belasting in de plaats gesteld worden van het invoerrecht, of moet de nijverheid aangemoedigd worden, ten koste der openbare kas?

Man kan over vrijhandel of protectie, autarkie enz. verschillend denken (ook voor de rijst- en de suikercultuur in Suriname werkt het tarief beschermend, wat de inheemsche markt betreft), doch wij hebben hier te doen met een land dat in zeer bijzondere omstandigheden verkeert, dat een nadeelige handelsbalans heeft als chronisch verschijnsel, hetgeen alleen mogelijk is omdat het moederland ten deele in de behoeften der bevolking voorziet, zonder een equivalent terug te ontvangen. Nu wordt deze toestand er wel niet minder onnatuurlijk op, wanneer een toeneming van eigen productiviteit gepaard gaat met eveneens toenemende afhankelijkheid van het moederland voor de dekking der overheids-uitgaven, maar dan blijft toch altijd nog het opvoedende element. Op het vinden van den juisten middenweg zal ook in dit geval wel het beleid gericht moeten zijn.

Allicht kan er in Suriname, met wat aanmoediging, nog wel meer bereikt worden op het gebied der kleine cultures dan tot dusver het geval geweest is. Van Aerssen van Sommelsdijck was reeds in 1684 bedacht op het telen van zijdewormen en het planten van perzikboomen, maar in zijn tijd overheerschte het belang van de suikercultuur al het andere. Tientallen jaren geleden werden proeven genomen met de bijenteelt en thans lezen wij dat iemand zich is gaan toeleggen op het planten van vijgeboomen.

Een Surinaamsch blad wees onlangs op de sterke afneming van het gebruik van sterken drank, niet alléén als gevolg van de slechte tijden. Dit naar aanleiding van een voorstel van den gouverneur om aan den wettigen handel in gedistilleerd eenige verlichting van lasten te schenken, met het doel het gebruik van bushrum (clandestien gestookte drank van slechte kwaliteit) te bestrijden; alweer een maatregel dus met opvoedende strekking. De Staten verklaarden zich accoord; of echter de desbetreffende verordening

nog vóór 1 Januari, zooals de gouverneur hoopte, het Gouv. Blad bereikt heeft, was bij het schrijven van dit overzicht hier nog niet bekend.

Ernstig is in Suriname het probleem der opgroeiende jeugd, ernstiger nog waarschijnlijk dan in den tijd toen het — thans misschien weder vergeten — uitvoerige vagebondage-rapport verscheen. Wat moet er onder de huidige omstandigheden geschieden met het opkomende geslacht, na het verlaten der school? Gelukkig schijnt ook de begrooting voor 1938 nog in de bezoldiging van een „jeugdleider" te voorzien. Hoezeer bij de beoordeeling van het probleem der werklooze jeugd ook het ethische element in het oog gehouden wordt, kan blijken uit de beschouwingen in de plaatselijke pers over de voordeelen, maar ook over de gevaren, verbonden aan het wegtrekken naar Curaçao van Surinaamsche meisjes als dienstboden.

Begin December werd er in de Staten, bij de behandeling der salaris-regeling van personen in overheidsdienst, een lans gebroken voor verlaging van invoerrechten, als een middel om de kosten van het levensonderhoud in Suriname te verminderen. Het Statenlid, toen aan het woord, constateerde dat vele ambtenaren onder schulden gebukt gaan en dat de woeker welig tiert.

De verdere daling der koffieprijzen schijnt aan het Surinaamsche plantagebedrijf den genadeslag te hebben toegebracht; voor zoover dit bedrijf nog onder contract werkende Aziatische (Javaansche) arbeiders in dienst had, zal het in den steek laten der cultuur door de ondernemers het gouvernement, evenals in vroegere gevallen, voor het probleem stellen wat er met de contractanten aangevangen dient te worden. Overigens lijkt het thans nog moeilijk te beoordeelen welke invloed de nieuwe calamiteit zal uitoefenen op den algemeenen welvaartstoestand der Surinaamsche bevolking; de koffiecultuur werd reeds geruimen tijd uit de openbare geldmiddelen gesteund.

Wat er thans bekend geworden is aangaande de voorbereiding der verkiezing onder de nieuwe staatsregeling (candidaatstelling voor de Staten zou 7 Januari moeten plaats hebben) maakt een gunstigen indruk. Er is wel een wanklank te constateeren geweest, maar over het algemeen schijnt het verlangen naar samenwerking overheerscht te hebben; het door de kiesvereeniging opgestelde politieke programma lijkt van minder belang.

De tegenwoordige bestuursperiode is op wetgevend gebied wel buitengewoon vruchtbaar. Er zijn thans wijzigingen van het W.v.S. voorgesteld, o.a. betreffende de openbare orde en het open-

baar gezag, voor de godsdienstige gevoelens krenkende uitlatingen en betere bescherming van minderjarigen (zedendelicten), alles in navolging van de moederlandsche wetgeving. Het voorlaatste onderwerp is reeds eerder behandeld; de Staten achtten toen geen aanleiding aanwezig tot regeling.

De nieuwe bepalingen op de bestuursinrichting, vervat in de thans van kracht geworden Staatsregeling, hebben den gouverneur aanleiding gegeven een verordening te ontwerpen waarin een nieuwe ambtelijke functie geschapen wordt, nl. die van commissaris voor het stadsdistrict, wat weder afbakening noodig zal maken der bevoegdheidsgrenzen; de functie immers van commissaris van politie blijft uit den aard der zaak bestaan. Men kan thans reeds aan zien komen dat de Staten tegen deze uitbreiding der „ambtenarij" bezwaren in zullen brengen; Suriname begon juist de reputatie te boven te komen van een „kind met een administratief waterhoofd" te zijn.

Verschenen is het voorloopig verslag der Tweede Kamer nopens de Surinaamsche begrooting voor 1938. Zooals gewoonlijk zullen zij die zich voor Suriname interesseeren zich teleurgesteld voelen; de Kamer gaat niet diep op de Surinaamsche aangelegenheden in en laat veel onbesproken dat bij deze gelegenheid te berde had gebracht kunnen worden.

15 Januari 1938.

CURAÇAO

Verkiezingen

Ditmaal heeft Aneta althans iets beter opgepast; het heeft ons de namen der gekozenen geseind en de verhouding van 6 Roomsch-Katholieken en 4 niet-Roomsch-Katholieken onder de Statenleden. Daarop is gevolgd een bericht, dat de gouverneur door 2 R.K. en 3 niet-R.K. te benoemen de verhouding van beide groepen als 8 : 7 heeft gemaakt. De plaatselijke pers heeft nadere bijzonderheden over de verkiezing gegeven, maar een volledig overzicht zal ons waarschijnlijk eerst *De Curaçaosche courant*, die onze redactie langs den officieelen omweg bereikt, melden.

Er zou op zichzelf iets vreemds in zijn, dat alle deze berichten een tegenstelling: R.K. en niet-R.K. maken, aldus wat men vroeger onderscheidde als Protestanten en Joden tezamen tellende, juist nu in de laatste jaren die tegenstelling veel minder dan vroe-

ger in den Kolonialen raad uitkwam, ware het niet, dat in de candidaatstelling op Curaçao de niet-R.K., althans aanvankelijk, tezamen waren opgetrokken.

Reeds was het bekend, dat Bonaire zonder stemming den R.K. heer J. de Jongh zou afvaardigen.

Op Aruba, waarvan sommigen zoo weinig verwachten uit ontevredenheid tegenover het gouvernement (een averechtsch middel om het bestuur tot andere gedachten te brengen), is druk gestemd. Van de 553 kiezers bleven er maar 85 thuis. Daarentegen is het aantal der ongeldige stemmen, 87, zeer groot, maar niet onbegrijpelijk bij een zoo ingewikkeld stelsel. Het R.K. kiezerscorps is blijkbaar zeer gedisciplineerd ter stembus gegaan.: de heer J. R. Arends kreeg 197 en de heer J. M. de Cuba 196 stemmen. De heer Eman had 86 stemmen.

Van het eiland Curaçao hebben wij nog slechts onvoldoende cijfers. Van de 2035 kiezers hebben er 1665 van hun stemrecht gebruik gemaakt, van welke er 116 een ongeldige stem uitbrachten. Ook hier kan van de goede organisatie der R.K. partij gesproken worden. Immers, deze rekende te beschikken over een 700 van de kiezers, en daarmee wist zij drie van de zes zetels te veroveren, voor de hh. mrs. M. F. da Dosta Gomez en A. W. J. M. Desertine en E. C. Martijn. Verder werden gekozen twee Protestanten, de hh. Maal en J. Rustige en verder de heer J. Caprilis, die Jood is.

Het is jammer, dat de plaatselijke pers, die ons bereikt (ondanks ons aanbod van regelmatig ruilverkeer, alleen *De Cur. crt.*, *Amigoe* en *La Union*), onvoldoende gegevens bevat om de strubbelingen in de *Politieke Unie*, waartoe de niet-R.K. candidaten op Curaçao behoorden, te schetsen. Behalve de drie laatstgenoemde gekozenen waren candidaten dezer partij de hh. C. W. J. Jonckheer (lid van den Kol. raad), H. G. Suares en J. Tinge. Verschillende groepen en tegenstellingen kwamen in deze „Unie" tot uiting. Men heeft gesproken van „Jong-Curaçaoenaars" tegenover „gematigden" (C. P. I. M. en Joden), van den candidaat der zeelui (Tinge), van „Protestanten" (Jonckheer, Maal en Suarez, dus niet Rustige) en de combinatie Capriles-Rustige (Joden en C. P. I. M.), en ten slotte wordt gezegd, dat de verkiezing van den heer Rustige een overwinning is van de C. P. I. M. op de Cur. Scheepvaartmaatschappij (Tinge). Niet ten onrechte waarschijnlijk maakte de *Amigoe* de opmerking, dat onder de candidaten er zijn, die dichter bij de R.K. dan bij anderen van hun eigen „partij" staan. Op het laatste oogenblik schijnt de „Politieke Unie" uiteengevallen te zijn in de reeds genoemde groepen Jonckheer, Maal en Suarez

eenerzijds, Capriles-Rustige anderzijds, waardoor de candidatuur-Tinge geheel op zichzelf kwam te staan. Die twee groepen kwamen op het laatste oogenblik nog elk met een eigen program, als partijprogram te onbeteekenend en te onbegrijpelijk (bijv. „De Protestanse en Israëlitische godsdiensten te handhaven in volle gelijkgerechtigheid", letterlijk ontleend aan de *Amigoe*) om daaraan hier meer aandacht te wijden.

Men heeft elkaar bestreden met advertenties en strooibiljetten, tous comme chez nous in den goeden ouden tijd.

De juiste cijfers der verkiezing met de aan de candidaten gegeven rangnummers zijn nog niet bekend. Allicht zullen zij nog tot opmerkingen aanleiding geven.

De bovenwindsche kiezers zijn het slechtst opgekomen, nl. 106 (t.w. geldige stemmen) van de 140. Met groote meerderheid is hier de heer A. R. Plantz gekozen, nl. met 72 stemmen tegen 34 op den heer A. R. W. G. Brouwer.

Wij trekken uit het meegedeelde eenige conclusies. Vooreerst deze, dat op het zeer overwegende R.K. eiland Curaçao slechts $^1/_3$ der kiezers tot de R.K. schijnt te mogen worden gerekend. Toch weten dezen daar nog de helft der zetels te bezetten. Het tekort zou kunnen worden weggewerkt door de benoeming van leden door den gouverneur uit de niet of onvoldoende in het kiezerscorps vertegenwoordigde R.K. groepen, zooals bij de behandeling van de Surinaamsche staatsregeling gezegd is ter rechtvaardiging van de daar gemaakte terugtred in de samenstelling van het vertegenwoordigend lichaam. In Curaçao blijkt nu de gouverneur de niet-R.K. te hulp te zijn gesneld door hen de meerderheid der tot zijn beschikking staande zetels toe te kennen.

Onze tweede conclusie is deze. Reeds bij de candidaatstelling, wij wezen er verleden maand op, werden maar drie van de dertien leden van den Kol. raad in aanmerking gebracht. Van deze drie blijkt er nu slechts één gekozen te zijn.

In vogelvlucht

De door onze aanteekeningen over de verkiezingen ingenomen plaatsruimte veroorlooft ons slechts enkele mededeelingen in vogelvlucht:

1. De Fraters van de Congregatie van Tilburg hebben na 23 jaren arbeid op Aruba de R.K. scholen aldaar moeten overdoen aan de Frères des écoles Chrétiennes uit Baarle-Nassau om voor het eiland Curaçao voldoende krachten beschikbaar te houden.

2. Het Hof van justitie heeft nieuwe localiteiten gekregen.

3. De Curaçaosche tijd is zes minuten vooruitgezet op 1 Januari 1938.

4. *De Curaçaosche courant* heeft met haar nummer van 10 December 1937 haar 125-jarig bestaan gevierd. De uitgever drukt hierin de in 1837, 1862 en 1912 verschenen redactioneele herdenkingsartkelen af. Wij op onze beurt ontleenen aan het *Koloniaal Weekblad* de mededeeling, hoe dit blad voor een deel „staatscourant" werd. Op 28 Maart 1816, dus 24 dagen nadat Curaçao aan Nederland teruggegeven was, deelde de gouverneur-generaal A. Kikkert in den Raad van politie mee, dat hij William Lee tot 's Konings drukker had benoemd tegen 750 pesos van achten 's jaars, „om daarvoor alle Publicatiën, advertissementen, Reglementen en voorts alles wat aan hem vanwegens het Gouvernement en ambtenaren betreffende hun ambt gegeven wordt, te drukken" in zijn wekelijksch blad, dat hij voortaan „onder de titel van Curaçao Courant zal uitgeven". Besloten wordt dan, dat dit bij publicatie aan de ingezetenen zal worden bekend gemaakt, „en dat diensvolgens alles wat vanwegens het Gouvernement of ambtenaren betreffende hun ambt in de voorzeide Courant gedrukt en bekend gemaakt wordt, als officieel beschouwd en daaraan volkomen geloof moet gegeven worden".

5. Voor groep West-Indië van het Indisch Genootschap heeft 16 Dec. ll. de heer dr. ir. P. Cohen Henriquez een rede gehouden over „De economische toekomst van Curaçao en de noodzaak van een nauwer contact met het moederland. Een Curaçao-Instituut gewenscht?" Bij meer plaatsruimte hopen wij hierop terug te komen.

6. De pers heeft gemeld de oprichting van het „Genootschap ter bevordering van de kennis van Suriname en Curaçao". De vraag dringt zich op, of aan zulk een instelling behoefte bestaat naast andere vereenigingen, althans voor zoover het doel verder strekt, dan — het eenige wat het persbericht uitdrukkelijk als middel om het doel te bereiken vermeldt — vooraanstaande personen in de gelegenheid te stellen die landen, ook in betrekking tot hun omgeving, door persoonlijke waarneming te leeren kennen.

BIBLIOGRAPHIE

A. TIJDSCHRIFTEN, COURANTEN, ENZ.

Tijdschrift Nederl. Werkeloosheidsraad. 20ste Jrg. no. 10. Curaçao en Werkeloosheid, door ir. R. A. Verwey [overgenomen in Het Vaderland 6 Dec. 1937. Avondblad A.].

Nieuwe Rott. Courant. 9 November 1937, Avondblad A. Nieuws van de citruscultuur.

Idem. 14 Nov. 1937, Avondblad A. Vijftig maal Kurassau.

Idem 20 November 1937, Avondblad A. Nickerie, spiegel van Suriname's toekomst.

Idem. 9 December 1937. Avondblad A. Kurazou, door W. R. Menkman.

Zakenwereld. 19de Jrg. no. 42. De beteekenis van Curaçao, door J. C. Mollerus.

Bulletin Mens. Inst. Col. Hâvre. La situation economique des Antilles et de la Guyane Française.

Tropisch Nederland. 4 en 18 October 1937, nrs. 12 en 13. Curaçao. Landbouw op de Benedenwindsche eilanden, door C. K. Kesler.

Koloniaal Missie Tijdschrift. 15 Nov. 1937, afl. XI. Het Apostolisch Vicariaat van Suriname. 31, door fr. M. F. Abbenhuis.

Wereldkroniek. 13 November 1937. no. 2275. Zeg het met knoopen, door Lou Lichtveld [het knoopen van hoofddoeken in Suriname].

Het Vaderland. 6 November 1937. Suriname's koffiecultuur en de daling van den koffieprijs.

Spice Mill. 60ste Jrg. no. 10. Dominica Lime Oil; Jamaica Annota Exports.

Perfumery and Essential Oil Record. 28ste Jrg. no. 10. Tonca Beans Propagation in Trinidad.

Nederlandsche Lederindustrie. 49ste Jrg. no. 31. Divi-divi.

Bulletin Imp. Institute. 35ste Jrg. no. 3. Nutmegs from Grenada.

Tropical Agr. Trinidad. 14de Jrg. no. 10. Tropical Fruits and Vegetables. An Account of their Storage and Transport, door C. W. Wardlaw; Banana Diseases, door C. W. Wardlaw. A note on the Acidity of Mangrove Swamps Soil, door H. C. Doyme.

De Verkenner. December 1937. Saba, het kleinste eiland der Ned. Antillen.

Echo's uit de Missies. 25 Dec. 1937, no. I. Een ideetje van het moderne Curaçao in Ned. West-Indië; Het Curacaose vliegveld.

SURINAAMSCHE JOURNALISTIEK

II

DOOR

FRED. OUDSCHANS DENTZ

66. THE PARAMARIBO TIMES.
Redacteur-uitgever James L. O'Connor.
1ste nummer 15 Maart 1913, no. 1. Laatste nummer.....
Verscheen elken Zaterdag.
Prijs 5 cent.

67. DE PERISCOOP. Algemeen Weekblad voor Suriname.
Verscheen des Zaterdags.
1ste nummer 1 November 1925, no. 1.
Laatste nummer 7 December 1929, no. 267.
Abonnementsprijs f. 7.— per jaar.

68. DE PIONIER (in Nickerie) 1891–1906.

69. DE PLANTERGIDS. Orgaan van den Algemeenen Plantersbond.
1ste nummer Juni 1919, no. 1.
Laatste nummer Mei 1922.
Verscheen tweemaandelijks. Uitgever J. H. Oliviera.
Prijs voor leden f. 2.50 per jaar, voor niet-leden f. 3.50.

70. DE PLOEG. Weekblad hoofdzakelijk aan den landbouw gewijd.
1ste nummer 11 Juli 1908, no. 1. Laatste nummer 19 December 1908, no. 24.
Verscheen elken Zaterdag. Uitgever B. Heyde. Redacteur R. A. P. C. O' Ferrall. Abonnementsprijs f. 6.— per jaar.

71. DE POLITIEBODE. Orgaan van De Surinaamsche Politiebond. Verscheen maandelijks. 1ste nummer Juli 1920. Abonnementsprijs voor leden f. 1.20 per jaar, voor leden van andere organisaties f. 1.50 en voor particulieren f. 2.50 per jaar
Laatste nummer.....
Drukkerij H. B. Heyde.

72. (✠) PROTESTANTENBLAD VOOR DE KOLONIE SURINAME.
Uitgever J. H. Oliviera.

1ste nummer Vrijdag 23 Augustus 1895. Laatste nummer 20 Augustus 1897, no. 52. Opnieuw verschenen 3de jaargang Zaterdag 19 November 1904, no. 1 tot heden. Verschijnt elken Zaterdagmorgen.
Abonnementsprijs tot 1915 f. 3.— per jaar, daarna f. 1.50 per jaar.

73. (✠) DE SCHAKEL tusschen School en Huis.
Bijlage van „Suriname".
1ste nummer 16 Mei 1930, no. 1.

74 DE SOCIAAL DEMOCRAAT.
Veertiendaagsch orgaan van de Surinaamsche Democratische Arbeiders Partij, gevestigd te Paramaribo.
1ste nummer 25 November 1933.
Laatste nummer .....
Redactie: Partij. Gedrukt bij Eben Haëzer.

75. SOERAT ADVERTENSI DAN KABARHARI-RAJA. EXTRA DI KELOEARKEN BOEAT KEHORMATAN „AIDULFITRI" ohleh Moh. Salikin.[1])
I Sjawal 1864. — 18 Januari 1934.
Gedrukt bij Eben Haëzer.

76. DE SPORT. Orgaan gewijd aan de belangen van Sport
Verscheen tweewekelijks.
1ste nummer 10 November 1928.
Redacteuren: M. T. Hylaart, Joh. Wijngaarde en James Zeegelaar. (Jean Heilbron)
Laatste nummer .....
Abonnementsprijs f. 2.50 per halfjaar.
Drukkerij J. H. van Ommeren.

77. SURINAAMSCH WEEKBLAD. Gedrukt bij A. L. G. de Randamie.
Verscheen des Zondags. 1847–1859.

78. DE STEM VOOR DE JEUGD. Onder de spreuk: „Blijmoedigheid is Zonneschijn". Jeugdblad van de Nieuwe Stem.
1ste nummer Augustus 1928.
Laatste nummer .....
Redacteur: Vadertje Langbeen.
Gedrukt bij de Boek- en Handelsdrukkerij „Door Arbeid Groeiend". Paramaribo.

79. (✠) RADIOBODE VAN DE ALGEMEENE VEREENIGING RADIO OMROEP SURINAME A. V. R. O. S.
1ste nummer Augustus 1935. Verschijnt om de 14 dagen. Gedrukt op de drukkerij „De Tijd" (O. C. Marcus). Prijs 10 cent.

---

[1]) Advertentieblad en Bericht van den grooten dag. Buitengewoon uitgegeven voor „Aidulfitri."

80. SATURDAGSCHE COURANT VAN NIEUWS, SMAAK EN VERNUFT. 1794

81. SRANAM VOLKSBLAD. JNOESOE- EN ADVERTENTIEBLAD. [1])
1ste nummer 3 September 1911 No. 1.
Laatste nummer .....
Verscheen op den Zondag.
Redacteur Th. J. Valois Smith.
Abonnementsprijs f. 2.50 per jaar.
Verscheen onder het motto: ,,Da stem vo piple di da stem vo Gado". [2])

82. DE SURINAAMSCHE BODE. Koloniaal Nieuws- en advertentieblad.
Uitgever-redacteur Th. J. Valois Smith.
1ste nummer 15 Juni 1901, no. 1. Laatste nummer Zondag 14 October 1917, no. 80. Gestaakt door overlijden van den uitgever.
Verschijndagen Woensdag en Zaterdag. Het blad draagt het motto: ,,Het welzijn van het volk is de eerste Wet eens lands".

83. SURINAAMSCHE COURANT.
Verschijndagen Donderdag en Maandag.
Gedrukt bij de Erven J. Brink te Paramaribo.
In het Nederl. Persmuseum aanwezig no. 21 van 1835. Verscheen met wapen van Nederland.

84. SURINAAMSCHE COURANT. Met de spreuk: ,,Te weten hoe het elders gaat, voedt den geest en stut den Staat", tot en met 10 April 1804, no. 29. Met de spreuk- ,,Der Waarheid toegedaan en van Partijzugt Vrij op 18 April 1804 no. 30 Verschenen ter geprivilegeerde Drukkerij van J. Voegen van Engelen. Van 18 April 1804 af ter geprivilegeerde Drukkerij van L. E. A. Heyman en Comp. later bij L. E. A. Heyman. De heer C. J. Karseboom werd door aankoop eigenaar van de drukkerij. Bij hem werd het nummer 17 van Woensdag 27 Februari 1805 gedrukt in Nederlandsch en Engelsch onder de spreuk: ,,Relata Referro". In 1808 uitgegeven ter geprivilegeerde Drukkerij van A. T. Bordas & Co. No. 27 van Woensdag 5 April 1809 is gedrukt ter geprivilegeerde Drukkerij van P. J. de Rives. Verschijndagen Woensdag en Zaterdag.

85. SURINAAMSCHE COURANT EN ALGEMEENE NIEUWSTIJDINGEN. In het Nederlandsch en Engelsch. Ter geprivilegeerde Lands Drukkerij van Engelbrecht en Comp. Oudste nummer in het Ned. Persmuseum een exemplaar van 1795; in de Koloniale Boekerij is no. 1 van Dinsdag 3 Juli 1804. Verscheen nog in 1805. Verschijndagen Dinsdag en Vrijdag.

---

[1]) Surinaamsch Volksblad. Nieuws- en Advertentieblad.
[2]) De stem van het volk is Gods stem.

86. SURINAAMSCHE COURANT. In het Nederlandsch en Engelsch. Ter geprivilegeerde Lands Drukkerij van Rens en Soulage. Verscheen reeds in 1811, later — in 1812 — ter geprivilegeerde Drukkerij van Rens en Fuchs. Van 1816 af verscheen zij alleen in het Nederlandsch ter Gouvernements-Drukkerij van C. J. Fuchs en in 1834 bij Fuchs en Co. In 1835 kreeg het blad den naam van „Surinaamsche Courant. Letterkundig Dagblad". In 1838 (Januari) heeft de drukkerij behoord aan Fuchs en Comp. Verschijndagen Dinsdag en Vrijdag. In de Koloniale Boekerij aanwezig tot 31 December 1841, no. 105.

87. SURINAAMSCHE COURANT. In het Nederlandsch en Engelsch. Ter geprivilegeerde Drukkerij van H. G. J. Serres. In 1818 ter geprivilegeerde Drukkerij van H. J. en C. L. Serres. Van 1820 af ter Drukkerij van gezusters Serres. Oudste nummer in de Koloniale Boekerij te Paramaribo: Woensdag 2 Januari 1811, no. 1. Verscheen nog in 1843.
Verschijndagen Woensdag en Zaterdag. In 1830 was de prijs f. 9.95 per jaar. Het blad droeg het Nederlandsche wapen.

88. SURINAAMSCHE COURANT. Gedrukt bij J. J. Engelbrecht. Verschijndagen Zondag en Donderdag. Oudste nummer in de Koloniale Boekerij: 3 Januari 1828, no. 1. Verscheen nog in 1835. Het blad droeg het Nederlandsche wapen.
Verschijndagen Zaterdag en Donderdag volgens No. 25 van 1838 in het Nederl. Persmuseum.

89. SURINAAMSCHE COURANT EN ALGEMEENE NIEUWSTIJDINGEN MET DEVIES: „VRIJHEID EN GELIJKHEID".
Verscheen Dinsdag en Vrijdag sedert 1805 bij W. W. Beeldsnijder.

90. SURINAAMSCHE COURANT EN GOUVERNEMENTS ADVERTENTIEBLAD. Verscheen in 1852 bij J. C. Muller Az. Verschijndagen Dinsdag en Zaterdag.

91. SURINAAMSCHE COURANT EN GOUVERNEMENTS ADVERTENTIEBLAD.
Gedrukt bij J. C. Muller Az. Verschijndagen Donderdag en Zaterdag.
Abonnementsprijs f. 20.— per jaar. Oudste nummer in de Koloniale Boekerij 1 Juli 1871. Het blad is vermoedelijk tot einde December 1884 uitgegeven door Muller. Het nummer van 1 Januari 1885 heet alleen SURINAAMSCHE COURANT. Het verscheen dan op Dinsdag, Donderdag en Zaterdag.

92. DE SURINAAMSCHE ARTZ.
1ste nummer September 1786. Verschenen 13 nummers als eerste stuk tot 1788.
Redacteur J. Voegen van Engelen. Med. Doct.
Gedrukt bij W. H. Poppelman.

93. DE SURINAAMSCHE LANDMAN, of verhandeling over verscheiden belangrijke onderwerpen den landbouw betreffende.
1ste deel 1801 van 1-12. 2de deel 1805 no. 1.
Redacteur H. Blom.

94. DE SURINAAMSCHE NIEUWSVERTELDER. Uitgegeven bij W. H. Poppelman, ter Geprivilegeerde Drukkerij der Edele Directie van het Land. Met het wapen van Suriname. Verscheen des Donderdags van 1785 af tot 1793.

95. DE SURINAAMSCHE POLITIE. Orgaan van „De Sunaamsche Politiebond".
Verscheen maandelijks. Voor leden van den Bond gratis.
1ste nummer Januari 1920.
Laatste nummer . . . . .
Redactie: Het Bestuur.
Abonnementsprijs f. 1.50 per jaar.
Drukkerij H. B. Heyde,

96. (✠) DE SURINAAMSCHE POLITIE GIDS. Gewijd aan de be langen van het Surinaamsche Politiekorps.
1ste nummer 1 Januari 1935. Maandblad.
Abonnementsprijs f. 1.— per kwartaal.
Drukkerij J. H. Oliviera.

97. SURINAAMSCHE SPECTATOR. UITGEGEVEN door de weduwe Tresfon 1787.

98. DE SURINAAMSCHE TELEGRAAF. Gedrukt ter Boekdrukkerij van A. Lyons en H. Piza 1ste nummer 3 November 1837 No. 1 (in Ned. Persmuseum). No, 61 op 1 Juni 1838 bij D. Coronel. In 1841, Dinsdag 18 Mei no. 40, gedrukt bij Coronel & Co. Oudste nummer in de Koloniale Boekerij te Paramaribo Vrijdag 4 Januari 1839, no. 2. Verscheen nog in 1842. Verschijndagen Dinsdag en Vrijdag.

99. SURINAAMSCHE VOLKSKRANT. Verschijnt om de 14 dagen.
1ste nummer September 1936, no. 1. Laatste nummer 2de jaargang no. 9.
Opnieuw verschenen 6 November 1937 no. 10. Redakteuren-uitgevers A. E. van Dorpel en S. E. Venoaks.
Gedrukt bij de Drukkerij „De Tijd".
Abonnementsprijs f. 0.75 per kwartaal, later f. 0.35 per maand.

100. SURINAAMSCH WEEKBLAD.
1ste nummer 4 Januari 1857 No. 1.
Verscheen op den Zondag.
Laatste nummer . . . . .
Gedrukt bij H. A. L. de Randamie.

101. THE SURINAM GAZETTE.
Verscheen Dinsdag en Vrijdag 1812.

102. (✠) DE SURINAMER.
Uitgever G. Randag van de R. K. Missie. Later Redacteur-uitgever A. J. Morpurgo.
1ste nummer Zaterdag 6 Januari 1894 onder den titel: „Justitia-Pietas-Fides".
Verschijndagen aanvankelijk in 1896 op Zaterdag, later Zondag en Donderdag. Later Woensdag- en Zaterdagavond.
Abonnementsprijs f. 4.—, later f. 6.—, later f. 12.— per jaar.
Het nummer van 3 Januari 1934 is genummerd: 4098.

103. DE TIJDGEEST. Maandblad voor Suriname.
1ste nummer Januari 1932. Laatste nummer Mei 1932, no. 5.
Redacteur: J. R. Sleur. Abonnementsprijs f. 1.— per jaar.
Drukkerij D. A. G. [1]

104. DE TIJDGEEST. Surinaamsch Weekblad. 1857.

105. (✠) DE VAKMAN. Maandblad gewijd aan Technische Vraagstukken.
1ste nummer 15 Maart 1933, no. 1.
Abonnementsprijs f. 1.50 per halfjaar.
Drukkerij D. A. G. [1]

106. DE VLIEGENDE KRANT.
1ste nummer 8 Maart 1936. Onder redactie van en uitgegeven door F. Heinze. Gedrukt ter drukkerij Erven van Ommeren.
Laatste nummer .....

107. VOLKSBLAD. Weekblad voor Suriname.
Redacteur-uitgever Joh. C. Marcus.
Drukkerij J. D. Coronel.
1ste nummer 15 October 1925.
Laatste nummer .....
Abonnementsprijs f. 5.— per jaar.

108. DE VOLKSBODE. Uitgeefster: Vereeniging tot Exploitatie van het blad „Volksbode", te Paramaribo.
1ste nummer..... 1890. Laatste nummer..... 1891.
Verschijndagen Zondag en Woensdag.
Abonnementsprijs f. 12.— per jaar.

109. DE VOLKSBODE. Uitgegeven door De Surinaamsche Volksbond. Paramaribo. 1ste nummer 5 November 1931.
Laatste nummer .....
Gedrukt ter drukkerij H. B. Heyde. Paramaribo.

110. DE VOLKSVRIEND. Tijdschrift ter verspreiding van nuttige kennis, tot bevordering van zedelijkheid en deugd en tot opwekking van nijverheid en volksvlijt. Verschenen in 1855 bij J. C. Mulder te Paramaribo vier nummers. Uitgegeven door de Surinaamsche Maatschappij van Weldadigheid te Paramaribo.

[1]) Zie noot bij 16.

111. DE WACHTER. 1872.

112. THE WEEKLY NEWS.
1ste nummer 12 December 1912.
Laatste nummer.........

113. THE WEEKLY ECHO. (Newspaper for the English speaking Community in Dutch Guiana)
1ste nummer 23 September 1911, no. 1. -Laatste nummer 17 Augustus 1912, no. 48.
Uitgever J. H. van Ommeren. Redacteur J. Barkley Percival.
Opnieuw verschenen 1ste nummer 15 September 1918, no. 1.
Laatste nummer 31 December 1918, no. ..
Verscheen elken Zaterdag.
Abonnementsprijs f. 5.— per jaar.

114. DE WEEKLIJKSCHE WOENSDAAGSCHE SURINAAMSE COURANT. 1ste nummer 10 Augustus 1774 met opdragt van den uitgever Mr. W. J. Beeldsnyder Matroos. Draagt de spreuk: „Justitia Pietas Fides". Deze wordt in 1775 vervangen door het wapen van Suriname. Zij was gedrukt ter Geprivilegeerde Societeits en Lands Boekdrukkerij, daarna bij Nicolaas Flier ter Geprivilegeerde Societeits en Lands Boekdrukkerij, later bij de Wed. Nicolaas Flier ter Geprivilegeerde Drukkerij der Ed. Directie en het Land; in 1792 in de Geprivilegeerde Edele Directie en Landsdrukkerij van J. P. Lemmers. In 1795 komt zij uit op Zaterdag met de spreuk: „Vrijheid, Gelijkheid en Broederschap en wapen van Suriname". Het eerste Jaar der Bataafsche Vrijheid. Gedrukt te Paramaribo in de eerste door de Edele Directie en het Land Geprivilegeerde Drukkerij van de Wed. J. Tresfon Jr. in huur bij W. P. Wilkens.

115. HET WELVAARTSBLAD. Neutraal halfmaandelijk schblad voor het gebiedsdeel Suriname.
1ste Proefnummer 24 Maart 1934.
2de Proefnummer 23 April 1934.
Onder den spreuk: „De Waarheid wil ik dienen". Rechtvaardigheid bovenal. Redacteur-uitgever G. G. H. van Eer. 5 cent per nummer.
Laatste nummer.....
Gedrukt bij Eben Haëzer.

116. (✠) DE WEST.
Uitgever-redacteur W. Kraan.
1ste nummer 1 October 1909 tot heden.
Verschijndagen aanvankelijk Maandag en Woensdag, later Dinsdag en Vrijdag. Abonnementsprijs f. 10.—, later f. 13.20 per jaar.

117. DE WESTERLING. Nieuws- en advertentieblad.
1ste nummer 10 April 1906.
Laatste nummer.....

Redacteur-uitgever C. E. Gabriël.
Verschijndagen Dinsdag en Vrijdag.
Abonnementsprijs f. 10.— per jaar.

118. WEST-INDIË. Landbouwkundig Tijdschrift voor Suriname en Curaçao.
1ste nummer April 1916, no. 1.
Laatste nummer Mei 1924, no. 2.
Verscheen eenmaal per drie maanden.
Redacteur J. J. Leys. Uitgever C. Kersten & Co.
Abonnementsprijs f. 1.—, per jaar.

119. DE WEST-INDIËR. Dagblad toegewijd aan de belangen van Nederlandsch Guyana. 1863–1898.
Oudste nummer in de Koloniale Boekerij te Paramaribo Woensdag 2 Januari 1867. In 1867 tot Maart bij A. Vanier en F. P. Emanuels.
Van 3 April 1867 no. 27 bij Vanier en Co. Verschijndagen Woensdag en Zondag. Prijs per jaar f. 20.—. Later uitgegeven bij Labad en Zoon.

120. ZONDAGSBLAD UIT EN VOOR DE EVANGELISCHE BROEDERGEMEENTE IN SURINAME.
Uitgever C. Kersten & Co.
1ste nummer Januari 1907, no. 1.
Laatste nummer December 1911, no. 52.
Verschijndagen elken Zondag.
Met bijvoegsel „Zondeikoerantie vo Arnitriesoema". [1]
Abonnementsprijs f. 2.— per jaar.

121. ZONDAGSBLAD DER EVANGELISCHE BROEDERGEMEENTE IN SURINAME (zonder bijvoegsel). 1ste nummer Januari 1912, no. 1. Laatste nummer 26 Juni 1921, no, 26.
Verscheen elken Zondag.
Abonnementsprijs f. 1.50, later f. 2.— per jaar.
Drukkerij J. H. Oliviera.

122. DE ZONNEBLOEM. Maandblad voor Chineezen (in het Chineesch).
Op de cyclostile vermenigvuldigd.
Het verscheen 13 Augustus 1893. Uitgever: een Protestantsch Zendeling, wiens naam ongeveer moet luiden: Li-Chien.
Plaats van uitgifte: De Oude Kerk, Paramaribo (deze gegevens zijn medegedeeld door het Sinologisch Instituut te Leiden).

Aanvulling

123. (✠) BERG OPWAARTS. Orgaan der Forestery in Suriname. Eerste nummer verschenen in September 1937 (geen datum vermeld).
Motto: Sympathie, Eenheid, Eendracht, Welwillendheid.
Verschijnt om de 14 dagen.

[1]) Zondagskrant van Herrnhutters.

Uitgave van de F. P. C.
Redacteur F. R. Niemel.
Gedrukt bij O. C. Marcus. Drukkerij De Tijd.
Abonnementsprijs f. 2.50.

124. (+) DE TYPOGRAAF. PERIODIEK ORGAAN VAN DE TYPOGRAFEN VER. IN SURINAME.
Eerste nummer 20 December 1937, no. I.
Redactie: Het Bestuur.
Gedrukt ter drukkerij Eben Haëzer.
Verschijndagen niet genoemd, evenmin de prijs voor niet-leden.

B. GELEGENHEIDSBLADEN IN SURINAME VERSCHENEN.

1. ADVERTENTIEBLAD. Uitgever Joh. C. Marcus. Juli 1921, no. 1 tot en met 18 November 1921, no. 5. Gratis verspreiding van 2000 exemplaren tweemaal 's maands.

2. BOSCHBODE. Dagblad voor Kabelstation, Sikakamp. Ganse en omstreken. Dinsdag 11 Juli 1911, no. 1. Eenige en laatste jaargang. Gedrukt bij J. H. Oliviera. Uitgegeven ter gelegenheid van het huwelijk van Ir. H. Wirix met Susanna Hendrika Battaerd. op 11 Juli 1911.

3. DE DIERENVRIEND. Uitgegeven door de Vereeniging voor Dierenbescherming in Suriname. 4 October 1935. Gedrukt bij J. H. Oliviera, Paramaribo.

4. EUTERPE. 2 Februari 1925. Kosteloos nummer. Gelegenheidsnummer van de Vereeniging Euterpe, opgericht 17 October 1921. Gedrukt bij de Erven H. van Ommeren, Paramaribo.

5. DE GOEDE RAADGEVER. Propagandablad van de Surinaamsche Geheelonthoudersvereeniging, afdeeling van de Neutrale Onafh. Orde van Goede Tempelieren. I. O. T. N. 31 Augustus 1920 en 31 Augustus 1921. Stoomdrukkerij J. H. Oliviera, Paramaribo.

6. JE ADRESSEN VAN DEN DAG. Ter gelegenheid van den Verjaardag van Hare Majesteit de Koningin.
De Nieuwe Moderne Stoomdrukkerij, Keizerstraat 48. Paramaribo. (geen datum).

7. KERMISBODE. Uitgegeven door Simplicissimus. Motto: „Elk Het Zijn".
Gedrukt bij H. van Ommeren. (geen datum).

8. KONINGIN WILHELMINA-BLAD. Anno 1928 Augustus. Gratis verspreiding onder het motto: „Adverteeren doet Verkoopen". Drukkerij Erven H. van Ommeren.

9. DE MAÄBO-POST. Zondag 18 September 1924. Uitgegeven ter gelegenheid van een tocht van de Padvinders naar het binnenland.
Gedrukt bij Erven H. van Ommeren. Het bijblad is gedrukt bij Stoomdrukkerij J. H. Oliviera. Paramaribo.

10. MAANDBLAD VOOR ADVERTEERDERS.
Iste nummer Augustus 1936, no. 1.
Uitgever Louis Doedel.
Gedrukt ter drukkery Eben Haëzer te Paramaribo.
Gratis verspreiding.

11. P. A. MAY-BULLETIN. Uitgegeven door het huldigingscomité P. A. May. Paramaribo 7 September 1932.

12. NATIONAAL RECLAMEBLAD. Gratis verspreiding door stad en districten.
Oplaag tweemaal 1000 exemplaren. 19 en 27 Augustus 1919, Uitgave van A. W. Marcus. Gedrukt bij H. B. Heyde, Paramaribo.

13. ONZE STEM. Woensdag 7 September 1927. Surinaamsch Orgaan.
Redacteur G. Ph. Zaal. Gedrukt bij Erven H. van Ommeren.

14. OUDEJAARSAVOND. 31 December 1934. Redacteur M. Woiski.
Drukkerij De Tijd.

15. RADIO NIEUWS. Bijblad behoorende bij de Banier in 1930.

16. DE RADIOVERKONDIGER. Augustus 1929. (Uitgegeven ter gelegenheid van den verjaardag van H. M. de Koningin).

17. RECLAMEBLAD VOOR SURINAME. Gratis verspreiding door de stad en districten.
Vrijdag 19 December 1919, no. 1.
Uitgave A. W. Marcus. Gedrukt bij H. B. Heyde.

18. SPORTBLAD. Uitgegeven bij gelegenheid van het vertrek van het vertegenwoordigend elftal van Suriname naar het Buitenland.
Redacteur E. Wijngaarde.
Uitgever S. V. B. Oplaag 3000. Gedrukt bij J. H. Oliviera, Paramaribo, Maandag 16 Juli 1934, gratis verspreiding.

19. SPORT PROPAGANDA-BLAD. Uitgegeven ten bate van het Sportcomité bij gelegenheid van de inwijding van het Sportterrein op Zondag 29 Juli 1923, no. 1.
Gedrukt bij H. van Ommeren.

20. SPORT PROPAGANDA-BLAD. Uitgegeven ten bate van het Sportcomité bij gelegenheid van het vijfjarig bestaan van het Sportterrein op Zondag 29 Juli 1928.
Zondag 29 Juli 1928, no. 2. Drukkerij Erven H. van Ommeren.

21. SPORTPROPAGANDABLAD. Uitgegeven ter gelegenheid van het tienjarig bestaan van het Surinaamsche Sportcomité en het twaalf en een halfjarig bestaan van den Surinaamschen Voetbal Bond.
Oplaag 2000. Gratis verspreiding.
Gedrukt bij J. H. Oliviera, Paramaribo. (geen datum)

22. DE SURINAAMSCHE POLITIE. 31 Augustus 1930. Uitgegegeven door den Surinaamschen Politie Bond ter gelegenheid van den geboortedag van H. M. de Koningin.

C. IN NEDERLAND VERSCHENEN OF VERSCHIJNEN NOG DE VOLGENDE PERIODIEKEN

1. DE WEST. Veertiendaagsch Blad, gewijd aan de belangen van Nederlandsch West-Indië.
1ste nummer verschenen 15 November 1898.
Redactie en administratie J. Ch. Blok te Scheveningen.
24 nummers verschenen in den eersten jaargang 1898 en 4 nummers in den tweeden jaargang 1899.
Abonnementsprijs f. 3.— per jaar.
Met het Nederlandsche en Surinaamsche wapen.

2. (✚) DE WEST-INDISCHE GIDS. Maandschrift.
1ste nummer Mei 1919, no. 1. tot heden.
Uitgever M. Nijhoff te 's-Gravenhage.
Abonnementsprijs f. 18.— per jaar tot 1938, daarna f. 16.—.

3. BERICHTEN UIT DE HEIDENWERELD.
Eerste nummer April 1835 (in het jaar 1835 zes nummers)
Tweemaandelijks: 1836
8 maal per jaar: 1837 t/m 1861
maandelijks: 1862 t/m 1921
tweemaandelijks: 1922 t/m 1928
Redactie en Administratie; Zendingsgenootschap der Evangelische Broedergemeente te Zeist.
Prijs per jaar: t/m 1891 65 ct. franco p. p., daarna *f* 1.25, de laatste jaren *f* 1. 50.

4. (✚) ONS SURINAME (voortzetting van de „Berichten uit de Heidenwereld", alleen onder een anderen naam).
Eerste nummer Januari 1929.
Tweemaandelijks: 1929 t/m 1931.
Maandelijks: van 1932 af.
Redactie en Administratie- Zendingsgenootschap der Evangelische Broedergemeente te Zeist.
Prijs per jaar: *f* 1. 50.

5. (✠) PETRUS DONDERS. Tijdschrift van de eerw. Redemptoristen voor hunnen Missie in Suriname.
1ste nummer September 1920 no. 1. tot 1934. Daarna geheeten: TIJDSCHRIFT GEWIJD AAN DE VEREERING EN DE MISSIE VAN DEN EERBIEDWAARDIGE, orgaan der Pater Donders vereeniging" en van het ,,Hofbauer-Liefdewerk". tot heden.
Redactie Keizersgracht 218, Amsterdam.
Abonnementsprijs f. 1.25 per jaar.

6. (✠) ST. DOMINICUSPENNING
1ste nummer Januari 1928, no. 1.
Uitgegeven door de Paters Dominicanen te Nijmegen, Broerskerk.
Niet in den Handel.
Verschijnt vier maal in het jaar.

7. (✠) ECHO'S UIT DE MISSIES.
1ste nummer 25 December 1927, no. 1.
Uitgegeven door de Zusters Franciscanessen van het Moederhuis Mariadal te Roosendaal, Vincentiusstr. 7 die haar Missies hebben in Suriname en Curaçao.
Abonnementsprijs f. 1.— franco per jaar.

OORLOG EN HANDEL IN WEST INDIË

I

DOOR

W. R. MENKMAN

War and trade in the West Indies 1739–1763 by Richard Pares, Fellow of All Souls College. Oxford at the Clarendon Press 1936.

„This book deals with the West Indies and their „effect on European politics between the years 1738 and „1763, with special reference to the wars of 1739–1748 „and 1756–1763. It is a study of English and foreign „diplomacy as well as of colonial conditions".

Wanneer wij in het Jaarboek der Universiteit van Amsterdam 1936–1937 het overzicht der lessen van de faculteit der letteren en wijsbegeerte opslaan, dan vinden wij dat van de 62 onderdeelen één betrekking heeft op Koloniale Geschiedenis (Inleiding tot de Geschiedenis van Ned.-Indië; de relaties met Indië in Oudheid en Middeleeuwen) en één op Geschiedenis van het Zeewezen; Geschiedenis van ons Zeew. in de 17e eeuw. Van onze Amerikaansche geschiedenis echter wordt niet gesproken. Is het niet de moeite waard deze laatste afzonderlijk te doceeren?

Engeland is nog steeds eerste rangs zeemogendheid, maar de Britsche Westindische gebieden zijn niet meer van zoo groot belang, evenmin als de Fransche en de Nederlandsche, als in de 17e en de 18e eeuw. Dat desniettemin de Engelsche historici de Westindische geschiedenis nog altijd ijverig bestudeeren (evenals hun Amerikaansche collegas trouwens), dat bewijst weder het werk van ruim 600 pagina's, waarvan hierboven de titel gegeven wordt.

De bronnen welke hun ten dienste staan zijn schier onuitputtelijk, zooals blijkt uit de honderden voetnoten waarmede de tekst van dit boek toegelicht wordt. Pares maakte gebruik van Engelsche, Fransche en Amerikaansche archivalia en litteratuur; hier en daar haalt hij ook een Spaansch, een enkele maal een Neder-

landsch werk aan en soms noemt hij een Nederlandsch archiefstuk.

Hier moge een overzicht gegeven worden van hetgeen voor de Nederlandsche Westindische geschiedenis van belang lijkt.

In een beschouwing over den dorst naar goud en zilver, als den aanvankelijken prikkel tot Europeesche activiteit in de nieuwe wereld, doet de schrijver ons de eer aan te constateeren dat wij, de Hollanders, de eersten waren om in te zien, dat een natie bestaan kon en welvaart kon genieten, zonder uit de eerste hand de beschikking te hebben over edele metalen, een uitspraak welke wonderwel aansluit bij een zekere passage in Abraham Cabeliau's rapport eener reis van 1597–1598 naar het Zuidamerikaansche kustgebied tusschen de Amazonemondingen en Trinidad, opgenomen in De Jonge's Opkomst. Met hulp van den Spaanschen gouverneur der Guiana's n.b., had men in het Orinocogebied naar Raleigh's goudmijn gezocht, maar niets gevonden en de poging maar opgegeven, hoewel er, volgens de berichten, hooger op de Caroni wel goud aanwezig zijn moest; „voer luyden hen bemoeyende met coopman-„schappen en is tselfde nyet wel doenlick, om daer yet goets van „te verwachten" schreef Cabeliau.

Wanneer echter Pares ons mededeelt, dat Curaçao en Sint Eustatius nooit iets anders dan handelsposten geweest zijn, het eerstgenoemde eiland met sluikhandels-oogmerken in bezit genomen was en het laatstgenoemde nooit tot iets anders dan tot dien handel gediend had, dan kunnen wij het niet geheel met hem eens zijn. Curaçao heeft een voorgeschiedenis gehad als maritieme basis in den strijd tegen Spanje, Sint Eustatius een als landbouwkolonie.

In het door den schrijver behandelde stuk Westindische geschiedenis wordt, uit den aard der zaak, veel vaker over deze beide eilanden gesproken, dan over de Nederlandsche plantagekoloniën op het vasteland van Zuid Amerika. Suriname wordt slechts tweemaal genoemd, in 1758 en in 1762, dus tijdens den zevenjarigen oorlog. In de maand Juni van eerstgenoemd jaar werd van Suriname uit in het groote gebrek aan levensmiddelen voorzien, waarin men in Cayenne was komen te verkeeren, waar in veertien maanden geen schip uit Frankrijk aangekomen was. Ook Suriname zelf echter, afhankelijk als het was van aanvoer van provisiën uit de Engelsche Noordamerikaansche koloniën, moet onder den oorlogstoestand geleden hebben; wij lezen dat zeer kort voor den vrede van Parijs (1762) de autoriteiten van Rhode Island, tegen de verbodsbepalingen in, vergunning gaven

tot uitvoer van levensmiddelen naar onze kolonie. Engeland behoefde Suriname niet scherp in het oog te houden tijdens een oorlog met Frankrijk, omdat er in dien hoek niet zooveel te vreezen viel van contact met Franschen, hoewel in 1757 gebleken was, dat het proviandeeren van Fransche kapers aldaar geen geheel denkbeeldig gevaar was.

Wat de andere Nederlandsche plantage-koloniën betreft, maakt Pares melding van de aanwinst welke Essequibo genoot, kort voor het einde van den oorlog van 1739, door de vestiging aldaar van welgestelde planters van de Engelsche suikereilanden, zooals ook medegedeeld werd in Harris' levensbeschrijving van Storm van 's-Gravesande.

Het is duidelijk, dat door de positie van Curaçao en Sint Eustatius, de beide conflicten, door Pares beschreven, voor onze koloniale geschiedenis van belang zijn, ook al is de Republiek, hoewel bondgenoote van Engeland, neutraal gebleven, zoowel in den Engelsch-Spaansch-Franschen als in den Engelsch-Fransch-Spaanschen oorlog. Die neutraliteit opende verschillende mogelijkheden tot het doen van voordeelige zaken, maar niet zonder dat daarbij verzet ondervonden werd, vooral van den kant der met ons bevriende mogendheid. Het profiteeren van de omstandigheden, waarop immers onze politiek in de Caraibische Zee neerkwam, zoowel in oorlogs- als vredestijd, moge niet sympathiek zijn, doch wij moeten bedenken dat destijds de overzeehandel nog altijd een bedrijf was met een sterk avontuurlijk karakter. En vooral, dat de Nederlander alleen zaken kon doen omdat de vreemdeling de wetten van zijn eigen land, zij het noodgedrongen, ontdook, of — erger nog — wanneer zijn land in een oorlog gewikkeld was, niet tegen ontrouw opzag, zoo er voordeel te behalen viel, of moeilijkheden ondervangen moesten worden. Die wetten waren moederlandsche wetten en die oorlogen waren moederlandsche oorlogen, doch dit konden hoogstens de particuliere kolonisten, niet de koloniale gezagdragers als verontschuldiging laten gelden.

In zijn eerste hoofdstuk, aangaande de oorzaken tot den oorlog van 1739, stelt de schrijver in het licht dat Engeland en Nederland tegenover het Spaanschamerikaansche monopolie min of meer in dezelfde conditie verkeerden. Engeland bezat in Jamaica en Barbados stations voor den sluikhandel, zooals de Republiek die had in Curaçao en Sint Eustatius; zoowel tegenover den Engelschen als tegenover den Hollandschen sluikhandel trad Spanje op door middel der guarda costas, vrijwel als het eenige instrument tot repressie.

Van dit instituut der guarda costas worden aardige bijzonderheden verteld, b.v. dat het in 1674 ingesteld was, eigenlijk als een maatregel tegen de flibustiers, dat de guarda costas zelf een soort particuliere kaperschepen waren, uitgereed met het doel prijsgelden te maken, waarvan sommige Spaansche gouverneurs een aandeel genoten.

In het algemeen konden vreemde sluikhandelaars natuurlijk in de Spaansche koloniën slechts zaken doen onder oogluiking der al dan niet omgekochte autoriteiten, welke oogluiking volgens de Spaansche regeering echter maar al te vaak afgedwongen werd door geweld of bedreiging. Een Spaansche gezant beschuldigde de bewoners van Curaçao van daden van zeeroof op de Spaanschamerikaansche kusten, waartegenover de Staten-Generaal de niet minder krasse beschuldiging stelden (resolutie 14 Oct. 1739), dat de Spaansche kolonisten de Curaçaoenaars naar de kust lokten, z.g. om van hen te koopen, maar inderdaad om hen door de guarda costas te laten uitplunderen!

Als onbevooroordeeld historicus laat Pares steeds recht wedervaren aan de gezichtspunten van Engeland's tegenstanders en aan die van de bondgenooten-concurrenten, de Hollanders; ook spaart hij zijn landslieden niet, wier methoden even weinig bewonderenswaardig waren als die der anderen, die in de achttiende eeuw de wereldzeeën bevoeren. Koning George II, zoo vertelt hij, beloofde wel, in 1732, een eind te zullen maken aan den misstand dat het Engelsche marinepersoneel aan den slavenhandel deelnam, „but it does not seem to have stopped". Wanneer, in de dagen van het Engelsche asiento en de South Sea Company, de sluikhandelaars convooi wisten te verkrijgen van Engelsche oorlogsschepen, dan behoeft het ons ook niet te verwonderen dat, op reizen via de Westkust van Afrika naar West Indië, de marine-officieren van de gelegenheid gebruik maakten om en passant wat slavenhandel te drijven.

In het tweede hoofdstuk (Outbreak of the war against Spain) wordt o.a. het instuut behandeld — omstreeks 1739 reeds verouderd — der „lettres de représaille", als een middel om particulieren de gelegenheid te geven zich zelf voldoening te verschaffen voor schaden, ondervonden door maatregelen eener vreemde mogendheid, met welke men niet in oorlog is. Pares zegt, dat het Curaçao niet gelukt was door de toepassing van dit middel een einde te maken aan het nemen van schepen en goederen. Waarschijnlijk heeft hij op het oog de maatregelen door den directeur Nic. van Beek genomen, na het uitbreken van den Spaanschen successie-oorlog.

In de Nederlandsche litteratuur echter wordt in dit geval gesproken van kaapvaart, wat juister lijkt, omdat de oorlogstoestand aanwezig was [1]).

Het derde hoofdstuk (Strategy of the war against Spain) bevat o.a. eenige bijzonderheden over de exploitatie van den rijkdom aan rood verfhout („logwood", ons stokvischhout) door de Engelschen op het schiereiland Yucatán en aan de Caraibische kusten van Centraal Amerika, een avontuurlijk bedrijf, waarover Wm. Dampier in zijn New Voyage round the World zooveel heeft medegedeeld. Ook in de 18e eeuw was dit verfhout nog onontbeerlijk in de Europeesche wolnijverheid.

Aangaande het eilandje Ruatan of Rattan, dat later aan Koning Willem I als een ook voor ons begeerlijk bezit werd voorgesteld [2]), vertelt Pares dat er in het midden der 18e eeuw gedurende verscheidene jaren een Engelsch garnizoen lag, dat Engeland er in de 19e eeuw nog een schaduw van autoriteit over bezat en dat het (volgens de Archives of Br. Honduras) pas in 1860 formeel aan de republiek Honduras gecedeerd werd.

De verfhoutexploitanten rondom Belize in de baai van Honduras, hoewel meest Britsche onderdanen, vormden een soort republiekje; hun product ging voor drie vierden naar Holland, ook wanneer het door in Nieuw Engeland thuisbehoorende schepen afgenomen werd en in 1743, 1745 en 1746 gaven zij te kennen dat de Hollanders hun bescherming toegezegd hadden, in ruil voor een contract betreffende den verkoop van al hun hout.

Ook onder het bewind van Isaac Faesch (1740–1761) blijkt, van Curaçao af, gewelddadig tegen de Spanjaarden aan den overwal opgetreden te zijn, naar ik vermoed als représaille tegenover werkelijke of vermeende vexaties. Pares vermeldt een klacht van den Spaanschen gezant van 28 December 1741 bij de Staten-Generaal, wegens het verwoesten der versterkingswerken van Tucacas door een Curaçaosche flotille van kleine vaartuigen; ook spreekt hij over de materieele hulp welke Charles Knowles (commandore, Leeward Islands station) in 1743 van Curaçao verkreeg bij zijn aanslag op (La Guaira en) Porto Cabello, overigens een weinig effectvolle onderneming.

De Engelsche vice-admiraal Edward Vernon achtte het goede politiek, ook tijdens den oorlog met Spanje den sluikhandel met de Spaansche koloniën aan te moedigen en te beschermen, mits

[1]) Amelunxen, Gesch. v. Curaçao, p. 55.
[2]) De G. Fortman, W. I. Gids XI, 29.

geen oorlogscontrabande aan den tegenstander geleverd werd; het verwoesten van versterkingen, als die van Porto Cabello, beschouwde hij als nuttig, omdat voor de vijanden der smokkelaars, de guarda costas, die versterkingen de plaatsen van retraite waren. Natuurlijk waren ook de neutrale sluikhandelaars hem dankbaar, niet het minst „the Dutch", volgens Pares „some sort of „allies to us though they took the halfpence and left us the kicks". Kleine Spaansche vaartuigen trachtten de koopvaarders, die de protectie van den Engelschen vlootvoogd genoten, te overvallen en hun handel te belemmeren, waartegen deze laatsten zich dan weder tot eskaders combineerden. Er is een bericht aangaande een zoodanige particuliere gewapende expeditie van 1742, waaraan twee Engelsche, vier Hollandsche en twee Fransche schepen deelnamen.

In het vierde hoofdstuk worden in den breede de redenen uiteengezet waarom Nederland in het Engelsch-Spaansche conflict neutraal bleef, maar Frankrijk in 1744 mede in den oorlog gewikkeld werd en wel als tegenstander van Engeland. Op verschillende plaatsen wordt melding gemaakt van de houding der Nederlandsche diplomatieke vertegenwoordigers, t.w. Vandermeer (Frans van der Meer, sedert 1723 te Madrid), Van Hoey (Mr. Abraham van Hoey, sedert 1727 te Parijs) en Hendrik Hop (sedert 1723 te Londen).

Zoowel de Nederlandsche als de Engelsche regeering, zegt Pares, vereenzelvigden zich tegenover Spanje meer met de sluikhandelaars in Spaansch Amerika dan met de belanghebbenden bij den regelmatigen handel, welke laatste door tusschenkomst van Spanje zelf gedreven werd. De klachten aangaande het optreden der guarda costas kwamen op hetzelfde neer, of zij door Van der Meer of door zijn Engelschen collega, of door beiden tezamen, ingediend werden.

Curaçao, zoo schenen H. H. M. te redeneeren, kon tot op zekere hoogte wel voor zich zelf zorgen (lettres de représaille) en de koloniale monopolies der vreemde mogendheden, de eenige redenen van bestaan der Curaçaosche handelsvestiging, waren er niet om vernietigd, maar om ontdoken te worden.

En ten slotte was de neutrale handel voordeeliger dan het deelnemen aan een oorlog, met de kans dat de bondgenoot, na met onze hulp Spanje als koloniale mogendheid vernietigd te hebben, de handen naar onze overzeesche gebieden uitstrekken zou.

In het vijfde hoofdstuk (The West Indies wars against France) lezen wij, dat toen in den zevenjarigen oorlog Guadeloupe door de

Engelschen vermeesterd was (1759), de Fransche planters aldaar eigenlijk van de hel in den hemel kwamen, omdat de scheepvaartverbinding met het moederland, in vredestijd reeds onvoldoende, gedurende den oorlog langen tijd geheel onderbroken geweest was. Na de Engelsche verovering kon men onbelemmerd levensmiddelen uit Noord Amerika betrekken en suiker naar Europa (Engeland) exporteeren.

Wel bestond er een zeker bezwaar tegen den uitvoer van koffie naar Engeland, maar deze smokkelde men naar Sint Eustatius; ook kon men geen Franschen wijn importeeren, maar hierin voorzag de sluikhandel (de Statiaansche?) eveneens.

Waarom Engeland bij den vrede van Parijs de Fransche suikereilanden restitueerde en Canada behield, in plaats van omgekeerd, was reeds door Putman beschreven [1]).

In het zesde hoofdstuk (Difficulties of warfare in the West Indies) vond ik de bijzonderheid aangeteekend, dat de Franschen van Guadeloupe, kort voordat de Engelsche belegering aanving, op Sint Eustatius geweren gekocht hadden voor de insulaire militie. Deze musketten barstten voor het meerendeel bij het eerste gebruik; zij waren niet gemaakt om er mede te schieten, maar alleen om op de Afrikaansche kust bij den slavenhandel als ruilmiddel te dienen.

De Statiaansche handel in krijgsbehoeften was dus reeds actief, voordat de Amerikaansche rebellen zich op ons eiland daarvan kwamen voorzien.

Uit het zevende hoofdstuk (Naval strategy in the French wars) neem ik alleen over wat aangaande de zoutvaart gezegd wordt.

De visscherij van Nieuw Engeland betrok veel zout uit West Indië en bij den vrede van Utrecht (1713) had Spanje aan Engeland toegestaan wat het ons bij dien van Munster geweigerd had, t.w. zout te garen aan de Venezolaansche kust en wel op het eiland Tortuga. Tijdens den zevenjarigen oorlog werden de zoutschepen voor Noord Amerika, die zich bij Barbados verzamelden, van daar geconvoyeerd naar Tortuga en dan verder tot een veilig punt in het Noorden, ten einde tegen Fransche aanslagen beveiligd te zijn. Volgens de Franschen was deze zoutvaart ook al weder een dekmantel voor onwettigen Britschen handel met Spaansch Amerika.

Pares noemt dit Tortuga, westelijk van Margarita, Salt Tortuga en het zal ook wel dit eiland zijn dat later in de Statiaansche archiefstukken zoo vaak genoemd werd [2]). Bijna dezelfde verbaste-

[1]) Development Br. W. I.

[2]) W. I. Gids, XIV, 371 en XVII, 100.

ring van den naam waaraan men zich op Sint Eustatius schuldig maakte, vond ik bij Hans Sloane [1]), die Saltertudos schreef en daarmede bedoelde het eiland onder de kust van Venezuela.

Hoofdstuk VIII is voor ons van belang, omdat er een aangelegenheid in behandeld wordt, waarbij de positie van Curaçao — en vooral van Sint Eustatius — nauw betrokken was (The French colonies and the neutral traders).

De schrijver noemt de Fransche Westindische koloniën in meerdere mate dan de Engelsche slachtoffers van het moederlandsche streven naar imperiale autarkie, d.w.z. dat het Fransche koloniale systeem nog meer dan het Britsche den sluikhandel rechtvaardigde als correctief. Ook schildert Pares ons de onvoldoende ontwikkeling der Fransche koopvaardij in het tijdperk in kwestie en het gebrek aan zeelieden, alsmede de primitieve handelsmethoden in de Fransche koloniën; wij leeren dat de vaart tusschen Frankrijk en Fransch West Indië in 1757, dus in het eerste jaar na dat der Engelsche oorlogsverklaring, nagenoeg geheel ophield en dat op Saint Dominigue de importgoederen feitelijk regelrecht tegen suiker ingeruild werden, waarbij nagenoeg geen geld of geldswaardig papier van hand tot hand ging.

De Nederlandsche handel met Saint Dominigue moet destijds van belang geweest zijn; wij vinden correspondentie vermeld van P. en S. Locquet (Amsterdam), J. & T. Marcelis (Amsterdam), Gebrs. Texier (Aux Cayes), Klok Dedel & Co, Van Alphen & Dedel, Bouwer & Zoon en De Windt (Jan de Windt, commandeur van Sint Eustatius? [2])). Ook komen geregeld Nederlandsche namen van schepen en scheepsgezagvoerders voor; een en ander in de voetnoten en waarschijnlijk meest uit prijsgerecht-procedures. Van de Texiers is bekend dat zij tijdens den Amerikaanschen onafhankelijkheidsoorlog te Amsterdam en op Sint Eustatius gevestigd waren en Jan de Windt, de commandeur van laatstgenoemd eiland, was in de eerste plaats koopman.

Dominicaansche indigo ging veel naar Nederland en naar Sint Eustatius, maar was, ondanks den oorlogstoestand, in 1757 en 1758 niet meer voordeelig, tegen de hooge en bij uitzondering in contanten betaalbare prijzen op Saint Domingue. Nederlandsche kooplieden, die ladingen naar dit Fransche eiland exporteerden, ondervonden de groote moeilijkheid, welke het ruilhandel-systeem medebracht, dat niet altijd een retour samengesteld kon

[1]) A voyage to —— Jamaica, London 1707. Introd. LXXXVIII.

[2]) Volgens Enc. Ned. W. I. 1750–1775, conform Bisschop Grevelink, doch volgens prof. Knappert 1752–1775.

worden van gelijke waarde als de uitlading, b.v. wegens slechte prijzen van de bruine suiker. Maakten de producten goede prijzen, dan konden de kooplieden op het eiland geen ruimte bekomen voor goederen welke zij voor eigen rekening wenschten te verschepen, want dan wilden de Hollandsche reederijen de schepen geheel gevuld zien met voor hen op het eiland aangekochte producten. Een en ander blijkt ook uit de geciteerde correspondentie van Gebrs. Texier te Aux Cayes. Ook werden veel producten, op Saint Domingue voor Nederlandsche rekening aangekocht, aldaar tijdens den zevenjarigen oorlog opgeslagen, ter verscheping na vredesluiting. Onze Westindische handel van destijds was er een vol avontuur en speculatie; kooplieden te Amsterdam werden door hun agenten op Saint Domingue goed op de hoogte gehouden van alle kansen en risicos, ook in verband met de uitbuitingsmethoden der Fransche autoriteiten.

Reeds Colbert had getracht een einde te maken aan de Nederlandsche deelname — een zeer belangrijke — in het handelsverkeer der Fransche West Indiën, ook met Frankrijk zelf; in oorlogstijd echter kon men de Hollanders eerst recht niet missen. Na den Spaanschen successie-oorlog had de Fransche regeering haar best gedaan om den vreemden sluikhandelaar te weren, zeer tot ongenoegen der Fransche kolonisten, die eenmaal zelfs een oproerige houding aannamen, op Martinique.

De Hollanders gingen voort met van Sint Eustatius en Curaçao slaven en gemanufactureerde goederen in de Fransche koloniën in te voeren, ook nadat door den vrede van Aix la Chapelle (1748) voor Frankrijk weder even een periode van verademing ingetreden was. In 1744 was F. Libault te Amsterdam in het bezit gekomen van paspoorten voor drie neutrale schepen, door De Maurepas uitgereikt aan een firma te Nantes; eerstgenoemde koopman echter zond zes Hollandsche schepen uit, drie naar Saint Dominigue en drie naar Martinique, zoowel riskeerende dus confiscatie in de Fransche koloniën, als neming door de Engelschen onderweg. Het standpunt te Parijs was blijkbaar, dat op de Fransche Antillen kleine vaartuigen van Sint Eustatius en Curaçao oogluikend konden toegelaten worden, maar geen schepen direct uit Holland, dan alleen wanneer, ter beoordeeling der moederlandsche regeering, de koloniën in den uitersten nood verkeerden. Aan den overkant evenwel had men eigen opvattingen aangaande de behoeften der kolonisten.

In 1748 had De Maurepas een ernstig geval van fraude te behandelen, met betrekking tot een schip van Rotterdam (de Jonge

Pieter en Adriaan), op Martinique quasi geconfiskeerd wegens ongeoorloofden handel en onder een anderen naam weder van dit eiland vertrokken, met een volle lading voor Bordeaux, doch op Sint Eustatius binnengeloopen en van daar uitgeklaard naar Nederland.

Zoolang het product der Engelsche suikereilanden een beteren prijs behaalde op de vrije dan op de moederlandsche markt, was het ter sluiks naar de Deensche en Hollandsche eilanden in de buurt uitgevoerd; tijdens de oorlogen bewezen de Denen en wij gelijksoortige diensten aan de Fransche planters. Curaçao lag gunstig om in oorlogstijd van daar uit de zuidkust van Saint Domingue te bedienen en van Sint Eustatius wendde men zich eveneens naar deze Fransche kolonie, wanneer het verkeer met de Iles du Vent, zooals in 1758, te gevaarlijk werd.

Geen der Fransche Antillen kon het in oorlogstijd buiten de Hollanders stellen, die kapitaalkrachtiger waren dan de Denen en als de aanzienlijkste neutrale vrachtvaarders voor het Fransche imperium werden aangemerkt. Op Guadeloupe liepen in 1743 nog zestien Fransche schepen binnen, in 1744 vier, in 1745 niet één; in laatstgenoemd jaar evenwel arriveerden er 168 vaartuigen van Sint Eustatius, met een gezamenlijke tonnage, grooter dan die der zestien Fransche schepen van 1743. Het gouvernement van Guadeloupe moest er in 1746 door De Maurepas op gewezen worden dat deze vaart voor de Hollanders zóó voordeelig was, dat zij haar niet gemakkelijk zouden opgeven en dat het dus geen zin had zich door hen vermindering van rechten te laten afdreigen. Den Franschen handel in staat te stellen de zaken zelf te doen echter, door aan de schepen van Bordeaux en andere moederlandsche havens convooi te verleenen, daartoe was de minister niet bij machte.

In 1746 vroeg het bestuur van Saint Domingue vergunning om aldaar de kleine vaartuigen van Curaçao toe te laten in ballast, ten einde den suikeroogst af te kunnen schepen; Hollandsche schippers betaalden $2^1/_2$ à 3 maal den prijs welke de Fransche boden. Guadeloupe bracht in hetzelfde jaar dit systeem in practijk, met betrekking tot de scheepvaart van Sint Eustatius. De Maurepas, die de klachten in ontvangst te nemen had der moederlandsche belanghebbenden bij lage suikerprijzen, was in principe slechts bereid neutrale schepen te doen toelaten ingeval van bewezen gebrek aan levensmiddelen in de Fransche Antillen; de regeering kon echter in de koloniën nu eenmaal haar principes niet altijd in acht doen nemen. Ook was die invoer van levensmiddelen

uit nood maar al te vaak een dekmantel voor clandestienen aanvoer van slaven en manufacturen.

In hetzelfde jaar 1746 vernamen de kooplieden in Frankrijk dat een ongewoon groot aantal schepen uitgerust werd, in Holland voor Sint Eustatius en in Denemarken voor Sint Thomas; begin 1747 werden de Hollandsche belanghebbenden niet minder erg opgeschrikt door het bericht dat een schip van Rotterdam op Martinique geweigerd was, omdat er momenteel op dit eiland geen gebrek aan levensmiddelen was. In het einde echter bleven de Hollandsche sluikhandelaars toch altijd meesters van het terrein; Guadeloupe exporteerde clandestien honderden tonnen producten naar Sint Eustatius en in Juli 1747 klaagden de kooplieden van Bordeaux bij De Maurepas, dat volgens de laatste berichten achttien Hollandsche schepen op Martinique gelegen hadden, wier schippers en supercargos zóó goedkoop verkocht en zóó duur ingekocht hadden, dat Fransche concurrentie uitgesloten was.

Intusschen echter kon de Fransche overheid niet geheel werkeloos blijven tegenover de eigengereidheid der kolonisten, welke natuurlijk slechts mogelijk was met de hulp van oogluiking van de zijde van sommige koloniale instanties. Hoe onwillig, of onmachtig ook, legde het gouvernement van Martinique beslag op eenige Hollandsche schepen, waartegenover echter Faesch op Curaçao hetzelfde deed, of gedaan had, met Fransche schepen. De verhouding tusschen Frankrijk en de Republiek werd een gespannene, de handel van Curaçao en Sint Eustatius werd belemmerd door Fransche zoowel als door Engelsche maatregelen en de bevolking der Fransche eilanden geraakte in beroering onder het gebrek aan levensmiddelen. Tegen het einde van den oorlog dachten eenige kooplieden der Hollandsche eilanden nog zaken met de Franschen te kunnen doen door zich als Denen te laten naturaliseeren. De vrede van 1748 maakte voor eenige jaren een einde aan de moeilijkheden, aan de avonturen en aan de oorlogswinsten, van het toch tot het einde toe „neutraal" gebleven Nederland; niet voor langen tijd echter.

Bij het uitbreken van den zevenjarigen oorlog in 1756 keerden de oude toestanden terug. De Fransche marine was te goed om voor convooidiensten gebruikt te worden, of niet sterk genoeg om èn de koopvaardij te beschermen èn den vijand slag te leveren; ook was het niet mogelijk de geleden verliezen te compenseeren door hetgeen wederkeerig aan den vijand ontnomen kon worden, aangezien Frankrijk geen zeevolk genoeg had om een voldoend sterke kapervloot in de vaart te brengen. De strijd begon opnieuw tus-

schen de koloniën, die tonnage noodig hadden en de Fransche handel die zich tegen het toelaten van neutrale schepen verzette, gesteund door de Fransche industrie, die bevreesd was dat de Hollanders haar voor goed, of althans voor langen tijd, de koloniale markt bederven zouden. Het paspoortsysteem werd weder ingevoerd, doch niet altijd eerlijk toegepast, terwijl de bepalingen te streng waren om erg aantrekkelijk te zijn voor de Nederlandsche reeders en kooplieden en bovendien maakten de Engelschen in 1757 en 1758 op groote schaal Hollandsche schepen op weg van en naar de Fransche koloniën buit; schepen van Sint Eustatius en Curaçao voeren weder zonder vergunning, of althans zonder vergunning van den Franschen koning.

Sint Eustatius kreeg licenties van het gouvernement der Iles du Vent, waarbij de persoonlijke belangen der Fransche koloniale autoriteiten — en die van Commandeur De Windt — niet vergeten werden; bovendien was er volgens de berichten op het Hollandsche eiland een kantoor dat licenties van anderen opkocht. De Windt's agent op Saint Domingue schreef zijn patroon in 1757 met naieve verontwaardiging over de stuitende ongerechtigheden, welke aldaar bij het verleenen van permissies plaats hadden. Intusschen voelden de kooplieden van Curaçao en Sint Eustatius zich sterk genoeg om voor hen al te weinig voordeelige transacties af te kunnen slaan, welke door den markies De Vandreuil (waarnemend gouverneur van Saint Domingue) en zijn kornuiten met zelfzuchtige bijbedoelingen uitgedacht waren. Ook de correspondentie uit dezen tijd van de eerder genoemde Gebrs. Texier te Aux Cayes is leerzaam, met betrekking tot de toestanden op de Fransche eilanden, waar ook de allerhoogste gezagdragers tevens planters en dus belanghebbenden waren.

De Vandreuil trachtte altijd nog wel, wat den invoer betreft, de belangen te beschermen der exporteurs in Frankrijk en nam maatregelen wanneer de Hollanders in dit opzicht al te brutaal werden, speciaal die van Curaçao, zooals blijkt uit de correspondentie van Pieter Kock Jansz. aldaar; soms werden Curaçaosche schepen geweigerd, omdat zij andere koopwaar dan provisie brachten.

Op Martinique gebeurde hetzelfde met schepen van Sint Eustatius, welke toegelaten werden als brengende de onontbeerlijke levensmiddelen, maar in werkelijkheid beladen waren met manufacturen, welke men veronderstelde, hetzij wegens gebrek aan toezicht, hetzij door omkooping, te kunnen slijten; in dit verband wordt een brief aangehaald van J. P. Allier op Sint Eustatius, gedagteekend 24 Juni 1758. *(Slot volgt.)*

KRONIEK

SURINAME

Wat indertijd in deze kroniek gezegd werd in verband met de pogingen om in Suriname te geraken tot volledig en volwaardig middelbaar onderwijs, een heelemaal niet nieuwe kwestie, heeft ter plaatse bijval gevonden en wel in zoodanige mate, dat een der te Paramaribo verschijnende nieuwsbladen ons betoog een pleidooi voor Suriname genoemd heeft.

Minder enthousiast was de Curaçaosche pers, waarin geprotesteerd werd tegen onze bewering dat van een uittocht van beter geschoolde Surinamers in de eerste plaats de Nederlandsche Antillen zouden kunnen profiteeren. Afgezien van ons bezwaar dat de Amigoe di Curaçao, door in deze bewering een voornaam argument onzerzijds vóór het instellen van m.o. in Suriname te willen zien, het verband van ons betoog minder nauwkeurig in het oog gehouden heeft dan wij wel gaarne gezien zouden hebben, kunnen wij natuurlijk ten volle begrijpen dat Curaçao liever een eigen h.b.s. zou hebben, dan op een Surinaamsche aangewezen te zijn.

Alleen doet zich de vraag voor waarom men dan aldaar niet voor het tot stand komen eener zoodanige onderwijsinrichting ijvert. Wanneer de toestand er rijp voor is, kunnen de kosten geen bezwaar opleveren. Gelukkige tegenstelling met Suriname!

Intusschen valt niet te ontkennen dat Suriname en Curaçao tot dusver dezelfde organisatie bezaten op onderwijsgebied (l.o., u.l.o. en m.u.l.o.) en dat desniettemin Suriname wel aan Curaçao werkkrachten geleverd heeft, maar Curaçao geen of nagenoeg geen aan Suriname. Zelfs hebben Surinamers het in Ned. Indië tot belangrijke functies in overheidsdienst weten te brengen, terwijl Curaçaoenaars vaak in Spaanschamerikaansche buurlanden in den handel goed terecht kwamen. Men kan nu eenmaal de toestanden in het eene gebied niet altijd met die in het andere over één kam scheren.

Wij blijven het van belang achten een misvatting met betrekking tot het Surinaamsche onderwijs te bestrijden, de misvatting

dat door het instellen van m.o. het paard achter den wagen gespannen zou worden, omdat niet eens alle abituriënten (in de eigen maatschappij) passend werk kunnen vinden. Integendeel, wanneer een m.u.l.o.-opleiding niet voldoende is, in sommige gevallen zelfs voor Suriname niet voldoende, dan verergert men de moeilijkheid niet, maar dan helpt men haar oplossen, door de gelegenheid te openen tot het erlangen van verdere vorming.

Ook gelooven wij niet in het gevaar dat hooger opvoering van het onderwijs de beste krachten zal doen wegtrekken naar den vreemde, tot schade voor de eigen maatschappij. Het voor intellectueele ontwikkeling vatbare deel der bevolking verdwijnt niet door den uittocht van hen die zich, na beëindigde opleiding, ter plaatse overcompleet voelen. Er heeft voortdurend aanvulling plaats van onderop en zelfs lijkt het logisch dat, wanneer er een surplus ontstaan is, het gehalte der blijvers daardoor niet verminderd, maar eerder verhoogd zal worden.

In Curaçao hoorden wij ook wel eens het standpunt verdedigen dat het m.u.l.o. aldaar rekening houden moest met de mogelijkheid dat de leerlingen later elders een bestaan zouden willen zoeken en wij meenen dat het leerplan daarop ten deele ingericht is.

Dat er vooralsnog h.t.l. van eenige belangstelling voor het vraagstuk van het Surinaamsche m.o. nauwelijks sprake is, kan gemakkelijk verklaard worden. Het moederland kan pas de helpende hand uitsteken, wanneer de plaatselijke overheid onmachtig of onwillig zou blijken te zijn om aan een gerechtvaardigd verlangen tegemoet te komen, wat tot nu toe niet het geval is.

Ook is nog niet komen vast te staan wat men in Suriname eigenlijk wil. Een h.b.s. naar Nederlandsch, of een a.m.s. naar Indisch model; m.o. in aansluiting op het l.o. (waardoor het bestaande m.u.l.o. ingekrompen zou kunnen of moeten worden), dan wel m.o. in aansluiting op het bestaande m.u.l.o. Een der primaire vragen welke nog op beantwoording wachten.

Een verblijdend verschijnsel is het intusschen dat de pers aan de overzijde blijkbaar met aandacht de uitingen der moederlandsche volgt, wanneer deze laatste Surinaamsche of Curaçaosche onderwerpen behandelt. Dit bleek ook uit de verontwaardiging van De Surinamer over de strekking van sommige artikelen, welke onder het pseudoniem Emeritus in De Rijkseenheid verschenen zijn. De Avondpost meende dat deze bijdragen door een gewezen gouverneur geleverd zouden zijn, wat minder waarschijnlijk lijkt. Een oud-landvoogd zou allicht niet schrijven dat het verschil hem

ontgaat tusschen Nederlandsch onderdaanschap en „voluit" Nederlanderschap.

Dit doet echter minder ter zake; waar wij de aandacht op willen vestigen is dat E. in zijn verweer (De Rijkseenheid No. 18) ons vertelt dat de Javanen in Suriname hun „sembah" niet meer maken, omdat anderen hen wijsgemaakt zouden hebben dat in deze wijze van groeten iets vernederends steekt.

Wij herinneren ons dat, wanneer oudtijds een transport Nederlandschindische emigranten in Paramaribo aangekomen was en de menschen zich op het scheepsdek opstelden voor inspectie, de mannen aan de eene, de vrouwen en kinderen aan de andere zijde, allen neerhurkten; door tusschenkomst der tolken werd dan last gegeven op te staan. En ook de Surinaamsche rechter verlangde dat Aziatische beklaagden of getuigen staan zouden en niet hurken.

Natuurlijk was allerminst de bedoeling aanwezig den Javaan bedenkelijke vrijheidsbegrippen bij te brengen. De immigratie- en justitie-autoriteiten handelden eenvoudig naar het destijds geldende principe, dat de landverhuizer in Suriname zich zoo spoedig mogelijk had aan te passen aan de toestanden zijner nieuwe omgeving en zij zagen in den pas aangekomen contractarbeider reeds den toekomstigen kolonist, die als zoodanig meer waarde zou hebben naar mate hij sneller zou leeren zich te voegen in een ander maatschappelijk verband dat dan waarin hij thuis geleefd had.

Deze zienswijze schijnt plaats te moeten maken voor een andere — men kan wel zeggen voor een daaraan tegengestelde opvatting — en men denkt betere resultaten te kunnen verkrijgen met een methode van differentiatie en segregatie. Verliest men daarbij niet uit het oog, dat het proces van omvorming en gelijkmaking door alle tijden heen een zich overal in „koloniale" landen herhalend verschijnsel geweest is?

Wanneer de Surinaamsche Javaan zijn „sembah" vergeten heeft, dan zullen daartoe wel andere factoren medegewerkt hebben dan verkeerde „Aufklärung" van de zijde van anderen.

15 Februari 1938.

CURAÇAO

Het Curaçao-instituut van dr. ir. Cohen Henriquez

Daar ik de voordracht van den heer Cohen Henriquez in het Indisch genootschap op 16 Dec. ll. niet heb kunnen bijwonen,

maak ik gebruik van de welwillendheid van een der aanwezigen om er hier iets van te zeggen.

De eerste stelling van den spreker was: Curaçao's welvaart is onzeker en eenzijdig, afhankelijk als zij is van de petroleumraffinage. Bij nieuwe concessies zal de Venezolaansche regeering wel als voorwaarde stellen bewerking van het product in eigen land. De nu ontgonnen petroleumrijkdom is in ten hoogste 20 jaar uitgeput, en ook te dien aanzien kan die regeering het den concessionarissen nog moeilijk maken o.a. door „nationalisatie", wat — evenals intensiever ontginning — de Curaçaosche welvaart nog meer kan beperken.

Van de vroegere welvaartsbronnen, behalve de fosfaat-industrie, is voor de toekomst weinig te verwachten, en de landbouw en veeteelt zullen het nooit verder brengen dan voorziening in de eerste levensbehoeften.

Wanneer „de petroleum" verdwenen is, zal Curaçao er economisch gesproken slechter aantoe zijn, dan vóór de raffinagebedrijven hun intree deden, en men zal zitten met een hooger levenspeil en de lasten der maatregelen, die in den welvaartstijd getroffen zijn.

Een juiste welvaartspolitiek zal moeten uitgaan van- en beginnen met de studie van de natuurlijke en in de loop der jaren verworven voordeelen van Curaçao: de centrale ligging, de haven, zon en wind, het voorpost-zijn van Zuid-Amerika en het gezonde klimaat.

In het derde deel van zijn betoog komt de heer Henriquez aldus tot den eisch van zijn instituut: Er is te weinig aanraking tusschen Curaçao en Nederland; men kent hier Curaçao niet; de Curaçaosche vraagstukken moeten in Nederland bestudeerd worden, en reeds dadelijk zouden jonge intellectueelen aan de Nederlandsche hoogescholen en economisch-technologische instituten kunnen beginnen met orienteerende studies, bijv. van het vraagstuk der zoutindustrie, dat sedert Langemeyers onderzoek in 1920 geheel van karakter veranderd is. De heer Henriquez meent ook, dat studie te maken valt van het belang van den Nederlandschen handel bij Latijnsch Amerika en van het voordeel, dat daarbij te trekken is van Curaçao's ligging en de betrekkingen van Curaçaoenaars met die landen. Voor het onderzoek van alle welvaartsmogelijkheden voor Curaçao zal op den duur een blijvend instituut noodig zijn.

Tot zoover de heer Cohen Henriquez.

Men veroorlove ons eenige vragen.

Bedoelt de spreker de welvaart van het gebiedsdeel of van het eiland Curaçao? Zijn betoog doet — behalve dat Langemeyers naam genoemd wordt — het laatste vermoeden. Dan ziet hij m.i. het vraagstuk te beperkt en teveel als toekomstig vraagstuk. En bij die toekomst zal toch ook Aruba nauw betrokken zijn.

Dit brengt vanzelf tot de tweede vraag: wat is er te zeggen van de beperktheid der petroleum-welvaart? Ook om de factoren, die de spreker zelf aangegeven heeft — hoewel „nationalisatie" voor een land als Venezuela toch wel haar eigenaardige bezwaren zou meebrengen — lijkt het mij beter het vraagstuk der welvaart van Curaçao los te maken van een onzeker langer of korter leven van de petroleumbedrijven.

Wordt wel voldoende rekening gehouden met het belang en de kansen van de Nederlandsche handel en nijverheid, wanneer men daarbij de Caraibische landen naar voren schuift? Het is toch niet te verwachten, dat die nijverheid zich ter wille van Curaçao daarheen zal richten. En men heeft er de mededinging van Duitschland, dat zonder een voorpost als Curaçao zich daar gevestigd heeft en Engeland, dat toch Trinidad heeft, achter zich gelaten heeft. Welke betrekkingen onderhouden de Curaçaoenaars met deze landen, waarvan voordeel te trekken zal zijn? De moeite, die de K.L.M. gehad heeft om in Venezuela haar wenschen vervuld te krijgen, spant de verwachtingen niet hoog.

Dit alles neemt niet weg, dat onverwijlde en voortdurende bestudeering der Curaçaosche welvaartsproblemen noodig is. Hier en in Curaçao met onderling contact en dat m.i. van rijkswege.

BIBLIOGRAPHIE

A. TIJDSCHRIFTEN, COURANTEN, ENZ.

West India Committee Circular, 18 Nov. 1937, no. 1021. Mr. Frank Cundall; Trinidad's 1938 Budget; British Guiana's Finance and Trade; Law and Order in Trinidad; Dominica's Constitution; Central Water Supply Scheme for Trinidad; A Trinidad Sugar Scheme. Caroni and Waterloo Estates Amagalmate; Agricultural News (Cold Storage of Marsh Grapefruit- Milk not Quite a Complete Food- Bush Velvet Beans-Should Soluble Manures be Forked in).

Idem. 2 December 1937, no. 1022. What is Chocolate?; Dominica's Constitution; Barbados 1937 Sugar Crop; Trinidad and The Windwards; Progress in British Honduras; Agricultural News (Improvement of Jamaica Hides — Witch-Broom Resistant Cacao — Teaching Tropical Hygiene at Hampstead — Pink Bollworms in Bird's Nests — Colouring West Indian Oranges); Teaching of West Indian History; Jamaica's Sugar and Rum; Trinidad's Sugar Scheme Approved.

Idem. 16 December 1937, no. 1023. Social Welfare in Jamaica; Progress in Jamaica. Record Banana and Sugar Crops; Trinidad's 1937 Sugar Crop; Fruit Packing Competition; Agricultural News (Bitter Oranges — Popularising Coffee in England — Citrus Mottle Leaf and Zinc — Salt and the Labourers Efficiency — Survey of the Coco-nut Industry); WestIndian Trade in 1937.

Idem. 30 December 1937, no. 1024. The Jubilee of the Seedling Cane; The Leeward Islands; The Sea Island Cotton Association; Dominica's Status, Soil Erosion; Agricultural News (Small Farmers in British Guiana — Future of Mahogany in British Honduras — Manuring Canes in Jamaica); The Folk-Lore of Surinam; Creole Enchantment.

Idem. 13 Januari 1938, no. 1025. The Cocoa Situation; The Barbados Disturbances; The Badge of St. Lucia; Early Jamaica Stamps; Trinidad's Tourist Industry; Turks and Caicos Islands; St. Vincent in 1937; Agricultural News (Citrus Crops — Cane Seedlings and Gumming Disease — Palestine's Grape Fruit Propaganda — Anti-Soil Erosion Measures in Antigua — Sugar Expansion in India — Bermuda New Potatoes for England).

Idem. 27 Januari 1938, no. 1026. A Fresh Menace to the Banana; The Jamaica Standard; New British Guiana Loan; Barbados Emigration; Agricultural News (Labour Condition in St. Lucia — Edible Coco — nut Oil — The Fineness of Ground Limestone — When to Cut Elephant Grass — Produce More Milk in the West Indies).

Ons Suriname. Januari 1938, no. 1. Opening Dessa-school. Javaansche vestiging te Alkmaar a/d Commewyne.

Idem. Februari 1938, no. 2. Een Boschlandreis, door W. Baudert; Kindervreugde in Suriname, door J. W. van Lynden.

De Groene Amsterdammer. 22 Januari 1938. De Welvaart van Curaçao, door dr. E. F. Verkade — Cartier van Dissel.

La revue française d'Outremer. Januari 1938, no. 750. En Marge de l'histoire, Un abordage face à la Martinique: la prise du Diamant en 1805, door Maurice Besson.

Geneeskundig Tijdschrift voor Ned.-Indië. 21 Sept. 1937, no. 38. Over de veelvuldigheid van kanker bij verschillende rassen, door G. Stoel.

De Katholieke Missiën. November 1937, no. 1. De grensexpeditie naar Suriname's oerwouden, door Vox Clamens.

Algemeen Handelsblad. 22 Dec. 1937. Avondblad. Een indruk uit Suriname, door mr. W. J. van Balen.

Het Vaderland. 21 Dec. 1937, Avondblad B. De Liberiakoffiecultuur in Suriname. „Een bodemlooze put."

Het Nationale Dagblad, 23 Dec. 1937. De Javaan als tabaksplanter in „De West" (Uit de Locomotief).

Oost en West. Januari 1937, no. I. Curaçao's Economische toekomst (voordracht dr. ir P. Cohen Henriquez voor Groep West-Indië v/h Ind. Genootschap); Korte Golfjes uit Suriname en Curaçao.

De Surinamer. 8 December 1937. no. 4505. De ineenstorting (van de koffiecultuur).

Idem. 18 December 1938, no. 4508. Dienstmeisjes naar Curaçao.

Medische Nood. 1937. no. 4. Een kreet uit Suriname's Boschland, door Zr. Nelly de Borst.

Tropisch Nederland. 10 Januari 1938, no. 19. Twee nieuwe „Staatsregelingen" in de West, door C. K. Kesler.

Idem. 7 Februari 1938, no. 21. De brand te Paramaribo in den nacht van 3 op 4 September 1832, door C. K. Kesler.

Commercial Intelligence Journal. 57ste Jrg. no. 1764. Market for Leaf Tobacco in the Eastern Group of the British West Indies, door G. A. Newman.

Idem. no. 1767. Trade of British Guiana in 1936, door G. A. Newman.

Idem. no. 1771. Trade of the Leeward Islands in 1936, door G. A. Newman.

Chemical Industry. 60ste Jrg. no. 45. Jamaica Ausfuhr von Anottosaat.

Rep. Agricultural Dept. St. Vincent. 1936. Banana Industry; Sugar and Syrup Industries.

Bulletin Dept. Science Agric. Jamaica. December 1937. Tobacco, door F. W. Winckley.

Agr. Journal British Guiana. 8ste Jrg., no. 3 (1937) An economic Survey of Farming in East Demarara, door H. D. Huggins.

Chemist and Druggist. 127ste Jrg. no. 3016 (1937) Curaçao Aloës.

Koloniaal Tijdschrift. Januari 1938, no. 7. De Surinaamsche ontwerp verordeningen betreffende huwelijken van Aziaten door prof. mr. J. J. Schrieke. Vergadering van het Indisch Genootschap. Groep West-Indië 14 October 1937.

Koloniaal Missie Tijdschrift. 15 December 1937, Afl. XII. Verslag over de Curaçao Missie 1936.

Idem. Afl. I van 15 Januari 1938. Eenige brieven uit Curaçao van 't jaar 1837. II.

Idem. 15 Februari 1938, Afl. II. Honderd jaar beschavingsarbeid. Wat er voorafging aan de stichting van de Parochie van Santa Rosa, door Pater M. Latour.

Haagsche Post. 25 December 1937. Tournee door Onze West (Curaçao), door een landgenoot in den vreemde.

Nieuwe Rotterdamsche Courant. 25 Januari 1938, Avondblad B. Surinaamsche Liberia koffie. En de clearing-overeenkomst tusschen Duitschland en Nederland.

Idem. 12 Februari 1928, Avondblad A. Bestaansmogelijkheden van Suriname's bevolking.

Idem. 15 Februari 1938, Avondblad E. De Indianen als muzikanten, door Lou Lichtveld.

De Rijkseenheid. 2 Februari 1938, no. 18. Antwoord aan ,,De Surinammer", door Emeritus.

B. BOEKEN, GESCHRIFTEN, ENZ.

Kon. Vereeniging Koloniaal Instituut te Amsterdam. Mededeeling no. XXX. Afd. Handelsmuseum no. II. Flora of Suriname (Netherlands Guyana), door A. Pulle. Vol II, Vol III en Vol. IV, part I.

Suriname. Handelsstatistiek 1936. Staat, houdende overzicht van den in- en uitvoer van goederen.

OORLOG EN HANDEL IN WEST-INDIË

DOOR

W. R. MENKMAN

Toen in laatstgenoemd jaar de Engelschen de Iles du Vent blokkeerden, was het verkeer met Sint Eustatius slechts mogelijk onder geleide van Fransche kapers, tenzij de Hollandsche schepen bewapend waren en geweld met geweld durfden te keeren, wat een enkele maal voorkwam; alles terwijl de Republiek de bondgenoote, zij het dan de passieve bondgenoote, was van Engeland. Later gingen de zaken weder beter, omdat de Fransche kapers van Martinique actiever en de Engelsche ditos minder actief werden, zooals schijnt te blijken uit brieven aan Van Heyningen en Heyliger (Sint Maarten?) van 1760.

Op het einde van den zevenjarigen oorlog was de toestand deze, dat de Nederlandsche handel, door de tusschenkomst van Sint Eustatius en Curaçao, de producten der Fransche West Indiën opkocht, zoowel als den buit der Engelsche kapers en de Fransche Westindische producten in Frankrijk kon aanbieden, in plaats van als kooper dier producten op te treden, zooals normaal geweest zou zijn.

Niet minder interessant dan het achtste is het negende hoofdstuk van Pares' werk (Trade with the enemy). De schrijver begint met nog eens aan te toonen hoezeer, van den beginne af, Noord Amerika en de West Indiën van elkander afhankelijk waren en elkander economisch aanvulden; reeds in de dagen van Nieuw Nederland exporteerden de kolonisten aldaar werkdieren, hout en provisiën naar Curaçao.

Later, onder Koningin Anne, gedroegen de Engelsche Noordamerikaansche koloniën zich déloyaal tegenover het moederland, door provisiën naar Curaçao en Sint Thomas te verschepen, welke eigenlijk voor de Fransche West Indiën bestemd waren. En in vredestijd ontdoken zij de moederlandsche protectionistische bepalingen, omdat haar uitvoersurplus grooter was dan de behoeften der Engelsche West Indiën.

Ook de autoriteiten echter op deze laatste eilanden knepen in vredestijd een oog dicht, wanneer zij daardoor voordeelen genieten konden van de zijde der sluikhandelaars. Men bekwam op de grootere Engelsche eilanden uitklaring voor denkbeeldige ladingen, welke op de kleine, zonder custom house, ingenomen zouden worden, maar inderdaad op de Fransche, of de neutrale Antillen ingescheept werden en dan desniettemin gedekt waren door Engelsche papieren. De „smuggling Governor of St. Eustatius" die in dit verband in 1741 genoemd werd, was niet meer Faesch en nog niet Joh. Heyliger Pzn.; de Enc. voor Ned. W. I. geeft 1740–1741 Hendrik Coesvelt en 1741–1743 Jasper Ellis a.i., prof. Kappert dito.

Wat betreft den handel met den vijand in oorlogstijd, had men zelfs in politieke kringen in Engeland zeer vrije opvattingen; een oorlog was slechts een tijdelijke onderbreking der handelsbetrekkingen met een andere natie, welke relaties na den vrede niet mochten blijken verloren te zijn gegaan. Om te bewijzen dat de Hollanders niet patriottischer waren dan de Engelschen, haalt Pares een brief aan van den reeds eerder genoemden Amsterdamschen koopman François Libault aan P. en J. Heyliger, betreffende een zending wapenen voor Sint Eustatius in 1745, welke naar het oordeel der afschepers goed verkoopbaar zouden zijn, „whether „we enter the war ourselves, or only to sell to enemy privateers". Die passage aangaande verkoop aan vijandelijke kapers ziet er wel zeer ernstig uit, maar de geheele geciteerde zin is mij niet volkomen duidelijk; trouwens ook Pares blijkt er, iets verderop, wel van overtuigd te zijn dat de meeste kooplieden, ook de Hollandsche, het leveren van krijgsbehoeften aan den vijand toch wel ongeoorloofd achtten en natuurlijk zeer gevaarlijk. Levensmiddelen leveren aan de Fransche Antillen of aan de Hollanders, in beide gevallen met de kans dat er Fransche kapers mede geproviandeerd zouden worden, was een ander geval. In 1745 was de prijs van Iersch vleesch gestegen met vijf shillings per vat, wegens de groote bestellingen door Martinique en Sint Eustatius en ook later deden de kooplieden te Cork groote zaken met de Fransche koloniën, via Sint Eustatius en door middel van Nederlandsche schepen.

Soms achtten Britsche onderdanen het voegzaam een andere nationaliteit aan te nemen, ten einde met den vijand zaken te kunnen blijven doen, wat in Engeland toch altijd als een misdrijf gold, hoewel niet als een halsmisdaad, zoolang er geen krijgsbehoeften geleverd werden. Zoo is er nog al wat te doen geweest over het geval van Aeneas Mackay, blijkbaar een scheepsgezag-

voerder die op of in de Amerika's voer en handelde en in 1740 genaturaliseerd Amsterdamsch poorter bleek te zijn. Ook op Sint Eustatius werden burgerbrieven aan Britsche onderdanen uitgereikt, waar dan moeilijkheden uit ontstonden, wanneer de Engelsche prijsgerechten goederen of schepen verbeurd verklaarden, toebehoorende aan zoodanig nieuwe onderdanen der Staten-Generaal. Pares citeert correspondentie over een geval als dit tusschen Commandeur Johannes Heyliger en den admiralty judge van Antigua in 1745. Deze laatste was ook een ijverig voorstander van het uitvoerverbod betreffende provisiën van de Noordamerikaansche koloniën naar andere bestemmingen dan de Britsche West Indiën, welke restrictie in den aanvang van den oorlog van 1739 zóó goed gewerkt had, dat de Statiaansche kooplieden toen hadden moeten bedelen om voor eigen gebruik Noordamerikaansche levensmiddelen op Antigua te mogen koopen.

Wanneer in Noord Amerika gebrek heerschte, dan was export een misdaad; in 1713 was er te Boston bijna een oproer uitgebroken, omdat koren (mais) schaarsch was en er desniettemin een lading van naar Curaçao zou gaan. Was er echter een uitvoersurplus, dan moest dit geëxporteerd worden, wilde het niet bederven, oorlog of geen oorlog. In 1745 verzochten de kooplieden op Jamaica — een even groot sluikhandelstation als Curaçao of Sint Eustatius — meel te mogen uitvoeren, omdat de markt overvoerd was en zij anders hun Noordamerikaansche correspondenten zouden moeten instrueeren niets meer te zenden; het gevolg zou zijn een vergroote export van New York en Philadelphia naar Curaçao en andere Hollandsche eilanden, van waar de Spanjaarden voortdurend voorzien waren geworden.

Dat er in de Noordamerikaansche custom houses schandelijk geknoeid werd met de borgstellingen, welke bij uitvoer gegeven moesten worden, is bekend. Het was mogelijk, slechts een klein deel der lading door borgtocht te doen dekken, dat dan ten slotte werkelijk op een Engelsch Westindisch eiland gelost werd, nadat men al het meerdere aan de Franschen of Hollanders verkocht had. Pares citeert een brief van den schipper van een Amerikaanschen schoener aan zijn reeders, geschreven op Sint Eustatius in 1757; de kapitein ging nog even met het restantje zijner lading naar Montserrat, „in order to cansall my bonds".

De schrijver wijdt interessante beschouwingen aan het ook reeds in ons tijdschrift [1]) besproken instituut der „flags of truce",

[1]) W. I. Gids XIV, 381, XVII, 111/112.

dat in de 18e eeuw reeds zeer oud was, wellicht reeds 300 jaar. In zijn zuiveren vorm was het natuurlijk een middel om tijdens een oorlog het noodzakelijkste directe scheepsverkeer met den vijand te kunnen onderhouden, in de allereerste plaats om krijgsgevangen te kunnen uitwisselen. Het schijnt dat tijdens de achttiende eeuwsche oorlogen de autoriteiten in de Engelsche Noordamerikaansche koloniën den particulieren reeders dezer soort schepen niet of niet voldoende betaalden, wat op zichzelf reeds een gereede aanleiding was tot handel met den vijand, om de kosten goed te maken en nog wat te verdienen bovendien, gepaard aan corrupties van veel geraffineerder aard nog, zooals het verhandelen van krijgsgevangenen, of het huren van personen die als krijgsgevangenen wilden poseeren. Ook de Engelsche koloniale autoriteiten in West Indië, hoewel in dit opzicht minder currupt dan een aantal Noordamerikaansche, waren niet altijd verheven boven het profiteeren van het verleenen van commissies aan de „flags".

Gedurende den zevenjarigen oorlog bewezen Britsche kapers wel eens diensten aan koopvaarders die sluikhandel bedreven, door middel van een gefingeerde neming, welke laatste den z.g. prijs dan vrijwaarde tegen een werkelijke neming door een oorlogsschip. De moeilijkheid was dan wel eens dat de kapers de neming tot ernst maakten, wat in 1758 met een Nederlandsch schip schijnt gebeurd te zijn, blijkens correspondentie van dat jaar tusschen Nicholas Gouverneur (van Sint Eustatius?) en Faesch, den directeur van Curaçao.

Pares kon gebruik maken van veel handschriften-materiaal over den toestand op Sint Eustatius tijdens de door hem behandelde oorlogen, aanwezig in Noordamerikaansche archieven. Het eiland lag vol goederen uit Britsch Noord Amerika, welke met kleine vaartuigen naar de Fransche West Indiën uitgevoerd werden; het gemak om op Sint Eustatius burgerbrieven te bekomen lokte veel Iersche en Noordamerikaansche kooplieden naar ons eiland. De Engelsche marine en de Engelsche kapers trachtten het verkeer tusschen Sint Eustatius en de Fransche eilanden te verhinderen, maar schijnen den aanvoer op Sint Eustatius onder de Britsche vlag ongemoeid te hebben gelaten, misschien omdat men den Noordamerikaanschen handel niet wilde ontstemmen en deze bij het verdere verkeer niet geïnteresseerd was.

Omstreeks 1750 was op de noordkust van Spaansch Santo Domingo een plaatsje ontstaan, Monte Cristi, dicht bij de Fransche grens, dat tijdens den zevenjarigen oorlog, bij welken Spanje pas

in 1762 betrokken werd, dezelfde rol speelde als de Nederlandsche en Deensche Westindische eilanden, die n.l. van vrijhaven voor het handelsverkeer tusschen de Britsche en de Fransche gebieden. Hollanders en Denen echter profiteerden zoo goed als de Engelschen van de voordeelen welke Monte Cristi bood; met name voerden zij langs dezen weg groote ladingen slaven in Fransch Saint Domingue in.

Van de drie laatste hoofdstukken van Pares' boek bevat het tiende (The English sugar islands in war-time) nog enkele voor ons interessante bijzonderheden.

De handel van Sint Eustatius met Martinique en Guadeloupe, zoo lezen wij, was in 1758 bijna geheel onderdrukt, dus vier jaar voordat de oorlog uit was.

De aandacht wordt nog gevestigd op het belang dat Sint Eustatius had voor de Noordamerikaansche koloniën, als een bron waaruit rum en melasse (natuurlijk van elders afkomstig) verkregen konden worden, artikelen welke zelfs in vredestijd de Engelsche suikereilanden niet in voldoende hoeveelheden aan de noordelijke zusterkoloniën leveren konden. Toen Guadeloupe en Martinique door de Engelschen vermeesterd waren, scheen het alsof de Noord Amerikanen onze Hollandsche handelsposten in de Caraibische Zee niet meer zoo noodig zouden hebben als te voren, maar bij den vrede van Parijs werden de beide Fransche eilanden weder door Engeland afgestaan.

Er is herhaaldelijk sprake van (Thomas) Clifford te Philadelphia, een naam welke ook in onze Westindische geschiedenis en die van den vierden Engelschen oorlog voorkomt.

* * *

De schrijver van War and Trade in the West-Indies heeft, behalve van de Clifford correspondence en andere particuliere verzamelingen, ook gebruik kunnen maken van de zeer uitgebreide verzameling brieven en andere documenten uit het behandelde tijdperk van een Londensche firma. Men vraagt zich af, of er ook in Nederland niet van zulke koopmansarchieven aanwezig zouden zijn, van waarde voor onze Westindische geschiedenis, buiten en behalve dan die welke indertijd den Heer J. Hudig Dzn. de bouwstoffen leverde voor zijn Scheepvaart op West-Afrika en West-Indië in de 18e eeuw.

Pares is een schrijver die de puntjes op de i's zet; hij gebruikt stelselmatig den naam Saint Domingue voor het Fransche deel

van het oude Española, ter onderscheiding van het Spaansche Santo Domingo. Ook vestigt hij de aandacht op het verschil tusschen „buccaneering" en „filibustering", hoewel hij de avonturiers der 17e eeuw in de Caraibische Zee buccaneers blijft noemen, omdat dit nu eenmaal Engelsche gewoonte is [1]).

Aangaande de creolen in de nieuwe wereld geeft hij geen nieuws; hij zegt dat het woord niet op rassenvermenging ziet, dat het in de strikte beteekenis gebruikt werd om blanke Spanjaarden aan te duiden, die niet in Spanje geboren waren en dat de Engelschen het ook gingen toepassen op negers, dieren en planten. Aan vroegere beschouwingen over dit woord [2]) kan ik nog toevoegen dat in een Engelsch staatsstuk van 1832 (opdracht parlementscommissie tot onderzoek Westindische slavernij) gesproken werd van „Africans and creoles" onder de slaven [3]).

Amsterdam, Januari 1937.

---

[1]) Zie W. I. Gids XVII, 72 en 84.

[2]) Zie W. I. Gids XVIII, 245–248.

[3]) Te vinden o.a. in James Martin Wright, History of the Bahama Islands, dissert. subm. to the board of univ. studies of the John Hopkins University —— 1905.

„CUENTA DI NANZI"

DOOR

M. D. LATOUR O.P.

III

NANZI EN DE SCHORPIOEN [1]) (CHA NANZI Y CHA SCARPION)

Cha Nanzi ging eens een weddingschap aan met den koning, dat hij Cha Schorpioen zou gebruiken als zijn ezel. Nauwelijks was Nanzi de deur van het paleis uit, of de koning ontbood heer Schorpioen en vertelde hem van de weddingschap van Nanzi.

De schorpioen dacht, dat hij het bestierf van woede, toen hij het verhaal hoorde en wilde direct naar Cha Nanzi's huis om hem te doden.

„Nee", zei de koning, „je moet hem niet doden, maar samen met hem bij me komen."

Kokend van razernij ging de schorpioen op pad naar het huis van Nanzi. Cha Nanzi zat heimelijk in de knoei, toen hij van verre heer Schorpioen zag naderen met opgestoken staart, want hij kende de verschrikkelijke uitwerking van die staart.

Hij ging aanstonds naar binnen en zei tegen zijn vrouw: „Daar komt Cha Scarpion aan en hij ziet er uit of hij woedend is. Zeg, dat ik ziek ben en vreselijk zwak en dat ik niet op mijn benen kan staan. Meteen ging Nanzi zijn slaapkamer binnen en liet zich op zijn kader vallen; hij lag te kermen en te kreunen als iemand, die al half dood is.

Uit de verte hoorde hij baas Schorpioen al razen: „Is baas Nanzi thuis? Ik moet hem hebben; de koning zegt, dat hij direkt op het paleis verschijnen moet, om het bewijs te leveren, dat hij mij als ezel gebruiken kan."

Meteen stapte de schorpioen maar vast bij Nanzi binnen. Hij

---

[1]) Bij A. Jesurun draagt dit zelfde sprookje tot titel: „Cha Nanzi eu Cha Carga pilon" (Nanzi en de Kameel). Het komt in hoofdzaak overeen met het volgende sprookje van „Baas Nanzi en Baas Tijger."

ging te keer als een dronken matroos: „Er uit, zeg ik je; de koning zit op je te wachten."

Met een stem, zo zwak, dat een mens het bijna niet horen kon, antwoordde Cha Nanzi: „Ik kan niet, beste schorpioen, ik ben zo zwak en zo ziek, dat ik niet kan lopen; ik kan niet op mijn voeten staan."

— „Kan me niet schelen; de koning zegt, dat je moet komen; je móét mee, al is het gedragen." —

— „Maar Shon Schorpioen, je weet zelf, dat verleden week mijn ezel een oranje spin heeft ingeslikt en er aan gestorven is; hoe kan ik dan weg!" —

— „Dat is mijn zaak niet, zei Cha Schorpioen, dat moet je zelf maar zien uit te dokteren." —

Cha Nanzi deed alsof hij begon te huilen en zei: „Hemeltje lief, de koning zal me laten doden, omdat ik niet kom, maar ik kan onmogelijk lopen en ik heb niets om op te gaan zitten. Als mijn vrouw, Shi Maria, maar sterker was, dan kon die me tenminste nog dragen naar den koning, maar Cha Schorpioen zelf ziet nu hoe zwak mijn arme vrouw is; ze kan zelfs haar kindje niet eens dragen. Als ze de kracht van Cha Schorpioen zelf had....! Ja, dan wel! Cha Schorpioen is zo groot en sterk, dat mijn gewicht niets voor hem is."

Cha Schorpioen, die nog dommer was, dan hij groot en sterk was, zei tegen hem: „De hoofdzaak is, dat je voor den koning komt; ik zal je wel op mijn rug nemen."

„Maar je zult toch wel begrijpen, beste schorpioen, zei Nanzi, dat ik met mijn geradbraakte lichaam niet zo maar op je harde ruggegraat kan zitten, en dat ik mijn benen zo maar niet kan laten afhangen; al heb ik maar een schapenvacht om op te zitten en iets om mijn voeten op te zetten; en dan moet ik iets in mijn handen hebben om me in het evenwicht te kunnen houden; als ik b.v. eens een touw om je nek bond, dan kon ik dat ik mijn handen houden."

„Ga je gang maar," zei de schorpioen, ,,en klauter maar op mijn rug."

„Mag ik ook sporen aandoen, dan heb ik houvast, als ik dreig uit te glijden?"

„Ook al goed," vond de schorpioen.

Onder veel geweeklaag en gelamenteer slaagde Nanzie er eindelijk in, om op de rug van de schorpioen een gemakkelijk zitje voor zich in te richten, en hij zei tegen hem: „Kalmpjes aan, Shon Schorpioen, want als je te hard loopt, bereik ik het paleis van den koning niet levend meer."

„Maak je maar niet ongerust," zei de schorpioen. Hij sloeg de weg in naar het paleis van den koning, terwijl Nanzi niet naliet, zo nu en dan weer even te kreunen, om den schorpioen vooral niet te laten vergeten, dat hij half dood was.

De koning met al zijn gevolg stond voor het paleis te wachten en men zag van verre het geval aankomen. Nanzi lag meer dood dan levend op de rug van den schorpioen, tot hij het paleis tot op zeer korte afstand genaderd was. Toen zat hij plotseling recht als een ruiter op zijn paard, schopte den schorpioen met zijn hielen tegen de buik, om hem de sporen te geven en riep: „Wel koning wat zegt u van mijn ezel? Is hij niet flink en sterk?"

Iedereen kan zich voorstellen, hoe woedend de schorpioen werd, toen het langzamerhand tot zijn domme hersens doordrong, dat hij voor den gek gehouden was. Hij wilde Nanzi aanstonds dooden maar daar bleef deze niet rustig op zitten wachten.

Hij was al van de rug van zijn „ezel" afgesprongen en liep hard op den koning toe, om de beloning voor zijn gewonnen weddingschap in ontvangst te nemen.

BAAS NANZI EN BAAS TIJGER (CHA NANZI CU CHA TIGER)

Er was eens eens tijd, dat Baas Tijger nog niet in de bossen woonde, maar in de stad bij de mensen. Tengevolge van zijn buitengewone kracht en grote lichaamsbouw, waar hij groot op ging, had iedereen eerbied voor hem.

Voor Nanzi was dit een reden om jaloers te zijn op Baas Tijger; hij vond dat de mensen hem wel wat te opvallend respecteerden. Hij zette zich dus aan de studie, om iets uit te denken, waar hij de mensen mee voor den gek kon houden en tegelijk hun achting voor den tijger meer kon doen dalen.

Hij ging naar de mensen en knoopte een praatje aan over van alles en nog wat en wist handig het gesprek, schijnbaar helemaal onopzettelijk, op Baas Tijger te brengen, waar hij, tot stomme verbazing van de mensen, met veel minachting over sprak.

— Maar ben jij dan niet bang voor hem, vroegen de mensen. —

— 'n Klein beetje, niet veel, zei Nanzi. —

— Hoe vindt je dan zijn kracht? —

— Kracht? Onzin, ik heb hem helemaal onder mijn duim en kan met hem doen, wat ik wil. —

— Wat een bluf, zeiden de mensen; wat verbeeld jij je wel, kleine Baas Nanzi naast een geweldige athletische figuur, als de tijger is? —

— Wat ik me verbeeld? Ik commandeer hem als mijn hondje; ik ga uit rijden op zijn rug, alsof hij mijn paard is, schepte Nanzi op. —

— Dat lieg je, dat kan je niet, zeiden de mensen. —

— Goed, zei Nanzi, dan zal ik het jullie laten zien. —

In een minimum van tijd verspreidde zich de opsnijderij van Nanzi onder alle mensen van de stad, maar iedereen hield het voor een koude drukte, waar niets van komen zou. Nanzi was van zijn eerste leugen óók niet dood gegaan. Maar ze wilden er toch een grapje aan beleven en namen zich voor, het heele verhaal aan den tijger over te vertellen.

Toen op zekere dag de tijger langs kwam riep een van de mensen hem aan.

— Goede morgen, Shon Tijger. —

Zonder te antwoorden, gromde de tijger een beetje.

— Baas Tijger, ik wilde je wat vertellen, maar dan moet je niet kwaad op me worden. —

Weer deed de tijger niets dan: brrrrrr.

— Heb je al gehoord, wat Baas Nanzi over je vertelt? —

— Brrrrrr; brrrrrr!

— Wel, dan zal ik het je vertellen, als je maar niet kwaad op me wordt. —

— Brrrrrr!!! —

— Hij zegt, dat hij met je doen kan, wat hij wil, dat je aan hem onderdanig bent, dat je zijn rijpaard bent. —

De tijger kookte langzamerhand van woede en stiet een woedende grom uit, dat het dreunde in de omtrek. —

— Denk er aan: *ik* ben het niet, die dat zegt, maar *Nanzi* vertelt al die dingen. —

— BRRRRRR!!!!! zei de tijger: Ik zal hem krijgen! Ik ga hem dadelijk zoeken! —

Aanstonds sloeg de tijger de weg in naar de woning van Nanzi, om hem rekenschap te vragen van de vernederende praatjes, die hij over hem verspreid had. Vlak bij de woning stiet hij een gebrul uit, waar alle kinderen, die in de omtrek speelden, van op de vlucht sloegen.

— Wat heb je van mij verteld? vroeg hij aan Nanzi, die op zijn buik lag te zweeten in een hoek, terwijl zijn tanden hoorbaar op elkaar klapperden. —

— Wat kan ik van je gezegd hebben, Shon Tijger, zei Nanzi, klagend over pijn. —

— Brrrrr!!!! je hebt gezegd, dat ik jouw paard ben! Dat je met me doen kunt, wat je wilt! —

— O, wat is de wereld toch slecht, kreunde Nanzi; ik, die hier dood ziek lig van pijn en koorts! En nóg zien de mensen kans, kwaad over me te spreken! —

— Al die praatjes helpen je niets! Je gaat met me mee, om weer goed te maken, wat je verkorven hebt, zei de tijger. —

— Ach, ik smeek je, Shon Cha Tijger, riep Nanzi met tranen in zijn oogen, ik kan niet weg van hier, ik kán niet lopen. —

— Brrrr! raasde de tijger; en tóch zal je met me mee! —

— Maar ik kán niet, ik kán niet! Het is onmogelijk voor me; ik kan niet eens op mijn benen staan; kijk dan! —

Nanzi deed een poging om op te staan, maar viel dadelijk weer om.

— Nou zie je het zelf; ik kan niet eens meer staan; de koorts heeft me helemaal uitgeput. —

— Brrrrr, gromde de tijger; zwak of niet zwak, kan me niet schelen; ik laat je niet meer los, voordat je goed gemaakt hebt wat je allemaal gelogen over me hebt bij de mensen. —

— Maar ik kan niet meegaan; mijn voeten kunnen mijn lijf niet dragen; wil je me dan op je rug nemen? vroeg Nanzi. —

— Brrrrrr, weet je niets beters? —

— Ik smeek je, heb toch medelijden met me, riep Nanzi zo dramatisch als hij kon. —

— Brrrrr, klim dan maar op mijn rug, bromde de tijger. —

Nanzi liet zich dit geen twee maal zeggen, maar hij deed het zo stakkerig en jammerde er zo zielsroerend bij, dat zelfs de tijger medelijden met hem kreeg.

Toen hij goed en wel op de rug van den tijger zat, zette deze het op een loopen, maar Nanzi begon weer te smeken:

— Ach beste tijger, loop niet zo hard, ik kan het niet verdragen; ik ben bang, dat ik van je rug val. —

Shon Tijger liet zich weer verbidden en wandelde langzaam.

Even daarna begon Nanzi weer: De muggen plagen me geweldig vandaag en ik ben helemaal weerloos; beste Shon Tijger, wil je niet even langs de weg gaan lopen, dat ik een tak van de bomen kan trekken, om ze te verjagen.

De tijger ging aan de kant van de weg lopen en liet Nanzi een tak aftrekken. Deze had een stevige tak te pakken, waarmee hij de hele tijd heen en weer zwaaide.

Intussen waren ze in het gezicht van de mensen gekomen, die uit kwamen lopen, om te zien, wat er zich tussen den tijger en Nanzi afspeelde.

Weldra bevonden ze zich te midden van een grote menigte men-

sen. Toen sprong Nanzi plotseling recht op zijn benen en gaf den tijger zo'n slag met zijn stok, dat deze het dodelijk beschaamd op een lopen zette, onder luid gelach van het publiek, dat vol lof was over de stoutmoedigheid van Nanzi, die hem deze keer nu eens niet belogen had, maar de zuivere waarheid had gesproken.

Nanzi had nu genoeg genoten van zijn triumf en sprong van de rug van den tijger, die wegholde, vernederd en gehoond door zo'n nietig kereltje als Nanzi. Hij verborg zich in het bos en van dat ogenblik woont Cha Tiger niet meer onder de mensen, maar leeft hij teruggetrokken in de wouden.

NANZI EN ZEZE (COMPA NANZI CU COMPA ZEZE)

(Op het blijkbaar zeer gewilde thema, dat Nanzi een medemens of dier tot zijn ezel maakt, bestaat nog een variatie, die ik hier in het kort zal weergeven met vermijding van nodeloze herhalingen.)

Shon Arey en zijn vrouw hadden een schone dochter, de kroonprinses. Zeze werkte dikwijls voor Shon Arey en kwam zodoende nog al eens bij den koning aan huis. Dit had tengevolge dat Zeze een begerig oog liet vallen op 's konings lieftallige dochter.

Op zeker dag trok Compa Zeze de stoute schoenen aan en vroeg aan Shon Arey de hand van diens dochter. De koning vond het dadelijk goed en Zeze was overgelukkig.

Het toeval wilde nu, dat Nanzi eveneens verliefd raakte op de kroonprinses en niet minder vrijmoedig naar haar hand dong.

De koning deed hem echter weten, dat Zeze al met haar verloofd was.

Nanzi lachte minachtend. „Zeze? Verloofd met de kroonprinses? Hoe kan de koning zo iets doen! Zeze is mijn ezel!"

(We krijgen nu de oude geschiedenis weer. Zeze wordt woedend als hij het hoort en gaat Nanzi uitdagen met hem naar den koning te gaan. Nanzi houdt zich ziek, enz.)

Slot: Nanzi komt op de rug van Zeze het paleis binnen en springt schaterlachend van Zeze's rug. De koning vond het geval zo geestig, dat hij Nanzi zijn dochter gaf.

LOTERIJEN IN SURINAME

DOOR

G. PH. ZAAL

Tenzij ergens, waar men het niet aanstonds verwachten zou, verscholen, bevat de Encyclopaedie van Nederlandsch West-Indië geen artikel over loterijen en hazardspelen, voor Suriname en Curaçao toch wel van belang.

Het volgende moge ter oriënteering dienen.

Op hun, den 25sten November 1937 gehouden, openbare vergadering behandelden de Koloniale Staten van Suriname o.m. eene ontwerp-landsverordening *houdende bepalingen betreffende loterijen.*

De daarbij gehouden algemeene beschouwingen leverden voor een aanzienlijk deel het materiaal voor de samenstelling van dit opstel.

Het ware wenschelijk geweest in het intitulé van het ontwerp te gewagen van „nieuwe bepalingen", omdat, voor zooveel is kunnen worden nagegaan, reeds ongeveer twee eeuwen geleden in Suriname de eerste stappen zijn gedaan om loterijen onder overheidstoezicht te stellen.

In de „Geschiedenis der belastingen in de Kolonie Suriname" van A. G. van Wieringen, verschenen in 1912 en gedrukt ter Algemeene Landsdrukkerij te 's-Gravenhage, staat vermeld, dat bij resolutie van Gouverneur en Raden van Politie en Crimineele Justitie van 26 Februari 1750 voorgeschreven werd, dat voor het houden van loterijen „eene permissie" noodig was. Die maatregel was genomen na overweging, dat het houden van loterijen veel nadeel toebracht aan het destijds bestaande kantoor der venduen. Er moeten op die wijze soms geheele inboedels aan den man zijn gebracht, waardoor de betaling van vendurechten kan worden ontgaan.

In December 1758 werd eene heffing van 1% op de loterijen

vastgesteld, welk recht echter gedurende geruimen tijd òf zelden òf in het geheel niet werd geheven. De opbrengst ervan is althans altijd gering geweest; terwijl het doel ook wel bereikt werd door het verbinden van het houden van loterijen aan eene overheidsvergunning. Het was namelijk niet mogelijk gebleken altijd vooraf behoorlijk vast te stellen, of men met eene eigenlijke loterij had te doen.

Bij Publicatie van den Gouverneur-Generaal Cantz'laar van 26 Augustus 1828 (G.B. No. 9) werd de zaak opnieuw geregeld.

De considerans dier Publicatie luidt:

„dat het tot heden binnen de Kolonie gebruikelijk is geweest „om goederen te verloten met voorkennis en toestemming van het „gewezen Officie-Fiskaal, waarvan aan den Lande niet meer dan „het zegelrecht werd voldaan;

„dat het verloten van goederen moet gelijk gesteld worden met „eene publieke wijze van overgang van eigendom;

„dat bij publieken verkoop van goederen onderscheidene rech-„ten ten behoeve van den Lande moeten worden voldaan;

„dat ook zonder deze redenen voor het belang van de Koloniale „kas er nog andere in het belang van het algemeen bestaan welke „niet minder in aanmerking moeten komen en wel voornamelijk „dat de verloting van goederen onder een meer bepaald toezicht „behoort te worden gesteld, tot voorkoming van alle ongeregeld-„heden, die daaromtrent zouden kunnen plaats hebben."

Deze overwegingen spreken ons van de goede behartiging van 's Lands belang, welke ook in den ouden tijd voorkwam, en doen blijken van een juist inzicht in deze aangelegenheid, dat tevens gelegenheid gaf om de inkomsten der koloniale kas te verhoogen.

In denzelfden geest is Curaçao gevolgd onder het Bestuur van den vorigen gouverneur Van Slobbe. Het Curaçaosche Bestuur heeft de stichting weten te bevorderen van een loterijbond van permanenten aard. Dag van oprichting van dien bond, waaraan de naam „Fortuna" is gegeven, was 7 Juli 1932. De netto-opbrengst der door dien bond georganiseerde loterijen is uitsluitend bestemd tot stijving der kassen van vereenigingen en stichtingen, die een liefdadig doel of de bevordering van wetenschap, kunst of een ander algemeen belang nastreven. In 1936 profiteerden niet minder dan 27 vereenigingen en stichtingen van die loterijen. Verder worden o.a. aan een directeur en den administrateur salarissen toegekend onderscheidenlijken tot bedragen „naar reden van" ƒ 3000.— en ƒ 13.200.—.

De Curaçaosche loterij deed daarenboven over 1936 eene som

van ƒ 98175.— in 's Lands kas vloeien (de raming bedroeg ƒ 75.000 Voor 1937 en 1938 is de opbrengst van dit middel geraamd op ƒ 95.000. (Men zie de „Toelichting van de Raming der middelen en inkomsten van Curaçao voor het dienstjaar 1938", behoorende bij de desbetreffende ontwerp-begrooting).

Dat hierdoor Curaçao niet slechts rechtstreeks voordeel voor hare algemeene kas kon behalen, maar daardoor tevens het uittrekken of verhoogen van credieten op de begrooting ten behoeve van de genoemde doeleinden tot een uitzondering zal gaan behooren, zoo niet geheel zal worden voorkomen, schijnt heel duidelijk.

Gelet op den omvang van den omzet der loterijen van „Fortuna" — „om de drie weken" konden 10500 loten à ƒ 11.— worden verkocht, alzoo „om de drie weken" een omzet van ± ƒ 11500 d.i. ƒ 1.963.500.— 's jaars — en daartegenover gelet op den ongunstiggen economischen toestand in Suriname, zouden in dit laatste gewest zulke loterijen op den duur weinig kans van slagen hebben. Als volksloterijen op korten trekkingstermijn zouden ze ook niet geheel voldoen.

Niettemin zou op het het stuk van loterijen aanbeveling verdienen in Suriname te handelen in den geest van het Curaçaosche Gouvernement. In het Voorloopig Verslag der Commissie van Rapporteurs uit de Koloniale Staten van 25 Februari 1936 werd zulks aan het Bestuur ter overweging aanbevolen en als posten, waarmede de Surinaamsche begrooting geleidelijk zou kunnen worden ontlast, werden aangegeven, die voor werkeloosheid, armenzorg en voor ouden en gebrekkigen.

Blijkens de Surinaamsche begrooting voor 1936 hebben deze posten over 1934 tezamen het bedrag van ƒ 262.813.— beloopen. Dergelijke credieten worden niet aangetroffen op de begrootingen van Curaçao. Zal het bij de aldaar in industrie en bedrijf bestaande welvaart wel zelden noodig voorkomen ten laste van 's Lands kas uitgaven te brengen ten behoeve van noodlijdenden, — in Suriname is dit gansch anders.

In de op het genoemde verslag gevolgde Memorie van Antwoord van 24 Juli 1936 is evenwel door het Surinaamsch Bestuur op het denkbeeld der Staten niet ingegaan.

De bij de Publicatie van 1828 gegeven „voorschriften hoedanig te handelen bij het verloten van goederen" zijn gedeeltelijk nog van kracht en behelzen de algemeene bepalingen betreffende verlotingen in Suriname. Zij, die zich daaraan niet houden, kunnen

gestraft worden ingevolge artikel 471 van het Wetboek van Strafrecht voor Suriname.

De vervallen bepalingen dier Publicatie betreffen de uit verlotingen voor den Fiscus te behalen voordeelen. Zij zijn vervangen door de regeling, vervat in de op 1 Januari 1934 inwerking getreden Verordening van 27 December 1933 *op de Loterijbelasting* (G.B. No. 103).

De in den aanhef dezes vermelde ontwerp-landsverordening heeft o.a. ten doel de vervanging van de nog van kracht zijnde voorschriften, t.w. de algemeene bepalingen der aangehaalde Publicatie en van art. 471 van het Wetboek van Strafrecht. Verder is in dat ontwerp opgenomen een tweetal nieuwe bepalingen, welke betrekking hebben op buitenlandsche loterijen en eene omschrijving van het begrip „loterij" geven, zooals wordt gevonden in de Nederlandsche loterijwet 1905.

Aan de indiening door Gouverneur Kielstra, op 12 Maart 1935, bij het Staten-College van de meerbedoelde ontwerp-landsverordening was voorafgegaan de aanbieding door Gouverneur Rutgers, op 25 April 1931, van een ontwerp-verordening *tot wijziging en aanvulling van het Wetboek van Strafrecht voor de Kolonie Suriname met betrekking tot het bepaalde omtrent loterijen.*

Vraagt men waarom het ontwerp-Rutgers niet is tot stand gekomen en waarin het verschil tusschen dat ontwerp en het ontwerp-Kielstra gelegen is, dan blijkt bij onderzoek het volgende:

Naar het ontwerp-Rutgers zou men van het Bestuur vergunning kunnen bekomen, niet alleen voor het houden van- en het deelnemen aan binnenlandsche loterijen, welke liefdadige doeleinden of de bevordering van algemeene belangen nastreven, doch ook de deelneming aan buitenlandsche loterijen van soortgelijken aard werd mogelijk gemaakt. Door evenals die aan binnenlandsche loterijen, de deelneming aan buitenlandsche loterijen afhankelijk te stellen van een van overheidswege daartoe verleende vergunning zouden de buitenlandsche loterijen kunnen worden beperkt, desnoodig, worden geweerd. Daarnevens wenschte gouverneur Rutgers de in den handel voorkomende inventies, waarmee koopers worden gelokt, voor zooveel deze niet kunnen worden gerangschikt onder loterijen, waarvoor vergunning zou kunnen worden verleend, te verbieden.

Deze voorstellen konden vrijwel bij geen der toenmalige leden der Koloniale Staten algeheele instemming verwerven. Men wees erop, dat in Suriname niet was gebleken van eenige moeilijkheid of buitensporigheid als gevolg van het deelnemen aan eenige bui-

ten de kolonie aangelegde of gehouden loterij. Evenmin waren, voor zooveel bekend, klachten voorgekomen over de hier te lande door den handel aangeboden wordende gelegenheden om, na voldoening aan zekere voorwaarden, mede te dingen naar prijzen of premiën in geld of goed. Door het College werd verder onder des Bestuurs aandacht gebracht, dat, in tegenstelling zoo niet met alle, dan toch met vele landen, er in Suriname, ondanks het desbetreffend sterk en herhaaldelijk uitgesproken verlangen van de bevolking, niet bestaat een onder overheidstoezicht staande permanente loterij.

Wanneer een dergelijke loterij hier zou bestaan en er mitsdien aan een in breede lagen onder de bevolking levend verlangen zou worden tegemoetgekomen, zou, naar de algemeen gedeelde overtuiging, de animo om aan buitenlandsche loterijen mede te doen, bij het daaromtrent hier bestaande gemis aan contrôle, zoo niet geheel, dan toch aanmerkelijk luwen. Bovendien viel rekening te houden met den gunstigen invloed, die men verwachtte van het bestaan eener volksloterij bij de bestrijding van het Chineesch hazardspel „Piauw". Voorts leveren de beduidende voordeelen, welke in het algemeen loterijen voor 's Lands kas zouden kunnen afwerpen, mede een goede reden op om aan loterijen geen belemmeringen in den weg te leggen.

Deze overwegingen leidden tot de indertijd algemeen door het Staten-College gedeelde slotsom, dat eerst wanneer eene onder contrôle der overheid staande permanente loterij hier kon worden gehouden, er gegronde redenen zouden kunnen ontstaan om het deelnemen aan buitenlandsche loterijen tegen te gaan, al zou het dan slechts zijn, om het aan deze loterijen te besteden geld zooveel mogelijk aan de eigen gemeenschap ten goede te doen komen. (Voorloopig Verslag der Commissie van rapporteurs over het genoemde Ontwerp dd. 23 November 1931).

Het *ontwerp-Kielstra* wil, in afwijking van dat van Gouverneur Rutgers, buitenlandsche loterijen *geheel* stopzetten en weren. Hierin bestaat hoofdzakelijk het verschil tusschen de beide ontwerpen.

De stand van zaken op het gebied van loterijen is sedert 1931 dezelfde als daarvóór. De enkele uitzonderingen daarop maakten de klachten uit, welke in 1933 en 1934 zijn vernomen van de „Stephan's kwartjesloterij".

Tot goed begrip van zaken is het gewenscht over deze loterij het een en ander mede te deelen.

Tot het houden hiervan was aanvankelijk door gouverneur

Rutgers in Maart 1932 vergunning gegeven aan M. H. Stephan.

Deze vergunning betrof eene zuivere geldloterij met korten trekkingstermijn.

Door het gedurende een aan dien gouverneur verleend verlof opgetreden tusschenbestuur van Mr. Dr. Van Haaren, werden eind September 1933 voor die loterij zoodanige wijzigingen en aanvullingen goedgekeurd, dat zij geheel ontaardde in het als een volkskanker aangeduide „*Piauw*".

De tegen den gewijzigden vorm dier loterij uit de Koloniale Staten en de bevolking gerezen, bij herhaling tot uiting gekomen klachten, voornamelijk de principieele klacht van het oud-Statenlid A. A. Dragten, hadden tot gevolg de veroordeeling in Mei 1934 van den voornoemden loterijhouder bij vonnis van het Hof van Justitie wegens het opzettelijk geven van gelegenheid tot hazardspel en als bedrijf uitoefenen van dat spel.

Het Gouvernement bleef daarbij buiten schot, omdat in de beschikking van den Waarnemenden Gouverneur van 30 September 1933, waarbij de Stephan's loterij werd toegelaten, eene clausule was opgenomen luidende:

„Te bepalen, dat het Bestuur geen enkel risico op zich neemt, „indien Politie of Justitie deze loterij als hazardspel, althans als „een zoodanig spel waarvoor het Bestuur (Gouverneur) geen ver„gunning onder de benaming van loterij of hoe anders ook zou mo„gen geven, beschouwt en behandelt, of welk ander risico ook, als „gevolg of in verband met deze vergunning en de verleening daarvan".

Reeds van den aanvang af scheen dus te zijn gevoeld dat de Stephan's loterij hazardspel kon zijn. Het bestaan van sterke twijfel bij het toenmalig interregnum omtrent den aard dier loterij was in elk geval niet te ontkennen en kwam door de aangehaalde bepaling duidelijk aan het licht. De vraag of het onder deze omstandigheid gerechtvaardigd of verstandig was de loterij toe te staan, kan hier buiten beschouwing blijven. Na het voormelde vonnis van het Hof van Justitie moest de aan den voornoemden loterijhouder verleende vergunning worden ingetrokken, hetgeen dan ook door Gouverneur Kielstra ten spoedigste (binnen weinige uren) werd gedaan.

Op het ontwerp-Rutgers, dat in de Koloniale Staten nog niet in openbare behandeling was gekomen, had het College intusschen geen eindbeslissing kunnen nemen. Gewacht werd op de beantwoording van het over dat ontwerp uitgebracht Voorloopig Verslag, voor welke taak Gouverneur Kielstra zich bij de aan-

vaarding van het Bestuur over Suriname geplaatst zag. Zich in zijne Memorie van Antwoord van 15 Januari 1934 — enkele maanden dus vóór het voormelde vonnis was uitgesproken — van die taak kwijtende, werd door den Gouverneur met een beroep op de toen sterk nog gespeeld wordende „Stephan's kwartjes loterij", bij de Staten aangedrongen op de goedkeuring van het ontwerp van zijn voorganger.

Woordelijk staat in die Memorie te lezen:

„Deze loterij heeft nu bijna twee jaren gewerkt en heeft inmiddels hare bestaansmogelijkheid bewezen.

„Daarmede is bereikt dat inderdaad is voorzien in iets, dat de „bevolking niet schijnt te kunnen missen — van eene „behoefte", „die hieraan bestaat zou ondergeteekende niet met het Voorloopig „Verslag kunnen spreken — en dat de nu eenmaal blijkbaar niet te „vermijden loterij met alles wat daarop betrekking heeft staat „onder streng toezicht van de Overheid. Als voordeel van het „systeem kan voorts nog gelden, dat de aan deze loterij bestede „gelden praktisch genomen in het land blijven en bijna geheel der „Surinaamsche gemeenschap ten goede komen; terwijl tegelijkertijd 's Lands kas daarbij in niet geringe mate baat vindt, en ten „slotte dat het piauwspel ontegenzeggelijk is afgenomen in omvang."

„Nu door een ander — aldus de gouverneur verder — de in het „Voorloopig Verslag tot uiting gekomen wenschen ten deze feitelijk voor een goed doel bevredigd kunnen worden geacht, vertrouwt ondergeteekende dat, bij nadere beschouwing, het onderhavige voorstel alsnog de instemming der leden zal verkrijgen, „zooals hij trouwens meent, dat te beluisteren valt uit het 5de lid „van het Voorloopig Verslag".

Al deed het beroep op de Stephan's loterij vreemd aan, met het oog op de tegen die loterij zoowel door de Koloniale Staten als door de Pers bij herhaling gedane waarschuwingen en ingebrachte klachten, uit het citaat blijkt van des Bestuurs adhaesie, geschonken aan de motieven, door het College aangevoerd voor het in het leven roepen eener goede Volksloterij. Men kwam door dat beroep eveneens onder den indruk dat de Gouverneur zich vereenigd had met den wensch der Staten om in afwachting van de totstandkoming eener zoodanige loterij de deelneming aan buitenlandsche loterijen niet dadelijk te beletten.

Het uit de Memorie van Antwoord aangehaalde is wijders een onweerlegbaar bewijs ervan, dat de van een zoodanige loterij gekoesterde verwachtingen bevredigd zullen kunnen worden.

Dat het College nogtans voor de Stephan's loterij geen bewondering had, kwam voor de zooveelste maal aan het licht bij de openbare behandeling op 31 Mei 1934 van het ontwerp-Rutgers (men zie het verslag dezer zitting; Handelingen Koloniale Staten 1934–1935, Vellen 4 t/m 6). Daarbij bleek men van gevoelen te zijn, dat, waar het gedane beroep niet kon opgaan, het ontwerp òf moest worden verworpen, òf door het Bestuur moest worden teruggenomen, dan wel de behandeling daarvan moest worden opgeschort, totdat inderdaad zou kunnen worden gewezen op het bestaan eener goede Volksloterij. Dit laatste werd ten slotte door het College in groote meerderheid goedgekeurd.

De zaak bevond zich in dezen toestand, toen gouverneur Kielstra zijn ontwerp indiende en tegelijkertijd introk het ontwerp van zijn voorganger.

De toelichting, waarvan de Gouverneur zijn ontwerp-verordening deed vergezeld gaan, was niet geheel in overeenstemming met de voorafgegane gebeurtenissen. Evenmin waren volkomen juist te achten de in die toelichting voorkomende aan die gebeurtenissen vastgeknoopte beschouwingen. Zoo werd in het vorenmedegedeelde besluit van het College door den Gouverneur ineens gezien „een streven tot het uitoefenen van invloed op eene be„slissing welke krachtens de bestaande wetgeving tot de be„voegdheid van den Gouverneur behoort en voor het nemen waar„van deze dus tenvolle de verantwoordelijkheid draagt".

De Staten mochten deze beschuldiging niet aannemen en deden daarvan blijken in het over het ontwerp uitgebracht Voorloopig Verslag van 25 Februari 1936, (Handelingen Koloniale Staten 1935–1936; Bijlagen 26.1.).

In dat Verslag is mede teruggekomen op het verband, dat de Staten legden tusschen de eventueele goedkeuring van een verbod van buitenlandsche loterijen en de wenschelijkheid der totstandkoming eener volksloterij. Zulks naar aanleiding van de, in weerwil van zijn vroegere gedragslijn, door het Bestuur thans bij herhaling gedane mededeeling dat het verband niet (meer) werd gezien. Dit kan op een misverstand berusten. Het schijnt dat de Gouverneur en eventueel zij, die aan de zijde van Zijne Excellentie staan, steeds zochten naar een natuurlijk verband, dat inderdaad niet bestaat. Wèl wordt door het woord „Loterijen" een begripsgemeenschap aangegeven, doch ook hierop wordt niet gedoeld.

Het meer-besproken verband is het verband, dat in groote meerderheid door de leden der Staten tusschen de twee desiderata

was gelegd, en niet meer is dan een zakelijk verband. Dat de Statenleden bevoegd zijn zulk een verband te leggen staat onzes inziens buiten elken redelijken twijfel. Zij betreden daardoor gansch niet het terrein, waarop de Uitvoerende Macht de heerschappij heeft te voeren. Zij streven slechts naar het treffen van een noodig geachten maatregel of voorziening, waarvan de uitvoering behoort tot het gebied van het Bestuur.

Op het Voorloopig Verslag der Staten van 25 Februari 1936 is gevolgd eene Memorie van Antwoord van den Gouverneur dd. 24 Juli 1936, naar aanleiding waarvan een Eindverslag en een Nota verschenen, respectievelijk gedagteekend 28 Juli 1937 en 18 October 1937.

Blijkens de tusschen Bestuur en Koloniale Staten gewisselde stukken had het College aan den Gouverneur het voorstel gedaan de voorwaarden vast te stellen, waaronder eventueel aan buitenlandsche loterijen vergunning zou kunnen worden verleend om deelnemers in de Kolonie te verwerven.

Daarop antwoordde de Gouverneur:

„Het is juist de bedoeling van het Bestuur de buitenlandsche „loterijen te weren en den verkoop van loten dier loterijen in Su-„riname tegen te gaan. Daargelaten alleen reeds het feit, dat er in „het algemeen meer geld, aan de loten besteed, de Kolonie ver-„laat, dan er geld aan prijzen binnenkomt, is de contrôle uiterma-„te moeilijk of een buitenlandsche loterij volgens de daar bestaan-„de wettelijke voorschriften is toegestaan".

Zóó moeilijk, als zij is voorgesteld lijkt de hierbedoelde contrôle echter niet. Waarom zouden de bureaux van onze ambassadeurs gezanten en consuls, gevestigd in onderscheidene vreemde, met Nederland bevriende, mogendheden in de onderwerpelijke aangelegenheid geen afdoend juiste inlichtingen kunnen verstrekken? En zouden die informatiën ook niet zijn in te winnen uit het eigen Moederland of uit een der andere Nederlandsche gebiedsdeelen? B.v. over de loterijen „Haco" en „Lotisico", waaraan hier ongeveer 1 jaar reeds sterk wordt deelgenomen of over de Nederlandsche instelling „de Joodsche Invalide", reeds genoemd in het Voorloopig Verslag van 25 Februari 1936.

De beweerde groote moeilijkheid schijnt niet vol te houden, tenzij moet worden aangenomen, dat het hapert aan de internationale verhoudingen van Nederland. Dit laatste is, gelukkig, niet het geval, gelijk in de Troonrede geregeld wordt medegedeeld.

Meer dan de door het Bestuur gewenschte contrôle is het van belang te achten, te kunnen nagaan of een buitenlandsche loterij

volgens de in Suriname geldende voorschriften eene vergunning zou kunnen verkrijgen om loten te verkoopen. Daartoe is het noodig, dat algemeene voorwaarden worden vastgesteld, waarbij een vergunningsrecht is te bedingen.

De Stephan's loterij wierp het gouvernement jaarlijks ± *f* 50.000.— in den schoot. Voor het verlies van dit bedrag is nog geen equivalent gevonden. Het belang van 's Lands kas vraagt, dat aan dit laatste aandacht wordt geschonken. Er bestaat hier een goede gelegenheid om voor Suriname's berooide algemeene kas, waarop, als bij verrassing, soms zware aanvallen worden gedaan, eenig voordeel te behalen. Reeds veel te lang wordt van die gelegenheid geen voordeel genoten en nu wil het Bestuur die thans geheel doen voorbijgaan.

Met het andere bezwaar tegen buitenlandsche loterijen, dat meer geld, aan loten besteed, de Kolonie zou verlaten, dan er geld aan prijzen zou binnenkomen, kan in het algemeen worden medegegaan, al valt daarbij niet te wijzen op eenig resultaat van een terzake ingesteld onderzoek, eenvoudig, omdat, voor zooveel bekend, een dusdanig onderzoek hier niet plaats vond.

Er mag evenwel aan worden herinnerd, dat tal van Surinamers en velen der uit het buitenland hierheen getrokkenen, die hier een vermogen bijeenbrachten, met de buitenlandsche loterijen hetzelfde euvel gemeen hebben. Véélzeggend is daarom het bezwaar niet.

Aan den anderen kant worde niet vergeten de invloed, dien men moet aannemen, dat mede van de deelneming aan buitenlandsche loterijen uitgaat op de vermindering van het Piauwspel.

Een andere grond, waarop het voorstel van het Bestuur steunt, bestaat in het concordantie-beginsel, neergelegd in de Surinaamsche Staatsregeling (G.B. 1936 No. 156).

Voortdurend wordt bij het maken van wettelijke regelingen, die voor Suriname moeten gelden, van Bestuurszijde de bewering vernomen, dat het noodzakelijk is de overeenkomstige Nederlandsche, dikwijls ook Nederlandsch-Indische, bepalingen over te schrijven. Eenige overtuiging voor die noodzakelijkheid wordt echter zelden geschonken. Naar de hier opgedane ervaringen kan evenwel de gewenschte overeenstemming niet steeds worden aanbevolen. Terecht bepaalt de Staatsregeling dan ook, dat de navolging slechts *zooveel mogelijk* zij. De wetgever begreep, dat het niet zou aangaan zich blind te staren aan wat elders bestaat met voorbijziening van eigen nooden en behoeften.

Overigens valt op te merken, dat loterijen niet vallen onder

de onderwerpen, vermeld in art. 120 der Sur. Staatsregeling, waarin het concordantie-beginsel is opgenomen.

Uit de medegedeelde feiten en gemaakte opmerkingen zijn de volgende conclusies te trekken.

De onderwerpelijke aangelegenheid heeft zoowel een moreele als een sociale en economische zijde.

Wordt de zaak aan alle kanten bekeken, dan ontwaart men:

1°. Dat het in het belang van de gestadige vermindering en algeheele verdwijning van het piauwspel in Suriname en ter wegneming van den lust tot deelneming aan buitenlandsche loterijen, alleszins wenschelijk is gebleven eene permanente volksloterij te zien tot standkomen onder Gouvernementstoezicht.

2°. Dat er mitsdien voor de Staten hoegenaamd geen reden bestaat terug te komen van hun ten deze ingenomen standpunt.

3°. Dat het in het belang van 's Lands kas moet worden geacht de buitenlandsche loterijen niet, zonder meer, al dadelijk stop te zetten, doch onder de voorwaarden voor hare toelating de betaling te bedingen van een redelijk vergunningsrecht.

De Staten hebben hierover nog niet beslist. In verband met een door den gedelegeerde van den Gouverneur, den wnd. Procureur-Generaal Mr. Lambers te kennen gegeven wensch om met zijn lastgever terzake alsnog in overleg te treden, is de verdere behandeling van het ontwerp aangehouden.

Het is te hopen dat Gouverneur Kielstra een willig oor zal verleenen aan de sub. 1 en 3 vermelde desiderata.

Het verloop der zaak hoop ik later mee te deelen.

Paramaribo, 30 November 1937.

KRONIEK

SURINAME

„Geen struisvogel-politiek" schreef onlangs een der Surinaamsche nieuwsbladen boven een bespreking van het rapport der commissie van onderzoek, door den Engelschen Secretary of State for the Colonies ingesteld, in verband met de ongeregeldheden op Trinidad in den zomer van 1937. Inderdaad, dit rapport, 1 Februari j.l. gepubliceerd, nadat de gouverneur reeds om gezondheidsredenen afgetreden was, liet aan openhartigheid niets te wenschen over en het werd ook op het eiland zelf openbaar gemaakt, niettegenstaande de mogelijkheid onder de oogen gezien was, dat de inhoud tot nieuwe moeilijkheden leiden zou, welke echter achterwege gebleven zijn.

De commissie in kwestie heeft er zich niet toe bepaald de fouten en tekortkomingen der plaatselijke overheid in het licht te stellen en de meening uit te spreken dat het uitzenden van „regulars" uit het moederland ongewenscht is, zoolang goed georganiseerde „local forces" in staat zijn de orde te handhaven, doch zij heeft ook aangegeven welke verbeteringen er haars inziens noodig zouden zijn op het punt van sociale voorzieningen ten behoeve van de lagere volksklasse (onderwijs, landuitgifte, arbeidsinspectie en arbeidsbemiddeling, verzekering). Reeds in het laatste kwartaal van 1937 was een ordonnantie voor Trinidad en Tobago verschenen, waarbij de gouverneur gemachtigd werd bij proclamatie loonen vast te stellen en een advies-orgaan in het leven te roepen ter beoordeeling van arbeidsloonen. De beide genoemde eilanden hebben zich in korten tijd van zuiver landbouwende tot gedeeltelijk industriëele gewesten ontwikkeld (aardolie-industrie).

Ook op Barbados kwam de commissie van onderzoek (ditmaal een locale commissie) tot de conclusie dat het de economische toestanden waren welke een geschikten kweekbodem hadden gevormd voor antikapitalistische actie op dit eiland, in Juli 1937 door ongeregeldheden gevolgd. De sterk gemechaniseerde en in slechte omstandigheden verkeerende suikercultuur levert geen

voldoende arbeidsgelegenheid meer op voor de zeer talrijke negerbevolking; ook de beste arbeiders kunnen op het land niet meer dan 30 (dollar)cents per dag verdienen, wat blijkbaar weinig wordt geacht. Men zoekt tevergeefs werk in de stad en komt daar gemakkelijk onder den invloed van agitatoren; verbetering van de woningtoestanden, beval de commissie aan, alsmede maatregelen om ophooping van werkloozen te voorkomen, op dit overbevolkte eiland. Reeds in December werd in de House of Assembly een voorstel aangenomen, strekkende om een paar honderd gezinnen in de gelegenheid te stellen naar St. Lucia te emigreeren.

Op Inagua (een der Bahamas) oefenden verleden jaar twéé personen een terreur uit, omtrent welk geval de Nassausche pers een verslag gaf; de Secretary of State verklaarde echter in het Parlement dat dit geen oproer geweest was, hoewel de commissioner(!) en eenige notabelen de vlucht genomen hadden naar Cuba. De beide amokmakers zijn inmiddels ter dood veroordeeld.

Het jaar 1937 is dus voor de Britsche West Indies wel een jaar van onrust geweest; op Jamaica, zoo kon de gouverneur verklaren, waren geen ernstige moeilijkheden voorgekomen, werknemers en werkgevers verstaan elkander in den regel. Men begint op dit eiland in wat betere financieele omstandigheden te verkeeren en is er nu ook direct op bedacht, sociale voorzieningen ter hand te nemen.

Op Grenada werd een commissie ingesteld ter bestudeering van den welvaartstoestand van verschillende klassen van werknemers, vooral die in den landbouw.

Met betrekking tot Br. Guiana ten slotte verklaarde de Engelsche regeering, naar aanleiding van eenige vragen van een lid van het Lagerhuis, dat er geen kwesties van beteekenis tusschen arbeiders en werkgevers voorgekomen waren en ook dat het nog niet raadzaam was den inwoners dezer kolonie meer mede-„verantwoordelijkheid" voor het bestuur toe te kennen, zoolang nog financieel toezicht van de zijde van het moederland noodig is. Intusschen heeft Br. Guiana een labour commissioner gekregen, die op 1 April van dit jaar in functie treedt.

Over het algemeen doet de wijze waarop Engeland haar koloniën in tropisch Amerika behandelt weldadig aan; er is belangstelling en men schroomt niet hervormingen ter hand te nemen wanneer die wenschelijk zijn gebleken. Medewerking wordt verleend wanneer op Jamaica voorzieningen moeten worden getroffen om bananenplanters te verzekeren tegen het risico van stormschade, of Br. Guiana geld wil leenen voor ontwikkelingsdoelein-

den. Het losmaken van Dominica uit het verband van het Leeward Islands government en het toekennen van den status van zelfstandige kolonie aan eerstgenoemd eiland, hadden een vlot verloop. Men is dan ook in Engeland niet gebonden aan koloniale grondwets-paragrafen, heeft zin voor historische rechten en eigendommelijke belangen en is niet behept met de zucht tot gelijkschakeling van hetgeen naar aard en wezen ongelijk is.

En ten slotte is men er van doordrongen dat echte koloniën, welke toch in werkelijkheid altijd van het moederland afhankelijk zijn, recht hebben op zorg en tegemoetkoming, op aandacht en begrijpen.

Een klein overzicht van wat er den laatsten tijd zooal met betrekking tot Engelsch West Indië te doen geweest is, leek ons een goede inleiding tot de bespreking van de mondelinge behandeling der Surinaamsche begrooting voor 1938 in de Tweede Kamer op 22 en 23 Februari j.l. Die behandeling onderscheidde zich niet wezenlijk van hetgeen tot dusver gewoonlijk vertoond werd; wat over en weer praten tusschen een zevental Kamerleden en den minister, daarna goedkeuring zonder hoofdelijke stemming.

De nieuwe minister, die nog niet veel met Suriname te doen kan hebben gehad, stelde tegenover de apathische houding welke nogal eens ten opzichte van Suriname aangenomen is, een zeker vertrouwen in de toekomst van het land, wat in ieder geval sympathiek aandoet. Z.E. bleek van meening dat tot nu toe de fout gemaakt is in Surinaamsche aangelegenheden te groot te denken; met betrekking tot dit gewest behoort men, aldus Minister Welter, klein te denken. Aan den anderen kant echter vond hij toch wel dat er ergens iets moet haperen, wanneer de minister van Koloniën zich verdiepen moet in détails als de waterleiding te Paramaribo.

Een recent bezoek aan Zuid Amerika had dezen bewindsman op de gedachte gebracht, dat het Surinaamsche probleem een probleem is van te weinig menschen, een redeneering welke niet nieuw is en waar wat voor en ook wat tegen te zeggen schijnt. Misschien is ook een vergelijking met Argentinië niet de meest voor de hand liggende; er is allicht evenveel, zoo niet meer reden om b.v. een parallel te trekken met Jamaica, dat in 1655 Engelsch werd, twaalf jaar voordat Suriname onder de Nederlandsche vlag kwam. De bevolking van Jamaica, welke niet door aanvoer van Aziaten versterkt is, loopt thans naar het miljoen; landbouw en dan hoofdzakelijk kleine en middenstandslandbouw, is het allervoornaamste middel van bestaan, de export van bananen heeft goede kans dit jaar tot 25 miljoen bossen te stijgen. Suri-

name, dat veertien maal zoo groot is, heeft 170.000 inwoners en het is in de jaren 1906/1912 niet gelukt van de door het gouvernement gefinancierde bacovencultuur voor uitvoer (groote of plantage-landbouw) een opbrengst van anderhalf miljoen bossen per jaar te verkrijgen. Het is waar, Jamaica is een eiland en niet eens een groot eiland, dus veel minder moeilijk in cultuur te brengen dan een uitgestrekt continentaal gebied, waar alle actie uit moet gaan van één punt aan de kust; ook is in de Engelsche koloniën de slavernij 25 jaar eerder afgeschaft dan in de Nederlandsche. Dàt moet bedacht worden, maar het verschil is toch ook wel héél groot.

De oplossing van het bevolkingsvraagstuk ziet de tegenwoordige minister blijkbaar uitsluitend in aanvoer van meer Javaansche kolonisten. Een der Kamerleden deed nog eens, voor de zooveelste maal, een poging om de stereotype opvatting te bestrijden, als zou de Surinaamsche creool ongeneeslijk arbeidsschuw en afkeerig van den landbouw zijn. Op de klacht, dat de inheemsche landbouw, d.w.z. die welke door inboorlingen uitgeoefend wordt, niet in voldoende mate aangemoedigd wordt, antwoordde de minister dat, wanneer deze Surinaamsche inboorlingen zich tot landbouwarbeid voor eigen rekening bereid verklaarden, zij op ruime schaal door het gouvernement geholpen zouden worden, met voorschotten enz., wat nogal een simplistische redeneering lijkt. Een bereidverklaring kan men iederen dag bekomen, maar daarmede is men er nog niet.

Simpliciteit wordt overigens wel meer aan den dag gelegd, wanneer het Surinaamsche aangelegenheden betreft. Zoo weet b.v. een ieder die wel eens van het Surinaamsche probleem gehoord' heeft, u te vertellen dat men indertijd geprobeerd heeft in Suriname bacoven te telen, maar dat de Panamá-ziekte in den aanplant optrad en het toen natuurlijk weer gedaan was. Die ziekte echter bestaat nog altijd, overal waar bacoves voor uitvoer geproduceerd worden, zooals alle tropische en andere cultures haar ziekten en plagen hebben; voor de bananen is er pas weder een nieuwe ontdekt, de Sigatoka van de Fiji-eilanden. Desniettemin echter consumeeren de Ver. Staten en Europa jaarlijks tientallen miljoenen bossen Westindische bananen.

Intusschen bleek deze minister in een hervatte Surinaamsche bacove-cultuur niet veel fiducie te hebben, wat van een gezond inzicht getuigt. Ook van de rijst bleek Z.E. vooralsnog geen zeer groote verwachtingen te hebben; voor overdreven optimisme is ook inderdaad geen reden. In de citruscultuur bleek de nieuwe be-

windsman wel wat te zien; of men zich in Den Haag voldoende rekenschap geeft van de moeilijkheden welke deze cultuur met die der bacoven gemeen heeft, lijkt ons niet buiten twijfel. Natuurlijk heeft het geen zin, van iedere nieuwe onderneming alleen de bezwaren naar voren te brengen, maar ook zonder défaitist te zijn mag men toch, door de ervaring geleerd, wel eens de vraag stellen of er niet wederom, met de beste bedoelingen natuurlijk, iets op touw gezet wordt waarvan niet alle consequenties met kennis van zaken overzien worden.

Van kennis van zaken gesproken; een der Kamerleden stelde, bij vergissing ,het cijfer van den Surinaamschen rijstuitvoer op tien maal het werkelijke, een vergissing waarop een ander lid de aandacht moest vestigen. Ook werd er tot twee maal toe over Demerara gesproken, terwijl Britsch Guiana bedoeld werd; Essequibo is geen deel van Demerara en een gouverneur van Demerara is er niet.

Natuurlijk stond de Kamer vrij lang stil bij de moeilijkheden, bij herhaling gerezen tusschen gouverneur en vertegenwoordiging; de minister verdedigde wel het beleid van den landvoogd, maar gaf toch geen blijk hem systematisch, door dik en dun, de hand boven het hoofd te willen houden. Er is aan discussies als deze altijd een pijnlijke kant; de buitenstaander immers zal zich nimmer kunnen losmaken van den indruk, dat de gouverneur geen besluit van eenig belang neemt, zonder zich vooraf van de instemming van Den Haag overtuigd te hebben, zoodat désavoueeren niet billijk zou zijn en verdediging van des landvoogds beleid eigenlijk verdediging van het departementale beleid beteekent, terwijl toch de fictie gehandhaafd wordt, dat „the man on the spot" het ten slotte het beste moet weten.

Een lang niet onschuldige aantijging aan het adres van justitie en politie in Suriname bleef helaas zonder krachtige en afdoende weerlegging; die n.l. van partijdigheid bij de toepassing der bestaande regeling van het toezicht op het verspreiden van drukwerken. Fascistische (N.S.B.) lectuur zou te Paramaribo openlijk verkocht mogen worden, maar op anti-fascistische drukwerken (lees links-extremistische) zou een ware jacht gemaakt worden. Er had toch wel minstens verklaard mogen worden — en met klem verklaard — dat niet de linksche of rechtsche oriëntatie het criterium is dat in het oog gehouden wordt, maar het al dan niet gezagsondermijnende, of onrust verwekkende. Het ter sprake brengen van het gerucht, als zou de tegenwoordigen gouverneur een „crypto-Houzeeër" zijn, was wellicht als een aardigheid be-

doeld. Maar, had zij wel met stilzwijgen mogen worden voorbij gegaan?

Enkele duisterheden op bladz. 1183 en 1184 der Handelingen doen de vraag rijzen of alle Kamerleden die over Suriname het woord gevoerd hebben, den tekst hunner redevoeringen vóór het afdrukken wel goed nagezien hebben.

15 Maart 1938.

CURAÇAO

Een en ander maal heb ik gewezen op een tekort in verschillende publicaties over Curaçao, hierin bestaande, dat men niet de jongste gegevens verwerkt en met name niet de laatst bekende cijfers geeft. Men heeft mij dit wel eens kwalijk genomen en gezegd: ik heb gevraagd, zelfs aan het ministerie van Koloniën, en ook daar wist men niet meer. Nu weet ik niet, waarover het ministerie beschikt, maar van een schrijver, die iets laat drukken en uitgeven, mag men verwachten, dat hij de bronnen kent en daaruit zijn gegevens trekt. Om maar iets te noemen — iemand, die zich bepaalt tot de Verslagen van bestuur en staat is — als deze — hopeloos bij zijn tijd ten achter; zelfs in de vroegtijdige verschijning van de jaarverslagen van de Kamers van koophandel schijnt de klad gekomen te zijn. Mag ik daarom belangstellenden eens eenige andere wegen wijzen, die aan insiders natuurlijk niet onbekend zijn?

De Curaçaosche courant bevat o.a. drie maandelijksche cijfers over den invoer in Curaçao (gebiedsdeel), maandelijksche cijfers van de opbrengst der middelen, maandelijksche cijfers omtrent de scheepvaartbeweging van het eiland Curaçao. Een verzameling van de voornaamste jaarcijfers over bevolking, scheepvaart, in-, uit- en doorvoer, landbouw, nijverheid en circulatie kan men vinden in het „Gedetailleerd economisch overzicht", dat jaarlijks bij de begrootingsstukken aan den Kolonialen raad wordt overgelegd. De cijfers in *De Curaçaosche courant* zijn natuurlijk niet zoo voor gebruik gereed, moeten samengevoegd of opgeteld of uitgeplozen worden, maar dat is toch werk, dat men van publicisten verwachten mag. In het algemeen, zou ik willen zeggen, mag men eischen bestudeering van de plaatselijke pers van ieder, die meer dan cijfers geven wil en van de Handelingen van den Kolonialen raad.

Er is in de laatste jaren zoo veel over Curaçao geschreven, het economisch beeld van het gebiedsdeel is zoo veranderd, dat naschrijven nu eenmaal niet meer gaat. Dat geldt zelfs op het ge-

bied der geschiedenis. Hamelberg was in zijn tijd een standaardwerk, nu zal waarschijnlijk niemand het meer daarvoor aanzien, en ieder deskundige zal toegeven, dat het eerste, dat Curaçao op dit gebied noodig heeft, is niet een nieuwe bewerking van Hamelberg, maar een nieuwe bestudeering uit bronnen en boeken van het door Hamelberg bewerkte tijdvak 1634–1781, om van de latere geschiedenis nog maar niet te spreken.

Aanleiding tot deze opmerkingen is een publicatie, die aan onze redactie werd toegezonden uit Duitschland: *Deutscher Kolonial Dienst, Ausbildungsblätter des Kolonialpolitischen Amtes der NSDAP*, nummer van 15 Februari 1938. Hierin treft men een artikel aan van dr. Irmgard Loeber „Hollands westindischer Kolonialbesitz". Ik bepaal mij tot het gedeelte, dat Curaçao behandelt. Ik ben van meening, dat de schrijver heel wat van ons West-Indisch eilandenbezit weet, blijk geeft van de zaak bestudeerd te hebben, maar te spoedig opgehouden heeft.

Zoo geeft hij de uitvoercijfers van zout over 1922 en .... 1931, terwijl die over 1935 bijv. het beeld van teruggang nog veel duidelijker geven.

Hij spreekt van de phosphaatuitvoer van Curaçao en Aruba, vergelijkt de totalen van 1928, 1930 en 1933, maar verzuimt te zeggen, dat ook vóór 1933 de uitvoer van Aruba was stopgezet, terwijl bestudeering van latere cijfers hem iets anders zou hebben geleerd, nl. tijdelijke stijging van de hoeveelheid uitgevoerde phosfaat met vermindering van het waardecijfer en een nog grooter val in het laatst bekende jaar, 1936.

Ook wat de petroleumbedrijven betreft steunt het betoog niet op de nieuwste cijfers. Weer eindigen de gegeven cijfers bij 1933, terwijl daarna weer een groote stijging in de hiervoor gebruikte arbeidskrachten te vermelden zou zijn. Ook de in- en uitvoercijfers vertoonen een stijgende lijn, die nu niet tot haar recht komt.

Het vermoeden ligt voor de hand, dat de schrijver zijn licht niet bij de bronnen opgestoken heeft, maar die uit de tweede hand verzameld heeft. *De West-Indische Gids* komt er best af: de geheele uitgave staat als geraadpleegd vermeld, maar verder slechts het *Gedenkboek* 1634–1934 en twee mij onbekende Duitsche uitgaven: M. Rost, „Curaçao, Kraftzentrale von Mittelamerika", een opstel in *Ibero-Amerikanische Rundschau* 1936/7 en A. Zimmerman, *Die Kolonialpolitik der Niederländer*, 1903.

BIBLIOGRAPHIE

A. TIJDSCHRIFTEN, COURANTEN, ENZ.

Haagsche Courant. 3 Maart 1938. Vier maanden onder de Oayanan-Indianen.

Algemeen Handelsblad. 6 Maart 1938. De bauxiet-industrie in Suriname, door Otto J. Wong.

The National Geographic Magazine. Maart 1938. Colorful Paths in Martinique and Guadeloupe, door Edwin L. Wisherd.

Agricultural Journal of British Guiana. 8ste Jrg. no. 4. Soil Organatic matter and tropical Agriculture. A Discussion, door D. W. Duthie.

Tropical Agriculture Trinidad. 15de Jrg. no. 1. Cacao Cultivation in Grenada, door F. J. Pound.

Oost en West. Maart 1938, no. 3. Suriname het zorgenkind; Korte Golfjes uit Suriname.

De Indische Verlofganger. 11 Maart 1938, no. 33. Ontmoetingen [met den Surinamer J. Tolud, die een Suriname-rolprent vertoont].

West India Committee Circular. 10 Febr. 1938, no. 1027. The Trinidad Riots; Jamaica Forets Law; Dominica's Constitution; Agricultural News (Growing plants without Shade — Timber at River Estate Trinidad — The Useful West Indian Giant Toad — Limes Budded on Grapefruit in Dominica).

Idem. 24 Februari 1938, no. 1028. Trinidad's Cocao Exports. Further Decline Last Year; Jamaica's Sugar and Rum; Mosquitoes and Malaria Agricultural News (Banana Leaf-Spot Disease in Jamaica, Control of Banana Leaf-Spot in Honduras — Soil Conservation).

Journal Agricultural of Puerto Rico. 21ste Jrg. no. 1. What the Giant Surinam Toad Bufo marinus L. is eating in Puerto Rico, door G. N. Walcott.

Times Trade and Engineering. 42ste Jrg. no. 888. Jamaica's Banana Record.

Tropisch Nederland. 21 Febr. 1938, no. 22. De brand te Paramaribo in den nacht van 3 op 4 Sept. 1832, II door C. K. Kesler.

Koloniaal Tijdschrift. Maart 1938, no. 2. Vergadering van het Indisch Genootschap van 16 December 1937, ter behandeling van De economische toekomst van Curaçao. en de noodzaak van nauwer con-

tact met het Moederland. Een Curaçao-Instituut gewenscht?, door dr. ir. Cohen Henriquez.

Koloniaal Missie Tijdschrift. Afl. III. 15 Maart 1938. Honderd Jaar Beschavingsarbeid [op Curaçao]. II, door Pater M. Latour O.P.

Ons Suriname. Maart 1938, no. 3. Feest [in Suriname], door J. W. van Lynden.

Onze Vloot. Maart 1938. De Amerikaansche component van het Nederlandsche Wereldrijk, een reis met onderzeebooten en een groot Nederlandsch Geleerde, door H. C. W. Moorman.

Deutscher Kolonial-Dienst. Ausbildungsblätter des Kolonialpolitischen Amtes der NSDAP (Reichsleitung) 3de Jrg. 15 Febr. 1938, no. 2. Hollands westindischer Kolonialbesitz, door dr. Irmgard Loeber.

B. BOEKEN, GESCHRIFTEN, ENZ.

Une Sultane Martiniquaise à Constantinople. Grand récit historique, Véridique et surprenante aventure d'Aimée de Rivery. Paris, G. Saffroy 4, rue Clement. 1937, 10 frs.

Onderzoekingen over gestoomde rijst, door prof. dr. G. Stahel.

Brieven uit Bethesda. Paramaribo no. 6, door Zuster Gertrud.

West Indian Histories, by Edward W. Daniel. Book III. Story of the West Indian Colonies. Thomas Nelson and Sons Ltd. London 2/10.

Upper Winds at Kingston, Jamaica. Londen. 1937. door S. Proud Meteriological Office. Professional Notes, no. 78. 9 d.

23ste Jaarverslag van de Stadszending der Evang. Broedergemeente te Paramaribo (over 1937). Zie De Hernhutter 5 Dec. 1937, no. 25.

Kon. Ned. Stoomboot Mij. Toeristenreizen K.N.S.M. 1938.

De Productie der oliepalmen op Zandery I., door Prof. Dr. G. Stahel.

Citruscultuur in Suriname. Beschouwingen naar aanleiding van een studiereis naar de Vereenigde Staten van Noord-Amerika, door Dr. D. S. Fernandes. Mededeeling no. I, December 1937 van het Departement van Landbouw — Economische Zaken. *f* 0.35.

Almanaque de Curaçao. Para el año de 1938, door W. M. Hoyer. Tip. „Mercantil" Curaçao.

Añoranzas De Una Vida Meritoria, por Emilio L. Henriquez — Curaçao A. H. Boek- Kunst- en Handelsdrukkerij v/h J. F. Duwaer en Zonen, Amsterdam, 23de Mayo 1937. (Herinneringsuitgave van het welbestede leven van Mej. Rebecca Cohen Henriquez).

Kolonisatie van blanken in de Tropen. Suriname, door Tj. Pyttersen. *f* 1.10.

O. D.

DE BEVOLKING VAN AMERIKA

DOOR

C. H. DE GOEJE

Een van de aardige zijden van het om de twee jaar te houden Internationale Amerikanisten Kongres is, dat men er in aanraking komt met menschen uit andere landen, die de dingen op andere wijze bekijken, dan men het zelf gewoon is. In de onderwerpen van gemeenschappelijke studie vindt men elkaar; de vele feesten en uitstapjes geven gelegenheid om ook over alles en nog wat van gedachten te wisselen. En meestal komt er dan een uitwisseling van overdrukjes van opstellen, die men geschreven heeft en soms nog briefwisseling enz.

Zoo kwam ik op het Amerikanisten Kongres te Sevilla in 1935 in het bezit van een opstel van 80 bladzijden overdruk uit het tijdschrift Tierra Firme, I (Madrid 1935) „El Desarrollo de la Población Indígena de América", geschreven door een jongen Argentijn, den heer Angel Rosenblat, toenmaals wonende te Madrid, en thans?

Knap werk. Alle gegevens, die de schrijver maar vinden kon en die in uitvoerige noten zijn vermeld, heeft hij met oordeel verwerkt. Belangrijk genoeg om er hier een en ander uit over te nemen.

„Welke bevolking had het amerikaansche werelddeel, toen het in aanraking kwam met den westerschen mensch? Het vraagstuk heeft de fantasie en het wetenschappelijk onderzoek aangetrokken. Rondom de verzonnen en hypothetische getallen hebben de apostelen van de zwarte lezing en de verdedigers van een glorierijk inheemsch verleden met elkaar gestreden, en ook de beschuldigers en de verdedigers van den spaanschen veroveraar of den Angelsakser. De getallen hebben gediend om een oordeel te vellen over een staatkunde, die tot het verleden behoort, en tot het doen van voorspellingen over de cultureele toekomst van het werelddeel.

Las Casas had meer dan drie millioen zielen op Española (het tegenwoordige Haïti en Santo Domingo) gezien, welk aantal voor frater Tomás de Angulo twee millioen was, en voor den geograaf López de Velasco „meer dan een millioen". De duitsche schrijver Albert Hüne berekent, dat Cuba in 1511, ten tijde der verovering, een millioen inwoners had. De chileensche geschiedschrijver Amunátegui gelooft, dat de bevolking van het oude Anáhuac niet lager dan 10 à 12 millioen kan zijn, een berekening, die niet zeer overdreven is, als men er rekening mee houdt, dat de mexicaansche geschiedschrijver Clavigero de verzekering van eenige schrijvers niet onwaarschijnlijk acht, dat bij de feesten der wijding van den grooten tempel der stad Méjico in 1486 zes millioen Indianen tegenwoordig waren. De kroniekschrijver Gonzalo Fernández de Oviedo verzekert nadrukkelijk, dat in een klein deel van Amerika, het Gouvernement van Castilla del Oro en Nicaragua, gedurende de zestien jaren bestuur van Pedrarias (1514–1530 twee millioen Indianen stierven. De bevolking van het Inca-rijk was volgens den peruaanschen onderzoeker Larraburre y Unanue 10 tot 12 millioen zielen.

Wat de samenvattende berekeningen betreft: op het Internationale Amerikanisten Kongres in Den Haag (1924) kwam de duitsche geograaf Sapper op grond van de bestaansmiddelen der bevolking tot 40 à 50 millioen menschen voor geheel Amerika, een aantal dat Rivet in zijn uiterst nuttig overzicht van de talen van Amerika, tot een maximum van 40 à 50 millioen terug brengt. De archeoloog Spinden berekent in 1928 naar de uitkomsten van opgravingen een bevolking van 50 à 75 millioen in het jaar 1200 n. Chr.; ten tijde der ontdekking was deze bevolking reeds verminderd. Ten slotte heeft Kroeber, de noordamerikaansche anthropoloog, zijn studiën over de bevolkingsdichtheid der verschillende in cultuur gebrachte oppervlakten uitbreidende tot geheel Amerika, berekend, dat de prekaukasische bevolking van het Halfrond in 1492 8.400.000 zielen bedroeg.

Beduidt dit gebrek aan overeenstemming, dat het vraagstuk onoplosbaar is? Is het niet overmoedig om de bevolking van Amerika te berekenen, terwijl we van geen streek van het Iberisch schiereiland de bevolking met betrekkelijke zekerheid kennen? De studie van de bevolking is sedert Malthus geworden tot een strenge wetenschap, naarmate de sociale wetenschappen het werden. De studiën van economische politiek, de analyse van de klimaats- en geografische voorwaarden, de samenwerking van geschiedkundig onderzoek en archaeologie, hebben het leven der

prehistorische volken blootgelegd. Men heeft de bevolking van het oude Egypte berekend (5–10 millioen), van Athene en Piraeus in de Ve eeuw v. Chr. (110.000–115.000 bewoners), die van Gallië ten tijde van Caesar (6.75 millioen, met 40% speling) en van het oude Rome. In het geval van de amerikaansche bevolking zijn het de belastingen, door de koloniale regeering in verschillende rijdvakken geïnd, de indeeling der Indianen in de „encomiendas", de berekeningen van missionarissen en kroniekschrijvers, de lidmatenboeken, de boeken der pachten van het Koninklijk Domein en daarbij de kennis van de bestaansvoorwaarden in elk der in cultuur gebrachte gedeelten, die het ons mogelijk maken eenige getallen te bepalen welke een benaderende aanwijzing geven omtrent de werkelijkheid. In deze bladzijden zullen wij geleidelijk van den tegenwoordigen tijd opklimmen tot 1492, van het bekende naar het onbekende. Reeds nu zij gezegd, dat wij alleen maar nastreven om een weg te wijzen voor meer volledige onderzoekingen."

Betreffende de huidige sterkte der inheemsche bevolking merkt de schrijver op, dat, behalve dat het stelsel der statistiek van eenige landen wat verouderd is en niet nauwkeurig, er zich vóór alles een moeilijkheid voordoet: „wat is tegenwoordig een Indiaan?" In de noordamerikaansche statistiek is Indiaan het lid van een stam, die in een reservaat leeft, al heeft hij soms ook geen 1/64 inheemsch bloed in zich. In de Mexicaansche statistiek is Indiaan, wie zich uitsluitend van een Indiaansche taal bedient. In de statistiek van andere landen wordt geen onderscheid gemaakt tusschen Indiaan en mesties. Zelfs de getallen voor den tegenwoordigen tijd (de schrijver kiest 1930), mogen dus slechts onder eenig voorbehoud aanvaard worden.

De heer Rosenblat berekent dan daarna de bevolkingscijfers voor 1825, 1650, 1570 en 1492 en hieronder geef ik de totalen die hij gevonden heeft, in millioenen:

	Indianen	Mestiezen	Blanken	Mulatten	Negers	Totaal
1492	13.4	0	0	0	0	13.4
1570	10.8		0.1		0.3 [1])	11.2
1650	10.0	0.4	0.8	0.3	0.9	12.4
1825	8.6		13.5	6.3 [2])	6.0	34.5
1930	15.6	30.9	152.0	8.1	23.2	247.2

[1]) met inbegrip mulatten en mestiezen
[2]) met inbegrip mestiezen

Nu is de gangbare meening, dat de Indianen uitstervende, of zelfs reeds vrijwel verdwenen, zijn. Die meening is echter voortgekomen uit dezelfde berichten en opgaven, waaraan deze getallen ontleend zijn. De menschelijke neiging om het emotineele liever te gelooven en meer in het geheugen te behouden dan het gewone, minder sterk gekleurde, heeft ons weer eens parten gespeeld; en het klakkeloos napraten!

Maar een stukje waarheid zit er toch wél in. Uit geheele streken, waar vroeger Indianen woonden, zijn ze verdwenen en recente gegevens toonen, dat er nog steeds Indianenvolkjes wegsmelten. En de Indiaan is op den achtergrond gekomen. De blanke heeft overal zijn eigen staatsinstellingen geplant en er zelfs geen inheemsche vorstendommen, gelijk die in Britsch en in Nederlandsch Indië, gelaten. Bovendien is naar het absolute aantal de Indiaansche bevolking nog even sterk als ten tijde der ontdekking, doch relatief is ze achteruitgegaan van 100% tot 6%, door den stroom van blanken en negers, die is binnengevloeid.

Ziehier nu de verdeeling der Indianen in 1492 en in 1930, ontleend aan de tabellen van Rosenblat, in millioenen:

	1492 Indianen	1930 Indianen	1930 Mestiezen	1930 anderen
Groenland		0.016 [1]	[2]	gering
Alaska	1.000	0.030	[2]	0.029
Canada		0.108	[2]	9.992
V.S.N.A.		0.332	[2]	122.366
Mexico	4.500	4.621	9.041	2.742
Antillen	0.300	0	gering	9.150
Guatemala		1.300	0.650	0.215
Britsch Honduras .		0.003	0.005	0.044
Honduras		0.172	0.592	0.096
El Salvador.......	0.800	0.288	1.006	0.144
Nicaragua		0.213	0.319	0.106
Costa Rica		0.003	0.005	0.524
Panama		0.043	0.250	0.174
Colombia	0.850	0.250	3.926	3.675
Venezuela	0.350	0.136	0.804	2.276

[1]) (Eskimo's)
[2]) mestiezen inbegrepen bij Indianen

	1492 Indianen	1930 Indianen	1930 Mestiezen	1930 anderen
Britsch Guyana ...	0.100	0.007	[1]	0.311
Suriname.........		0.002	[1]	0.138
Fransch Guyana ..		0.002	[1]	0.042
Ecuador	0.500	0.960	0.600	0.440
Peru	2.000	3.711	1.352	1.084
Bolivia...........	0.800	1.890	1.120	0.490
Brazilië	1.000	1.250	8.055	30.968
Paraguay	0.280	0.143	0.600	0.257
Uruguay	0.005	0	0.095	1.808
Chili	0.600	0.101	2.214	1.972
Argentinië	0.300	0.038	0.300	11.662

De Indiaansche bevolkingsdichtheid was en is nog het grootst in het hoogland in het Westen, tusschen de keerkringen. Daar stond de beschaving ook op den hoogsten trap, vergelijkbaar zelfs met die van het oude Egypte en Babylon, stellig zelfstandig ontstaan, niet overgeplant uit de Oude Wereld.

Nog op den huidigen dag hebben hier en daar de Indianen te lijden van rubber-inzamelaars of kolonisten. Opstanden zijn ook nog in den jongsten tijd bloedig onderdrukt. En wat is er geworden van de Chaco-Indianen in den oorlog tusschen Paraguay en Bolivia? In de praktijk geldt nog dikwijls het oude gezegde: „de beste Indiaan is de doode Indiaan." Het zijn soortgelijke processen als die, waardoor indertijd de Indianen van de Antillen en van Uruguay totaal zijn uitgestorven. Ook zijn de Indianen in spaansch- zoowel als in angelsaksisch Amerika veelal verdreven, daar waar de blanke den bodem voor zich noodig had.

Terecht wijst Rosenblat er echter op, dat dit zich afspeelt in de peripherie-zone, in het stootgebied: de inheemsche bevolking neemt daar af door onvermogen zich aan te passen aan de haar opgelegde levensomstandigheden door gebrek aan erfelijke immuniteit tegen de ziekten, die uit Europa en Afrika zijn gekomen, en door de onafgebroken en vreedzame werking der bloedsvermenging. Maar daarnaast is er de nucleus-zone, waar de Indiaan rustig, of zelfs bijzonder beschermd, in eigen centra of in reservaten kan leven en waar hun aantal toeneemt.

---

[1] mestiezen inbegrepen bij Indianen.

De schrijver wijst er ook op, dat het in de 15e en 16e eeuw zoo dikwijls vermelde afnemen der bevolking niet immer een uitsterven zal zijn geweest, doch ook een uitwijken voor de blanken. Gemakkelijk komt de Indiaan ertoe naar andere streken te emigreeren. Ik noem een paar voorbeelden: De Bakairi's in het hartje van Brazilië zijn verwant aan de 15000 K.M. noordelijker wonende karibische stammen van Guyana. De aan de Trio's en Pianagoto's van het grensgebied Suriname-Brazilië nauw verwante Hianakoto's wonen 18000 K.M. westelijker. De Tupi-Guarani's hebben zich over half Zuid Amerika verbreid. Hier zien wij, dat bij bevolkingsvraagstukken factoren in het spel kunnen zijn, waaraan de europeesche verstandsmensch veelal in het geheel niet denkt. Een van die Tupi-emigraties bleek geïnspireerd te zijn door visioenen van den dreigenden ondergang der wereld en mogelijk is dat nog in meer gevallen zoo geweest [1]).

Een ander voorbeeld is dit: bij de Kaliña's (Kariben) geldt de koeien-geest als een zeer gevaarlijk wezen, en de medicijnman zal geen koeienvleesch eten. „Toen het Goevernement een koeienweek wilde beginnen in de Saramacca-rivier en daarvoor tegen goede betaling de hulp inriep der Karaïbische nederzetting, in wier nabijheid de gewenschte savana zich bevond, zeiden de Karaïben te zullen verhuizen zoo 't Goevernement zijn plan doorzette" [2]).

Tegenwoordig is er hier en daar een neiging om den Indiaan te betrekken in het politieke leven en hem weer meer te laten gelden.

„Staan wij aan den vooravond van een wedergeboorte der indiaansche civilisaties van Amerika? Bevinden we ons voor een voortschrijdende en algemeene indianiseering?

Wanneer inderdaad, gelijk de statistieken aanduiden, de inheemsche bevolking toeneemt, dan zou men kunnen gelooven, dat het ras (of de rassen) van Amerika, instede van uit te sterven, naar een nieuwen bloei gaat. Maar laten wij onszelf niets wijs maken met de getallen. Deze aanwas is veel geringer dan die van de overige bevolking en deze Indianen zijn telkens minder Indiaan en telkens meer mesties, ook in landen als de Vereenigde Staten en Groenland. Door de peripherie-zone heen dringen blanke en mesties door in de nucleus-zone. De moderne staat kan geen af-

[1]) A. Métraux, Migrations historiques des Tupi-Guaraní, J. Soc. Amér. Paris XIX.

[2]) W. Ahlbrinck, Encyclopaedie der Caraïben, Amsterdam 1931 p. 353.

stand doen van deze groote massa's ongeassimileerde bevolking, en het bestuursstelsel, de militaire dienst, de loonarbeid, handel en school, tezamen met een algemeen in gebruik komen van de spaansche taal en de moderne kleederdracht, zullen aktieve werktuigen zijn van deze assimilatie. „Inlijving van den Indiaan in het nationale leven" was een leus van de mexicaansche revolutie van 1910. „Inlijving", „assimileering" beduidt echter ontindianiseering.

Er zijn nog meer dan anderhalf millioen Indianen in Mexico, die geen Spaansch kunnen spreken en die hun eigen taal (juister gezegd: hun eigen talen) bezigen als eenig middel van gemeenschap. Maar dit aantal vermindert gedurig (1.960.306 in 1910, 1.820.844 in 1921) en het doordringen van het Spaansch tot in de afgelegenste streken gaat voort met een snelheid en diepte, die den duitschen geograaf Sapper, die de landen van Centraal Amerika met twintig jaar tusschenruimte bezocht, deed schrikken. Het Spaansch overstroomt den woordenschat, de vormen en zelfs den zinsbouw van die indiaansche talen. Doordringen van het Spaansch is echter doordringen van de westersche cultuur en opnieuw ontindianiseering.

Tot welke slotsom voeren deze beschouwingen? Als het proces voortgaat als tot dusver, als in het politieke leven der amerikaansche naties de hegemonie van den blanke of van den vereuropeaniseerden mesties gehandhaafd blijft en in het economisch leven de moderne neiging naar industrialiseering voortgaat, dan zal de peripherie-zone steeds meer de nucleus-zone gaan omvatten en ondanks den betrekkelijken aanwas van de inheemsche bevolking, zal — dat is de meening van Sapper — in twee of drie eeuwen de Indiaan geheel zijn opgesmolten in de blanke bevolking.

Ik zou er nog dit aan toe willen voegen:

De onderzoekingen van den nieuweren tijd brengen meer en meer aan het licht, dat de Indiaan een geheel ander geestelijk leven heeft, een geheel anderen kijk op de wereld, dan de Europeaan van de laatste eeuwen. Dat heeft vermoedelijk zijn oorsprong en stellig zijn steun daarin, dat hij in bijzondere bewustzijnstoestanden de wereld anders gewaar wordt, dan wij het doen, werkelijk een mythische en magische wereldgrondslag gewaar wordt. Ongetwijfeld hangt dat samen met zijn physisch-psychische constitutie.

[1]) Zie ook mijn artikel „Sterven de Indianen uit?", De W. I. Gids 16 p. 232.

Men mag wel gelooven, dat dit alles in de dalende lijn is; immers ook bij onze voorouders was er zooiets, en dat is verdwenen en wij werden zelfstandige denkers, verstandsmenschen. Doch als dit den Indiaan ontvalt, dan komen niet slechts eenige opvattingen op losse schroeven te staan, doch zijn geheele leven, dat ervan doordrenkt is. In zichzelf vindt hij niet meer dat, waardoor hij het oude amerikaansche wezen zou kunnen handhaven temidden van den stijgenden vloed der blanke samenleving. Of voor zijn nakomelingen ook op andere wijze geen belangrijke rol in de menschelijke samenleving meer is weggelegd, valt moeilijk te voorspellen.

SURINAME EN HET LUCHTVERKEER [1])

DOOR

L. C. PREIJ

Indien men er zich rekenschap van geeft, dat de afstand Paramaribo–Willemstad ongeveer even groot is als de lengte van Sumatra, is het begrijpelijk, dat het voor velen en niet het minst voor de bewoners van Suriname, een groote teleurstelling is geweest, toen zich daar in West-Indië luchtverkeer ging ontwikkelen met voorbijgang van hun land.

Bij de opening der Koloniale Staten van Suriname op 14 Mei 1935 hoorde men de verzuchting slaken: „Kon uit dezen tocht [2]) een geregelde verbinding met Europa groeien of kon hij slechts leiden tot een nationalen vliegdienst in West-Indië, hoezeer zou dit gewaardeerd worden."

Er was temeer aanleiding te verwachten, dat Suriname in het zich in West-Indië ontwikkelend luchtverkeer zou worden betrokken, omdat tezelfdertijd een aanvang werd gemaakt met het grensafbakeningswerk en er reden was te veronderstellen, dat hierbij van het vliegtuig gebruik zou worden gemaakt.

Noch bij de voorbereiding, noch bij de uitvoering is dit echter het geval geweest. De Engelsche expeditie, die in het Westen met de Nederlandsche samenwerkte, heeft wel van een vliegtuig gebruik gemaakt en daarmede het contact tusschen de verschillende kampementen onderling en met Georgetown onderhouden.

De redacteur van De West heeft daaromtrent een onderhoud gehad met den leider van de Nederlandsche expeditie, die op de vraag of het vliegtuig een practisch verkeersmiddel is voor het binnenland, antwoordde: „zeer zeker, maar men kan daarvoor uitsluitend watervliegtuigen gebruiken. Met landvliegtuigen op goed geluk landingspunten te zoeken, zou roekeloos zijn. In de

---

1) Zie ook W.-I. Gids van 1934 blz. 106 e.v.

2) Bedoeld is de tocht van „de Snip", rechtstreeks van het moederland naar de W.-I. gewesten.

boven-rivieren zijn plaatsen genoeg waar een watervliegtuig veilig kan neerdalen .De Engelschen hebben in de Koetari bijv. door merkteekens (petroleumblikken) aangegeven de gedeelten, waar de rivier diep genoeg is om te landen.''

Wat overigens die landingsmogelijkheden betreft, schijnt het afbakeningswerk ook verrassingen te hebben opgeleverd, althans één der leden van de expeditie meldde 12 Januari 1936 het volgende aan de N. Rotterd. Courant:

„Ik had het geluk aan het boven-stroomgebied van de Sipali- „wini een onafzienbare savanne te vinden, dezelfde savanne, die „ver in Brazilië reeds lang bekend is als de Campo Geraes, maar „waarvan de voortzetting over de grens van Suriname niet be- „kend was. Een landstreek van honderden vierkante kilometers, „waar nooit een mensch heeft geleefd, zelden menschen (India- „nen) komen. Onvruchtbare streek met veelal steenachtigen bo- „dem. Wonderlijk liefelijke natuur, verrukkelijk klimaat, 3 à 400 „M boven de zee gelegen, gekoeld door een heerlijken oostenwind. „Kon Suriname, kon Paramaribo daar maar van genieten! Een „vliegtuig zou het puffende menschdom in eenige uren hier bren- „gen; *landingsterreinen — in den drogen tijd — vond ik te over*.''

Het is van belang uitlatingen als deze in de herinnering te behouden, omdat zij groote beteekenis hebben voor het beoordeelen van de mogelijkheden, die met het vliegtuig in dit, topografisch nog zoo weinig bekende, gewest zijn te bereiken.

Zooals de toestanden zich nu geleidelijk ontwikkelen zal de vlucht van de Snip, rechtstreeks van het moederland naar Suriname, ten slotte voor dit land toch nog blijken van gelijke beteekenis te zijn geweest als de bekende eerste vlucht naar Oost-Indië. Het denkbeeld van het tot stand brengen eener rechtstreeksche verbinding met West-Indië heeft althans in den laatsten tijd zóódanig vasten vorm aangenomen, dat zij verzekerd kan worden geacht.

Aannemende, dat deze verbinding uit technisch oogpunt geen onoplosbare moeilijkheden meer biedt, kan de vraag worden gesteld of zij uit geldelijk oogpunt te verantwoorden zal zijn. Deze vraag kan dan weer in twee deelen worden gesplitst n.l. welke zal de beteekenis dezer verbinding zijn voor het gewest zelf en wat zal de luchtvaartmaatschappij, die haar tot stand brengt en onderhoudt, daarvan op den duur kunnen verwachten.

Het is niet mogelijk, iets omtrent de beteekenis dezer verbinding voor het gewest te *bewijzen*. Veeleer is het tegendeel het geval, want indien gelet wordt op het geringe aantal in Nederland ge-

borenen, dat daar woont en op den geringen omvang van den handel met het moederland, is het gemakkelijker de meening ingang te doen vinden, dat aan de bedoelde verbinding weinig waarde valt toe te kennen.

En toch zou dit kortzichtig zijn.

Alleen reeds het feit, dat het luchtvaartnet over de wereld geleidelijk meer landen in zich opneemt, maakt het noodig zorg te dragen daar ook toe te behooren, wil men niet aan de aandacht van de wereld ontgaan. De landen en plaatsen, die aan de belangrijke handels- en industrieele centra door snelle luchtverbindingen zijn aangesloten, zullen aan het wereldverkeer kunnen deelnemen; *de anderen staan daarbuiten en worden vergeten.*

Indien het moederland voornemens is zijn politiek ten opzichte van Suriname onveranderd te blijven voortzetten, m.a.w. indien het aan dit gewest niet meer wil doen dan het „gaande houden van den dienst", waarmede het dan ook naar buiten weinig eer inlegt, is er ook geen behoefte aan moderne middelen, die het land aansluiten aan het wereldverkeer. Zou men echter tot het inzicht komen, dat het op deze wijze toch niet door kan gaan, dan zal het opnemen van het land in het luchtverbindingsnet niet achterwege mogen blijven.

De tweede vraag, wat zal de luchtvaartmaatschappij van deze lijn op den duur kunnen verwachten, is ten deele reeds in het voorgaande beantwoord. Ten deele, want bij het antwoord op deze vraag moet niet alleen worden gelet op de rechtstreeksche verbinding Holland-Suriname, maar moet er rekening mede worden gehouden, dat deze lijn haar beginpunt heeft temidden van, door de lucht met elkaar verbonden, landen van West-Europa en dat koloniën dezer landen rondom het eindpunt gelegen zijn. Zoo moet deze luchtlijn dus niet eenzijdig worden gezien als eene van het moederland naar een overzeesch gewest, maar evenzeer als een verbinding van Engeland en Frankrijk met Engelsche en Fransche koloniën. Temeer is het noodig, dit niet uit het oog te verliezen, omdat zooals de toestand thans is, in deze richting nog geen luchtlijn van een andere nationaliteit tot stand is gekomen.

Behalve deze transatlantische verbinding, die dan nu, naar het schijnt, technisch mogelijk is geworden, bestaat er echter zeker niet minder behoefte aan een plaatselijke organisatie, bestemd ten eerste voor luchtverkeer en ten tweede voor het in kaart brengen van het land en voor andere, hierna te noemen diensten ten behoeve van de exploratie.

Het is verheugend, dat er zich zoowel hier als in Suriname meer

en meer stemmen doen hooren, die voor den opbouw van plaatselijk luchtverkeer pleiten [1]). Ik heb op de beteekenis daarvan reeds vanaf 1928 gewezen, maar vond in den regel weinig steun.

Het moet verwonderlijk worden genoemd, dat men, nu over dit op zoo hoogen trap van volmaaktheid staand verkeersmiddel wordt beschikt, nog zóólang heeft getwijfeld aan de waarde daarvan voor een land als Suriname, dat zóó arm is aan wegen en waar de verschillende centra of belangrijke ondernemingen (al zijn er dat nog niet veel) alleen ten koste van veel tijd langs waterwegen zijn te bereiken.

Men hoort dan veelal de vraag stellen of de oprichting en instandhouding van een vliegdienst wel rendabel zal zijn. Het spreekt vanzelf, dat zij dat in den aanvang zeker niet zal zijn. De zaak is echter, dat dit verkeersmiddel mede een factor vormt om de ontwikkelingsvoorwaarden van het gewest te verbeteren en indien het ernst is daartoe te geraken, mag dit moderne middel niet ontbreken.

Zeer belangrijk is de medewerking van het vliegtuig aan de verbetering van de kaart des lands. „Mapping is after all the starting point of any investigation of natural resources. No country could go very far in developping say forestry or mining without a map", zoo luidde het in een rapport van het departement van binnenlandsche zaken van Canada, waar in korten tijd van geheel onbekende gebieden met behulp der luchtfotogrammetrie uitstekende kaarten zijn vervaardigd.

Particuliere maatschappijen, die uitgestrekte concessies bezitten, handelden daarnaar en lieten luchtfotogrammetrisch werk verrichten om een juist beeld te krijgen van de terreinen, waarover zij beschikken. Hier gaat het om een geheel land, viermaal zoo groot als het moederland, waarvan men geografisch en topografisch nog zeer weinig weet en ten aanzien waarvan nu al jaren wordt gepleit voor de verbetering der kaart. Nog kort geleden bleek hoe ontstellend gering de kennis van het land is, toen de grensafbakeningsexpeditie tot de conclusie moest komen, dat het op de kaart van Suriname langs de zuidgrens aangegeven Tumac Humac-gebergte in 't geheel niet bestaat!

En nu is het uiteraard niet van zoo voor de hand liggend econo-

---

[1]) „In Suriname, dat thans wordt aangedaan door de watervlieg- „tuigen van de Pan American Airways, zal zich op den duur ook een „locaal luchtverkeer moeten ontwikkelen."

Tot deze zienswijze, uitgesproken voor de Phohi in Augustus 1936, kwam ook de Oud-Gouverneur Dr. Rutgers.

misch belang, dat reeds aanstonds het geheele land in beeld wordt gebracht. Zelfs al zou dit werk over eenige jaren worden verdeeld, dan nog zouden de kosten hoog zijn. Men kan zich echter in den aanvang beperken tot het gedeelte des lands, dat met het oog op gevestigde bedrijven, uitgegeven concessies of exploratie-arbeid nauwkeurig bekend behoort te zijn.

Dit werk zal ook neven-voordeelen opleveren.

Vele malen is ter voorbereiding voor den lateren aanleg van wegen, hetzij langs de kust dan wel meer binnenwaarts, getracht daartoe geschikte tracées op te sporen. Zij, die het tropenlandschap en in het bijzonder het laaggelegene kennen, weten dat zulke expedities uiterst moeilijk zijn en zoo zij al gegevens omtrent een tracée verschaffen, is men er nooit zeker van, dat het verkende beloop ook het gunstigste voor lateren wegenaanleg zal zijn.

De fotografische kaart verschaft deze gegevens.

In de Memorie van antwoord op de Rijksbegrooting 1938, Departement van economische zaken werd medegedeeld, dat de kennis van den omvang en den toestand van de bosschen en van de overige houtopstanden in ons land zeer gering is en dat het treffen van maatregelen voor allerlei voorzieningen wordt belemmerd door het ontbreken van bruikbare statistische gegevens. De Regeering had dan ook reeds geruimen tijd uitgezien naar de mogelijkheid tot het aanleggen van een goede boschstatistiek. De kosten daarvan werden echter op 4 ton geraamd.

Toen echter bleek, dat de luchtfotografie de mogelijkheid bood om met veel minder kosten (t.w. *f* 50.000) een goede boschstatistiek in het leven te roepen, is deze mogelijkheid met beide handen aangegrepen.

Het is bekend, dat de Surinaamsche bosschen, nagenoeg het geheele land bedekkende, een groot aantal hard- en zachthoutsoorten bevatten. Het laatst daaromtrent verschenen officieele rapport dateert van 1929 [1]); daarin treft men een kaart aan van het noordelijk deel van het land, waarop de verspreiding van verschillende der voornaamste houtsoorten is aangegeven. Deze gegevens betreffen echter hoofdzakelijk den opstand langs de rivieren, omdat opnamen meer landinwaarts ontzaggelijke kosten zouden hebben gevorderd. Hetgeen in de hierboven aangehaalde Memorie van antwoord ten opzichte van het moederland werd geschreven, geldt in versterkte mate voor Suriname, waar een op goeden grondslag berustende exploratie der uitgestrekte bosschen

[1]) Bevordering van den houtuitvoer van Suriname. Dr. Ir. J. Ph. Pfeiffer.

een bron van inkomsten zou beteekenen, maar waartoe het dan ook allereerst noodig is, dat men over juiste gegevens omtrent den houtopstand beschikt.

Aan het verschaffen hiervan kan de luchtfotografie medewerken [1]).

Tenslotte zij nog gewezen op de aanwending van het vliegtuig voor de bestrijding van ziekten in de cultures. Toepassing daarvan heeft op uitgebreide schaal plaats gevonden in Noord-Amerika, waarbij bleek, dat de kosten der bespuiting toenmaals konden worden gesteld op ƒ 30.— per H.A.

In Suriname is de cacaocultuur te gronde gegaan, omdat geen krachtige maatregelen zijn genomen ter bestrijding van de krullotenziekte; de veelbelovende katoencultuur in Nickerie bezweek aan een rupsplaag; bij de thans in gang zijnde proeven tot het opbouwen van een bananencultuur heeft de mogelijkheid van de bestrijding van ziekten een belangrijk punt van onderzoek uitgemaakt. Het risico van het ontstaan van ziekten in een tropencultuur, waarin groote kapitalen zijn geinvesteerd, is zeer groot: men kan zonder overdrijving zeggen, dat er op den duur geen enkele cultuur vrij van blijft. Het is dus een uitkomst, dat het vliegtuig de mogelijkheid biedt tot bestrijding van ziekten in groote arealen en vermoedelijk tegen niet prohibitieve kosten. Men schijnt dan ook thans in Suriname, blijkens een uitlating van het Hoofd van het landbouw-economisch departement, aan de beteekenis dezer bestrijdingswijze aandacht te schenken.

Blijkens berichten in de couranten is een gedeelte van het fotografisch bedrijf van de K.L.M. naar West-Indië vertrokken, om fotografisch werk te verrichten ten behoeve van Trinidad en Venezuela. Het is te hopen, dat men later niet zal behoeven te betreuren een zeer gunstige gelegenheid, ook uit geldelijk oogpunt, te hebben laten voorbijgaan om dit werk ook in Suriname te doen verrichten, dat daaraan een niet te miskennen behoefte heeft.

---

[1]) Zie: Report on civil aviation and civil government air operations for the year 1929. Dominion of Canada.

„CUENTA DI NANZI"

DOOR

M. D. LATOUR O.P.

IV

NANZI EN DE TIJGER (COMPA NANZI Y CHA TIGER)

Op zekere dag zaten Compa Nanzi en Shi Maria zonder eten. Het toeval wilde echter, dat Cha Tiger, die niet ver van hen vandaan woonde, eveneens zonder voedsel was. Dat kwam Nanzi slecht gelegen, want hij was juist van plan den tijger te vragen, of hij niet iets voor hem te eten had. Misschien zou de tijger hem nu tenminste als hulp willen hebben, om samen op voedsel uit te gaan. Nanzi ging op weg naar den tijger en deze beloofde hem inderdaad, dat hij hem helpen zou.

Maar Cha Tiger kon slecht zijn mond houden en vertelde een van zijn compaders, dat hij van plan was zich dood te houden, om te zien, welk dier de dodenwacht bij hem zou houden. Dat dier zou hij doden om het op te eten. De compader vertelde dit op zijn beurt heimelijk over aan Nanzi.

Kort daarop zag Nanzi de tijger ineenzakken en stil blijven liggen met de poten stijf in de hoogte. Nanzi wist wat hij er van denken moest, maar hield zich alsof hij van niets wist.

Hij greep zijn hoorn en blies het doodsbericht van een heuveltop ten Oosten en van een heuveltop ten Westen van zijn huis, maar vertelde intussen aan ieder, die het maar horen wilde: „De tijger houdt zich dood, om te zien wie de nachtwaak bij hem houden zal; dien zal hij doden."

Alle dieren uit de omtrek kwamen om te treuren bij het lijk. Een compader van den tijger, een vette koe, ging zitten in een hoekje van het huis, bij het hoofd van den dode. De koe huilde geweldig, zij loeide dat de omtrek er van weergalmde en men zag hoe onder haar gehuil de poten van den tijger hoe langer hoe strakker en stijver gingen staan en het scheen of zijn buik opzwol.

Toen het tegen het donker liep, vonden de dieren het maar raadzaam om een voor een te verdwijnen. Alleen de koe doorzag de komedie niet en raakte in een soort droefheidswaanzin, waarbij zij op de grond trappelde van uitbundige smart en gilde: „Compader, ach, je hebt iedereen goed gedaan in je leven en zie nu! Ach mocht je tot het leven kunnen terugkeren om te zien hoe iedereen je nu in de steek laat. Ik alleen kan je niet verlaten."

Terwijl de koe zo lag te rollen en te krinkelen van tomeloze droefheid, hoorde ze plotseling een zware stem zeggen: „Zo?"

En meteen vloog de tijger overeind, scheurde de koe de buik open en at haar heelemaal op.

Vooral dit laatste vond Nanzi niet zoals het behoort en sedert dien droeg hij den tijger geen goed hart meer toe.

N.B. Het sprookje is hier ongewild een spiegel van het leven der vertellers. Het „rondbazuinen" van een doodsbericht, wordt in de buitendistricten nog aangetroffen. Men blaast op een koehoorn of op een grote zeeschelp.

Ook het heftige „yora morto" (een dode bewenen) is een echt Curaçaos gebruik. Men houdt onder het bewenen altijd lofredenen op den overledene.

NANZI EN DE TIJGER (CHA NANZI CU CHA TIGER)

Nanzi zat juist een ogenblik rustig zijn pijp te roken, toen hij in de verte den tijger aan zag komen. Hij hield niet van Cha Tiger en vooral sedert het geval met de koe, die hij helemaal alleen opgegeten had, kon Nanzi hem niet luchten of zien.

Zijn vrouw was druk met de was bezig. „Als de Tijger soms hier komt en naar me vraagt, zeg je maar dat ik dood ben", zei Nanzi kort en bondig.

Shi Maria was aan veel gewend en vroeg maar niet verder.

Inderdaad kwam de tijger recht op het huis af van Nanzi. Na eerst aan Shi Maria gevraagd te hebben, hoe ze het maakte, vroeg hij naar Nanzi.

„Nanzi is dood", zei Shi Maria en boog haar hoofd als in smart. Maar de tijger was ietwat ongelovig uitgevallen en liet dat vrij duidelijk blijken.

„Ga dan zelf binnen kijken", zei Shi Maria geraakt en draaide zich om.

Heel voorzichtig loerde de tijger om de hoek van de deur en

werkelijk, daar lag zijn vijand Nanzi — naar de schijn althans — dood, languit op de grond. Eén ding alleen bevreemde den tijger wat deed dat lange scherpe mes naast Nanzi op de grond? Wat moet een dode met een mes doen?

Achterdochtig bleef de tijger eerst enige minuten zitten kijken, maar dat wachten deed hem het water in de mond komen. Hij kreeg langzamerhand een onweerstaanbare bekoring om Nanzi tot zijn middagmaal te gebruiken.

Intussen loerde Nanzi alle bewegingen van den tijger door een dunne spleet tussen zijn oogleden af.

De tijger sloop onhoorbaar naar Nanzi en deze voelde al gauw diens koude neus langs zijn blote tenen varen en langzaam omhoog komen tot aan zijn knieën.

Toen vloog Nanzi plotseling overeind met het lange mes in zijn rechterhand.

De tijger, niet minder vlug, vloog als een pijl uit een boog, dwars door het dak van maïsstro, dat Nanzi's huisje dekte.

Nanzi's woede was grenzenloos en hij stormde de deur uit, achter den tijger aan. Wat deze ook liep, Nanzi won terrein en had eindelijk den tijger bij diens staart. Met een acrobatische sprong zat Nansi in minder dan geen tijd op de rug van den geduchten woudrover en klemde zich met zijn benen vast. Zijn oog zocht enige seconden de beste plek om den tijger te treffen, en toen plofte het lange mes in het hart van het monster. Een fontein van bloed bewees, dat hij goed getroffen had. Het dier viel in het stof, doodsgereutel steeg op uit zijn geweldige keel, en de tijger stierf onder de vreugde- en triomfzangen van Nanzi.

Deze wilde met een trofee thuiskomen, rolde den tijger zo, dat zijn poten naar de hemel wezen en stroopte hem met behulp van zijn mes het vel af. Zelf trok hij de tijgerhuid aan en al spoedig ontdekten de geiten uit de buurt, dat er een tijger rondwandelde, die altijd op zijn achterste poten liep, terwijl hij in zijn rechtervoorpoot een mes klemde.

Nanzi had er plezier in de geiten de stuipen op het lijf te jagen, maar kon in zijn ongewone kledij niet bijster vlug uit de voeten. Toch smaakte hij het geluk, onder de bulderende uitroep van: „Hier jij, snoodaard" een jong geitje te pakken.

Het arme beestje klappertandde van schrik, want het dacht niet beter of zijn laatste uur was geslagen.

Maar zijn dodelijke angst verdwijnt voor een groot gedeelte, als hij het roofdier in een schaterlach hoort uitbreken. Hier was geen roem aan te behalen, vond de „tijger" en hij liet het jonge

dier weer vrij. Gek van blijdschap, dat hem leven en vrijheid werden teruggeschonken, dartelde het weg.

Nanzi voelde zich trots als een pauw en machtig als een koning door het schrikwekkende uiterlijk, dat de tijgerhuid hem gegeven had. In een buitengewoon goed humeur, luidruchtig zingend en zwaaiend met zijn voorpoten, marcheerde Nanzi naar huis en toen hij dicht bij huis gekomen was, begon hij uit alle macht om zijn vrouw te roepen, om haar zijn triomfen deelachtig te maken.

N.B. Dit verhaal is al jaren geleden opgetekend door den Eerw. frater Ignatius (Bonaire), die het mij welwillend afstond voor mijn verzameling.

NANZI EN DE DUIVEL (CHA NANZI CU DIABEL)

Toen Nanzi in zijn tijgerpakje triomfantelijk zingend naar huis trok, kwam hem tot zijn verwondering niet zijn vrouw, Shi Maria, maar de duivel in de gedaante van een aap tegemoet.

Dat wordt weer een nieuw avontuur, dacht Nanzi; we zullen dien rakker eens eventjes beet nemen.

„Com bay homber?" (kerel, hoe gaat het er mee), riep Nanzi vrolijk en klopte hem vriendschappelijk op zijn schouder: „Kom binnen". Nanzi loopt vertrouwelijk tegen hem aan, terwijl ze de deur naderen en vrijpostig glijdt Nanzi's hand langs de rug van den aap in de richting van zijn staart. Zodra hij de staart voelde, greep hij deze krachtig vast en vóór de duivel goed en wel wist wat er plaats had ,werd hij aan zijn eigen staart in de rondte geslingerd, zoodat de lucht er van suiste.

De duivel schreeuwde moord en brand, zodat Nanzi's oren er van tuitten, maar hij liet niet af. Integendeel, hij draaide vlugger en vlugger tot op een ogenblik .... krak! .... de duivel los vloog van zijn staart en als een steen uit een slinger door het dak heen naar de hemel.

Met de staart, waaraan nog een stuk achtereinde van de aap vastzat, in zijn hand, loerde Nanzi uit de voordeur of de duivel nog terug zou keren, en jawel, daar komt de rest van den satan aangewandeld en het was hem aan te zien, dat er vreselijke dingen gingen gebeuren.

Met een woedende sprong stoof de aap op Nanzi af, maar deze sloeg hem met zijn eigen achterdeel in zijn gezicht, dat het daverde door de hut. En al sprong en krijste satan als een dolle-

man, steeds sneller ranselde de medogenloze Nanzi er op los en hield hem zodoende van het lijf.

Als de geselpartij eindelijk lang genoeg geduurd heeft, gooit Nanzi den duivel diens eigen achtereinde in diens eigen gezicht en maakte vlug een kruisteken.

Zin of geen zin, dààr moest de satan voor op de vlucht en hij blies de aftocht, met de staart tussen .... zijn tanden.

Een steenworp verder blijft hij nog ééns staan om even om te kijken, maar als Nanzi dat ziet, maakt hij weer een groot kruis en voort vliegt de duivel als in doodsnood, terwijl Nanzi bijna dubbel slaat en zich op de dijen klapt van het lachen.

N.B. 1. Het maken van het kruisteken is wel een prachtig staaltje van katholieke invloed op de Nanzi-sprookjes.

N.B. 2. Ook dit sprookje, eigenlijk een vervolg van het voorgaande, heb ik aan de welwillendheid van frater Ignatius te danken.

CREOLEN?

DOOR

FR. M. F. ABBENHUIS

Emeritus, in de *Rijkseenheid* van 13 October 1937, beweert, dat men in Suriname Creolen noemt zowel de kleurling als de neger en de in het land geboren blanke, terwijl hij voor zichzelf zich houdt aan de wetenschappelijke bepaling, dat alleen de in het land geboren blanke Creool genoemd mag worden.

De Surinamer van Zaterdag 20 November 1937, die Emeritus bestrijdt, beweert, dat de Surinaamsche bepaling van Creool de neger en de in het land geboren blanke uitsluit, en alleen de kleurling (mulat) bedoelt.

Volgens het werkje: „Beknopte Aardrijkskunde van Suriname" van den heer A. T. Calor, dat in 1937 verscheen, zijn de Creolen: „Inboorlingen, zowel negers als kleurlingen, de laatste in alle nuances". .... In tegenstelling met elders vallen hier „in het land geboren blanken" buiten het begrip „Creool".

Volgens de officiële opgaven van het „Surinaamsch Verslag" bestaan er geen Creolen maar Inboorlingen, waaronder niet bedoeld zijn de in het land geboren Nederlandsch-Indiërs, Britsch-Indiërs, Chinezen, Bosnegers en Indianen, want het is toch zeker, dat bijvoorbeeld de 40777 Britsch-Indiërs van het Verslag van 1935 niet allemaal in Britsch-Indië geboren zijn. Officieel geldt dus voor het gouvernement zowel de kleurling als de neger, die niet onder het gezag van een granman staat, voor inboorling, en ook de in het land geboren blanke. Immers de in Nederland geboren blanken worden als Nederlanders, de elders in Europa geborennen als Europeanen, de buiten Europa geborenen als Anderen betiteld, en de categorie van in Suriname geboren blanken wordt niet afzonderlijk vermeld. Ik veronderstel echter, dat de in Suriname geboren kinderen van Nederlandse ouders niet onder inboorlingen maar onder de term Nederlanders zijn meegeteld.

Volgens de woordenboeken (Spaansch–Nederlandsch, Koenen),

betekent Criollo–Creoolkind van Europese ouders in de tropen; soms, halfbloed.

Zelf gaf ik in copie voor de R.K. Encyclopaedie de mening, dat men in Suriname met het woord „Creool" bedoelt de afstammelingen van de bewoners vóór 1863, maar deze bepaling omvat evenmin de geborenen uit ouders, die na 1863 zich vestigden, hetgeen volgens Surinaamse opvatting ook foutief is.

Waartoe al die finessen hier uitgesponnen?

Omwille van het onderwijs, dat alleen gebaat is met een eensluidende bepaling.

Welnu: Er blijkt dus te bestaan een algemeen wetenschappelijke, een officieel Surinaamse, en een folkloristisch Surinaamse betekenis. De eerste is duidelijk. De tweede is duister, verward, en zou door het bevolkingsbureau officieel moeten verklaard worden. De derde is aan tegenspraak onderhevig, in hoofdzaak hierin bestaande dat *De Surinamer* de neger geen, en de heer Calor de neger wel een Creool noemt, i.c. de stads- en districtsneger.

Naar mijn mening, die, naar ik hoop, bestreden zal worden, dient het onderwijs, folkloristisch zich te houden aan:

1. *Mulat* = Kleurling in alle nuancen.
2. *Neger* = De raszuivere zwarte, die er hier trouwens ook groot op gaat, dat hij niet „gemongen", gemengd, is.
3. *Blank* = Iedere raszuivere blanke waar ook geboren.
4. *Poesti* = De kleurling, die de blanke het meest nabij komt.
5. *Karboeger* = De kleurling uit Indiaan-Neger afstamming.
6. *Surinamer* = (folkloristisch) 1–2–3 (hier geboren), 4 en 5.
7. *Creool* = 1.
8. *Britsch-Indiër* en *Ned.-Indiër* = De raszuivere Aziaat, waar ook geboren.

BOEKBESPREKING

Dr. J. Mebius, *Geneeskundige Hulp. Populair-Geneeskundig en Hygiënisch Handboek.* Uitgave van Jacob Dijkstra te Groningen.

Het is een feit, dat het menschdom zich ontzettend interesseert voor Medische onderwerpen. Iedereen doktert graag mee. Meestal is dit een vrij onschuldige liefhebberij, doch lang niet altijd. Daarom is het van groot belang, dat men zijn wijsheid put uit goede bron en niet uit de ervaring van bakers en dergelijke autoriteiten.

Veel geneeskundigen zijn tegen alle voorlichting van het publiek op medisch gebied. Doch dit gaat al lang niet meer op. Vooral in de tropen, Ned. Oost- en West-Indië, waar niet altijd een geneesheer bij de hand is, is het onmogelijk. Wel wordt de toestand ook daar steeds beter door betere wegen en verkeersmiddelen, maar toch is er nog menigeen, die in uren, soms dagen, geen geneesheer bereiken kan. Die menschen behelpen zich dan met een „papieren dokter". Dit is ook het geval op zeer vele schepen, waar geen geneesheer aan boord is. Daar tracht een der stuurlieden, zoo goed en zoo kwaad als het gaat, bij voorkomende ziektegevallen hulp te verleenen met zijn „papieren dokter" als leidsman. Veelal zal dit evenwel gebrekkig blijven. Het ligt voor de hand, dat het van zeer groot belang is, dat die „papieren dokter" duidelijk, licht begrijpelijk en zoo uitgebreid mogelijk is. Vooral wat betreft het herkennen der ziekte en de wijze van behandeling. Ook moet dit het geval zijn, wanneer daarin duidelijke hygiënische wenken voorkomen, waardoor het mogelijk is maatregelen te treffen om ziekten, vooral ook besmettelijke, te voorkomen.

Het wil ons voorkomen, dat dit handboek van Dr. Mebius aan deze eischen vrijwel voldoet.

Het aantal ziekten, erin genoemd, is zeer groot. De beschrijving der ziekten is uitgebreid en duidelijk. Het bevat duidelijke voorschriften ter bevordering der genezing, zoowel met dieet als door eenvoudige physische en medicamenteuse middelen.

Behalve ziekten, die overal ter wereld voorkomen, bevat het ook die welke meer speciaal of in grootere mate in de tropen heerschen. Het spreekt van zelf, dat het nooit geheel de behandeling van den geneesheer kan vervangen, doch in zeer vele gevallen voorziet het, wanneer deze niet te bereiken is. De eenige aanmerking, die wij zouden willen maken is, dat er wel wat meer hygiënische wenken in hadden kunnen voorkomen. Zoo b.v. wordt bij malaria aangegeven, dat men zich tegen die ziekte kan beschermen door het huis muskietenvrij te maken en te slapen onder klamboes. Gaarne hadden wij opgenomen gezien, hoe men in zijn omgeving het aantal broedplaatsen der muskieten kan verminderen door het erf vrij te houden van onkruid en van voorwerpen, waarin regenwater blijft staan; ook hoe men bij gemis van een waterleiding de waterreservoirs voor afsluiting der openingen met muskietengaas vrij van insectenlarven kan houden. Dit zijn dingen, waarvoor iedere leek kan zorgen, als hij erop gewezen wordt. Hetzelfde geldt ook voor andere muskieten (gele koorts, filaria). Zoo wordt bij anchylostoom wel aangegeven hoe men de parasieten uit het lichaam kan verwijderen (wat alleen door een geneeskundige mag geschieden), doch niet gewezen op het inrichten en gebruiken van goede privaten, zooals dit o.a. door de Rockefeller Foundation geschiedt, waardoor de bodembesmetting en dus de verbreiding der ziekte wordt voorkomen. Ook hiervoor kan door leeken gezorgd worden, als zij er slechts op gewezen worden. Dit zijn maar een paar voorbeelden, waarop wij meenden te moeten wijzen.

Voor 't overige is het werk buitengewoon volledig; de aangegeven geneesmiddelen zijn over 't algemeen onschadelijk in de handen van leeken.

Een uitgebreid register maakt het naslaan zeer gemakkelijk. Alles bij elkaar genomen kan dit boek veel nut stichten en onder leeken gezonde denkbeelden over ziekten en haar behandeling verspreiden. Het is een werk, dat wij aan velen ter lezing en behartiging durven aanbevelen. Het zal zeker zijn weg wel vinden en velen tot nut en voorlichting kunnen strekken. Maar zij meenen niet daarmee alleen te kunnen volstaan, want, zooals de schrijver in zijn voorrede zegt, de geneesheer beschikt over meer middelen dan in de verschillende hoofdstukken zijn vermeld.

Bilthoven 19 Nov. 1937. RADEMAKER

Añoranzas de una vida meritoria por Emilio L. Henriquez. Curaçao A. H. Typ. n. v. Boek-, kunst- en handelsdrukkerij vh. J. F. Duwaer & zonen Amsterdam. 23de Mayo 1937.

Bij de herdenking van den sterfdag van mej. Rebecca Cohen Henriquez, die 23 Mei 1936, 71 jaar oud, overleed, heeft de schrijver in dit geschrift een gedenkzuil tot haar eer opgericht. Mej. Cohen Henriquez is de stichtster van de damesclub „Entre nous" in 1895 geweest. Het Wilhelminapark op Curaçao met het standbeeld der Koningin is het werk der club, waarvan zij als voorzitster de stuwende kracht gebleven is, en die, behalve door wat zij in eigen kring deed, bij tal van nationale gebeurtenissen, in tijden van ramp en nood ook, zich deed gelden. In een fraai uitgevoerde uitgave, met 15 foto's en vier facsimile's, heeft de heer Henriquez de bijzonderheden van het leven en werk van mej. Cohen Henriquez vermeld, en aldus aan „sjon Beca" de tol zijner hulde — neen, der hulde van haar land en volk — gebracht.

Amsterdam 1 Februari 1938. D. G. F.

Wat is dat? De encyclopedie voor jongeren. Afl. 11 en 12. N. V. Hollandia-drukkerij, Baarn.

Deze encyclopedie moet voor de West-Indische jongeren een begeerd bezit zijn. Juist voor de West-Indische, die hier allerlei beschreven en ook afgebeeld vinden, dat zij slecht oppervlakkig, soms alleen bij naam, kennen. Bij *Piet Hein* en *Hout* o.a. wordt ook kort de West vermeld. Bij de *Nederlandsche handelsmaatschappij* niet. De uitvoering is mooi.

Amsterdam 31 Maart 1938. D. G. F.

KRONIEK

SURINAME

Het Suriname-probleem is bovenal een economisch, maar daarom nog niet een ondernemersprobleem; het is een bevolkingsprobleem, maar niet een dat zich in de eerste plaats oplost in een tekort aan werkkrachten voor de uitheemsche bedrijven; het is meer een arbeids- dan een arbeidersprobleem. Kortom, het Suriname-probleem is het probleem der Surinaamsche bevolking, dat van haar laag welvaartspeil en van de afwezigheid der voorwaarden welke vereischt zouden worden voor een, zij het geen snelle, dan toch hoopgevende ontwikkeling. In overgroote meerderheid weet die bevolking zich door den arbeid waarop zij, in verband met afkomst, geaardheid en plaatselijke omstandigheden, aangewezen is, òf geen voldoend òf slechts een karig levensonderhoud te verschaffen. En de vraag is nog steeds niet beantwoord kunnen worden of zij — en zoo ja op welke wijze — van buitenaf op weg geholpen worden kan naar lotsverbetering, ook wanneer bij haar zelf geen sterke drang tot het zoeken van dien weg aanwezig zijn mocht.

Deze opvatting van het Suriname-probleem, hoewel nog lang niet algemeen aanvaard, maakt vorderingen, zooals o.a. bleek uit enkele uitlatingen, van ginds afkomstig, in een onzer groote dagbladen; men kan haar ook beschouwen als de grondslag eener recente publicatie, verschenen als bijvoegsel van het te Paramaribo uitgegeven nieuwsblad „Suriname".

Bedoeld wordt de brochure „Uit de geschiedenis van onze onderwijsorganisaties", door redactie en medewerkers van „De Schakel tussen School en Huis", dus afkomstig uit den kring der Surinaamsche onderwijzers, die uit den aard van hun beroep de Surinaamsche nooden zien als de nooden der Surinaamsche volksgemeenschap. Wanneer wij de uiteenzetting van wat wel en wat niet het doel van het volksonderwijs in Suriname behoort te zijn, als de kern van het betoog beschouwen, dan verdient deze bro-

chure zeker dat er in het moederland aandacht aan geschonken wordt.

Inderdaad, de Surinaamsche maatschappij is een nog ongestabiliseerde, ook op sociaal-economisch gebied en, dit zoo zijnde, moet men niet trachten het elementaire onderwijs dienstbaar te maken aan de opleiding voor een bepaald beroep, dat van landbouwer, een poging welke overigens ook in andere primitieve samenlevingen geen succes gehad heeft. In plaats van de uitspraak te citeeren van een Nederlandsch onderwijsman, dat aan de Surinaamsche volksschool in 1876 tot taak gesteld zou zijn het geëmancipeerde slavenvolk klaar te maken om opgenomen te worden in de beschavings-gemeenschap, had(den) de schrijver(s) der brochure misschien beter gedaan met te verwijzen naar de onderwijsparagraaf in de bestaande staatsregeling, welke begint met de verspreiding van verlichting en beschaving aan de Surinaamsche overheid ter voortdurende behartiging op te dragen.

Zeker, de school behoort op te leiden voor het leven en het overgroote deel der Surinaamsche bevolking vindt in den landbouw een bestaan, zal in den landbouw een bestaan moeten blijven vinden. Maar landbouw kan niet op school aan kinderen geleerd worden en liefde voor den landbouw niet aan schoolkinderen worden bijgebracht. De eenige leerschool voor het bedrijf, d.w.z. het kleine, het familiebedrijf, is dat bedrijf zelf en het zijn de invloeden van het bedrijfsmillieu welke het opkomend geslacht aan dat bedrijf binden.

Er is en er wordt in Suriname veel gepraat over terugkeer tot den landbouw, alsof inderdaad een aanzienlijk deel der bevolking in recente tijden den landbouw den rug toegewend zou hebben; volgens de beschikbare gegevens evenwel was de stadsbevolking op het einde van den slaventijd — 75 jaar geleden — procentsgewijs even groot of grooter dan tegenwoordig. Stedelingen zijn een ander slag menschen dan landbewoners, in Suriname zoo goed als overal elders en van geboren en getogen stadsbewoners landbouwers te willen maken zal wel niemand invallen. Ook in Suriname echter hebben vele stedelingen relaties op het land, of zooals het daar heet in het district, is de afstand tusschen stad en land niet zóó groot als men op het eerste gezicht zou meenen. Moet er een middel gevonden worden om kinderen van stedelingen, die in hun ouderlijk milieu geen toekomst hebben, over te brengen naar het land, dan zoeke men evenwel dat middel niet in de school, dan scheppe men de vereischte condities op het land.

Belangrijker nog lijkt het, middelen te beramen om verdere toe-

neming der stadsbevolking, ten koste der landelijke, te voorkomen, maar ook daarbij is de school geen factor van groot gewicht, ook al zal in bepaalde gevallen het verlangen naar beter onderwijs districtsbewoners nopen hun kinderen naar de stad te zenden. Zeer eenvoudig elementair onderwijs mag geacht worden voor de overgroote meerderheid der kinderen van kleine landbouwers (Creolen, Br. Indiërs en Javanen) voldoende te zijn; in zoover kan men het met de voorstanders van het Blo (beperkt lager onderwijs) eens zijn. Het is alleen de vraag, of die kinderen ook vroeger ooit iets anders dan zoodanig onderwijs genoten hebben.

Oefent de stad — waar zoo uiterst weinig te bereiken valt — inderdaad in toenemende mate aantrekkingskracht uit op de landelijke bevolking, dan moet de toestand in het kleine landbouwbedrijf wel zeer slecht zijn; maar dan heeft het geen zin den stroom te willen stuiten met hulp van het onderwijs, dan behoort men zich af te vragen of verbetering der materieele levensvoorwaarden op het land mogelijk is en, zoo ja, op welke wijze.

Nu wij zooveel aandacht besteed hebben aan het vraagstuk dat in de hooger genoemde brochure naar voren komt, lijkt het niet ongepast iets te zeggen over haar vorm. Het Nederlandsch waarin zij gesteld is, vertoont kleinere, maar ook grootere feilen, welke in een geschrift, uit den kring der onderwijzers voortgekomen, vermeden hadden moeten worden. Ook de Surinaamsche nieuwsbladen — waarvan de eene deze, de andere gene spelling toepast — schrijven niet altijd een onberispelijk zuiver Nederlandsch. Slordigheid op het punt van uitdrukking en woordenkeus is in ons kleine Surinaamsche taalgebied misschien nog verderfelijker dan in het grootere moederlandsche.

Dat Suriname nog andere belangen heeft dan landbouwbelangen, blijkt wel hieruit dat tegenwoordig het waardevolste uitvoerproduct het bauxiet is. De bauxietonderneming, welke tot dusver slechts vindplaatsen op domeingrond exploiteerde, wil het bedrijf uitbreiden, ook op particuliere gronden bauxiet gaan winnen en een nieuwe fabrieksinstallatie vestigen in het Para-district. Een in verband hiermede voorgestelde nieuwe regeling der overeenkomst tusschen gouvernement en onderneming vond geen onverdeeld gunstig onthaal bij de Staten; het voorstel werd ten slotte met de kleinst mogelijke meerderheid der stemmen aangenomen.

Ook de lezing van een onlangs over dit onderwerp in de Nwe R'damsche Cour. verschenen correspondentie doet de vraag rijzen of er geen grootere of meerdere voordeelen bedongen hadden kunnen worden dan die waarmede het gouvernement meende zich te-

vreden te moeten stellen. De exploitatie van den bauxietrijkdom in Suriname door een uitheemsch particulier bedrijf geeft werkgelegenheid aan ettelijke honderden inheemsche arbeiders en zekere inkomsten voor de landskas. Er is betoogd dat betere arbeidsvoorwaarden verlangd hadden moeten worden en grootere voordeelen voor de openbare kas. Bij onderhandelingen tusschen overheid en grootbedrijf is eerstgenoemde maar al te vaak niet de sterkste, vooral niet wanneer zij zich laat leiden door de vrees van, door zich niet tegemoet komend genoeg te toonen, de tegenpartij af te zullen schrikken.

15 April 1938.

CURAÇAO

Abraham Mendez Chumaceiro Az.

Men ontdekt telkens weer leemten in een voortreffelijk werk als de *Encyclopaedie van Nederlandsch West-Indië.* Dat is geen verwijt, maar een pleidooi voor een aanvullende en verbeterde, liefst nieuwe, uitgave.

Zoo mist men er den naam Chumaceiro in. Niet alleen als eigen artikel; maar zelfs daar, waar Bordewijk het kiesrechtvraagstuk behandelt, in zijn artikel „Bestuursregeling", wordt Chumaceiro niet genoemd.

Ginds is men hem echter niet vergeten. Er is een veelzijdige commissie gevormd om den „Curaçaoschen pionier voor het kiesrecht" te huldigen op den dag, waarop de Staten van Curaçao voor het eerst geopend zouden worden, 5 April l.l.

Wie was A. M. Chumaceiro Az.? Geboortig uit Amsterdam, kwam hij in 1855, 14 jaar oud (zijn geboortedatum is 16 Mei 1841) op Curaçao. In 1870 vestigde hij zich als praktizijn bij het Hof van justitie, maakte naam als pleitbezorger, journalist en publicist, waarbij hij telkens blijk gaf van groote liefde voor zijn tweede vaderland.

Voor mij ligt een kleine brochure uit het jaar 1891 *Eene te haastige tenuitvoerlegging van een strafvonnis*, een napleidooi voor een client, dien Chumaceiro onrecht aangedaan acht, en daarnaast een pleitrede, een jaar later gehouden in een civiele zaak, die destijds veel gerucht maakte op Curaçao, „*Wie heeft beheerd en hoe is beheerd?*"

Ook ben ik in het bezit — en ik bewaar dit als een kostbaar iets- van eenige nummers van De Onpartijdige, het eerst door A. J. Pijpers en Chumaceiro te zamen en later door laatst-

genoemde alleen verzorgde weekblad, dat van 1870 tot 1874 op Curaçao verscheen.

Het meest is de gedachtenis van Chumaceiro blijven leven als strijder voor het actieve kiesrecht in de kolonie. Een vijfentwintigtal jaren geleden nog was er op Curaçao een weekblad — ik meen, dat het De Wekker heette — dat altijd weer aan zijn kop denzelfden, aan Chumaceiro ontleenden, zin bevatte over het onrecht van 1865, dat moest hersteld worden. Helaas staat mij geen exemplaar meer ter beschikking.

In 1879 tijdens een verblijf van Chumaceiro in Nederland, verscheen van zijn hand een geschrift *Is Curaçao te koop?* waarin als terloops een pleidooi voorkomt voor „meer zelfregering", een Kolonialen raad, door „vrije verkiezingen" samengesteld.

Het meest bekend, ook door zijn pakkende titel is Chumaceiro's *Zal het kiesrecht Curaçao tot het kannibalisme voeren?* Hamelberg, Curaçao's bekende archivaris, had in Vragen van den Dag het kiesrecht voor de kolonie bestreden. Daarin had hij blijk gegeven bij een te hoogen census een overwegenden invloed van de Joden te vreezen en bij lagen census eenzelfde vrees te koesteren voor de zwarte en gekleurde bevolking. Chumaceiro's betoog hiertegen is voor het grootste deel een verdediging van beide bevolkingsgroepen. Toch komt hij ook met een eigen stelsel, althans wijst hij de richting aan, waarin z.i. de oplossing moet gezocht worden, en het is wellicht niet onaardig, daarvan ruim 40 jaar later, nu dat kiesrecht er eindelijk is, de kern nog eens te vermelden. De beste maatstaf voor de toekenning van kiesrecht acht Chumaceiro de huurwaarde (op Curaçao *f* 25.—), terwijl hij overigens een bekwaamhedenkiesrecht aanbeveelt voor ambtenaren van den rang van kommies af, geestelijken, doktoren, plaatsvervangende leden van het Hof van justitie, praktizijns, schoolmeesters, schutterij-officieren enz. Men krijgt den indruk, dat Chumaceiro hier denkt aan een samenstelling van het „vertegenwoordigend" lichaam der kolonie, den Kolonialen raad, of „staten" wellicht, door kiezers alleen op het hoofdeiland. Hoewel de schrijver in gloedvolle bewoordingen zijn geschrift aan den minister van Koloniën Bergsma opdroeg, was nog deze noch waren zijn opvolgers er warm voor te krijgen. Immers zelfs van de tegenwoordige regeling kan men moeilijk zeggen, dat deze met warmte aanbevolen is. In ieder geval is men erin geslaagd een regeling te maken, die de beide door Hamelberg gevreesde klippen heeft weten te omzeilen, ook zonder de „correctie", gelegen in de benoeming van een deel der leden.

Middelen

In 1937 hebben de middelen *f* 400.000.— meer opgebracht dan in 1936 en ruim *f* 650.000.— boven de raming. Het is merkwaardig, hoe onder de belastingen sommige opbrengsten nagenoeg onveranderd zijn gebleven. Met name is dit het geval met de inkomstenbelasting, die bij een opbrengst van *f* 1.763.424.— slechts *f* 60.000.— verschilde. Bij de inkomsten van onderscheiden aard zijn grooter verschillen; de loodsgelden kwamen nog *f* 50.000.— boven 1936 uit, ondanks de verlaging; de posterijen gaven bijna *f* 80.000.— meer.

En ook 1938 zette goed in. In Januari werd dezelfde maand in 1937 met *f* 150.000.— overtroffen en de raming nog met *f* 35.000. La Union van 10 Maart l.l. schrijft opgetogen: „Nooit hebben wij een zoo goeden tijd gekend, als Curaçao nu beleeft", en de Amigoe schrijft: „Curaçao beleeft bloei".

Sociale en economische zaken

Er is thans ingesteld een Dienst voor sociale en economische zaken. Directeur is de gouvernements-accountant de heer L. F. Jansen. De Amigoe vindt hierin aanleiding eenige geschiedkundige beschouwingen te geven over de ontwikkeling van het ingrijpen der overheid op sociaal-economisch gebied in dit gebiedsdeel. Aan het slot wordt bij vernieuwing aangedrongen op openbaarmaking van het rapport van Ir. Verwey. Wij meenen te weten, dat openbaarmaking van dit stuk niet in de bedoeling ligt. Intusschen hopen wij in een der eerstvolgende afleveringen een bijdrage van den heer Verwey te plaatsen over „De sociale ontwikkelingsgang van Curaçao."

Errata! Curaçaosche spoorwegen!

Onlangs lazen wij in een particuliere verzameling, door een dokter aangelegd van uitdrukkingen, die de quasi-deftige volksmond in onvervalscht Amsterdamsch gebruikt, dat een moeder den wensch uitgesproken had, dat haar zoon maar „in de spoorwegen van zijn vader" mocht gaan. Zoo ver schijnt men nu op Curaçao weer te zijn. Eerder wezen wij erop, de autoriteiten herzagen zich, maar het kwaad schijnt onuitroeibaar. Men oordeele over dit politie-persbericht: Een stuurman — men verzuimt niet ons mee te deelen, dat hij 23 jaar is — heeft uit zijn hut aan boord in de haven *f* 20.— vermist. Hij verdenkt hiervan een gewezen bediende, die sedert dien niet aan boord is terug gekomen. „De Politie spoort thans naar dezen bediende".

BIBLIOGRAPHIE

A. BOEKEN GESCHRIFTEN,, ENZ.

Aux Iles Caraïbes (Antilles françaises) couronné par l'académie française, door Charles Jacquemin. 13 Quai Georges V. Le Hâvre, 17 frs.

Le Conseil Général et la Commission Coloniale. Organisation et prérogative, door Sylvestre et Lotaut, Impr. du Gouvernement. Martinique. 20 frs., 1937.

La vie paysanne a la Martinique (essai de géographie humaine), door Rév. J. B. Delawarde. Imprimerie officielle Fort-de-France, 30 frs., 1938.

Fières et Belles Antilles, door Marius Ary Leblond. Chez Crès. 1937.

Contribution de la Guadeloupe à la pensée française, door Adolphe Lara, Chez Crès. 1937.

Images des Antilles, door Lionello Fiumi. Presses modernes, 69 galerie Beaujolais. Paris.

Bijblad op het Gouvernementsblad van Suriname. Uitgegeven van Bestuurswege. Overzicht van beschikkingen, circulaires, enz. No. 128, 158.

Gedenkboek Burgerlijk Wetboek 1838—1938. Uitgegeven onder redactie van mr. Paul Scholten en mr. E. M. Meyers ter gelegenheid van het honderd-jarig bestaan der N.V. Uitgevers-maatschappij W. E. J. Tjeenk Willink te Zwolle op 1 Mei 1938. Het Burgerlijk wetboek in Suriname en Curaçao, door mr. B. de Gaay Fortman.

Het is Oranje, het blijft Oranje, door dr. W. J. Goslinga [Rede op 9 Febr. 1938 te Willemstad, Curacao] f 0.25.

Uit de geschiedenis van onze Onderwijsorganisaties. door redactie en medewerkers van de Schakel tussen school en Huis. (Bijvoegsel van „Suriname").

B. TIJDSCHRIFTEN, COURANTEN ENZ.

Pro Leproos. Februari 1938, no. 2. Lepra-ordonnantie 1929. Suriname; Jaarverslag Dienst Volksgezondheid Suriname 1935—1936 Leprozerie Groot Chatillon Suriname.

Missionary Monthly. Maart 1938. no. 489. How Lepers in Dutch Guiana celebrated the Queen's Birthday in 1937, door C. en M. van Baalen; Over de Stadszending in Suriname, door freule Van Lynden;

Blauwoogige blanke Indianen in Suriname, door H. E. Rombouts; Het werk der Moravische broeders en zusters in Paramaribo.

Nouvelle Revue Française. 14de editie 1936. Les Iles du Matin, door Guy Mazeline. Chez Gallimard, Paris. 15 frs. [speelt in le Havre, Dominica en St. Lucie].

Idem. Fièvre Blanche, door O. P. Gilbert.

Idem. Jasson, Portrait des Tropiques, door F. de Chazournes.

Idem. Grandeur et Misère de l'Olonnois. Flibustier (naissance des Antilles françaises), door H. le Marcquand.

Idem. Contes nègres de Cuba (traduits de l' espagnol par F. de Miomandre), door Lydia Cabrera.

The West India Committee Circular. Maart 20 1938, no. 1029. Threat to West Indian Grapefruit; Trinidad in Parliament; Jamaica's Banana Exports [in 1937 nl. 26.945,611 tegen 18.762,794 in 1936]; Agricultural News (Control of the Banana borer- Forestry in Jamaica- Ginger and Turmeric as a Mixed Crop- Barbados Sugar Crop 1937. The Jubilee of the Sugar cane Seedling).

Idem. 24 Maart 1938, no. 1030. Trinidad in 1937; Barbados 1938–39 Budget; A Cundall Memorial; Across Atlantic by Steam. Curaçao's Claim to be Pioneer; Trinidad Oil Development; Agricultural News (Banana Export from Trinidad — Dairy Cattle in British Guiana — Manuring Sugar with Potash).

De Nederlander. 1, 2 en 3 April 1938. Suriname het Zorgenkind, door C. L. Tomson.

Utrechtsch Nieuwsblad. 26, 29 en 30 Maart, 5 en 9 April 1938. „Olie Invasie" op Aruba. Hoogst bedenkelijke schaduwzijde, door J. Mackaay.

S. Dominicus Penning. Afl. 126. April 1936. De geheimzinnige moord. Historische gebeurtenis uit de Curaçaosche Missie in de eerste jaren van de 18de eeuw, door M. L.

Recueil des Travaux Botaniques Néerlandais Vl. XXXV. (Maart) 1938. Notes on Agave in the Netherlands West Indies and North Venezuela en Notes on the Cactaceae of Curaçao, Aruba, Bonaire and North Venezuela, door P. Wagenaar Hummelinck.

Nieuwe Rott. Courant. 7, 8 en 9 April 1938. De bauxietexploitatie en de gemeenschap en de bauxietrijkdom van Suriname.

Algemeen Landbouwweekblad voor N.I. 12 Febr. 1938, no. 33. Citruscultuur in Suriname.

Commercial Intell. Journal. 58ste Jrg. no. 1780. Trade of British Guiana in 1937, door G. A. Newman.

Agricultural Journal of Barbados. 6de Jrg. no. 3. The Yield of Sugar cane in Barbados in 1937; Report of the Botanist for the year 1937, door A. E. Mc Intosh. O. D.

JOH. F. SNELLEMAN †

Den 18den Mei overleed onze redacteur de heer Snelleman, een drie weken, nadat mevrouw Snelleman ons had geschreven, dat hij zijn medewerking als lid der redactie niet meer kon verleenen.

Juist 17 jaren was hij een onzer.

Na zijn medewerking aan *De West-Indische Gids* in de eerste tien jaargangen, waarvan het desbetreffend register verslag geeft, bepaalde hij zich tot boekbeschouwingen en boekbesprekingen. Die vond hij zelf het prettigst, en hij was daarin pittig en raak. Daarnaast stond zijn werk als redactielid. Hij las alle stukken en gaf in een korte opmerking zijn welwillend oordeel. De nieuwe spelling hinderde hem geweldig. Bijna was hij erom weggeloopen. En toen ons besluit genomen was, om ook stukken in die spelling op te nemen, kon hij soms nog niet nalaten aan te dringen op „verbetering van taalfouten" of „overzetting in het Nederlandsch". Dit teekent Snelleman.

Hij droeg zijn 85 jaren met eere.

Onze West heeft hij, die er nimmer was, op bijzondere wijze aan zich verplicht, vooral ook door de *Encyclopaedie van Nederlandsch West-Indië*, die hij met Benjamins samenstelde, waarin menig ongeteekend artikel van zijn hand is. Ook het voorwoord, dat natuurlijk geschreven werd „nadat de encyclopaedie... gereed gekomen was" is van Snelleman, zooals Benjamins vijf jaar geleden verraden heeft. Men leze dit woord en men hoort en ziet Snelleman, zooals hij was: hard werker, taai volhouder, veeleischend voor zichzelf en anderen, overtuigd van eigen en anderer tekortkomingen, ook bij ernstig werk, geestig.

Redactie en uitgevers van *De West-Indische Gids* brengen den heer Snelleman hun dank voor zijn medewerking.

21 Mei 1938.

DE SOCIALE ONTWIKKELINGSGANG VAN CURAÇAO

DOOR

IR. R. A. VERWEY

Hoezeer het sociale, het zijn en worden van den mensch-in-gemeenschap, kan afhangen van het economische, het hebben en verkrijgen van dien mensch-in-gemeenschap, blijkt in Curaçao.

In het begin van deze eeuw schreef het sociaal-democratische lid van de Tweede Kamer, H. van Kol:

„Er heerscht op al die eilanden een vreeselijke armoede".

Hij deelde mede, dat op het eiland Curaçao geen 500 inwoners (ongeveer 1,6% van de bevolking) boven de *f* 1000.— inkomen bezaten, op Aruba een 20-tal (ongeveer 0,2% van de bevolking). Na de vestiging van olieraffinaderijen op die twee eilanden, waren voor 1934/1935 op Curaçao ruim 8% en op Aruba ongeveer 14% van de bevolking aangeslagen wegens belastbare inkomens boven *f* 1000.—.

De loop van de bevolking onderging den invloed van die wijziging in den economischen toestand. Op het eiland Curaçao nam de bevolking van 1900 tot 1910 toe van 30636 tot 32585, en van 1925 tot 1935 van 37055 tot 55463. Op Aruba was er van 1900 tot 1910 een daling van het bevolkingstal van 9702 tot 9357; van 1925 tot 1935 nam het toe van 9435 tot 20414.

Analyseert men de ontwikkeling in het laatst vermelde tiental jaren, dan vindt men, dat voor het eiland Curaçao het overschot van geboorte boven sterfte in de jaren 1926—1935 achtereenvolgens bedroeg: 186, 467, 826, 846, 956, 727, 967, 1016, 1279 en 941. Voor Aruba waren die cijfers: — 28 (grootere sterfte dan geboorte), 205, 339, 366, 398, 363, 626, 614, 651 en 671. Behalve de geboorteoverschotten veroorzaakten de overschotten van immigratie boven de emigratie toeneming van de bevolking; zij waren zelfs van nog meer invloed; maar de invloed verliep zeer onregelmatig. Voor het eiland Curaçao volgde bv. op een immigratieoverschot in 1930 van 4865 een emigratieoverschot in het crisisjaar 1931 van 5701.

Naast de groote immigratieoverschotten van Curaçao en Aruba vertoonde ook Sint Maarten N.G. een klein immigratieoverschot in de laatste jaren. In Bonaire, Sint Eustatius en Saba blijft, evenals voor de komst van de olie, emigratie overheerschend.

De geboorteoverschotten zijn niet alleen in aantal, maar ook in percentage van de bevolking uitgedrukt, toenemend. Dit wordt veroorzaakt door het hoog blijven van de geboortecijfers en het lager worden van de sterftecijfers. Die sterftecijfers zijn in de laatste jaren ongeveer 10 à 12 per 1000, voor een tropisch land uiterst laag. Zij wijzen er op, dat Curaçao in een periode verkeert van verlenging van den levensduur (immers is de gemiddelde levensduur veel minder dan $\frac{1000}{12}$ à $\frac{1000}{10}$ jaren). Die verlenging kan nog, evenals in het moederland, vele jaren duren. En indien de economische welvaart blijft en de sociale en hygiënische maatregelen voortgezet en uitgebreid worden, zullen dan ook nog vele jaren in dit gezegende klimaat de sterftecijfers zeer laag blijven. Een aanmerkelijke daling van de hooge geboortecijfers valt niet te verwachten. Gerekend moet dus worden met een langdurig overschot van geboorte boven sterfte op een peil, dat niet lager ligt dan dat van de laatste 10 jaren, d.i. op een peil van 2%. Daar de bevolking thans ruim 90.000 bedraagt, moet gerekend worden met een jaarlijksche toeneming van aanvankelijk rond 2000, daarna geleidelijk meer, door overschot van geboorte boven sterfte. Tenzij voor het gebiedsdeel tot emigratie-overschotten wordt teruggekeerd, is dus het vinden van nieuwe en de versterking van aanwezige bestaansmiddelen noodzakelijk.

Reeds wegens den loop van de bevolking is het voor de Overheid van overwegend belang om de toelating van vreemdelingen en hun werken als zelfstandigen of als werknemers te beheerschen.

Nu de bevolkingsdichtheid van de Britsche Antillen eveneens zeer hoog is, van enkele zelfs hooger dan die van Curaçao, terwijl b.v. in Cuba en Venezuela een weren van Curaçaosche kleurlingen is voorgekomen, zal voor de toekomst op emigratie van Curaçao naar Suriname kunnen worden gelet, gelijk thans bij behoefte aan niet-inheemsche arbeiders in het bijzonder op aanvoer uit Suriname gelet kan worden. In dit verband wordt het tot hernieuwde, rijkere ontwikkeling brengen van de vruchtbaarheid van het groote Suriname, o.a. door verbetering van den waterstaatkundigen toestand, van den gezondheidstoestand van menschen en planten, van de verkeersmiddelen, van de financiën en van de sociale toestanden, mede een Curaçaosch belang.

Het vinden van nieuwe en de versterking van aanwezige bestaansmiddelen is niet alleen noodzakelijk, maar ook mogelijk.

Dat 's Lands financiën in gunstigen toestand verkeeren, is bij het zoeken van die bestaansmiddelen, een gunstige bijomstandigheid.

Aanwezige bestaansmiddelen zijn de olieraffinaderijen (in 1935 was de waarde van de uitgevoerde petroleum en petroleumproducten ƒ 165 131 856.—, terwijl de totale waarde van den uitvoer ƒ167 256 839.— bedroeg), de scheepvaart (de netto-inhoud van aangekomen stoomschepen bedroeg in 1935 in het eiland Curaçao 29 662 634 ton van 1 M^3. en in Aruba 24 070 186 ton) en de luchtvaart, het toeristenbezoek, de handel, de phosphaatexploitatie, de zoutwinning, het visscherijbedrijf, landbouw en veeteelt nijverheid en huisvlijt.

De uitbreiding, in den jongsten tijd aan de olieraffinaderijen gegeven, wijst er op, dat de ter zake het meest deskundigen niet instemmen met de pessimistische klanken, welke over het voortbestaan worden gehoord. Intusschen beteekent uitbreiding van de productie, bij de verder voortschrijdende rationalisatie, nog niet uitbreiding van het aantal werkzame personen. En in elk geval is het voor de werkgelegenheid riskant, wanneer deze bijna uitsluitend van één bedrijf met slechts drie ondernemingen afhangt.

De scheepvaart zal, bij uitbreiding van de productie van de olieraffinaderijen, mede toenemen. Afgezien hiervan zijn de ligging dicht bij het Panama-kanaal en het bezit van uitnemende natuurlijke havens, naast de omstandigheid, dat Willemstad een oud winkelcentrum is voor Venezolanen en anderen, aanwijzingen, dat hier expansiemogelijkheiden aanwezig zijn.

Dat de K.L.M. Curaçao tot luchtvaartcentrum heeft gemaakt, is bewijs niet slechts voor expansiemogelijkheid, maar voor expansiewaarschijnlijkheid.

Voor 1935 vermeldt het verslag van de Kamer van Koophandel, dat toeristenbooten 36 maal het eiland Curaçao aandeden en dat zij 15412 toeristen aan boord hadden. Meer bekendheid geven aan de klimaatstoestanden en aan de schoonheid van het gebiedsdeel en verhoogen van zijn aantrekkelijkheden kunnen het vreemdelingenbezoek doen toenemen. Het klimaat kan op vele herstelbehoevenden gunstig werken. Zij zullen niet slechts korten tijd, zooals de tegenwoordige toeristen, maar langeren tijd in het land blijven. Verder kan langer verblijf van vermaak en tijdverdrijf zoekende toeristen bevorderd worden; overblijven gedurende b.v.

2 of 4 weken van een „round trip" makende toeristen kan tot een gewoonte gemaakt worden, indien bekendheid wordt gegeven aan de uitstekende gelegenheid tot zwemmen, de golflinks en tennisbanen, indien de gelegenheid tot visschen voor Britten en Amerikanen wordt georganiseerd en bekend gemaakt, vooral indien de wegen en de hotelaccommodatie verder verbeterd worden; niet zoozeer een hotel als een country of een marine club met logeeraccommodatie en gelegenheid tot aangenaam tijdverdrijf is wenschelijk. De kleurfilm van Dr. van Lienden zal ongetwijfeld nuttig werk doen.

Dat de zoutwinning voor uitbreiding vatbaar is, dient erkend te worden, als men bedenkt, dat, gelijk de heer D. van Nijmegen Schonegevel mij vertelde, de Dow Company in Midland Carolina U.S.A. zich met voordeel toelegt, niet zoozeer op het verkrijgen van Na Cl uit zeewater als wel van andere zouten ter verbetering van het octaangehalte van gasoline, en dat de toestanden o. a. op Bonaire, waar de zoutconcentratie van het zeewater grooter, de regenval geringer en de verdamping grooter is, gunstiger zijn.

Raadpleging van het rapport omtrent het in 1905 door Prof. Boeke ingestelde onderzoek moet tot de overtuiging voeren, dat het visscherijbedrijf voor een aanzienlijke verdere uitbreiding vatbaar is.

Uitbreiding van den landbouw is mogelijk (de keurige moestuinen van Chineezen bewijzen dit), al zal zij, bij den geringen regenval op de Benedenwindsche Eilanden, daar geen groote afmetingen kunnen aannemen.

De invoercijfers voor melk (in 1935 *f* 267 879.—) en vleesch en vee toonen aan, dat aan veeteelt uitbreiding kan worden gegeven, Ook aan pluimveeteelt kan meer worden gedaan. Aloë, die thans reeds gemiddeld meer dan twee ton per jaar opbrengt, kan meer geteeld worden.

Meer dan voor landbouw en veeteelt zijn Curaçao en Aruba voor nijverheidsondernemingen geschikt gebleken. De invoercijfers toonen, dat er in het gebiedsdeel zelf meer geproduceerd kan worden ten behoeve van de eigen behoefte. De grondstoffen voor verschillende nijverheidsproducten, o.a. voor cement, zijn er. Bovendien moet niet vergeten worden, dat Curaçao van ouds een handelscentrum is voor de landen om de Karaibische Zee, d.w.z. dat er een markt is, die aanmerkelijk meer dan de nog geen 100.000 menschen van Curaçao omvat. De in het gebiedsdeel gefabriceerde petroleum-producten vinden trouwens afzet in tal van landen. Evenzoo zou het kunnen gaan met andere veredelde mineralen, b.v. aluminium.

De omstandigheid, dat in 1920 voor bijna een millioen gulden aan in het gebiedsdeel gevlochten strohoeden werd uitgevoerd, bewijst, dat aan huisvlijt veel meer kan geschieden dan tegenwoordig het geval is. De schoonheid van het door Sabaansche en Curaçaosche vrouwen gemaakte kantwerk toont, dat de bekwaamheid om in huisvlijt iets goeds tot stand te brengen aanwezig is. Het is te wenschen, dat de fiscale slagboomen tegen invoer van dat kantwerk in andere deelen van het Rijk kunnen worden opgeheven, nu het vroegere afzetgebied, de V.S. van Amerika, door hooge invoerrechten verloren is gegaan.

Huisvlijt voor meisjes tusschen den leeftijd, waarop zij de school verlaten, en dien, waarop zij in het huwelijk kunnen treden zal behalve het economische ook het direct-sociale voordeel bieden, dat zij op dien leeftijd van des duivels oorkussen afgeraken. Pastoor Hendriks, die bijna 40 jaren in het gebiedsdeel werkte en het volk liefheeft, zeide mij, dat de Arubaansche schoolkinderen als engelen zijn, maar zijn zij van school, dan hebben zij meestal geen bezigheden; zij zijn vroeg rijp en hun aantrekkelijkheid verdwijnt. Al wat gedaan kan worden om hun behoorlijk bezigheid te verschaffen en belangstelling voor andere dan sexueele aangelegenheden zal, reeds wegens de daaruit voortvloeiende bestrijding van geslachtsziekten, goed zijn.

Bij de bestrijding van ziekten, de verbetering van hygiënische toestanden, heeft men het klimaat mee. Dat het klimaat de voordeelen, maar weinig nadeelen van een tropisch klimaat heeft, weerspiegelt zich in het niet of nagenoeg niet voorkomen van tropische ziekten. In 1883 schreef de Curaçaosche geneesheer Capriles: „Curaçao is de gezondste plaats voor onvermogenden in de geheele aarde. Daarom kan en moet men dit eiland nogmaals doen worden wat het geweest is, en wel een der gezegendste toevluchtsoorden voor het herstel der gezondheid en het wederom de ware Portugeesche oorsprong van zijn naam waardig maken, dat is een ware isla das Curazaos of eiland der genezing".

De openbare Gezondheidsdienst doet onder leiding van Dr. Henriquez veel om dat ideaal te bereiken.

Anchylostomiasis (mijnwormziekte) is op St. Maarten met succes bestreden. Schoenen en latrines werden verschaft, levertraan ook; toezicht werd gehouden.

De haarden van lepra zijn volgens Dr. Henriquez uitgeroeid. De voorbeeldige inrichting te Zaquito kan er op bogen eenige patiënten als genezen te hebben ontslagen. In verhouding tot de bevolking komt lepra nog minder voor dan in Noorwegen.

De invoering van de waterleiding en van drinkwaterputten met door windmolens gedreven pompen, zoodanig gebouwd, dat de bevolking niet met besmette blikken uit de putten zelve water kan halen, doch het water uit een kraan kan laten loopen, doet het aantal maagdarmstoornissen sterk afnemen.

Waar de zuigelingensterfte vrijwel evenwijdig aan de sterfte wegens enteritis verloopt, zal de verbetering van de drinkwatervoorziening tevens op de zuigelingensterfte een gunstigen invloed hebben.

De groote zuigelingensterfte is grootendeels te wijten aan slechte verzorging van de kinderen. Aanstelling van verpleegsters, die de moeders opzoeken en onder medische leiding controleeren en opvoeden, zal die sterfte doen afnemen. Ook het streven om naast geneesheeren goed geschoolde vroedvrouwen te stellen zal een gunstige uitwerking hebben.

Verwacht mag worden, dat maatregelen om te bevorderen dat een grooter percentage van de kinderen in echt geboren wordt, mede een gunstigen invloed op de kindersterfte zullen hebben.

Afneming van de zuigelingensterfte zal een verdere afneming van de algemeene sterftecijfers ten gevolge hebben. Toeneming van de reeds hooge geboorteoverschotten wordt daardoor waarschijnlijk. Te dringender wordt hierdoor de noodzakelijkheid om uit te zien naar middelen om bronnen van welvaart op de eilanden ruimer te doen vloeien en om, voorzoover dat niet in voldoende mate gelukt, op toekomstige emigratiemogelijkheden het oog gericht te houden.

Maatregelen om een betere voedingswijze ingang te doen vinden zal de volksgezondheid verhoogen. Dit kan o.a. langs den weg van de schoolvoeding gebeuren. Gelijk ik den betrokken hoofdambtenaren betoogde, kan de Overheidsbemoeienis met de schoolvoeding van twee gezichtspunten uit bezien worden: van dat van armenzorg en van dat van verhooging van volkskracht. In Nederland en in Curaçao wordt schoolvoeding wel bij wijze van armenzorg toegepast. Men kan ook anders handelen en aan alle schoolkinderen een juiste, vitaminerijke aanvulling van het gebruikelijke dieet geven. Dit heeft natuurlijk rechtstreeks op de kinderen een goeden invloed; maar bovendien werkt deze toepassing van de moderne voedingsleer in de gezinnen door en verhoogt zij daardoor ook indirect de volkskracht. Dr. Henriquez acht van groot nut het gebruiken van meer lemoentjes, welke hier zeer rijk aan vitaminen zijn. Het kweeken op de eilanden van voldoende lemoentjes om aan alle schoolkinderen dagelijks limonade te ver-

strekken is zeer wel mogelijk. In leesboeken voor de hoogere klassen van de lagere school kunnen stukjes over doelmatige voeding worden opgenomen.

Van maatregelen tot verbetering van de voeding mag een gunstige invloed niet alleen op avitaminose maar ook op tuberculose verwacht worden.

Behalve indirect: door verbetering van volksvoeding en volkshuisvesting, kan direct meer tot bestrijding van de tuberculose worden gedaan. Voor het eiland Curaçao is reeds een Roode Kruis-zuster speciaal voor de tuberculose-bestrijding aangesteld, met de bedoeling de patiënten in een vroeg stadium te krijgen. Ook voor Aruba zou een tuberculose-enqutêrice wenschelijk zijn. In verband met het geringe zielental van Bonaire en de Bovenwindsche eilanden zou daar van een speciale kracht dienen te worden afgezien. Wel verdient zoowel voor Bonaire als voor Aruba een afzonderlijk sanatorium voor tuberculose, te verbinden aan hospitalen op die eilanden, overweging. Opzending naar het eiland Curaçao zal dan niet meer noodig zijn. Dit zal tengevolge hebben, dat men veel eerder er toe zal overgaan zich in een sanatorium op te laten nemen. Men kan zijn gezin blijven zien en toch wordt het infectiegevaar voor het gezin verminderd.

Een aanwijzing er voor, dat in Bonaire de bevolking meer weerstand tegen tuberculose begint te krijgen, ligt in de verleden jaar gedane waarnemingen op schoolkinderen. De kinderen bleken merkbaar robuster te zijn dan vijf jaren geleden het geval was.

Waarschijnlijk is dit grootendeels te danken aan de loonen, die Bonairianen in de industrie op Curaçao en Aruba verdienen.

Dat werken op Curaçao en Aruba heeft het gevaar, dat de Bonairiaansche mannen een verhoogde kans op infectie met venerische ziekten loopen. Hiertegen zou keuring van repatrieerende Bonairianen kunnen worden toegepast voor het verlaten van Curaçao of Aruba en verplichte behandeling in gevallen van verkeeren in besmettelijken toestand.

Gelukkig gaat het, zooals Dr. Henriquez in zijn verslag over 1936 schreef, met de bestrijding van geslachtsziekten den goeden kant uit. Ongetwijfeld moet verder gegaan worden in de richting, dat ieder die aangetast is door een venerische ziekte, zich spoedig bij een medicus vervoegt. En al het mogelijke moet worden gedaan ter voorkoming van deze kwalen. Vooral moet naar verhooging van het zedelijk peil worden gestreefd.

De Zeemanshuizen doen goed werk.

Het gebruik, vooral op het eiland Curaçao, dat een woning maar

één slaapkamer heeft voor het geheele gezin, moet geleidelijk vervangen worden door een gebruik om bij gezinnen, waar er, behalve de ouders, zoons en dochters zijn, drie slaapgelegenheden te hebben.

Van belang kan ook zijn, dat — gelijk reeds aangeduid — er meer gedaan wordt om te voorkomen dat jeugdige personen op den leeftijd van het verlaten van de school tot het intreden in het bedrijfsleven of totdat de meisjes in het huwelijk treden stroomloos rondloopen.

Hiertoe kan bijdragen, dat bevorderd wordt, dat zooveel mogelijk kinderen met normaal verstand en lichaam volle zeven jaren lager onderwijs volgen. Frater Radulphus, de waarnemende Inspecteur van het Onderwijs, vertelde mij, dat bij het onderzoek naar de bekwaamheid van aspirant-kiezers gebleken was, dat zij, die slechts zes of minder jaren onderwijs gevolgd hebben, zoo moeilijk kunnen lezen, dat zij geen neiging hebben, kranten en boeken in te zien en zoodoende het weinige, dat zij geleerd hebben, weer vergeten; bij hen, die het zesde jaar gedoubleerd hebben of een zevende jaar gevolgd hebben, is dat anders; dezen ontwikkelen zich zelven verder.

De met uitbreiding van het aantal leerjaren samengaande uitbreiding van de leerstof zal het best kunnen worden gericht op een betere voorbereiding voor het practische leven. Handvaardigheid zal den jongens, elementair naaien en koken den meisjes bijgebracht dienen te worden; slöjd-onderwijs zal op den schoolrooster kunnen komen.

In de tweede plaats verdient uitbreiding van ambachtschoolonderwijs voor jongens, van huishoudonderwijs voor meisjes aanbeveling, en daarnaast bevordering van het leerlingwezen.

In de derde plaats verdienen werkkampen aanbeveling, niet alleen voor jongens, waarvoor met dit werk gelukkig een begin wordt gemaakt, maar ook voor meisjes.

In de vierde plaats is er — gelijk vermeld — de bevordering van huisvlijt niet alleen voor hoedenvlechtende en kantmakende meisjes, maar ook voor jongens.

Ten vijfde is het goed, indien het Roomsch Katholiek Centraal Bureau voor jeugdorganisatie, de St. Thomaskring, het Leger des Heils en de Padvindersbeweging hun heilzaam werk tot verdere ontwikkeling brengen.

Ten zesde zal het evenzeer goed zijn, indien gezonde sport en lichamelijke opvoeding beoefend worden. De Curaçaosche Bond voor Lichamelijke Opvoeding doet goed werk. Het is te hopen,

dat zijn pogingen slagen om voor het volk in al zijn geledingen op het eiland Curaçao de zwemsport meer ingang te doen vinden. Iets nieuws heeft Luitenant Boutmy gebracht door belangstelling voor schermen te wekken.

En ten zevende zal het van nut zijn, indien de grootste werkgever, de C.P.I.M., jonge mannen op iets jongeren leeftijd dan thans meestal het geval is wil aannemen, en indien de werkzaamheden waarbij jongens van 13—19 kunnen werken, uitbreiding kunnen vinden (b.v. de aloë-cultuur, die op Bonaire en Aruba veel voorkomt, maar waarvan op het eiland Curaçao maar twee aanplantingen op eenigszins ruime schaal bestaan).

Daarnaast kan, indien voldoende middelen beschikbaar zijn, gedacht worden aan een H.B.S. met vijfjarigen cursus of een lyceum. De neiging van Nederlanders, die kinderen hebben voor wie voorbereidend hooger onderwijs gewenscht wordt, om in Curaçao of op het naburige vasteland te gaan werken, zal toenemen. Daarnaast kan het voordeelen bieden voor de verhooging van het intellectueele peil van de bevolking.

Opleiding van begaafde Curaçaosche jongens en meisjes in het moederland (wat den band tusschen de gebiedsdeelen kan versterken) zal bevorderd kunnen worden door op Curaçao een gelegenheid te scheppen tot voorlichting bij beroepskeuze, welke van uit Nederland voortdurend op de hoogte wordt gehouden van onderwijsinrichtingen (studieduur, studiekosten en vooruitzichten voor hen, die de onderwijsinrichtingen verlaten) in Nederland, welke voor Curaçaosche jongelieden van belang zijn.

Met voorlichting bij beroepskeuze kan arbeidsbemiddeling door een overheidsorganisatie ter hand genomen worden. Reeds nu zou zij voor het dienstbodenvraagstuk en voor het betrekken van arbeidskrachten van Bonaire en de Bovenwindsche Eilanden naar Curaçao en Aruba van belang zijn. Zou emigratie weer noodig zijn, dan kan zij daarbij nuttig werk doen. De Nederlandsche Rijksdienst der Arbeidsbemiddeling en de Adviseur voor de arbeidsbemiddeling naar en uit Nederlandsch-Indië, Suriname en Curaçao, de oud-Gouverneur van Sumatra's Oostkust H. E. K. Ezerman, zullen gaarne alle verlangde medewerking verleenen.

Aan bevordering van werkloosheidsverzekering is bij den tegenwoordigen stand van de arbeidsmarkt geen behoefte. (De vraag kan evenwel worden gesteld of het niet raadzaam zou zijn een Bouwfonds te vormen, waaruit, indien de huidige overvloed van werkgelegenheid plaats zou maken voor werkloosheid, ten behoeve van de uitvoering van werken zou kunnen worden geput).

Wel zullen tot uitvoering dienen te worden gebracht de verordening van 18 Juni 1936 (P. B. 1937 no. 54), houdende vaststelling van de verplichting des werkgevers tot en van de aanspraken van den in bepaalde bedrijven door eenig beroepsongeval of -ziekte getroffen arbeiders op schadelosstelling, en die van denzelfden datum (P. B. 1937 no. 55), houdende vaststelling van de verplichting van den werkgever tot en van de aanspraken van den arbeider op tegemoetkoming bij ziekte.

Artikel 10 van de Ongevallenverordening behelst:

1. De werkgever, die niet ten genoege van den Gouverneur aantoont dat hij financieel in staat is de nakoming der verplichtingen uit deze verordening voortvloeiende te waarborgen, is verplicht zijn risico te verzekeren bij een verzekeringsbedrijf, dat naar het oordeel van den Gouverneur voldoende solied is.

2. Indien den Gouverneur blijkt, dat deze verzekering niet te sluiten is bij een zoodanig verzekeringsbedrijf, is de werkgever verplicht zijn risico onder te brengen bij het Gouvernement van Curaçao. De Gouverneur stelt bij besluit de voor deze Gouvernements-verzekering noodige bepalingen vast.

3. De werkgever, hiervoren bedoeld, is gehouden den ambtenaar/ Gezaghebber in artikel 12 bedoeld op verzoek het bewijs te vertoonen dat hij een verzekering heeft loopen ten behoeve zijner arbeiders ter zake van de schadeloosstelling, waarop zij/ hun nagelaten betrekkingen krachtens deze verordening tegenover hem aanspraak zouden kunnen doen gelden. Indien hij daartoe niet in staat is, kan op bevel van den Gouverneur het bedrijf van den werkgever worden gesloten/ stopgezet.

Afgezien van het moreele risico, dat het eerste lid voor het Gouvernement meebrengt (indien de Gouverneur een ondernemer financieel in staat acht tot nakoming van de verplichtingen uit de verordening voortvloeiende), er is een niet te verwaarloozen financieel risico, dat uit het tweede lid voortvloeit. De contante waarden van de verplichtingen bij een ongeval kunnen duizenden guldens per man bedragen; en bij een ongeval kunnen heel wat mannen betrokken worden. *Volkomen* zekerheid voor het hem toekomende zal een door een ongeval getroffene niet steeds hebben, daar er slechts een civielrechtelijke aansprakelijkheid wordt geschapen.

Die bezwaren kunnen ondervangen worden, indien de verzekeringsplichtige bedrijven een Onderlinge Ongevallen-verzekerings-Maatschappij stichten. Aan ieder uitkeeringsplichtig bedrijf kan door de Directie een gevarengetal worden toegewezen. Op grond van de te verkrijgen ervaring kunnen de gevarengetallen herzien worden. Daardoor wordt het dus voordeelig weinig invaliditeit

wegens ongevallen onder het personeel te hebben. Nastreven van de veiligheid door de ondernemers zal dus bevorderd worden.

Daar in het geheele gebiedsdeel slechts rond 10000 arbeiders onder de regeling zullen vallen, is het draagvlak voor de verzekering niet voldoende te achten. Herverzekering van de risico's, althans van de toprisico's, met uitzondering van die van geneeskundige behandeling en verpleging door ondernemingen met eigen medische diensten, is dus raadzaam.

Zoo doende zal het Gouvernement geen financieel risico loopen, de Curaçaosche arbeider zeker zijn dat hij het hem toekomende ontvangt en de veiligheid bevorderd worden.

Uit den aard der zaak zullen ondernemingen, die hun arbeiders meer willen bieden dan de Ongevallenregeling voorschrijft (de C.P.I.M. betaalt ook loon door aan hen, die korten tijd wegens een ongeval niet arbeiden), daarmede kunnen voortgaan.

Ook de Ziekteregeling is van civielrechtelijk karakter. De kosten van de organisatie van een ziekteverzekering, waarbij den zieken arbeider een uitkeering wordt gegarandeerd, werden voorloopig onoverkomelijk geacht. Wel komt er een verplichting tot vrije geneeskundige behandeling en verpleging, vervoer in verband met de ziekte, en verstrekken van genees- en verbandmiddelen, dan wel een vergoeding voor een en ander, en tot uitkeering van ziekengeld. Het risico van de verplichting kan worden verzekerd bij het Gouvernement van Curaçao.De regeling, welke vóór invoering nog eenigszins kan worden herzien, zal een betere ziektebehandeling tengevolge hebben dan thans reeds wordt bereikt: dus verhooging van de volkskracht. Ingevolge de verordening van 11 Maart 1918 (P. B. no. 13) zijn de Gouvernements-geneeskundigen nu al verplicht binnen het hun aangewezen arbeidsveld aan on- en minvermogenden de noodige geneeskundige hulp te verleenen. De kosten voor het Gouvernement van deze voor on- en minvermogenden kostelooze of vrijwel kostelooze geneeskundige behandeling werden over 1934 in het Curaçaosch Verslag 1935 geschat op ruim *f* 125000.—, waaronder niet begrepen de bezoldigingen van de Gouvernements-geneeskundigen.

Op het gebied van de sociale verzekering kan voorts de Nederlandsche vrijwillige ouderdomsverzekering in de Nederlandsche Antillen na de noodige propaganda tot toepassing worden gebracht. Overigens moet op dit terrein — waar er nog veel werk te verrichten valt aleer ongevallen- en ziekteregeling feilloos kunnen functioneeren — de voorzichtigheid er toe leiden om niet te veel verschillende taken gelijktijdig ter hand te nemen en om dus

de beschikbare krachten voorshands te concentreeren op het tot goede werking brengen van Ongevallen- en Ziekteregelingen.

Op het wijdere gebied van de sociale wetgeving valt nog wel een en ander te doen.

De verordening van 1 December 1934 (P. B. 1935 no. 64), houdende voorschriften betreffende het bouwen en de volkshuisvesting, zou in dien zin kunnen worden gewijzigd, dat een beslissing tot het verleenen van voorwaardelijke bouwvergunning of tot geheele of gedeeltelijke weigering gegrond kan zijn op de omstandigheid, dat het aantal slaapkamers onvoldoende is.

Er bestaan verschillende wettelijke regelingen, welke veiligheid ten doel hebben. Het is wenschelijk, dat deze in onderling verband bezien, op de hoogte van den tijd gebracht en aangevuld worden. Daarbij kan rekening worden gehouden met de Nederlandsche Stuwadoorswet, Schepenwet en Veiligheidswet, met de bij die wetten behoorende uitvoeringsmaatregelen en met de op het veiligheidstoezicht betrekking hebbende ontwerp-conventies en aanbevelingen van de Internationale Arbeidsorganisatie. Meer toezicht kan bij het lossen en laden, o.a. op de slings of lussen, worden gehouden. Bepalingen b.v. dat bewegende werktuig- en drijfwerkdeelen behoorlijk beschut moeten zijn; dat het uitgesloten moet zijn dat op een schip vlak boven meegevoerde gasoline een sigaret wordt gerookt; dat goed drinkwater of andere alcoholvrije dranken beschikbaar moeten zijn; en bepalingen ten aanzien van het gebruik van loodwit, het toezicht op liften, enz. zijn niet overbodig.

Omtrent den arbeidsduur en winkelsluiting kende de Curaçaosche wetgeving geen andere regeling dan die van de Winkelsluitingsverordening 1932 (P. B. no. 88), laatstelijk gewijzigd en aangevuld bij de verordening van 17 November 1934 (P. B. 1935 no. 28). Het Bestuur heeft een voorstel tot herziening van die verordening bij den Kolonialen Raad ingediend. Een chaos van wenschen kwam naar aanleiding daarvan naar voren. Nadat hieruit een regeling zal zijn ontstaan, zóó dat eenerzijds een groot gedeelte van het personeel niet meer te lang zal behoeven te werken, anderzijds de Curaçaosche winkelstand niet door dwingende beperkingen in de vrijheid tot arbeiden in zijn bestaan mag worden bedreigd, kan overwogen worden om verdere maatregelen op het gebied van arbeidsduur, kinder- en vrouwenarbeid en de rechtspositie van werklieden en bedienden wettelijk te regelen.

Verkieselijker dan de weg van een wettelijke verplichting schijnt voor sommige regelingen, b.v. die van vacanties en voor-

waarden van opzegging van de dienstbetrekking, het bereiken van het begeerde door minnelijk overleg tusschen partijen in het bedrijfsleven.

In Curaçao is in het Burgerlijk Wetboek nog een bepaling gehandhaafd, welke in Nederland in 1907 verdween:

„De meester wordt op zijn woord, desgevorderd met eede versterkt, geloofd:

Ten aanzien van de hoegrootheid van het bedongen loon;

Ten aanzien van de betaling van het loon over het verschenen jaar;

Ten opzichte van hetgeen op rekening gegeven is van het loon over het loopende jaar; en

Ten opzigte der tijdsbepaling, voor welke de huur is aangegaan".

Ofschoon, voor zoover mij bekend, deze wetgeving in Curaçao geen oorzaak van onrechtvaardigheid is geweest, zal herziening van het B. W. in den geest van de Nederlandsche Wet op het arbeidscontract van 1907, zóó dat patroon en loondienaar voor het recht gelijk van waarde worden gemaakt, een bevredigende uitwerking hebben.

Op een verordening op het arbeidscontract zal, indien de arbeidersbeweging zich verder gaat ontplooien, een verordening op de collectieve arbeidsovereenkomst in den geest van de Nederlandsche wet van 1927 kunnen volgen.

Een Arbeidsgeschillenverordening met aanwijzing van bepaalde arbeidsbemiddelaars is in Curaçao niet noodig. Ingeval een groote staking dreigt of onverwacht uitbreekt, is de Gouverneur de aangewezen bemiddelaar; zijn aanwijzing in een verordening is een overbodigheid. Bij kleinere geschillen, vooral wanneer zij buiten het eiland Curaçao voorkomen, zal mogelijk een ander de taak van bemiddelaar op zich dienen te nemen; dat zal van omstandigheden afhangen; die omstandigheden zijn moeilijk te voorzien; moeilijk zijn dus de gevolgen van die omstandigheden in een verordening vast te leggen. Rechtvaardigheid, zorg voor de materieele en meer dan materieele welvaart, sociale vooruitgang en een sterke politiemacht zijn de noodzakelijke afweermiddelen tegen het stakingsgevaar.

Behalve door wettelijke regelingen kan de Overheid door eigen voorbeeld invloed op den rechtstoestand van arbeiders uitoefenen. In dit verband is een Gouvernements- ambachtslieden-reglement van belang.

Tegen toeslagen voor gehuwden en wegens kinderen is een bezwaar, dat zij de administratie van loonbetaling verzwaren, vooral in dit land, waar zooveel onzekerheid bestaat ontrent het

al of niet in huwelijksverband leven van personen. Toeslagen voor gehuwden zullen het sociaal nuttige gevolg hebben, dat meer personen hun buitenechtelijk samenleven zullen doen wettigen en inzegenen, wat proefondervindelijk op de kindersterfte een gunstigen invloed zal hebben. Om te voorkomen, dat werkgevers, wanneer toeslagen voor gehuwden en wegens kinderen worden gegeven, bij voorkeur ongehuwden zullen nemen, verdient vorming van een gehuwden- en kindertoeslagfonds overweging, waaruit de toeslagen worden bekostigd en waarin door de werkgevers wordt bijgedragen naar mate van het door hen betaalde loonbedrag. Dit zou bij verordening kunnen worden geregeld.

Van overwegend belang, gelijk in het begin van dit artikel werd betoogd, zijn de in artikel 6 van de Staatsregeling geëischte regelen nopens de toelating en vestiging in Curaçao, zoomede omtrent de uitzetting. De bestaande bepalingen zijn goeddeels verouderd. Noodig zijn nieuwe regelen, waarbij — zooals de Koloniale Raad in Augustus 1936 te kennen gaf — de strekking zal moeten zijn om een bloeiend vreemdelingenverkeer voor Curaçao zoo min mogelijk te belemmeren en om den inheemschen arbeider, tegenover den vreemdeling, indien noodig te beschermen. Bij de uitvoering van die regelen is er, naast een politioneele, een sociaal-economische zijde.

Het is verheugend, dat de Gouverneur thans voor de uitvoering van de geschetste maatregelen een sociaal-economisch bureau heeft geschapen.

Ik zal mij verblijden, wanneer ik zal merken, dat onder de bekwame leiding van den Gouverneur, mede door die maatregelen, het in de Antillen wonende deel van het Nederlandsche volk, waarvan ik in al zijn geledingen heb leeren houden, toe zal nemen in kracht, gezondheid en paraatheid, in materieele en meer dan materieele welvaart.

WIJZIGING VAN DE REGELING NOPENS HET CIRCULATIEBANKWEZEN VAN CURAÇAO [1]

DOOR

J. VAN ETTINGER

Sedert de in 1927 onder voorzitterschap van den president van de Nederlandsche Bank, Mr. G. Vissering, ingestelde commissie van voorlichting nopens de regeling van het circulatiebankwezen in Curaçao in 1929 haar verslag heeft uitgebracht, is de verordening nopens samenstelling en bevoegdheid van de Curaçaosche Bank op een enkel punt na ongewijzigd gebleven.

Aan het eind van 1937 zijn ten slotte bij landsverordening van 27 November a.p. (P.B. no. 132) in het meermalen gewijzigd en aangevuld reglement van de Curaçaosche Bank van 20 Mei 1907 (P.B. no. 9) verschillende veranderingen aangebracht, welke voor het overgroot gedeelte overeenstemmen met in de commissie Vissering ter sprake gebrachte voorstellen. Bovendien is de terminologie van het reglement op het beleid der Regeering in de kolonie Curaçao (Ned. Staatsblad 1865, no. 56) vervangen door die van de Curaçaosche Staatsregeling (Ned. Staatsblad 1936, no. 910). Zoo zijn de woorden „van de kolonie Curaçao" vervangen door „van het gebiedsdeel Curaçao", de woorden „Wetboek van Koophandel van Curaçao" door „Curaçaosch Wetboek van Koophandel", de woorden „de kolonie" en „koloniaal Bestuur" door „Gouvernement van Curaçao", de woorden „Koloniale Huishoudelijke Begrooting van Curaçao" door „Curaçaosche begrooting" en de woorden „koloniale verordening" door „landsverordening".

Afgescheiden van deze tekstwijzigingen zijn in het reglement van de Curaçaosche Bank de volgende veranderingen aangebracht

[1]) (Zie *Encyclopaedie van Nederlandsch West-Indië* onder *Crediet-instellingen* blz. 242 e.v.; voorts van denzelfden schrijver in dit tijdschrift jg. VIII blz. 485 „De stichting van de Curaçaosche Bank", jg. X blz. 433 „Munt en Bankwezen in Curaçao (1880–1905)", jg. XII „Bankwezen in Curaçao (1906–1928)").

1°. Het maximum van het reservefonds, hetwelk in het reglement van 1907 op *f* 50.000 bepaald was en bij de verordening van 14 September 1926 (P.B. no. 46) gebracht was op *f* 150.000, is nu verhoogd tot *f* 300.000.

2°. Aan de biljetten van de Curaçaosche Bank is voor het gebiedsdeel Curaçao de hoedanigheid van wettig betaalmiddel verleend. Een uitzondering is gemaakt voor de betalingen door de Curaçaosche Bank zelf te doen.

Volgens de wet tot nadere regeling van het Curaçaosch muntwezen (Nederlandsch Staatsblad 1899, no. 126) zijn in het gebied Curaçao wettig betaalmiddel tot elk bedrag:

a. de Nederlandsche tien- en vijfguldenstukken;

b. de Nederlandsche rijksdaalders, guldens en halve guldens en

c. de bij Koninklijk besluit in het gewest Curaçao tegen bepaalde koersen gangbaar verklaarde vreemde gouden munten.

De Nederlandsche goudstukken en de z.g. getarifeerde Engelsche, Fransche, Noord-Amerikaansche en Venezolaansche gouden munten komen in den Curaçaoschen omloop tegenwoordig hoogst zelden voor. Voor het overgroot gedeelte zijn zij opgenomen onder den metaalvoorraad van de Curaçaosche Bank. Voor het doen van aanbod van gereede betaling behielp men zich in de practijk tot dusver met Nederlandsche grove zilveren munt. Door de gestadige zilverafvloeiïng was deze munt niet zelden schaarsch, waardoor moeilijkheden ontstonden.

Om aan deze moeilijkheden tegemoet te komen is bovenvermelde aanvulling van het Bankreglement opgenomen.

De andere Nederlandsche circulatiebanken zijn hiertoe reeds lang voorgegaan: de Nederlandsche Bank in 1904 (wet van 18 Juli 1904, Nederlandsch Staatsblad 189), de Javasche Bank in 1914 (ordonnantie van 5 Augustus 1914, Indisch Staatsblad no. 537, later vervangen door de wet van 31 Maart 1922, Ned. Staatsblad no. 160) en de Surinaamsche Bank in 1928 (wet van 2 Juli 1928, Ned. Staatsblad no. 232).

3°. Het bestuur van de Bank bestaat volgens het reglement uit een voorzitter, als hoedanig de Administrateur van financiën in Curaçao optreedt en vier leden. Met het oog op voorzieningen voor het geval van ziekte en buitenlandsch verblijf is thans voorgeschreven, dat ook nog een of meer plaatsvervangende directeuren en een plaatsvervangend voorzitter door den Gouverneur moeten worden benoemd.

Ongeveer tegelijkertijd met de wijziging en aanvulling van het bankreglement is voorgesteld de verordening van 30 Augustus

1935 (P.B. no. 72) tot schorsing van de verplichting van de Curaçaosche Bank betreffende de verwisseling harer bankbiljetten tegen specie, in te trekken. Dit voorstel is echter in de vergadering van den Kolonialen Raad van 16 November 1937 verworpen. Men vreesde dat wederopenstelling van de verwisseling in bepaalde omstandigheden een gevaar zou opleveren voor den metaalvoorraad der bank.

TORTOLA

DOOR

W. R. MENKMAN.

De vestiging van blanken op de kleine Antillen kan beschouwd worden als vroeg in de 17e eeuw een aanvang genomen te hebben, dus ruim een eeuw na de ontdekking van Amerika.

Hebben de Spanjaarden groote voortvarendheid aan den dag gelegd, wat betreft de exploitatie en de koloniseering van het vasteland der nieuwe wereld en van de groote eilanden der Caraibische Zee, voor de kleine interesseerden zij zich niet, dan alleen om er de inboorlingen vandaan te halen, als werkkrachten voor de meer belovende vestingen.

Nominaal tot het Spaansche overzeesche rijk behoorend, maar niet geoccupeerd, ontvolkt of niet bevolkt geweest zijnde, dan wel alleen af en toe door zeevarenden Indianen bezocht, konden die kleine eilanden vaak op vreedzame wijze in bezit genomen worden, door wie lust hadden er zich neer te zetten. Niet dat wie er zich vestigden van een rustig bestaan verzekerd waren echter: men stond steeds bloot aan aanvallen van de zijde der Spanjaarden uit de naburige kolonisatiecentra, of van de Indianen, hetzij medebewoners of kwalijk gezinde bezoekers van elders, terwijl ook de onderlinge verstandhouding der blanke nieuwkomers nog al eens te wenschen overliet.

Er is van de eerste geschiedenis der kolonisatie van de kleine Antillen , hoewel wij weten dat in de eerste tien jaren der zeventiende eeuw de Engelschen getracht hebben zich op St. Lucia en Grenada te vestigen, niet zoo veel bekend als men wel wenschen zou, vooral van de niet-systematische kolonisatie. Is zij, hoe ongeregeld en sporadisch dan ook, reeds in de 16e eeuw aangevangen? Ook vóór 1600 hebben aan Spanje vijandige naties de Caraibische Zee bevaren, met oorlogs-, maar ook met handelsdoeleinden.

Een van Navarrete's documenten spreekt, heel vaag, over Engelschen, die als het ware in het kielzog van Columbus, de Costa

Firme bereikt zouden hebben [1]). Irene A. Wright vond een Spaansche mededeeling aangaande een Engelsch schip in de Caraibische Zee in 1527 (een der schepen van de expeditie van John Rut?) [2]). John Hawkins, de zoon van een Engelsch koopman die op Brazilië handelde, maakte in de jaren 1562 tot en met 1568 drie reizen naar de westkust van Afrika en van daar naar West Indie; men verkocht de in Afrika buitgemaakte negers en ook Engelsche koopwaar en laadde Westindische producten. In 1565 bezocht Hawkins Curaçao; op de Venezolaansche kust ontmoette hij een Fransch koopvaarder van Le Havre.

De Franschen waren zeer vroegtijdige bezoekers van West Indië, ook als vrijbuiters. Benzoni vertelt van een Fransch schip, dat voor Havana verscheen in 1536; Miss Wright alweder heeft in de Spaansche archieven een bericht uit Santo Domingo gevonden, volgens hetwelk de Franschen in 1528 voor het eerst in de Indias verschenen zouden zijn [3]). In 1570 werd uit Panamá geklaagd over den last welke men van de Fransche avonturiers ondervond [3]).

De Nederlanders kwamen, evenals in Afrika, achter Franschen en Engelschen aan; Miss Wright publiceerde een bericht betreffende drie schepen van Vlissingen (Watergeuzen?), bemand met Nederlanders, Basken en Engelschen, in de Mosquito-golf, welk bericht van wat na Juni 1569 moet dateeren [4]). Abraham Cabiliau bezocht in 1598 Trinidad en Margarita en ontmoette op de thuisreis een van Afrika komend schip van Raleigh, wiens eerder optreden in het gebied der Caraibische Zee bekend is. Allicht was Cabiliau niet de eerste Nederlander die een handelsreis naar de Westindische eilanden maakte voor Nederlandsche rekening, maar van vroegere zoodanige reizen hebben wij geen berichten.

Wat later vinden wij dan weder een Engelschman, David Middleton, die in 1601 maar de West reisde en iets van onze tegenwoordige Benedenwindsche Eilanden te zien kreeg,

Al vroeg zien wij handel en kaapvaart samengaan, bij de Nederlandsche zeevaarders heel in het begin der 17e eeuw, zooals b.v. blijkt uit het verhaal der avonturen van Wemberich van Berchem [4]); ook in de door G. W. Kernkamp gepubliceerde correspondentie van Samuel Blommaert [1]) vinden wij, wat later, po-

---

[1]) W.-I. G. XVIII, p. 261.
[2]) Spanish Documents .... Hackluyt Soc. II, LXII.
[3]) Documents ——— Hackluyt Soc. LXXI.
[4]) W.-I. G. XVIII p. 216

gingen vermeld om „eenen vetten Spagnaert" te verschalken, op reizen welke niet in de eerste plaats als kaapvaartexpedities ondernomen waren.

Waar dan nog bijkwam het inzamelen, op slecht bewaakt Spaansch gebied, vooral op de kleine Westindische eilanden, van natuurproducten (zout en verfhout) voor de Europeesche markt.

Het ligt voor de hand, dat op de niet door Spanjaarden bezette kleine Antillen de vestiging van tot andere naties behoorende Europeanen aanvankelijk een bijkomstig gevolg was van de in het midden der 16e eeuw aangevangen vaart dier andere naties op de Caraibische Zee.

Schepelingen deserteerden en werden aan land gezet of leden schipbreuk; zij werden niet altijd door inboorlingen om hals gebracht en geraakten niet allen in Spaansche gevangenschap.

Toen Thomas Warner voor de eerste maal op St. Kitts aankwam (1623) vond hij daar een Franschman, onder de Indianen levende, die in zijn jeugd van een schip achtergebleven was [2]).

Zoooals reeds op het einde der 16e eeuw kleine vestigingen in de Guiana's ontstonden, waar men menschen achterliet, om te zorgen, dat de schepen bij een volgend bezoek producten ter inlading gereed zouden vinden, zoo bleven, wat later, op de kleine Antillen wel schepelingen achter, om zout te verzamelen voor de volgende thuisreis.

In de aanvang der 17e eeuw werd verder de Caraibische Zee arbeidsveld van onafhankelijke vrijbuiters (Franschen, Engelschen, Nederlanders), die het contact met het moederland verloren hadden en hier en daar op de kleine eilanden meer of minder permanente vestigingen stichtten.

Opzettelijke en georganiseerde kolonisatie, van Europa uit, had eveneens in den aanvang der 17e eeuw plaats, door Franschen, Engelschen en Nederlanders en later ook door Scandinaviërs en Duitschers. De kleine, niet door de Spanjaarden bezette Westindische eilanden waren evenzeer als, of nog beter dan de Guiana's, geschikt om op de Europeesche markt begeerde producten (vooral tabak) te verkrijgen, zonder van ruilhandel met de inboorlingen afhankelijk te zijn. Te dien einde werden van de schepen personen achtergelaten, zeelieden of— liever nog —

---

[1]) Bijdr. en Meded. Hist. Gen. XXIX.

[2]) Relation of the first settlement of St. Christophers and Nevis, by John Hilton. Egerton M. S. S. 2395 in the Br. Museum.

speciaal met dit doel uit het moederland medegebrachte kolonisten, die voorzien werden van provisiën, verdedigingsmiddelen en gereedschappen en wier taak het was de retourladingen te produceeren voor toekomstige reizen.

De arbeid werd verricht met behulp van Indiaansche werkkrachten; bij de Franschen en de Engelschen echter ontstond ook het stelsel van onvrije blanke dienaren. De onder persoonlijk dienstverband werkende Europeanen ondervonden niet altijd een behoorlijke behandeling; Exquemelin [1]) en Reyning [2]) wisten er van mee te praten, wat het nog in het midden der 17e eeuw beteekende, als blanke dienaren in de Fransche Westindische vestigingen te leven en de gouverneur der Engelsche Leeward islands ontving nog in 1686 instructie uit het moederland, om maatregelen te nemen tegen „inhuman severity to Christian servants [3]). De energieksten onder deze blanke slaven echter konden betrekkelijk gemakkelijk de vrijheid herkrijgen, door naar elders te deserteeren, of zich bij de zeeschuimers aan te sluiten.

Men leefde in een mild klimaat, de behoeften waren gering en gemakkelijk te bevredigen. De zee leverde visch en schildpadden en door wat tabak te verbouwen kon men zich het ruilmiddel verschaffen om benoodigdheden te koopen uit de ladingen der talrijke schepen van verschillende nationaliteiten; op de groote Spaansche eilanden waren uitgestrekte, nagenoeg niet bewoonde gebieden, waar op verwilderde runderen en varkens jacht gemaakt kon worden.

Zien wij, naast de Spaansche kolonisatie in de Caraibische Zee, een min of meer regelmatige, georganiseerde Engelsche, Fransche, Nederlandsche, Scandinavische, Duitsche ontstaan, een kolonisatie welke gaandeweg een kapitalistisch karakter verkreeg, gericht op suikerproductie, met negerslaven als werkkrachten, dan wel op koophandel, toch behield bovendien het Westindische zeegebied gedurende de geheele 17e eeuw een niet bodemvaste, van eiland tot eiland trekkende, of vagebondeerende Europeesche bevolking.

In kleinere of grootere groepen zette men zich ergens neer, maar werd door de Spanjaarden verjaagd, of had te veel overlast van de Indianen, dan wel men kreeg onderling oneenigheid, of de natuurlijke gesteldheid der vestigingsplaats viel tegen.

---

[1]) De Americaansche Zee-roovers.
[2]) Dr. David van der Sterre. Zeer aenmerkelijke reysen.
[3]) Cal. of St. P. Am. & W. I. 1685–1688 No. 1020.

Men trok dus elders heen, of sloot zich aan bij flibustiers of boekaniers, welke beide laatste groepen omgekeerd ook wel de stationnaire kolonisatie versterkten.

Het is vooral deze onrustige, vlottende blanke bevolking van het gebied der Caraibische Zee, die in de aanvangsgeschiedenis van verschillende kleine Antillen een rol gespeeld heeft.

De Nederlanders hebben een belangrijk aandeel gehad in de ontwikkeling van tropisch Amerika, niet alleen van het Zuidelijke continent, maar ook van de Antillen, de groote zoowel als de kleine, de Spaansche zoowel als de Fransche en de Engelsche; voornamelijk echter zijdelings, als koopvaarders, slavenhalers, financiers, veel minder als kolonisten, althans op de eilanden.

Toch hebben vroeger nog andere (kleine) Antillen onder directen Nederlandschen invloed gestaan, dan onze tegenwoordige Nederlandsche Boven- en Benedenwindsche eilanden.

De Encyclopaedie van Nederlandsch West-Indië vertelt ons iets van de Nederlandsche geschiedenis van Tabago, niet echter van die van Tortola. Eenige bijzonderheden aangaande laatstgenoemd eiland, als voormalig Nederlandsch gebied, vindt men in de Geschiedkundige Altas van Nederland, West-Indië (bladz. 61, 66, 67.) [1])

Tortola is het grootste der tegenwoordige British Virgins, een dertigtal, met een gezamenlijke bevolking van 5000/6000 zielen; de Britsche groep vormt een der vijf presidencies van het gouvernement der Leeward Islands en wordt bestuurd door een commissioner, die gevestigd is te Roadtown (± 500 inwoners) op Tortola.

De geheele archipel der Maagdeneilanden werd op Columbus' tweede reis ontdekt; de Spanjaarden telden er meer dan veertig, waarvan de admiraal het grootste Santa Ursula noemde en den overigen den verzamelnaam Once mil Virgenes gaf. Santa Ursula zal wel het tegenwoordige Tortola zijn; St. Thomas, St. Croix, St. John en nog wat kleinere eilandjes behooren, zooals bekend is, tegenwoordig aan de Vereenigde Staten.

Volgens verschillende handboeken zou Tortola omstreeks 1648 door Nederlandsche vrijbuiters bezet zijn geworden; eenige nadere documentatie heb ik dienaangaande echter tot nu toe niet gevonden. Wel vertelt Du Tertre [2]), die van „l'isle des Vier-

---

[1]) Zie ook de W.-I. Gids XVII, 105.

[2]) Histoire générale des Antilles habitées par les François I 1667.

ges" en van „la grande Vierge" spreekt, iets uit dien tijd dat wel op Tortola betrekking hebben zal, maar waarbij geen Hollanders ter sprake komen.

In September 1647, zegt de révérend Père, nadat op Saint Christophe wanordelijkheden plaats gehad hadden, besloten een zestigtal Franschen van daar, om erger te voorkomen, naar elders uit te wijken. Het eiland hunner toevlucht, dicht bij Porto Rico, moet Tortola geweest zijn; de Franschen vonden hier de lijken van Engelschen (mannen en vrouwen), dus blijkbaar was men even te voren door de Spanjaarden overvallen.
Ook de Franschen werden spoedig door Spanjaarden van Porto Rico verdreven; de overlevenden wisten in twee groepen te ontkomen. Een dezer groepen kwam op St. Thomas terecht, na even op Virgen Gorda vertoefd te hebben, waar men het graf aantrof van een vroegeren mede-kolonist op St. Kitts. Een typisch staaltje van het zwerversbestaan op de kleine Antillen, nog in het midden der 17e eeuw.

Volgens prof. Knappert [1]) stond Lodewijk XIV in 1651 St. Martin, St. Christophe, St. Barthélémy, St. Croix en Tortola aan de Ridders van Malta af. L'abbé De Vertot [2]) spreekt van den verkoop van „St. Christophe & des petites isles voisines, comme „S. Barthelemi; S. Martin, Sainte Croix & quelques autres" in 1652; deze verkoop werd bevestigd door „des lettres patentes „du Roi Louis XIV, expédiées à Paris au mois de Mars 1653"

Wat het optreden der Engelschen op Tortola van vóór 1672 betreft, waarover ook hier en daar in de litteratuur gesproken wordt, dienaangaande zou de Calendar of State Papers gegevens moeten bevatten. In den index der editie 1574–1660 (Colonial series) komt echter de naam Tortola niet voor.

In het volgende deel (1661-1668, America and West Indies) vinden wij ten eerste twee brieven van den kolonel Theod. Carey, geschreven 23 Aug. 1665 [3]). Men is in April onder Edw. Morgan van Jamaica uitgezeild en heeft Statia veroverd (waarbij Morgan overleed [4])); thans wordt een aanslag op Tortola (waar een fort is) en op Curaçao voorbereid. In November van hetzelfde jaar echter schrijft Carey van Jamaica, dat de verdere plannen tegen de Hollandsche eilanden (Tortola en Curaçao) opgegeven zijn. In een brief van William Lord Willoughby (gouverneur van Bar-

[1]) Geschiedenis van de Ned. Bovenw. eilanden in de 18e eeuw.
[2]) Histoire des Chevaliers de Malthe. Tome V. 1761.
[3]) Nos 1042 en 1043.
[4]) Zie de W.-I. Gids XVII, 94.

bados) van 1668 [1]) wordt gesproken van zeker eiland, Tortola genaamd, waar „under the Dutch" 80 Ieren, Engelschen en Welshmen wonen, „who only want means to come off".

Dat Sir Wm Stapleton, de gouverneur der Engelsche Leeward Islands, in 1672 Tortola, tezamen met Sint Eustatius en Saba, zonder veel moeite kon veroveren, is voldoende bekend [2]), als ook dat Sint Eustatius in 1674 nog in Engelsche, Sint Maarten in 1678 nog in Fransche handen was.

Op 6 April 1682 schreef Stapleton, van Nevis, dat hij, ingevolge zijn instructies, Sint Eustatius en Saba aan de Hollanders teruggegeven had, maar Tortola niet, omdat hij aangaande laatstgenoemd eiland geen orders had [3]). In 1683 stond Tortola onder een Engelschen deputy governor, Th. Bisse, of Biss [4]).

Spoedig daarna werden Hollandsche aanspraken op Tortola kenbaar gemaakt; blijkbaar door tusschenkomst van Jan Donker, den gewezen directeur van Curaçao, wendden belanghebbenden zich tot Stapleton, die echter eigener autoriteit geen beslissing nemen kon, zooals hij 2 Februari 1684 schreef [5]). Den Hollandschen reclamant noemt de Engelsche gouverneur Mijnheer Huntoms. Ook in Engeland werden in Februari en Maart 1684 [6]) stappen gedaan, door den Nederlandschen gezant, ten behoeve der Nederlandsche belanghebbenden; deze laatsten heetten nu in de stukken de weduwe van W. Hunthum en compagnons. Beweerd werd, dat men indertijd Tortola onder de bescherming van Sir Wm. Stapleton gesteld had.

Intusschen was op Tortola onder Engelsch bewind de veiligheid ook niet groot. In Maart 1684 kon de deputy governor niet beletten, dat een Engelsche „sloop" op de reede door een zeeroover vermeesterd werd, een andere „sloop" was in het laatst van het vorige jaar tusschen Tortola en St. John buitgemaakt [7]).

In zijn brief van 28 October 1684 wees Stapleton er op, naar aanleiding van een passage in zijn laatste instructie, dat Tortola een bewoond eiland was, hetwelk,hij als gouverneur der Leeward

---

[1]) No. 1788.
[2]) J. H. J. Hamelberg. De Nederl. op de W. I. eilanden. St. Eustatius, St. Martin, Saba.
[3]) Cal. of St. P. Am. & W. I. 1681–1685 No. 460.
[4]) ibid. No. 1405.
[5]) ibid. No. 1527.
[6]) ibid. Nos. 1545, 1593, 1615.
[7]) ibid. Nos 1642, 2081.

islands, in 's Konings naam bestuurde, evenals eenige andere der Virgins [1]).

Op 15 Februari 1685 klaagde deze gouverneur, in een brief van Antigua, dat de Spanjaarden er op uit waren, zich op Tortola van schepen en slaven meester te maken [2]); capt. Thomas Biss was nog steeds deputy governor op laatstgenoemd eiland [3]).

De Nederlandsche ambassadeur herinnerde op 1 Mei 1686 nog eens aan de Tortola-affaire. Stapleton was inmiddels gerepatrieerd en de gelegenheid was dus gunstig om haar tot een definitief einde te brengen; laatstgenoemde echter bevond zich vooralsnog, tot herstel van gezondheid, in een Fransche badplaats [4]).

Intusschen was op Tortola de toestand er niet beter op geworden. In April 1686, terwijl Biss afwezig was en zijn zoon hem verving, kwam er weder eens een Spaansch schip; vijftig man gingen aan land, plunderden en haalden de slaven weg, terwijl een ter reede liggende „sloop" geplunderd en de kapitein gevangen genomen werd. Men mishandelde Biss Jr. en zou het voornemen gehad hebben alle Engelsche en Hollandsche kolonisten te vermoorden, wat niet gebeurd schijnt te zijn. De plunderaars werden n. b. aangevoerd door een Engelschman, een gewezen scheepsdokter [5]).

De plaatsvervanger van Stapleton op de Leeward islands had blijkbaar van de aanwezigheid der vrijbuiters gehoord en stuurde een oorlogsvaartuig op hen af. Op St. Eustatius aangekomen, vernam de commandant van dit schip dat de zeeroover naar Tortola gestevend was, op welk eiland men arriveerde nadat de plundering plaats gehad had en de vogel gevlogen was. Onder het voorwendsel drinkwater te willen laden, liep het oorlogsschip op Porto Rico aan, waar men beleefd ontvangen werd, maar de autoriteiten beweerden van niets te weten; de Spaansche gouverneur was gaarne bereid de zeeroovers op te laten hangen, wanneer men ze hem in handen kon spelen. Ten slotte vertrouwden de Spanjaarden de Engelschen ook niet ten volle, althans men vroeg inzage der commissies en viel den luitenant lastig, die met een boot aan wal gegaan was [6]).

Biss Sr. schijnt aan boord van het Engelsche oorlogsschip geweest te zijn en satisfactie van den gouverneur van Porto Rico

---

[1]) Cal. of St. P. Am. & W. I. No. 1909.
[2]) Cal. of St. P. Am. & W. I. 1685–1688 No. 17.
[3]) ibid No. 520.
[4]) ibid. Nos. 649, 655.
[5]) ibid. Nos. 673, 678.
[6]) ibid. 1688. No. 678.

gevraagd te hebben [1]); hij vroeg ook schadevergoeding aan zijn regeering [2]). De commandant van het oorlogsschip verklaarde dat hij twee „gentlemen" op Porto Rico aan land had laten gaan, om met den gouverneur te confereeren [3]) en er worden drie verklaringen genoemd van particulieren aangaande het gebeurde op het Spaansche eiland [4]).

Twee dezer declaranten waren Hollanders, t. w. Daniël Mooy en Adriaan Sorgeloos; wellicht kolonisten van Tortola. De naam Mooy komt later nog in de Curaçaosche geschiedenis voor, in de lijst n. l. der aangeslagenen in de heffing van 150.000 stukken van acht, welke opgebracht moesten worden na de brandschatting van Cassart in 1713 (weduwe van Pieter Mooy Ps. 360) [5]).

De plunderaars van Tortola heeft men niet in handen gekregen, wel een Spaansch schip, op dezelfde expeditie genomen als zeeroover; in October 1686 werd op de Leeward islands een speciale procedure gevoerd tegen de bemanning van laatstbedoeld schip [6]), uitslag onbekend. Over en weer beschouwde en behandelde men elkander vaak als zeeroovers, doch niet altijd op dezelfde gronden.

Een rapport van Stapleton dd. 25 Juli 1686 [7]) gaf bescheid op de nota's van den Hollandschen ambassadeur in zake de aanspraken op Tortola. In 1672 was dit eiland, tegelijk met St. Eustatius en Saba, in Engelsche handen overgegaan en na den vrede van Breda(?) hadden alle drie de eilanden direct aan de Republiek gerestitueerd behooren te worden; men had echter Stapleton voorloopig in het bezit dier eilanden gelaten, uit vrees ze anders weder aan de Franschen te zullen verliezen. Eerst in 1679 was teruggave geëischt, doch alleen voor zoover St. Eustatius en Saba, niet voor wat Tortola betrof.

Stapleton had de twee eerstgenoemde eilanden teruggegeven, nadat over het bewaarloon overeenstemming verkregen was, maar Tortola voor de Engelsche kroon behouden (zie hooger). Stapleton meende dat Holland ook voor het bewaren van Tortola iets zou moeten vergoeden.

Als belooning voor zijn goede zorgen betreffende St. Eustatius

---

[1]) Cal. of St. P. Am. & W. I. 1685–1688 No. 678. IX.
[2]) ibid. No. 673.
[3]) ibid. No. 678. V.
[4]) ibid No. 678, XI, XII, XIII.
[5]) Hamelberg, Curaçao, Aruba, Bonaire, documenten 121.
[6]) Cal. of St. P. Am. & W. I. 1685–1688 No. 913.
[7]) ibid. No. 789.

en Saba had Stapleton honderd pond sterling en vijftig geweren ontvangen [1]).

Op 7 Augustus 1686 kwam onze ambassadeur op de kwestie der restitutie van Tortola terug; Sir William Stapleton was inmiddels overleden. De Koning bewilligde het verzoek en de gouverneur der Leeward islands kreeg zijn instructies [2]).

Twee jaar later echter was er nog iets geschied; wij lezen in een brief, gedateerd Nevis 20 Februari 1688, dat de bewoners van Anguilla en Tortola verlof verzoeken om naar Crab island te verhuizen. Tortola kan ieder oogenblik in Nederlandsche handen overgaan en de kolonisten aldaar willen dus niets nieuws ondernemen [3]). Op 6 Juli 1688 werd besloten het verzoek om te mogen verhuizen in te willigen [4]).

Er trad nu een langdurige rustperiode in, totdat de Keurvorst van Brandenburg zich met het geval ging bemoeien. De Brandenburgsche compagnie, ook wel de Comp. van Emden genaamd, had wel een vestiging op de westkust van Afrika, doch was in West Indië afhankelijk van de gastvrijheid van twee harer concurrenten, t. w. de Hollandsche compagnie (St. Eustatius) en de Deensche (St. Thomas). De Brandenburgsche onderneming was tot op zekere hoogte ook een Nederlandsche concurrente van het monopolie der W.-I. Comp. [5]). Een eigen Brandenburgsch station in de Caraibische Zee zou een groot voordeel zijn en het oog viel op Tortola, met haar zeer bruikbare reede; verbinding werd gezocht met de Nederlandsche „eigenaars".

In November 1696 wendde de Brandenburgsche gezant bij het Engelsche Hof zich tot den Koning, ten einde te verkrijgen dat Engeland zich zou terugtrekken van het eiland, dat thans en de Engelsche stukken Nieu- Ter- Tholen heette. Het zou het laatst eigendom geweest zijn van de erfgenamen van William Huntum, die het in 1663 verkregen zou hebben van Abraham en Peter Adriansen. Spoedig na den dood van Huntum zou Tortola, wegens den Nederlandsch–Franschen oorlog, onder de protectie van gouverneur Stapleton gesteld zijn; in 1684 en 1686 was door den Nederlandschen gezant bij den Engelschen Koning op restitutie aangedrongen, maar door de revolutie van 1688 en den oorlogstoestand, was de zaak in het vergeetboek geraakt. In-

[1]) Cal. of St. P. Am. & W. I. 1681–1685 No. 80.
[2]) Cal. of St. P. Am. & W. I. 1685–1688. Nos. 813, 830, 1020.
[3]) ibid. No. 1639 p. 506.
[4]) ibid. No. 1819.
[5]) Zie W. Westergaard. The Danish West Indies.

tusschen was het eiland in 1695 in eigendom overgegaan aan een Rotterdamsch koopman, met een Engelschen naam, Joseph Shepheard, die zekeren Peter Vanbell (Van Belle) gemachtigd had het voor hem in bezit te nemen. De waarde van Tortola was gering — er was bij de laatste transactie L 400.—. — voor betaald — en er woonden slechts vier of vijf families [1]).

In hun advies aan den Koning namen ook de Lords of Trade and Plantations het standpunt in, dat Tortola in 1672 voor Engeland veroverd was en deden zij uitkomen, dat „Nieu Tortolen" beter ongekoloniseerd bleef, omdat het bijzonder gunstig lag voor den ruilhandel op de Engelsche West Indiën, in strijd met de Navigation Acts. Men achtte het evenwel gewenscht, den gouverneur der Leeward islands, Christopher Codrington, om advies te vragen; reeds bij voorbaat wees men er hem op, dat het schadelijk voor de belangen der door hem bestuurde eilanden zijn zou, wanneer „New Tertholen" in vreemde handen zou komen [2]).

Codrington beloofde de zaak, welke voor hem nieuw was, te onderzoeken [3]) en rapporteerde 27 September 1697 [4]). Het had moeite gekost aangaande „New Thurtoloe" nog iets te weten te komen; van Stapleton's raadsleden was er geen meer over en de familie Biss woonde niet meer op Tortola. Ten minste twaalf jaar geleden hadden Spanjaarden van het naburige Spanish Town (Virgen Gorda) het eiland afgeloopen en de kolonisten waren daarna, met hun slaven, naar Nevis en St. Kitts verhuisd. Crab island (hoewel het allerlei voordeelen aanbood) had blijkbaar geen veilige wijkplaats opgeleverd, want Codrington schreef dat in 1687/88 nog ± 60 kolonisten door de Spanjaarden van daar verjaagd waren.

Op Tortola, rapporteerde Codrington, leefde nu nog maar één echtpaar (Eng. naam), dat zich geneerde met vischvangst, veeteelt en wat katoencultuur. Wel 800 à 1000 menschen echter zouden er volgens den gouverneur een bestaan kunnen vinden, want voor de teelt van katoen, indigo en suiker was de bodem geschikt. Ook groeiden er pokhout, ceder- en ander bouwhout en waren er kalk- en andere steensoorten te vinden. Drinkwater ontbrak, maar daarin kon door den bouw van regenbakken voorzien worden.

De Brandenburgers mochten volgens Codrington het eiland

[1]) Cal. of St. P. Am. & W. I. 1696–1697 Nos. 382, 395.
[2]) ibid. No. 451, p. 241, Nos. 490, 596, 603, 613, 722.
[3]) ibid. No. 1148.
[4]) ibid No. 1347.

zeker niet in hun bezit krijgen; zij zouden kolonisten van elders aanmoedigen er zich neer te zetten, wat hun zeker gelukken zou en, door slaven te leveren en crediet te verleenen, veel product verkrijgen. Goede slaven werden door de Brandenburgsche compagnie 30% goedkooper geleverd dan waarvoor men ze bij de Engelsche Guinea Compagnie (Royal African Comp.) koopen kon, welke laatste bovendien te weinig negers aanvoerde en voor de kolonisten op de kleine Engelsche eilanden te hooge prijzen rekende.

Om een voorbeeld te geven van de resultaten der Brandenburgsche handelstactiek, vertelde C. dat in Februari 1690 het eiland Spanish Town (Virgen Gorda) bewoond was door 14 mannen, enkele vrouwen en 3 negers; men verbouwde katoen en verkocht die op St. Thomas. Dank zij het crediet der Brandenburgers van St Thomas echter, telde het eiland op het einde van het vorige jaar (dus 1696) 50 weerbare mannen en 70 à 80 negers; voor de katoen maakte men zeer goede prijzen. De Brandenburgsche factor op St Thomas was een Mr Vanbell (Van Belle).

Codrington's advies was dus — conform de opvatting in het moederland — afwijzend en dat op utiliteitsgronden; de rechtskwestie was niet ter sprake gekomen.

Zooals te verwachten was, liet de Brandenburgsche gezant zich niet direct afschepen; hij voerde aan, dat de weduwe en de erfgenamen van William Hontham wettige eigenaars geweest waren en dat zelfs de naam van het eiland een Nederlandsche was, immers Tertholen was een stad in Zeeland [1]).

Wat dit laatste punt betreft, valt op te merken, dat tórtola een Spaansch woord is, dat tortelduif beteekent en dat deze naam Tórtola ook hier en daar in Spanje en in Spaansch Amerika als plaatsnaam voorkomt [2]). De Amerikaansche beschrijvers der Maagdeneilanden [3]) zeggen dat de oorsprong van den naam Tortola onbekend is. maar wel van de eerste Spaansche ontdekkers afkomstig zijn zal, omdat Tortola beteekent „turtle dove". Een Nederlandsche naam intusschen zou ook wel aannemelijk zijn; St. Eustatius heette aanvankelijk ook wel Nieuw Duinkerken [4]) en Tobago werd door de onzen Nieuw Walcheren gedoopt. Van de tegenwoordige British Virgins heet er één Jost Vandycke;

[1]) Cal. of St. P. Am. & W. I. 1697–1698 No. 613 I.

[2]) Enc. universal ilustrada Europeo-Americana.

[3]) Th. de Booy and John T. Farris. The Virgin islands, our new possessions and the British islands.

[4]) Hamelberg, documenten bovenw. eil. No. 40.

de oorsprong van dezen naam is mij niet bekend. Alleen voer er in het begin van 1638, volgens het verslag eener zitting in Warwick House, een scheepskapitein, die den naam Vandyke droeg, van Engeland naar de Bahama's uit [1]).

Jan (Geleyn?) van Stapels intusschen rapporteerde in 1631, dat men een der eilandjes van den Bahama-archipel Duiveneiland genoemd had, wegens de vele vogels van dien naam, welke men er aangetroffen had. [2]) Waarom zou dus ook Tortola niet naar de duiven genoemd kunnen zijn? In De Laet's Iaerlyck Verhael vinden wij ook herhaaldelijk melding gemaakt van het voorkomen van duiven en tortelduiven op de eilanden in andere deelen der Caraibische Zee.

Aangaande de memorie van den Keurvorstelijken gezant diende de Council of Trade and Plantations den Koning van advies. De Lords waren begonnen met op te merken, dat Tortola indertijd (1627) begrepen geweest was in het patent van den Hertog van Carlisle, toegevende evenwel dat een feitelijke Engelsche occupatie niet bewezen worden kon. De Council herhaalde 9 Juli 1698 nog eens, dat Z. M. evengoed op dit als op andere Caraibische eilanden recht had, maar erkende, dat tijdens de revolutionnaire periode in Engeland niet voorkomen had kunnen worden, dat enkele minder belangrijke eilanden door vreemdelingen bezet geworden waren en dat met name Tortola in Hollandsche handen geweest was, totdat Stapleton dit eiland in 1672 veroverde. Van in bewaring geven was volgens de Lords geen sprake geweest en het had heel lang geduurd, voordat de Republiek Tortola opgeeischt had [3]).

De Afrikaansche compagnie van Emden, zoo luidde het advies verder, die de protectie van den Keurvorst genoot, had met de Denen op St. Thomas getwist en was nu in onderhandeling getreden met een Rotterdamsch koopman, om den eigendom te verkrijgen over Tortola, weinig meer dan een rots, ten einde aldaar Europeesche waren te verkoopen en Westindische producten in te koopen, met andere woorden van een eigen station uit haar zaken voort te zetten, welke eigenlijk neerkwamen op ontduiking van Zr. Ms. customs.

De Council had er geen bezwaar tegen, wanneer de Koning het wenschelijk achtte, dat Tortola aan de Hollanders terugge-

---

[1]) Cal. of St. P. Col. series 1874–1660 p. 263.

[2]) De Laet. Iaerlyck Verhael p. 265, bewerking Naber III p. 54, Linschoten Ver. XXVII.

[3]) Cal. of St. P. Am. & W. I. 1697–1698. No. 653.

geven werd, of desnoods aan den Keurvorst werd afgestaan, maar de gouverneurs in West Indië zouden strikte bevelen moeten ontvangen, om tegen het sluikhandelplan, dat blijkbaar gevormd werd, stelling te nemen [1]).

En dan komt er, althans tot en met 1700, in den Calendar of State Papers niets meer aangaande Tortola voor; wij mogen aannemen, dat Brandenburg evenmin meer pogingen heeft aangewend als de Republiek, om het eiland in bezit te krijgen. Volgens Westergaard was de Emdensche Compagnie in 1717 practisch niet meer in functie.

Mr. H. C. Hazewinkel was zoo vriendelijk voor mij te onderzoeken, of de Tortolatransacties sporen nagelaten hebben in de Rotterdamsche archieven, doch vond niets aangaande den eigendomsoverdracht. Hontham echter behoeft niet te Rotterdam gevestigd geweest te zijn.

Aangaande Shepheard was wel iets te vinden, doch alleen dat hij in 1703 nog relaties had met de Emdensche Compagnie; hij overleed in 1708.

P. van Belle, eerder bekend als factor van het slavenasiento op Curaçao en als teleurgesteld candidaat voor de opvolging van Balthasar Coymans [2]), werd later factor voor de Brandenburgsche Compagnie op St. Thomas. Westergaard vertelt hoe hij in 1698 een poging aanwendde om van daar, onder Deensche vlag, slaven te exporteeren naar St. Kitts, waarvoor echter door den collector of the customs op Nevis en stokje gestoken werd; protest in Engeland mocht niet baten, omdat men daar te goed wist wie Van Belle was.

Erger nog was, dat P. v. B. betrokken zou geweest zijn bij den verkoop, op St. Thomas, van gestolen goederen, in 1699 aldaar aangevoerd als buit van den bekenden piraat Capt. Kidd. Als mededeelhebbers in deze onfrissche transactie noemt Westergaard, behalve eenige inwoners van Barbados, de Becks en zekeren Moyart op Curacao. De erfgenamen der wed. Mojaart, alsmede een Pieter Mojaard, komen bij Hamelberg [3]) voor, in de taxatie van 1713, na de brandschatting van Cassard.

Van Belle, die intusschen reeds een man op jaren geworden moet zijn, komt bij Westergaard nog omstreeks 1701 voor, toen hij, tezamen met den Deenschen gouverneur, op St. Thomas een lading slaven kocht van een Zeeuwsch schip.

[1]) Cal. of St. P. Am. & W. I. 1697–1698. Nos. 613, 613 I, 653.

[2]) W.-I. G. XVII p. 17 e, v.

[3]) Ned. op de W. I. eil., Curaçao, Aruba en Bonaire. Documenten.

De slavenhandel was destijds van enorme beteekenis en Nederland speelde daarin niet alleen direct, maar ook indirect, een belangrijke, feitelijk de belangrijkste rol.

In 1705 sloten de Engelsche Royal African en de Fransche Sénégal compagnie een tractaat van vrede en vriendschap [1]; men zou elkanders rechten eerbiedigen en neming van een schip der eene partij, door oorlogsschepen, kapers of roovers van de nationaliteit der andere partij, zou niet beschouwd worden als een inbreuk op de overeenkomst. Wegens den politieken toestand kon het verdrag niet direct door de beide compagnieën geratificeerd worden en het bleef voorloopig gedeponeerd bij Andr. Laporte te Leiden.

Het zal wel niet al te onvoorzichtig zijn in dezen Laporte den directeur van dien naam der Brandenburgsche Compagnie te zien, die volgens Westergaard in 1686 naar de West ging en in 1692 of 1693 nog op St. Thomas in functie was. En de Brandenburgsche Compagnie was, evenals de Deensche, voor een goed deel een Hollandsche onderneming.

Was het eigenlijk niet een kleine wereld, die XVIIe eeuwsche Westindische zakenwereld?

Amsterdam Juli 1937.

---

[1]) Davenant, Works. V. 195.

NEDERLAND IN BRAZILIË EN DE CARAÏBISCHE ZEE

DOOR

W. R. MENKMAN

Iaerlyck Verhael van de Verrichtingen der Geoctroyeerde West-Indische Compagnie in derthien boecken Vierde deel Boek XI–XIII (1634–1636) Uitgegeven door S. P. L'Honoré Naber en J. C. M. Warnsinck 's Gravenhage Martinus Nijhoff 1937 (Linschoten Vereeniging XL).

Na den dood van Samuel Pierre L'Honoré Naber († 14 Mei 1936), wiens groote verdiensten voor onze Westindische geschiedenis hier eerbiedig mogen herdacht worden, is de taak om de laatste drie boeken van De Laets' Iaerlyck Verhael voor de L. V. te bewerken aan den Heer Warnsinck toegevallen; deze laatste heeft dezelfde werkwijze gevolgd als N. voor de eerste drie deelen toegepast had.

Wij mogen den Heer W. niet het minst dankbaar zijn voor hetgeen hij aan De Laet's tekst toegevoegd heeft, in de eerste plaats de levensbeschrijvingen van Christoffel Artichewsky en Corn. Cornelisz. Jol. (Houtebeen), van de beide mannen, die een zoo belangrijk aandeel gehad hebben in de krijgsverrichtingen, de eerste in Brazilië, de laatste in de Caraibische Zee, waarvan het elfde, twaalfde en dertiende (laatste) boek van het Iaerlyck Verhael vooral gewagen.

Van Artichewsky heeft de bewerker zelfs een portret gevonden, dat nu in De Laet IV gereproduceerd is; van Houtebeen schijnt geen conterfeitsel te bestaan.

Onder de gedrukte bronnen aangaande Artichewsky's leven wordt o. a. genoemd diens biographie, door Alex. Kraushar (niet Kraushaar), in 1892 te St. Petersburg in het Poolsch verschenen.

De Heer Warnsinck vermeldt de exemplaren van dit werk, op het Alg. Rijksarchief en in de Kon. Bibl. aanwezig; de Universiteitsbibliotheek te Amsterdam bezit er echter ook een. Zooals zij ook een exemplaar rijk is van Dierick Ruyter's Toortse der Zeevaert (1623), hetwelk indertijd aan Naber, toen hij dit boek bewerkte (L. V. VI), blijkbaar niet bekend was.

Wat thans aangaande Artichewsky verteld wordt, is eigenlijk in de eerste plaats een rehabilitatie; en die had deze Poolsche militair in Nederlandschen krijgsdienst wel noodig. De Heer Warnsinck overtuigt er zijn lezers van, dat A. door verschillende schrijvers miskend is en dat, in het conflict (?) tusschen den kolonel en den gouverneur generaal, Johan Maurits nu niet zoo'n heel fraai figuur gemaakt heeft.

Ook Naber heeft misschien aan Artichewsky niet ten volle recht laten wedervaren, zie de noot op bladz. 7 van Iaerlyck Verhael III; dat onze Pool „afwijkende inzichten" had, is wel zeer duidelijk, maar dit rechtvaardigde niet de wijze waarop men zich van hem ontdaan heeft. Wat prof. Blok aangaat, deze heeft wèl aan A. ten laste gelegd, den gouverneur generaal op alle wijzen te hebben tegengewerkt — een beschuldiging waaraan thans Warnsinck niet veel heel laat —, maar hem ook een energiek krijgsman genoemd, in wien wij den eigenlijken grondlegger te zien hebben van het voormalige Nederlandsche gezag in Brazilië [1]).

Men krijgt geen hoog denkbeeld van de toenmalige opperste gezagdragers, wat betreft hun disciplinaire en personeelpolitiek; eerst was men in Patria gediend geweest van de uiterst vrijmoedige adviezen van een man, die toch eigenlijk steeds een ondergeschikte positie bekleedde, later liet men hem vallen, toen zijn directe superieuren aanstoot genomen hadden aan zijn critiek.

Had Artichewsky, op het oogenblik dat De Laet zijn Iaerlyck Verhael afsloot, nog bijna twee en een half jaar compagnies dienst voor den boeg, ook de rol welke Corn. Cornelisz. Jol in de West gespeeld heeft, was eind 1636 nog niet afgeloopen.

Warnsinck zet het verhaal van Houtebeen's krijgsbedrijven voort, tot op het oogenblik dat er (in 1641) op St. Thomé een einde aan kwam.

Jol voer nog in 1636/37 en in 1638 in de Caraibische Zee op buit, nam in 1639 deel aan den slag bij Duins en ageerde in 1640 wederom in de West en ten slotte in 1641 op de kust van Afrika, waar hij den dood vond.

[1]) P. J. Blok, Gesch. v. h. Ned. Volk, 3e druk p. 599. 600.

Ook den Heer Warnsinck heeft het getroffen, dat onze zeeoorlog tegen de Spanjaarden in de nieuwe wereld van weerskanten met zooveel ridderlijkheid gestreden werd [1]). De strijd met de Duinkerkers was, in den aanvang althans, veel wreder en het is daarom wel eigenaardig, dat de gevreesde maar niet altijd fortuinlijke Pie de Palo, die in 1635/36 te Duinkerken krijgsgevangene was, ten slotte — met zijn manschappen — uitgewisseld werd; al had hij zich dan over de behandeling in den kerker te beklagen. Eenige bijzonderheden, aangaande Jol's krijgsgevangenschap, welke Warnsinck aan De Laet's verhaal toegevoegt, zijn nieuw, naar ik meen; zij zijn ontleend aan archivalia der Amsterdamsche Kamer en door Mej. J. B. van Overeem aan het licht gebracht.

Bij de bewerking van De Laet's drie laatste boeken heeft de Heer W. veel wil gehad van Wättjen's Holländisches Kolonialreich, een werk waarvan Naber indertijd verklaarde, dat er eigenlijk, na Barlaeus en Netscher, weinig behoefte aan bestond. Dr. Japikse [2]) was van meening, dat N. deze Duitsche geschiedenis van Nederlandsch Brazilië wat te veel uit de hoogte behandeld had en Mr. R. Bylsma heeft er in dit tijdschrift eenige leemten van aangetoond [3]).

In ieder geval echter heeft Wättjen veel archivalia vermeld en bestudeerd en onder zijn opgaven heeft Warnsinck ook aangetroffen die van de vindplaats van het rapport, dat Johannes van Walbeeck in dato 27 Augustus 1634 uitbracht aangaande de verovering van Curaçao. Dit rapport berust op het Alg. Rijksarchief, onder de brieven en papieren van Brazilië en het is thans in De Laet IV opgenomen. Het is blijkbaar een afschrift, evenals het rapport van Le Grand, dat ik indertijd publiceerde, toen ik nog op goede gronden meende te mogen aannemen, dat Van Walbeeck's verslag zoek was [4]).

Wat in laatstgenoemd document — en in hetgeen De Laet in zijn elfde en twaalfde boek aangaande Curaçao opneemt — vooral opvalt, dat is de wakkere wijze waarop bij de occupatie in kwestie te werk gegaan werd.

Nauwelijks een maand nadat men op het eiland aangekomen was, had men het geëxploreerd, had men een proef genomen

[1]) zie ook W.-I. G. XVII p. 194 en XVIII p. 163. 213.
[2]) Bijdr. v. Vad. Gesch. en Oudheidk. 6e reeks 1.
[3]) W.-I. G. III p. 371.
[4]) Oost en West, maandbl. der Kon. Ver. O. en W. Mei 1934.

met de winning van zeezout, naar de verdere hulpbronnen een onderzoek ingesteld, de niet gewenschte bevolking geëvacueerd, een ruitercorps uit de daartoe geschikte soldaten gevormd en de noodige voorloopige versterkingen opgeworpen en ingericht.

De kaart, welke Van Walbeeck met de Eenhoorn overzond, heeft de Heer Warnsinck helaas niet bij het rapport aangetroffen; zij zal wel, met het eveneens ontbrekende journaal, gevoegd zijn bij het origineele verslag. Wellicht had men reeds uit Nederland een Spaansche kaart van Curaçao medegenomen, die dan nogal onnauwkeurig geweest zal zijn [1]), maar met behulp waarvan Van W. dan toch aan heeren meesters de situatie van het eiland duidelijk kon maken.

In ieder geval heeft onze eerste directeur van Curaçao („waer„aff Bonaire ende Aruba", zooals hij schreef, „mede dependeren") reeds in November 1634 het hoofdeiland met een boot laten omvaren, om „van hoeck tot hoeck de streckinghe ende verheit „volkomentlijck af te peijlen" (De Laet p. 438) en de toen verkregen verbeterde gegevens zullen wel gediend hebben voor het samenstellen der kaart, welke in het elfde boek van het Iaerlyck Verhael opgenomen is.

De bewindhebbers der Compagnie hadden zich voorgesteld, dat Curaçao inkomsten zou kunnen opleveren uit zout en verfhout; Van Walbeeck rapporteerde direct, dat er, wat het eerste artikel betrof, van het hoofdeiland weinig te verwachten viel. Met stokvischhout was het anders gesteld; toen hij zijn eerste verslag schreef, lagen er op Curaçao reeds vier particuliere schepen hout te laden, waaronder de gehuurde fluit Engel Gabriël, welke tot het eskader behoord had; de Groot Hoorn, het grootste schip der expeditie, dat voorloopig als „legger" aangehouden werd, begon ook al vast hout te laden voor de thuisreis en de Eenhoorn, het jacht dat met berichten naar Holland gestuurd werd, zal er ook wel mede bevracht zijn. Begin 1635 vermeldt De Laet wederom een drietal schepen als met hout van Curaçao thuisgevaren.

Wat de geëvacueerde bevolking betreft, Spanjaarden en Indianen, is het merkwaardig dat Van Walbeeck, volgens zijn rapport, niet alleen orders medegaf met de beide jachten, welke met den overvoer naar de vaste kust belast werden, om dezen lieden (350 à 375 in getal) op den overtocht geen leed of overlast aan te doen, maar zelfs om van de Spaansche overheid — van den vijand dus — een verklaring te vragen aangaande de bejegening, tijdens het transport ondervonden.

[1]) zie P. A. Euwens O. P. W.-I. G. X p. 97.

Van De Morla sprak Van Walbeeck als van den gouverneur, wat niet zijn titel, maar dan toch zijn functie was [1]).

Reeds 8 Maart 1635 werd een aanvang gemaakt met den bouw van het fort aan de haven, dat in November betrokken kon worden, waarna men het oorspronkelijke kwartier, be-oosten het Schottegat, met den grond gelijk maakte. Een fortje of redoute op den berg, nabij de aanvankelijke legerplaats, was inmiddels eveneens gereed gekomen.

De Laet verhaalt ons, dat het gemeene volk (soldaten en bootsgezellen) al heel weinig genoegen hadden in het Curaçaosche avontuur, wat ons niet behoeft te verwonderen, gegeven het zware werk, dat verricht moest worden (fortbouw, hout kappen en inladen) en de moeite welke het kostte om drinkwater aan te voeren. Van de ontevredenheid onder de minderen gewagen Van Walbeeck in zijn rapport en De Laet in zijn elfde boek slechts ter loops. Eerstgenoemde in verband met het terugzenden van Jan Jansz. Otsen, die zich blijkbaar bedreigd voelde, laatstgenoemde door het vermelden van een geval van desertie van een schepeling, die medegegaan was, altijd volgens de Indianen, met een aantal verspieders van de vaste kust, alsmede van een ander geval, waarbij zoodanige spionnen in verbinding zouden gestaan hebben met een soldaat, een Franschman, die tot de ergste muitelingen behoord had en deswegen gestraft was. Van eenige voltrokken executie echter hooren wij niet [2]).

Van Walbeeck roemde de schoone haven van Curaçao (waaraan De Laet vooral waarde hechtte als uitgangspunt voor eventueele aanslagen tegen het Spaanschamerikaansche vasteland en als station voor de schepen, ageerende in Caraibische Zee), maar de directeur moest er op wijzen, dat men zich een geheel verkeerde voorstelling gemaakt had van de verdedigbaarheid, omdat het eiland niet één besloten haven had, zooals men zich had laten vertellen, maar twee zoodanige inhammen en bovendien vijf baaien (alles aan de zuidkust).

Wilde men het eiland behouden, meende Van Walbeeck, dan zouden 500 in plaats van 200 soldaten vereischt worden, aangezien de Santa Annabaai en de Santa Barbarabaai (Caracasbaai), alsmede de watervindplaatsen, versterkt zouden moeten worden. De bevestiging der bronnen achtte Van W., zeer terecht, voor de verdediging van het allergrootste belang; hij noemde die van Hato de belangrijkste.

[1]) zie W.-I. G. XVII p. 211.
[2]) zie W.-I. G. XVII. p. 202.

Van de 200 extra manschappen zouden er 100 met vuurroeren gewapend moeten zijn en 100, als cavaleristen, met karabijnen en pistolen. De klachten van Le Grand, over de onvoldoende bewapening der expeditionnaire macht, ondersteunde de directeur; blijkbaar waren de meeste vuurwapenen musketten en was er een te klein contingent soldaten met het lichtere schietgeweer uitgerust geweest. Wij begrijpen de voorkeur der beide Braziliaansche oudgasten voor „vierroers", welke wapenen in de „guerilla", waarvan zij een deel medegemaakt hadden, zooveel doeltreffender gebleken waren dan musketten, maar op Curaçao behoefde niet aan dezelfde eischen voldaan te worden als in Brazilië.

Ook zou men meer bouwmateriaal moeten uitzenden, alsmede ambachtslieden, wanneer men het eiland behouden en dan ook versterken wilde; op Curaçao zelf was alleen kalk en steen te vinden — geen bouwhout — en men beschikte over één timmerman, zoodat de scheepstimmerlieden al te hulp hadden moeten komen.

Eindelijk klaagde Van Walbeeck, dat men hem geen „predicant oft proponent" medegegeven had en dat er op de schepen zelfs geen voorlezer aanwezig geweest was; ook zou er een fiscaal noodig zijn, welk ambt tijdelijk door den secretaris waargenomen werd. Deze laatste werd door den directeur gunstig beoordeeld en bij bewindhebbers aanbevolen, maar zijn naam vernemen wij niet.

Wilde men het eiland opnieuw bevolken, dan achtte Van W. het geraden Nederlanders uit te zenden, of nieuwe negers van Angola, nog niet aan den omgang met Spanjaarden (of Portugeezen) gewend.

De Laet verhaalt in zijn elfde boek, dat de directeur op 29 Augustus 1634 de baai van Santa Barbara ging bezoeken, welke hij geschikter achtte om binnen te komen dan de Santa Annabaai, maar minder geschikt om uit te varen.

Midden November van hetzelfde jaar (De Laet, elfde boek) zond Van Walbeeck den equipagemeester met een boot naar Klein Curaçao, ten einde dit eilandje te verkennen; de beschrijving welke er van gegeven wordt, is blijkbaar indertijd aan Pater Euwens ontsnapt [1]). Dat die beschrijving nog altijd opgaat, zooals de Heer Warnsinck meent (bewerking bladz. 186, noot), is wel wat boud gesproken; de boebis zijn van Klein Curaçao ver-

[1]) W.-I. G. VII. p. 402.

dwenen en de groote zeeschildpadden zijn op onze benedenwindsche eilanden even schaarsch geworden als op zoo vele andere plaatsen in de Caraibische Zee.

De Braziliaansche geschiedenis, welke De Laet in zijn drie laatste boeken verhaalt, speelt zich geheel vóór de aankomst (in Januari 1637) van Johan Maurits af; na het vertrek van Van Waerdenburgh (in Maart 1633) stond de conqueste meer dan voorheen onder burgerlijk bewind.

Artichewsky heeft geklaagd over het beleid, dat onder dit régime gevoerd werd en een enkele maal zinspeelt ook De Laet wel eens op tekortkomingen bij de Heeren van het Recief. Er was onder hen inderdaad geen Jan Pietersz. Coen, maar toch moet men hun nageven, dat zij niet stilzaten; gedelegeerde bewindhebbers, politieke raden en fiscaal, toch geen krijgslieden van beroep, maakten heel wat expedities te land en te water mede en één hunner, de politieke raad Ippo Eyssens, sneuvelde zelfs.

Groote veldslagen werden uit den aard der zaak door de Nederlandsche en Spaansch-Portugeesche strijdmachten in Brazilië niet geleverd; geen van beide partijen beschikte over werkelijk groote legers. De onzen evenwel hadden de krijgskunst van Maurits en Frederik Henderik naar de nieuwe wereld overgebracht en De Laet stelde eenige interessante en geslaagde belegeringen te boek.

Overigens was de strijd te land grootendeels een guerilla, waarbij over en weer gebruik gemaakt werd van inlandsche (Indiaansche) hulptroepen; dat er van beide zijden wreedheden gepleegd werden, ligt voor de hand.

Van welke nationaliteiten onze expeditionnaire troepen waren, blijkt uit de namen der aanvoerders, alsmede uit De Laet's mededeeling, dat bij een bepaalde gelegenheid in onze kwartieren in het Nederlandsch, Fransch en Engelsch gepredikt werd. De vijandelijke legermacht bestond, wat de Europeanen betrof, uit Spanjaarden, Portugeezen, Italianen en Duitschers.

Onze Indiaansche bondgenooten waren er vooral op uit, buit te maken en de gehate Portugeezen te dooden; de wijze waarop deze laatsten de inheemschen behandelden, kwam overeen met die der Spanjaarden in de rest van Zuid Amerika.

Ook onze blanke soldaten (en bootsgezellen) evenwel waren in niet zuinige mate op buit belust; volgens Artichwsky was dit een natuurlijke reactie op de slechte behandeling, welke zij door-

gaans ondervonden, doch hij beschuldigde ook hooger geplaatsten van plunderzucht.

Dat een enkele maal bevelhebbers en minderen voor den vijand hun plicht verzaakten, behoeft ons natuurlijk niet te verwonderen; hoe de krijgstucht gehandhaafd werd, in gevallen van lafhartigheid, trouweloosheid, of zelfs gewone nalatigheid, wordt ons door verschillende, door De Laet vermelde staaltjes, duidelijk genoeg.

Wij lezen herhaaldelijk over compagnieën burgers en compagnieën vrije lieden; in Brazilië werden, evenals in onze andere en in de vreemde koloniën, uit de vrije kolonisten gewapende corpsen gevormd. Enkele niet direct verklaarbare benamingen worden door den bewerker niet toegelicht. Wat werd verstaan onder „gecommandeerde Soldaten" (bladz. 11), „gecommandeert volck" (bladz. 162), „oudt ghecommandeert volck" (bladz. 229)? En welke was de positie der zoo herhaaldelijk genoemde compagnieën van de Heeren gedelegeerden? Hadden de gedelegeerde bewindhebbers de beschikking over troepen, welke niet onder bevel der kolonels stonden?

Moest men een sterkte overgeven, dan geschiedde dit naar krijgsgebruik en op nauwkeurig omschreven voorwaarden; vooral de tegenpartij was er zeer op gesteld dat de eer gered werd, desnoods door een schijngevecht. Intusschen werd er door de onzen niet alleen „gemoeskopt" door de manschappen individueel, maar ook georganiseerde plundering van veroverde plaatsen en rantsoeneering van personen kwamen voor; slaven moesten b. v. ten bate der Compagnie uitgeleverd worden en schattingen werden opgelegd. Kerksieraden konden door den vijand bij den aftocht medegevoerd worden; bij een expeditie van uit ons fort aan Cabo San Agostinho echter werden twee kloosters door de onzen ongemoeid gelaten „om dat te vast ghesloten waren". Overigens bestond er op het punt van het eerbiedigen van kerken een overeenkomst met den vijand [1]).

Krijgsgevangenen werden door ons overgebracht naar de Spaansche koloniën; één maal werd door een bevelhebber der onzen bij capitulatie overtocht naar Nederland bedongen. Een Portugeesch ambtenaar, die zijn Koning trouw wilde blijven, werd, toen hij in de handen der onzen gevallen was, naar Nederland gevoerd, om van daar naar Portugal verder te kunnen reizen.

Wie in de eerste plaats bestemd was het kind van de rekening

---

[1]) Iaerlyck Verhael III p. 153.

te worden, dat was de vreedzame Braziliaansche kolonist, die tusschen twee vuren kwam te zitten, niet neutraal kon blijven en groot risico liep, onverschillig welke partij hij koos. Brandstichting, plundering en vernieling door de Nederlanders, in gebieden onder 's Konings gezag, waren aan de orde van den dag; bij een inval echter van 's Konings troepen in een streek, waar men zich aan de onzen onderworpen had, was den inwoners hetzelfde lot beschoren.

Lezen wij aanvankelijk van de onderwerping aan de Nederlandsche souvereiniteit, der bewoners van landstreken waar onze wapenen gezegevierd hadden, later is herhaaldelijk sprake van de trouweloosheid, dubbelhartigheid en insolentie der Portugeezen, zoodat men niet meer wist wie een vriend en wie een vijand was. Natuurlijk werd verraad van beide zijden op wrede wijze gestraft.

Af en toe kwam ook een priester tot de onzen over; sommige dier geestelijken waren ons trouw en bewezen goede diensten, andere heulden in het geheim met den vijand.

Of de *inheemsche* aanvoerders in den strijd tegen de Nederlanders door een *nationale* gedachte bezield waren en dus als *vrijheids*helden mogen worden aangemerkt, lijkt moeilijk uit te maken.

Artichewsky heeft geklaagd, dat het Nederlandsche bestuur te veel waarde hechtte aan den in Brazilië behaalden buit en inderdaad, wanneer De Laet, zelf een bewindhebber der Compagnie, op bladz. 399 van zijn boek, de verdiensten opsomt der in 1634 gerepatrieerde gedelegeerden, dan begint hij met de vermelding der hoeveelheden suiker, verfhout enz., alsmede van het aantal prijsgemaakte schepen, in hun tijd naar het vaderland opgezonden. Wat beteekenden ten slotte echter die 23 tonnen gouds, tegenover de kosten van den oorlog, in even zoo vele maanden?

Dat personen in Nederlandschen dienst zich bezittingen verwierven in Brazilië, blijkt uit De Laet's mededeelingen aangaande suikermolens, toebehoorende aan een der politieke raden, aan den kolonel Von Schuppe, aan den fiscaal en aan een ritmeester; de laatste was met een Portugeesche gehuwd, dus met een vrouw van vijandelijke nationaliteit.

Over de Nederlandsche kolonisatie in Brazilië lezen wij niet veel. De capitanía Parahyba beschrijvend (1635, rapport van den politieken raad Carpentier) zegt De Laet, dat de vrije inwoners bestonden uit Portugeezen, *Nederlanders*, personen van andere Europeesche naties en ingeboren Brazilianen. Sprekende over compagnieën burgers op het Recief, vermeldt De L. dat die

burgers meest allen soldaten geweest waren; evenals elders in de Nederlandsche koloniën zullen vele militairen, na afloop van hun dienstverband, zich blijvend gevestigd hebben.

Uit een beschrijving der Braziliaansche suikerindustrie blijkt, dat de molens òf door waterkracht, òf door werkdieren bewogen werden; hetzelfde systeem dus, dat de Hollanders later in Suriname toepasten.

Onder de krijgsverrichtingen ter zee speelden in de jaren 1634/36 de kruistochten op de Braziliaansche kust een groote rol, welke zich naar het zuiden tot op 9 à 10° beneden de linie uitstrekten. Men bleef daardoor op de hoogte van hetgeen in het Portugeeschbraziliaansche gebied voorviel (vooral de Bahia de Todos os Santos moest in het oog gehouden worden), exploreerde baaien en rivieren, nog in 's vijands handen, ter voorbereiding van verdere aanslagen, nam vijandelijke schepen op de kust en stroopte aan den wal. Verder namen de schepen, waarover men op een gegeven oogenblik op het Recief beschikken kon, deel aan de expedities ter verdere verovering van Portugeesch gebied.

Wat er ook met klein materieel ter zee tegen den vijand te bereiken viel, leert ons de geschiedenis van een jachtje, met slechts acht stukken bewapend, dat, vergezeld van een nog kleiner vaartuig, in Maart 1634 van Texel uitvoer en een jaar later van de Congo naar Brazilië overstak, na op de westkust van Afrika den Portugeezen afbreuk gedaan te hebben. Men had reeds naar het Recief vooruitgezonden een op de kust van Angola genomen koopvaarder, welke van Rio de Janeiro kwam; dat deze prijs een *Hollandsch* fluitschip was, kan natuurlijk beteekenen dat het vaartuig van Nederlandsch maaksel was.

Minder roemrijk verliep de tocht van acht Nederlandsche schepen der Braziliaansche kustvloot, welke in Maart 1636 naar de Bahia gezonden werden, maar eenige vijandelijke galioenen niet dorsten enteren, omdat die te veel soldaten aan boord hadden; van het overwicht der onzen aan geschut (250 tegen 90 stukken) werd geen profijt getrokken. Bij deze gelegenheid liep een Rotterdamsch schipper, met zijn onbeladen schip, dat juist uit Bahia was uitgevaren, naar ons eskader over; deze Rotterdammer gaf later voor, op de Spaansche kust aangehouden te zijn en gedwongen te zijn geworden met 's Konings vloot naar Brazilië te varen.

De Laet vervolgt in hetzelfde boek het verhaal der wederwaardigheden van Jol (Houtebeen), die in September 1633, in

de Cubaansche wateren, zich van het eskader van Jan Jansz. van Hoorn had afgescheiden, met een jacht in twee chaloupen, om te gaan onderzoeken of juist was wat men vernomen had, dat Sint Maarten, van waar de Nederlanders, enkele jaren te voren, de Spanjaarden verjaagd hadden, weder door deze laatsten genomen zou zijn. Jol had bevestiging van het bericht verkregen en was daarop, met zijn kleine macht (Jan Jansz. was inmiddels thuisgevaren) op eigen gelegenheid bij Cuba en Española gaan ageeren. Tot eind April 1634 maakte Houtebeen in die buurt de zee voor den vijand onveilig en in Juni was hij in het vaderland terug.

In het twaalfde boek lezen wij, dat Jol reeds eind 1634 weder naar de West zeilde, met slechts één schip, blijkbaar het jacht dat hij het laatst gecommandeerd had; hij arriveerde in Februari op Curaçao en vertrok van daar weder begin Maart, tezamen met een der jachten welke tot de expeditie Van Walbeeck behoord hadden, om gezamenlijk den vijand te gaan verontrusten. David Pietersz.[1]) zag hem uitloopen, maar wanneer men datums en scheepsnamen vergelijkt, dan is er iets dat niet klopt.

Van zijn actie in de Cubaansche wateren gewagen ook de Spaansche documenten van Irene A. Wright's Nederlandsche Zeevaarders [2]) tweede deel. Hij maakte veel buit, bezocht ook de Costa Firme en verliet eind September of begin October de Caraibische Zee, om thuis te varen. Dat hij in het Eng. Kanaal in handen der Duinkerkers viel, is reeds vermeld.

In Augustus 1636 voer Jol weder van de reede van Texel uit, ditmaal als commandeur over drie schepen. De Laet vermeldt zijn bedrijven tot begin December 1637, toen hij zich aan de zuidkust van Española (achter Isla de Vaca) bevond; Warnsinck (LXXXIII) laat hem echter in November van dat jaar in het vaderland terugkomen (?)

Ook aangaande Houtebeen's stoutigheden op deze expeditie vertellen ons Miss Wright's Spaansche documenten [2]); De Laet vestigt er in zijn dertiende boek de aandacht op, hoe goed destijds onze zeelieden reeds geleerd hadden, om van de westpunt van Cuba, benoorden de Bahama's om, de Caraibische Zee beoosten Porto Rico weder binnen te komen, een onderneming welke, nog maar kort te voren, Piet Heyn te moeilijk had bevonden (zie ook Iaerlyck Verhael I p. 116 en II p. 177).

[1]) Korte Historiael, in de bewerking Colenbrander, Linschoten Ver. III.

[2]) Zie W.-I. G. XVIII p. 161.

Jol maakte in 1637 eenige malen gebruik van de gelegenheid om zijn prijzen naar Curaçao op te zenden. Hij stuitte in de Caraibische Zee op de aanwezigheid van particuliere Nederlandsche kaperschepen; volgens De Laet achtte onze Pie de Palo het niet verstandig van de Compagnie om anderen toe te staan haar jachtterrein mede te bewerken. Over het euvel der particuliere commissievaarders, die 10% van den buit aan de West-Indische Compagnie moesten afstaan, schreef ook Aitzema [1]).

Over hetgeen De Laet verder nog in zijn twaalfde boek (1635) mededeelt betreffende Curaçao, moge hier slechts een enkel punt gereleveerd worden.

In Februari vernam men aldaar de verovering van Parahyba in Brazilië op de Portugeezen; de twee schepen, met welke dat bericht over kwam, hadden de 380 krijgsgevangene vijandelijke militairen tot Barbados gebracht en in September arriveerden vier Compagnieschepen uit Brazilië, die eveneens krijgsgevangenen uit Brazilië geëvacueerd hadden. Deze laatsten had men nog veel dichter bij Curaçao afgeleverd, n. l. bij Punta Araya en het waren wel 700 man. Het lijkt vreemd, dat de Spanjaarden, met een zoodanige macht te hunner beschikking, geen pogingen aanwendden om Curaçao te heroveren.

Te voren (in Juni) waren twee schepen uit Holland met soldaten en voorraden aangekomen; een ervan had onderweg, bij de Canarische eilanden, een vijandelijk koopvaardijschip genomen. Had men vroeger reeds een paar kleine jachtjes op den vijand laten varen, thans had men meer en grooter materieel beschikbaar op het station, voor de kaapvaart in de Caraibische Zee en op de vaste kust. Ook De Laet spreekt (September 1635) van Fransche roofschepen in dezen tijd, van welke eveneens de Spaansche documenten gewagen [2]).

Hoe een der kleine jachten op het laatst van het jaar bij Aruba een barkje met gevangenen had kunnen bekomen, is niet heelemaal duidelijk. In ieder geval echter vernam men uit die gevangenen iets aangaande een voorgenomen aanslag op Curaçao, van welken echter evenmin iets gekomen is als van de andere, reeds eerder op de vaste kust beraamde.

Van nog één uit Patria uitgezonden expeditie spreken De Laet's twaalfde en dertiende boek, t. w. die onder Abraham

[1]) Historie of Verhael van Saken van Staet en Oorlogh, 3e deel (1630–1635), bladz. 30.

[2]) Zie W.-I. G. XVIII p. 164.

Roosendael, met een jacht, in October 1635 van Texel naar West Indië vertrokken. Men verkende Margarita en de Venezolaansche kust en kwam eind November op Curaçao aan. Twee maal voer dit scheepje van genoemd eiland op de kaapvaart uit en op den tweeden tocht was men zoo fortuinlijk, in Juli 1636, de „Situada" te vermeesteren, bestemd voor Porto Rico [1]). Met een buit van 86000 stukken van acht kwam men in Augustus 1636 in het vaderland terug.

Over de westkust van Afrika spreekt De Laet ook voor zoover betreft schepen, in Brazilië aangekomen, die deze kust, onvrijwillig of opzettelijk, aangedaan hadden. Of niet aangedaan, want het Zeeuwsche jachtje, dat in Januari 1634 aan het Recief arriveerde, had de opdracht om het fort van Arguin (tegenwoordig Fransch West Afrika) te bezoeken, niet kunnen uitvoeren, hebbende deze plaats niet kunnen bezeilen. In Juni van hetzelfde jaar kwam een ander Zeeuwsch schip in Brazilië aan, dat gelukkiger geweest was; men had het fort in kwestie „in soberen staet" aangetroffen; de commandeur Van Pere was kort te voren door de inboorlingen gedood. Arguin (veroverd begin 1634) was de tweede Hollandsche sterkte aan de vaste kust van West Afrika; Nassau, dicht bij El Mina, aan de Goudkust (gesticht 1612), was de eerste geweest.

In Augustus 1634 kwam een schip uit Rotterdam in Brazilië aan, nog wel met bijna honderd soldaten aan boord, dat wel vijf maanden onderweg geweest was, in November een schip, ook met een detachement, waarvan gezegd wordt, dat het bij Kaap Lopez (tegenwoordig Fr. Equatoriaal Afrika) op de Afrikaansche kust vervallen was.

De zeilroute naar Brazilië liep over de Kaap Verdische eilanden. De Laet vertelt (bladz. 480, bewerking IV bladz. 173) dat bij die eilanden in 1635 een Spaansche vloot gezien was, met troepen aan boord voor Brazilië. Hield men van de K. V. eilanden niet spoedig genoeg west, dan liep men gevaar in den Guinea-stroom te geraken. Pieter de Marees [2]) ontmoette in 1601 aan de Greinkust (Kaap Verde tot Kaap Palmas) een schip, aan boord waarvan men meende in de Allerheiligenbaai te zijn (men had in die dagen nog geen tijdmeters, maar het breedteverschil was toch wel wat erg groot).

[1]) W.-I. G. XVIII p. 169.

[2]) Beschrijvinghe........ Gout Koninckrijck van Gunea, bewerking Naber, Linschoten Ver. V.

De Laet eindigde zijn boek met een opsomming van de diensten welke de W.-I. C. in de jaren 1621 tot en met 1636 aan den Staat bewezen had en de schaden welke zij aan den Spaanschen Koning en zijn onderdanen gedurende die periode berokkend had. Hij berekende, dat de ruim 45 miljoen gulden, welke de Compagnie in die jaren uitgegeven had — en welke som grootendeels aan de Nederlandsche volksgemeenschap ten goede gekomen was — door Spanje betaald waren. Tezamen met den gemaakten buit en de indirecte schaden, door den vijand geleden, stelde hij het verlies voor Spanje op ruim 118 miljoen; eenigen aftrek voor door den vijand aan de onzen berokkend nadeel, paste De Laet niet toe.

Merkwaardig is, dat De Laet, die als bewindhebber toegang tot de boeken gehad moet hebben, met taxaties werkte, in plaats van met vastgestelde cijfers. Volgens het octrooi moest n. b. eens in de zes jaar een generale rekening openbaar gemaakt worden en wel afzonderlijk van de oorlogs- en van de handelszaken.

Onder den buit zijn ook opgenomen slaven en daaronder zullen wel begrepen zijn die, welke op zee prijsgemaakt waren. In het laatst van 1636 werden in Brazilië respectievelijk 230, 400 en 348 negers aangebracht, uit opgevangen schepen, welke van Angola kwamen en voor de Spaansche of Portugeesche vestigingen in Amerika bestemd waren; van de beide eerste partijen wordt in het dertiende boek vermeld, dat zij voor rekening der Compagnie verkocht waren. In 1624 had men met op den oceaan en in 1631 had men met in de Caraibische Zee buitgemaakt slaven, geen raad geweten; toen men in Brazilië en op Curaçao vasten voet gekregen had, hadden de negers waarde gekregen voor de Nederlandsche kaapvaarders [1]). Dat men slaven, die men op buitgemaakte schepen aantrof, uit menschlievendheid liet „varen", is moeilijk aan te nemen.

De Laet zag in 1644 nog groot voordeel in Brazilië; in zeven jaar had de Compagnie aan producten van daar voor een waarde van meer dan zeven en een half miljoen gulden aangevoerd, particulieren hadden in dien tijd voor meer dan twintig miljoen van daar betrokken. Ook wees hij op de voordeelen van den slavenhandel en op de kansen voor planters en ambachtslieden in Brazilië.

Vooral echter meende hij, dat de Staat de Compagnie meer behoorde te steunen.

[1]) zie E. B. O' Callaghan. Voyages of the slavers St. John and Arms of Amsterdam. Albany 1867.

Een van de voordeelen der moderne bewerking van boeken als dat van De Laet is, dat voorzien wordt in de behoefte aan een goeden index; de 17e eeuwsche auteurs maakten zich daarvan met weinig af.

Zoo trekt in het register op het Iaerlijck Verhael IV o. a. de naam Tolck de aandacht. Deze latere directeur van Curaçao was in 1635 equipagemeester in Brazilië.

Matthias Beck, die in 1654 aan de Staten Generaal schreef [1]), dat hij 19 jaren in Brazilië verblijf gehouden had, komt bij De Laet niet voor. Beck evenwel schreef toen dat in Siará de majoor Garsman commandant der troepen was en laatstgenoemde treffen wij in het Iaerlyck Verhael zoo veel te vaker aan. George, of Joris, Garstman (Gersman, Gaerstman) wordt door De Laet voor het eerst genoemd als kapitein in Brazilië, in 1633 ,later ook als commandeur. Het laatste dat wij in het Iaerlyck Verhael over hem te hooren te krijgen, is dat hij in 1636, als commandant in Rio Grande, verdacht werd van aldaar, tezamen met een pater, met den vijand te correspondeeren; beide verdachten werden naar het Recief opgezonden, maar de verdere procedure vermeldt De Laet niet. Wij kennen die evenwel uit Artichewsky's memorie [2]); er waren geen bewijzen en Garstman werd in den rang van majoor naar elders overgeplaatst. Als merkwaardigheid verdient nog vermeld te worden, dat volgens Artichewsky de Padre Vicario de schoonvader van Garstman was.

Wättjen vertelt ons dan verder, dat G. in 1637 naar Siará ging en Barlaeus [3]), die deze expeditie beschrijft, noemt G. iemand met veel beleid in krijgszaken, standvastig in het gevaar. In het afschrift dat Barlaeus geeft van het „Cort en waaraghtigh verhael" der Spaansche vloot van 1640, heet G. een voormalig majoor en blijkbaar was hij in dat jaar krijgsgevangene bij den vijand [4]).

Na 1641, zegt Wättjen, ging een expeditie onder Matthias Beck naar Siará (over welke onderneming W. veel gegevens in de archieven vond); men ontdekte een zilvermijn, die in 1654 door de Hollanders verlaten werd. Beck was een der requestranten te Recife, die in 1643 protesteerden tegen het vertrek van Johan Maurits [5]).

---

[1]) F. A. Varnhagen. Historias das Lutas com os hollandezes no Brazil. 1871 App.

[2]) Kroniek Hist. Gen. XXV, 4 p. 306.

[3]) Casp. Barlaeus Ned. Brazilië. Nederl. vertaling van Naber. 1923.

[4]) Zie ook Johan Maurits' verslag,

[5]) Kron. Hist. Gen. XXV.

In 1648 treffen wij dan bij W. weder den overste Garstman aan en het verhaal van diens optreden is ten deele ontleend aan Nieuhof [1]). G. had een Duitschen Jood, Jacob Rabbi, een groot vriend der Tapuyas, laten doodschieten en de verbitterde Indianen eischten den officier op. Het Hollandsche bestuur echter confisqueerde alleen Garstman's bezittingen en banden den man zelf uit het land.

Dat een der luitenants van Pierre Le Grand, den commandeur der soldaten van de expeditie naar Curaçao van 1634, Spendlo heette, blijkt uit De Laet's elfde boek; de schipper van het jacht de Eenhoorn was, volgens Van Walbeeck's rapport, Jacob Jansz. genaamd; geen van beiden komt op andere plaatsen voor.

De commissievaarder Martman, die door De Laet genoemd wordt in het verhaal der expeditie van Jol in 1636, is natuurlijk dezelfde als de door David Pietersz. de Vries [2]) genoemde Zeeuwsche kaper Pieter Jansz. Maertman.

Aangezien de naam Roubergen niet in den index opgenomen is en bij „Roeberghers Jachten" (De Laet p. 542) staat aangeteekend „onbekend", schijnt de bewerker niet begrepen hebben, dat hier van een kaapvaartreederij sprake was [3]).

Jan Cornelisz. (Juan Cornieles) [4]) komt in de laatste drie boeken van het Iaerlyck Verhael niet voor; wellicht echter is hij de Jan Cornelisz. van 1629 (De L. p. 174 bew. II p. 112)

Jacob Ewoutsz., die in 1635 bij een actie aan den wal sneuvelde, is allicht de Rotterdamsche schipper Jacob Ewoutsz. de Reus [5]), waarvan Mr. R. Bylsma vertelde, dat zijn weduwe hertrouwde met den politieken raad van Brazilië Balthasar Wijntjens, die in 1634 aangekomen was (De L. p. 398, bew. p. 42.)

Of Corn. Jansz. van Uytgeest, de kapitein van de Eenhoorn in 1629 (De Laet p. 173) dezelfde is als de Corn. Jansz. die in 1634 naar de kust van Afrika zeilde (De Laet p. 439) blijkt niet; in ieder geval echter liet laatstgenoemde in December 1634 het leven (De Laet p. 441) en kon hij dus niet in 1635 in de Caraibische Zee ageeren [6]).

---

[1]) Joan Nieuhofs Gedenckwaerdige Zee en Landreize (1682).
[2]) Zie vroeger.
[3]) Zie W.-I. G. XVII p. 200, XVIII p. 168, 217.
[4]) Zie W.-I. G. XVIII p. 167.
[5]) Rotterdams Amerikavaart. Bijdr. v. Vad. Gesch. en Oudheidk. Ve reeks. 3.
[6]) Zie W.-I. G. XVIII p. 168.

Aangaande de geographische namen in De Laet IV enkele opmerkingen.

Warnsinck schrijft, evenals wijlen Naber, Columbia; het land heet echter Colombia. Waarom zouden wij de Engelsche schrijfwijze volgen?

Een enkele maal, niet altijd, schrijft de bewerker Carácas, met een accent, wat niet gebruikelijk is, maar in een Hollandsch werk zijn voordeel heeft. Yucatán echter wordt wèl met een accent geschreven, maar bij dezen naam laat Warnsinck het juist weg.

Of de zoutpan van Santa Barbara op Curaçao (De Laet p. 434, bewerking p. 101) inderdaad be-oosten het Spaansche Water lag, lijkt niet heelemaal zeker, gegeven den afstand van de Santa Annabaai.

Vairadoura (De L. p. 476, bew. p. 167) zal wel een aardrijkskundige naam zijn, welken ik echter ook niet thuis heb kunnen brengen.

Comarebo (De L. p. 487, bew. p. 186) moet Cumarebo geweest zijn, een haventje aan de kust van Venezuela (Staat Falcón, beoosten La Vela de Coro), dat tegenwoordig beteekenis heeft voor de luchtvaart [1]).

De „Vlaminghs-Baye" (De L. p. 491, bew. p. 191/92) moeten wij inderdaad aan de zuidkust van Española zoeken, een kustgebied waar wij ons destijds gedroegen alsof wij thuis waren [2]). De groote Espasa [3]) zegt dat er aldaar zelfs twee Vlaamsche baaien bestaan en Pieter Adriaensz. Ita had een der baaien achter Isla de Vaca den naam Compagniesbaai gegeven (zie De Laet p. 210, bew. Iaerl. Verh. II p. 167).

Yáquimo (Jaquimo, De L. p. 499, bew. p. 203) werd tot dusver geidentificeerd als Jacmel, niet als Aquin.

Met enkele namen van Braziliaansche vruchten heeft de bewerker geen raad geweten (De L. p. 448, bew. p. 121). In Artekou mogen wij misschien het Port. araticum herkennen, om dan tot arrayán te komen (schubappel); Marconia is allicht wat in Suriname markoesa heet (Passiflora foetida); achter Araha verschuilt zich misschien het Port.laranja (negereng. aranja) of sinaasappel.

De Laet (p. 487, bew. p. 186) noemt het gewas dat op Klein Curaçao groeide Petrocelie de Mar; Euwens sprak van batis maritima. Voor het Sp. perejil de mar vond ik crithmum maritimum.

[1]) Zie W.-I. G. XIX p. 7.
[2]) ibid. XVIII p. 169.
[3]) Encicl. universal ilustr. Europeo-Americana.

De bewerker heeft niet altijd getracht verklaringen te geven van de namen, welke aan verschillende typen van vaartuigen gegeven werden. Pataches komen ook in de Spaansche stukken van de 17e eeuw herhaaldelijk voor [1]); passaatbarken (De L. p. 393, bew. p. 34 en verderop) heb ik niet kunnen thuisbrengen. Waarschijnlijk waren de eerste tweemast, de laatste éénmast scheepjes, gebruikt in de Caraibische Zee (zie ook de vorige deelen van het Iaerl. Verh.)

Een cangale (De L. p. 400, bew. p. 45) was, volgens den auteur zelf, een vlotje; in het Spaansch is bekend canja, klein vaartuig met gebogen kiel. Een jangada (De L. p. 438, 482; bew. p. 108, 177) is eigenlijk ook een soort vlot; men kan zich beter voorstellen, dat de inlanders daarmede naar een schip afkwamen, dat vlak onder de Braziliaansche kust kruiste, dan dat er mede van Bonaire naar Curaçao gevaren werd. Toch spreken de Spaansche documenten [2]) in hetzelfde geval van een „vallsa" en balsa beteekent vlot.

Wat een Traversken was (De L. p. 411, bew. p. 64) is ook moeilijk te begrijpen, tenzij men denkt aan travessa en atravessar (Port); wellicht dus een vaartuigje, dat dienst doet tusschen den eenen oever en den anderen.

Zeereizen makende loodsbooten (De L. p. 481, bew. p. 175) kwamen blijkbaar in de 17e eeuw ook reeds voor [3]).

Volgens den bewerker ving Jol zijn loopbaan bij de Compagnie aan als schipper; De Laet evenwel noemt hem van den beginne af steeds kapitein.

Dat men de beide titels door elkaar gebruikt zou hebben, lijkt niet waarschijnlijk, omdat zoo vaak gesproken wordt van een kapitein en schipper, of van een schipper en kapitein [4]). Wanneer een schipper belast wordt met het commando te land over een afdeeling bootsvolk, dan heet hij „Schipper ofte capiteyn" (De L. p. 431, bew. p. 96), of dan wordt gesproken van „Capiteyn..., Schipper van den.. " (De L. p. 468, bew. p. 155). Blijkbaar zag dus de kapiteinstitel op een militaire functie.

Dat De Laet spreekt van een Alfero reformado" (p. 386, bew. p. 22) en van „Capiteynen levende ende Reformados" (p. 471, bew. p. 159), wordt misschien duidelijk wanneer men naleest het-

[1]) W.-I. G. XVII, p. 204, XVIII p. 178.
[2]) Ned. Zeevaarders I p. *203.
[3]) Zie W.-I. G. XVII p. 101.
[4]) ibid. p· 91.

geen de groote Espasa geeft aangaande de reformación, welke het Spaansche leger na de veldtochten in de Nederlanden en in Italië onderging.

Wellicht heeft De Laet (p. 392, bew. p. 32 bovenaan) ten onrechte een komma geplaatst tusschen Veedor en Generaal; de titel van den ouden heer in kwestie zal wel geweest zijn veedor general, wij zouden zeggen hoofd-fiscaal of intendant generaal.

De „Capiteyn van Canayou" (De L. p. 408, bew. p. 57 onderaan) zal wel o. a. Alvares geheeten hebben. Iemand kan toch niet tegelijk kapitein en vaandrig (alferes) zijn.

Wat bij het krijgsvolk onder Jonghers (De L. p. 502, bew. p. 208) verstaan werden, heb ik niet kunnen nagaan; Artichewsky spreekt er in zijn memorie ook van, evenals trouwens De Laet op vroegere plaatsen. Wij zullen dus wel moeten aannemen, dat de Compagnie zich niet ontzag om, niet alleen voor verre en gevaarvolle zeereizen, maar ook voor den oorlog in Brazilië (en welk een oorlog!) onvolwassen manschappen aan te monsteren.

Dat inderdaad het houten wambuis niet specifiek Duinkerksch was, [1]) blijkt hieruit, dat volgens De Laet (p. 481, bew. p. 175) zoodanige versterking ook in Brazilië voorkwam; hij had er trouwens ook op vroegere plaatsen reeds gewag van gemaakt.

Er is bij De Laet tweemaal (p. 380 en 416, bew. 11 en 72) sprake van de bloedvlag en herhaaldelijk van de princevlag.

David Pietersz. de Vries [2]) liet „de Vlagh" van voren waaien en „de Bloedvlagh" achterop, wanneer hij zeeroovers ontmoette en Jan Pietersz. Coen [3]) liet te Jacatra, wanneer een actie buiten de versterking zou ondernomen worden, de „vredevaen" inhalen en de „bloedvlaggen" hijschen. Blijkbaar gaf men dus met deze vlag te kennen, dat men den strijd niet ontwijken wilde, of aggressieve bedoelingen had.

De princevlag, waaronder men in 1634 en 1635 de Portugeezen in Brazilië te lijf ging, zal nog wel het orange, blanche, bleu geweest zijn [4]). David Pietersz. alweer — vurig contraremonstrant — voerde een princevlag (geheel oranje?), met het wapen van Prins Maurits er in, van boven [5]).

---

[1]) W.-I. G. XVIII p. 219.

[2]) Zie vroeger.

[3]) Archief v. Kerk. en Wereldsche Gesch. VII, brief gouv. gen. aan Admiraliteit Amsterdam 5 Aug. 1619.

[4]) Zie o. a. P. C. G. Guyot. Rood, wit en blauw, Bijdr. v. Vad. Gesch. en Oudheidk. 2e reeks 1.

[5]) Zie vroeger.

De „Burgoensche Vlagge", waaronder Jol in 1635 Santiago de Cuba binnenliep, om zijn schepen voor Spaansche te laten doorgaan (De L. p. 488, bew. p. 188), was volgens de Spaansche documenten een „bandera de cuadro" [1]). Zou men werkelijk een vlag met een Bourgondisch kruis vertoond hebben, om de tegenpartij te verschalken, of was Bourgondische vlag misschien destijds synoniem met Spaansche, Portugeesche, of in het algemeen vijandelijke vlag?

Bij een actie in Brazilië in 1636 (De L. p. 519, bew. p. 236) vermeesterde men een „Burgundis Vendel" en het lijkt vreemd, dat in de dagen van Philips IV 's Konings troepen een Bourgondisch embleem gevoerd zouden hebben.

Restringa (De L. p. 420, bew. p. 78) vertaalt de bewerker met ondiepte, zandbank, zandplaat, wat taalkundig juist is, maar Nieuhof spreekt van deze bepaalde restringa (restinga) als van een eiland in de rivier van Parahyba, met een fort versterkt [2]). De Laet sprak er trouwens reeds eerder van (p. 226, bew. Iaerl. Verh. II p. 194).

Waarom zouden de „Passos" (De L. p. 451, bew. p. 126), waar de suiker gewogen en opgeslagen werd, iets met terreinhindernissen te maken gehad hebben? Men denkt eerder aan een recht van doorgang (verg. het Sp. paso in zijn verschillende beteekenissen).

Rossas (De L. p. 470, 518, 522, bew. p. 157, 235, 240) staat voor het Port. roças, d. z. ontginningen tot het telen van voedselgewassen (cassave).

Biçios (De L. p. 480) heeft de bewerker vertaald met bichos (p. 174). Wij zullen hier wel te doen hebben met wat in het Surinaamsche negerengelsch sikas (= Port. sica = angel?) heeten.

Bicho was de naam van een zich in het menschelijk lichaam inborenden worm, die geacht werd een soort „loop" te weeg te brengen, een ziekte welke op de Guinévaarders zoo veel lijden veroorzaakte [3]). Deze ziekte moet eveneens beschreven zijn in een gedrukte instructie voor de slavenhalers en zij zal ook wel bedoeld zijn met het „bisco" in het geschreven exemplaar in het Alg. Rijksarchief [4]), dus niet yaws, de zoozeer verbreide ziekte der Afrikaansche negers in West Indië [5]).

---

[1]) W.-I. G. XVIII p. 183.
[2]) Zie vroeger.
[3]) Toortse der Zee-vaert, bewerking Naber. Linschoten Ver. VI.
[4]) W.-I. G. XVII p. 103.
[5]) Hans Sloane M. D. A voyage to....... Jamaica 1707.

Caçiovera, Cacio Era (Port. cachoeira) te vertalen met waterval (De L. p. 524, 529, bew. p. 244, 252) is natuurlijk verantwoord; ook in Suriname spreekt men van vallen, wanneer men de stroomversnellingen der rivieren bedoelt.

Het is niet steeds gemakkelijk, het 17e eeuwsche Nederlandsch goed te begrijpen; de woorden hadden toen niet altijd dezelfde beteekenis als tegenwoordig. Is het wel zoo zeker, dat Artichewsky, wanneer hij klaagde over den „schandelijcke arbeyt", welken men vóór Johan Maurits' komst van hem gevergd had [1]), blijk gaf van gewetensbezwaren te hebben tegen moorden, plunderen en branden in 's vijands land? Misschien achtte hij een wijze van krijg voeren als die van de Compagnie in Brazilië beneden zijn waardigheid, niet in overeenstemming met de militaire kwaliteiten van een man als hij.

Om De Laet goed te begrijpen moet de lezer vaak een woord opzoeken en de bewerker kan hem die moeite besparen, door de annotaties. Deze laatste echter ontbreken bij den Heer Warnsinck wel eens, op plaatsen waar men ze gaarne gevonden zou hebben.

Het is mij niet altijd gelukt met behulp van een woordenboek aanvaardbare verklaringen te vinden van hetgeen ik niet begreep. Zoo weet ik nog altijd niet wat een Ongerlingh was (De L. 405, bew. p. 53, bovenaan) en de Heer W. heeft het ook niet kunnen vinden. Ook is mij niet duidelijk geworden, wat er verstaan werd onder het vertassen van een schip, wat onder water verricht moest worden (De L. p. 486, bew. p. 184) en het wordt ook niet in een noot verklaard.

Het woord Vracaen (De L. p. 535, bew. p. 262) had, naar ik meen, beter als Uracaen (Sp. huracán) overgenomen kunnen worden.

Niet onder de Errata is opgenomen dat op pagina 291 (De L. p. 24) staat gearriveerde vloten, in plaats van gearmeerde vloten.

Amsterdam, Juli 1937 W. R. MENKMAN

[1]) Iaerlyck Verhael IV, XLVII.

NAAMLIJST DER GEREFORMEERDE LIDMATEN IN JESU CHRISTI GEMEENTE BINNEN CURAÇAO DOOR BELEYDENISSE ALS DOOR ATTESTATIE, 23 DEC. 1730

Uitgegeven door

L. KNAPPERT

Onze bijdrage in het „Gedenkboek Nederland Curaçao 1634–1934" blz. 34–56 eindigden wij bij den aanvang van den diensttijd van ds. Rasvelt en maakten melding van zijne lidmatenlijst der gemeente, die ik thans doe volgen, weder uit het oud-classicaal archief te Amsterdam.

Wigboldus Rasvelt staat, zonder vermelding van leeftijd of geboorteplaats, te Groningen ingeschreven op 22 Juli 1722 [1]). Nu diende er op Ameland in de toen nog vereenigde gemeenten Hollum, Ballum en Nes zekere Johannes Titema, tegen wien op de synoden herhaaldelijk werd gewaarschuwd, nadat hij in 1695 zijne gemeente verlaten had. In 1697 weder teruggekeerd, werd hij om zijn ergerlijk gedrag afgezet en is ten slotte naar St. Thomas vertrokken [2]). Er staat niet uitdrukkelijk bij „als predikant," wat echter, gelet op tallooze dergclijke gevallen, zeer waarschijnlijk is. Wij verliezen hem dan uit het oog. Maar in 1728 was St. Thomas vacant. Want April van dat jaar was op Curaçao ds. Ferrarius gestorven, juist toen Rasvelt, naar St. Thomas beroepen en op doorreis daarheen, te Willemstad aankwam. Dan hooren wij dus weder voor het eerst van hem. Op scheepsgelegenheid wachtend, had hij den dienst op Curaçao waargenomen en, toen Ferrarius' opvolger, Nathan Erichson, in Augustus 1929 insgelijks was overleden, was Rasvelt met toestemming van zijn kerkeraad als consulent opgetreden. En op verzoek der gemeente hebben de Heeren hem toen meteen benoemd. Zijn eerste brief is van 26 December 1730 aan een onge-

[1]) *Album Stud. Gron.* kol. 169.

[2]) *Oud-Archief Hollum* II 47 bij Loosjes, Geref. Kerk op Ameland, blz. 31.

noemde betiteld als Eerw. Hooggel. Heer en in dien gezwollen, zalvenden toon, ons uit die dagen niet ongewoon, maar die ons hier te stuitender voorkomt in den man, die zich later in zijne grove onbeschaafdheid vertoonen zou. Wij lezen dan [1]): „Durfde nooit mij onderwinden te schrijven. Nu durf ik die vrieheid gebruiken. Was mij innerlijke blijdschap de eere te mogen genieten onder het praes. van UEw. mijn gaven te hebben laten hooren en mijn kleine ligt der kennisse in die illustre classicale vergaderinge te laten flikkeren, waardoor ik van UEw. door oplegging der handen tot den predikdienst bequaam geoordeelt en ook na het examen publicum plegtelijk ingewied wierde. Heb St. Thomas elf maanden gediend. Onverwacht brief van den heer Johannes Leser met het beroep dezer plaatse. Kleine dog dierbare gemeente van St. Thomas, groote liefde mijwaarts, maar de groote menigte der lidmaten op Curaçao en de bijsondere aanradinge van Gods Geest noodpersten mij om mijn geringe talent aan die gemeente te moeten besteden om de palen van Vorst Messias rijk uit te breiden. Wonderlijk van den goedertijren Got aangemoedigt heb aangenomen en mijn dienst plegtelijk ingevierd 19 Nov. 1730 met Ephes. 6. 19. 20. Nieuws is hier niet(!) Och of ik de eer mogte genieten van UEw. met een klein lettertje verwaardigt te worden. Mijn innerlijke zielswensch is dat Jehovah Got UEw. bedieninge cyrlijk make ten einde door UEw. vlijt en onvermoeiden ijver vele zielen voor Coningh Jesus mogen worden gewonnen en tot de regte schaapskoy gebragt die UEw. alsdan na het eindigen van den loopbaan met een onverwelkbare kroon der heerlijkheid in het nieuwe Jerusalem sal beschenken en daardoor eeuwig te blinken als een flonkerster aan het firmament des hemels."

In een volgenden brief van 4 Juli 1731 aan de predikanten van Amsterdam [2]) meldt hij de benoeming van Bernard Schagen tot ouderling, den dood van den voorzanger C. Scheltus, opgevolgd door Laurens Pletz en dan: „Hierbij ook naamlijst van de gereform. Ledematen alhier in mijn eerste visitatie opgenomen of die door Gots genade en haar eigen vlijt na behoorlijke examinatie zijn aangenomen." Den 16° October 1731 schrijft hij wederom [3]), thans, dat hij de lidmatenlijst morgen met kapitein Sybrand de Vries zal verzenden en er bijvoegen de lijst der jaarlijks door de gereform. armencassa bedeelden. Dit stuk heb ik in het

[1]) Oud. cl. Archief Amsterdam. *Curacao*, I. fol. 23*r*.
[2]) *Brieven* als boven, I. fol. 26.
[3]) *Aldaar*, I. fol. 27.

class. archief niet meer gevonden, maar vermoedelijk heeft hij in die maanden op de lijst zelve en zeker op de bijgevoegde duplicaat-lijst, nog aanwezig, namen bijgeschreven. Deze brief meldt den dood zijner schoonmoeder. zegt ook, dat de voorgaande ter class. vergadering werd voorgelezen door Eerw. C. Houthoff. Deze Cornelius Houthoff was 26 November 1719 te Amsterdam beroepen, waar hij 22 April 1752 overlijden zou [1]).

Wij laten thans de naamlijst volgen, de nauwkeurige opstelling waarvan tegenover zijne vele zonden in Rasvelt's credit geboekt worden mag. Zij is te vinden in de portefeuille Curaçao I fol. 24r. en verder ongepagineerd, oud-classicaal archief van Amsterdam.

BINNEN 'T FORT AMSTERDAM.

Pedro van Collen, directeur dezer eilanden.
Noach du Fay, schepen der stad Amsterdam, oud-gouv.
Cornelis Anderman van den Burg. commissaris. van den trijn.
J. Nic. van Starkenborg, capt. luytenant.
J. Gerrit Pot, vaandrager.
Geertruid de Jager, wed. Jac. Strijbeek.
Carel de Graaf.
Elisabeth Weijts, huisvr. v. Jan Ernst Dolder.
Gerrit van Eugen. Susanna Copius, zijne vrouw.
Jacobus Meurs. Secilia Copius, huisvr. v. Willem Arnold Coene.
Pieter Verloo. Helena van Eysendoorn, zijn vrouw.
Willemina Mollenkenboer, wed. Izak Wierman.
Florentia Harleus, wed. R. van den Clooster.
Christina Thiesing, huisvr. v. R. van den Clooster [2]).
Secilia de Mey, huisvr. v. Sigismundus Druskey.
Maria Pik, huisvr. v. Nicolaas Moor.
Bernard Schage.
Christina Elisabeth van der Straaten, huisvr. van B. Schage.
Anna Delomen, huisvr. v. Jan Gerrit Pot [3]).
Margarita Pletz. wed. Godefridus Ritsjardus Potty.
Frans Sarjee.
Maria Freek, wed. Jan Fred. Weijts.
Margarita van Wit, huisvr. v. Frans Sarjee.

---

[1]) H. Croese *Kerkel. Reg.* 1792, blz. 173 vlgg.
[2]) De zoon?
[3]) Zie *boven*.

David Soorbeek, Maria v. Hoboken, zijn huisvr.
Laurens Pletz., Johanna de Cock, zijn huisvr.
Cornelis Scheltus, voorzanger, aanspreker, schoolm. [1]).
Sara Plier, huisvr. v. Cornelis Scheltus.
Susanna Jacoba Pernee, huisvr. v. I. N. v. Starkenborg [2]).
Anna Catharina Copius, huisvr. v. Jacobus Pothove.
Theunis Fockes. Catharina Arents zijn huisvrouw.
Maria Arents, huisvr. v. Jan Hendriksz. Harmensen.
Nicolaas de Peneijn. Anna Catharina de Veer.
Isabella Christiaans, huisvr. v. C. Letz.
Jan Dorcas. Johanna Maria Weijts, zijn huisvr.

Agter het fort.

Anna van Reuven, wed. Pieter de Meij.
Jan de Meij, Pieter de Meij, Laurens de Meij.
Anna Maria Willingh, huisvr. v. Pieter de Meij.
Ragel de Graaf, wed. v. Thomas Willingh.
Helena Coos, huisvr. v. Laurens de Meij.
Jan van Reuven.
Claas de Meij [3]). Ida Scholte zijne huisvrouw.
Gijsbert Vos. Magdalena de Meij, zijn huisvrouw.
Sara de Meij.
Leuntje Dooris, huisvr. v. Pieter Lesjander.
Magdalena de With, huisvrouw v. J. Vos.
Harm Cranevelt.
Neeltje van Grevenbroek, wed. G. W. Arents.
Theodora Arents.
Anna Weijts, huisvr. v. I. Alderig.
Wendelina van Gorcum.

De heerestraat.

Gijsberta Maria Hoppezak, wed. Abr. Nolet.
Ernst Gerhard Croeger, Maria Thiesing, zijn vr.
Hendrik Pthisjot. Ananea Pthisjot.
Scharlotte Munie, wed. Pisischot [4]).
Ester Pthisjot, Maria Pthisjot.

---

[1]) Achter gevoegd: obiit.
[2]) Zie *boven*.
[3]) Bijgevoegd: obiit 5 Oct.
[4]) Zelfde naam anders gespeld. Pischot is juist.

Jeremias Dubernard.
Maria Magdalena Freenoo.
Anna Elisabeth Stoonhaus, vr. v. Jan Schuurman.
Nathanaël Ellis. Anna Mooy, zijn huisvrouw.
Hendrik van Dijk. Loysa Reyniersen, zijn huisvr.
Jan Schoots.
Catharina Sibels, wed. P. Diedenhove.
Pieter Diedenhove.
Willemina Kinnegem, vr. v. Marcus Basarne.
Aletta Specht. wed. Jan Plier.
Jeltje Plier, huisvrouw v. Wigbold Rasvelt [1]).
Catharina Plier.
Maria Hoppezak, huisvrouw v. H. Plier.
Hendrik Plier.
Pieter Specht, Magdalena Plier, zijn huisvrouw.
Adriana Kemp, vrouw v. J. Twisselton.
Clara Maria Luls.
Laurens Rudolfus Horst, Johanna v. Engelen, zijn vr.
Nicolaas Houtschilt, Maria Schut, zijn vrouw.
Poulina den Oude, huisvr. van J. Verster.

DE ZEEKANT.

Isabella Kintswilder, huisvr. v. Daniël Welthuysen.
Maria Dooris, huisvr. v. Willem Bell.
Jannetje de Jeugd, huisvr. v. W. Lammerts.
Aagie Visser, huisvr. v. I. Snelder.
Elisabeth Thouzijn, huisvr. v. Dirk Meyn [2]).
Catharina de Wit, huisvr. v. G. Lixraven.
Theophilis Borel Rijke, Maria de Mij, zijn vrouw.
Belia Arents, huisvrouw v. H. Smit D. zoon.
Christina de Vijlder, huisvr. v. H. Weyster.
Susanna Christiaans wed. J. Kroes.
Maria Asvelt, huisvr. v. G. Mac Culloch.

DE KEUKESTRAAT.

Christina Croes, huisvr. H. Jurgen Las.
Anna Plier, huisvr. v. H. Smit.

---

[1]) De predikant woont dus niet in het fort, maar, ook volgens een stuk van 8 Aug. 1737, fol. 31, aan de Heerenstr.
[2]) Of Meyers.

Claartje Sijbers, wed. Adriaan Josse Wijngaard.
Hillegonda Wijngaard, vrouw v. Philip Webb.
Annetje Klinkenberg, huisvr. A. Raphoen.
Anna Lephiena Leenderts, vr. v. I. N. Dufaij [1]).
Hermannus Stork, Christina Kemp, zijn vrouw.
Jannes Houtvat. Margarita van Gorcum zijn vr.
Johanna Christina Chrafting.
Maria Elisabeth Brugman.

De prinsestraat.

Anna Maria van der Nieuwborg, wed. Abr. Veris.
Antonia Vermeer, huisvr. v. J. Aarts Cool
Sara de Cock, vrouw v. J. Bertrand.
Johanna van der Hoeven, wed. H. de Wilde.
Catharina de Cock, vrouw v. Samuel Daal.
Anna Kinnegem, huisvr. v. Jan Lesiere.
Helena Uylenborg, wed. Samuel Munnikhoven.
Johanna Raven, huisvr. v. Jurrien Houtcamp.
Johanna Ruijsjee, wed. J. Oel.
Bruyn Gaverse [2]) van der Veen.
Regina Naron, vrouw van G. van Veen.

De kuyperstraat.

Pieternella Vos, wed. Jan Durand.
Maria Durand, Elisabeth Durand.
Hendrik Schielach, Antonia de Kruyff, zijn vrouw [3]).
Maria Evertse, vrouw van G. Striddels.
Jan Tamangen.
Adr. Schoonenboom. Adriana Geel, zijn vrouw.
Hendrik de Wit, Machteld Kintswilder, zijn vrouw.
Clasina Kïntswilder, wed. v. Do. Joh. Ferrarius.
Elisabeth Blom, vr. v. C. van Grootdavelaar.
Clara Tamson, wed. Adr. van der Parre.
Teresia van der Parre, wed. Antony Cadaert.
Susanna Sjallewel, vrouw v. Willem Lixrave.
Jannetje Slokkers, vrouw v. F. Ekke.

---

[1]) Bijgevoegd Jan Noach du Faij, oud-gouv. vertrokken.
[2]) Schrijffout voor Govertsz.?
[3]) bijgevoegd: met att. van Campen en Amsterdam.

Laurens Plier, Aaltje Everits, zijne vrouw.
Elisabeth Janszen, wed. Jan Scholten.
Jan Christoffel Duurlingh, Maria Lijst, zijn vrouw.

De joode kerkstraat.

Jan Cock. Maria Klinkenborg, zijn vrouw.
Dirkje Janze de Wolf, wed. Hendr. Bartelaan.
Jeseyntje Hendriksz., wed. Casper I. v. Poliskij.
Pieter Rodenburg, Marietje Aarts Cool, zijn vrouw.
Susanna Roosjee, wed. P. Gadwijn.
Maria Gadwijn.

De wintstraat.

Neeltje Grijsbertsz., wed. J. Visser.
Helena Deurloo, wed. Eduard Tjoons.
Gerrit van der Heyden. Alberta ten Berghuis, zijn vr. [1])
Hilletje Hendriks ten Bos, wed. B. Bode.
Maria Elisabeth Huybeling, huisvr. v. Claas Visser.
Leonora Visser, vrouw v. Willem Folkers.
Maria Hill, vrouw v. Cornelis Raven.
Christina Kitsensneve, wed. J. de Goijer.
Jannetje Pieterse Oostdorp, vrouw v. Jac. Chrisson.
Katharina van Rijsum, vrouw v. Josef de Moor.
Geertrui Witling, vrouw v. C. Clement.
Barbara Mulder, wed. Philip Ban.
Margarita Dam, vrouw v. Jan Tommel.
Aaltje Cock, wed. Willem Webb.
Hillegonda van Dijk, vrouw v. Jacob Hospe.
Jannetje Bel, vrouw v. Jurriaan de Pool junior.
Dirkje Coolman, wed. Luycas Pabest.
Catharina Exsules, vr. v. J. Abel Bouman.
Aaltje Lijst, vrouw v. Aman Bonin.
Anna Maria Everits.
Theuntje Seeman, vrouw v. Wouter Dronker.
Maria de Mij, vrouw v. P. de Veer.
Anna de Jonge, wed. Stevense Warkentijn.
Anna Warkentijn.
Aafje Andries Cocq, wed. Barent Schoon.
Geertje Bernard, wed. H. Pabest.

[1]) Bijgevoegd: met att. van Amsterdam.

DE BREESTRAAT.

Andries Samuel Cock. Johanna Lijbergen, zijn vr. [1])
Neeltje Moll, vrouw v. Adriaan Rasmijn. [1])
Maria Boldenslee, wed. Pieter van Hoboken [1]).
Pieter van Hoboken [2]).
Jacobus Krisson den ouden.
Vroutje Westdorp, vrouw van A. Pletz.
Abrah. Visser, Catharina van Wessem, zijn vrouw.
Elisabeth Brebaunx.
Cornelia de Lange, wed. J. Pellicorne.
Johanna Pellicorne, vrouw v. Nic. Porjee.
Geertje Visser, vr. v. J. van de Woestijne.
Anna Constantia de Rasire, wed. Bartholomeus Tribier.
Izaak Lamont de Oude, Aletta Doeke Groebe. zijn vrouw.
Hendr. van der Burg, Anna Constantia Lamont, zijn vrouw.
Maria Kintswilder, wed. H. Veltman.
Elsje Beek, vrouw v. Pieter Wilster.
Johannes Stuijling, Elisabeth Gruthings, zijn vr.
Bernardus Verplaats.
Susanna Nasareth, wed. S. Lusjiene.
Jannetje Cock, vrouw v. Willem Meij.
Elisabeth Mulder, vrouw v. Andr. Cock.
Christina Mulder, vrouw v. Fransois Gladding.
Elisabeth Draex, vrouw v. Adriaan Sas.
Cornelis Bergh, Anna Maria Bennenbroek, zijn vr.
Paulina Heijn, wed. Jan Ellis.
Elisabeth Lindesay, vrouw v. J. Ellis [3]).
Margarita Lindesay, vrouw v. N. Ellis [3]).
Jan Maartin, ouderling, Jannetje Ellis, zijn vrouw.
Elisabeth Copius, vrouw v. Hendrik van Eck.
Maria van Overschie, wed. Jan Gijzen.
Catharina Gijzen, wed. Coenraad van der Voort.
Susanna Gijzen, vrouw v. J. Seijs.
Elisabeth Evertse, wed. J. Franken.
Anna Franken, vrouw v. P. C. de Wit.
Anna Verwit, wed. Christiaan Holtman.

---

[1]) Ook op de duplicaatlijst.
[2]) De zoon.
[3]) Niet op de duplicaatlijst, doch op 't eind: met att. van St. Eustatius. *Boven:* Anna Mooy. Een vergissing.

Aan de overzij.

Dina van Eyke, wed. Olphert Wijners.
Jacomijntje Hansen, wed. Ritser Hull.
Willempje Pieterse Verhoeve, wed. Gijsb. de Jonge.
Maria de Jonge, vrouw v. Nic. Blankebijl.
Clara Christina de Jonge, wed. Jonas Hommers.
Neeltje Croes, vrouw v. Piet Birnie.
Marietje Croes, vrouw v. Adam Arents.
Jannetje Hendriks, vrouw v. Gerrit Burg.
Geertruy Hendriks, vrouw v. Jan Sibregtsen.
Jannetje DirksenTem, wed. Philip Copius.
Anna Gijzen, vrouw v. Pieter Adriaans Turp.
Anna Helmsen.
Levina Gibbens, vrouw v. Thom. Poorter.
Dorothea Dames, vrouw v. Fred. Bolmeyn.
Helena van Libergen.
Angenita van Libergen, wed. Laurens v. Bambergen.
Nic. van Bambergen.

Aan de werff [1]).

Jannetje Cocq, vrouw v. Willem Vermeulen.
Aletta Jansz., wed. Jannes Stuijling.
Anna Janssen, vrouw v. Samuel Stuijling.
Anna Barbara Sarze, vrouw v. Jan Pedro Janssen.
Anna Dam, wed. Dirk Smits.
Judith Smits.

Aangenomen lidmaten door mij.

Juffr. Maria Du Faij.
Maria Bertrand.
Anna Catharina van der Lijden.
Benjamina Hermina van Starkenborg.
Adriana Pletz. Niesje Sarze.
Maria Elisabeth Sarze. Susanna Clara Siro.
Catharina Plier. Sara de Meij. Maria Verloo.
Jan Ellis, Nathanael Ellis, met att. v. St. Eustatius [2]).

---

[1]) In de duplicaatlijst: Aan de Klippe.
[2]) Zie *boven*, Elis. en Marg. Lindesay.

Johanna Deliana Dalba, wed. Jac. v. Schage, met att. v. Weesp.
Gerrit van der Heyden. Alberta ten Berghuys, met att. v. Amsterdam.
Willem van Uytregt.
Dorothea Brugman, vrouw v. Willem v. Uytregt.
Johanna Pieterse, vrouw v. Pieter Beek.

OP DE DUPLICAAT-LIJST.

Nicolaas van Bambergen.
Levina Gijbens, vrouw v. Thomas Porter.
Jacob Kemp, met att. van St. Thomas.

OP GEDANE EXAMINATIE.

Elisabeth Arents, vrouw v. Pieter van Gorcum.
Catharina Siro, vrouw v. Paul Snijder Hansen.
Adriana van Gorcum, vrouw v. Wouter A. Coene.
Michel Hillebrand. Pirona van Namen.
Adriana Columba. Helena Lysander.
Elisabeth Potteij. Rachel de Meij.
Elisabeth Hely, vrouw v. Capt. Willem Exson.
Maria Berry, wed. Cornelis Coeyers.
Jacomina Pauls wed. Lammert Hommers.
Jacomina Wegters, vrouw v. Egbertus van Geel.
Aaltje Wegters.

Vergelijkt men deze lijst met de vorige a° 1659—1662, zooals ik haar gaf in het Gedenkboek blz. 56, dan blijkt de aanmerkelijke groei der gemeente in die 70 jaren, gelijk ook uit de lijst der gedoopten in die jaren, aldaar blz. 54. Er is meer. Hamelberg gaf zijne bekende lijst van bewoners voor de taxatie van 1713 en nog uitvoeriger eene tweede voor de belasting 1735—36 (De Nederlanders op de W.-I. eilanden 1901, Doc. I 116—129 en 153—171). Hij gaf ook trouwacten 1714—1722 in het 5° jaarlijksche verslag van het geschied- taal- land- en volkenkundig genootschap te Willemstad. Naar de daar gegeven namen kunnen de onze toegelicht en hoor- of schrijffouten van Rasvelt verbeterd worden. Een aantal Statiaansche namen, Lamont, Doeke Groebe, Lindesay, Ellis, Seys vindt men ook in mijne Geschie-

denis der Bovenwindsche eilanden, sparsim. Onze lijst is topografisch van belang voor het oude Willemstad en leert ook dat de bloedverwanten gaarne bij elkaar woonden of inwoonden. Ten slotte bedenke men, dat wij hier geen Israëlieten, Katholieken, Luterschen, maar alleen de Hervormden vinden.

DE NAAM „CURAÇAO"

DOOR

W. M. HOYER

Als wij nagaan, hoe ons eiland door verschillende schrijvers in den loop der eeuwen genoemd is geworden, treffen wij een reeks van uiteenloopende namen aan, zooals: *Corrosol, Quiraçao, Curaquirra, Kurassau, Cura-asao*, etc., welke geen van alle als de ware en oorspronkelijke benaming kan aangenomen worden. Wel heet ons eiland:

CURACAO

zonder de cedille, welken naam de Spanjaarden van de oorspronkelijke bewoners overgenomen hebben. Volgens Juan de Ampués, factoor te Santo Domingo en Heer van Curaçao Aruba en Bonaire in 1527, waren deze primitieve bewoners Indianen van dezelfden stam, als die, welke leefden op de tegenoverliggende kust van het vasteland, die volgens *Dr. Pedro M. Arcaya* in een artikel, getiteld „Los aborigenes del Estado Falcon", verschenen in het tijdschrift „Cultura Venezolana", uitgave Mei 1920, Indianen waren van vreedzamen aard, behoorende tot de stamgroep *Caquetia*, die woonde aan de Noordkust van Venezuela, van de staat Falcon tot Yaracuy.

Als dus de Indianen, die op Curaçao geleefd hebben, aan den zelfden stam verwant waren als de inheemsche bevolking van de noordkust van Venezuela, wier taal en gewoonten zij ook moeten hebben gehad, dan zou er veel gelijkenis bestaan in de manier, waarop namen werden gegeven aan plaatsen, waar ze woonden... Men bemerkt ook werkelijk een groote gelijkenis, die duidelijk naar voren komt in de lettergrepen *cura* en *cao*, die den naam van ons eiland vormen, en die in verschillende plaatsnamen in Venezuela voorkomen, welke van Indiaanschen oorsprong zijn. In Venezuela bestaan namen voor dorpen, bergen, rivieren, volksstammen, etc., waaruit duidelijk de lettergreepformatie blijkt van *cura* : *Curamichate, Curarigua, Curamuni, Curaguas, Curachicanos* en ook

Curataria en *Curabara*, boomsoorten die in Venezuela voorkomen; *Curaca*, eigennaam der stamhoofden; *Curare*, doodelijk vergif, dat door de Indianen verkregen wordt uit het sap van de slingerplant *mavacure*, en gebruikt wordt om de punten van pijlen te besmetten. Zoo ook vinden we de uitgang *cao* en *ao* in woorden als: *Chacao*, *Cacao*, *Camao*, *Macarao*, *Chuao* etc., benamingen voor bewoonde streken en rivieren in Venezuela.

* * *

Er is nog een ander bewijs, dat kan dienen om aan te toonen, dat de naam, die ons eiland draagt, dezelfde is als die, welke de oorspronkelijke bewoners het gegeven hebben, en wel het volgende. Er bestaat op Curaçao een plaats, die heette *Maniguacoa*, ongetwijfeld van Indiaanschen oorsprong. *Manuguacao* was de naam van de tegenwoordige Piscaderabaai, en komt voor op een kaart, vervaardigd door de Spanjaarden in 1634, nadat zij ons eiland verlaten hadden. Ook andere overeenkomstige namen zooals: *Cumanacoa*, *Chicibacoa*, *Guaibocoa*, *Panaguapoa* komen veelvuldig voor in Venezuela.

Hoewel met zekerheid kan gezegd worden, dat al de hierboven genoemde namen uit het Indiaansch afkomstig zijn, is het niet zoo makkelijk hun beteekenis te achterhalen, daar er, voorzoover ik weet, geen grammatica noch woordenboek bestaat van de taal der Indianen, die op ons eiland en in Venezuela gewoond hebben. Nochtans zou het van nut zijn om eens na te gaan, welke gewoonte die Indianen volgden bij het geven van namen aan plaatsen, rivieren etc., waar zij woonden.

* * *

Volgens „The Standard Dictionary of the English Language", uitgegeven in New-York door S. M. Moore, zou *Arizona*, plaatsnaam van Indiaanschen oorsprong, beteekenen: zandheuvel. Zoo beteekent *Canada* dorp met hutten bezet. *Caracas* is de naam van een Indianenstam. *Chicago*, shunk, een viervoetig dier van Noord-Amerika. *Chuquisaca*, brug van goud. *Connecticut*, land over de lange rivier. *Coro*, wind. *Cuba* (Cu-ba-nu-can), het beste. *Dahlonega*, goudland. *Erie*, wilde kat. *Haiti*, hoogland. *Jamaica*, (Kai-ma-ca), land wemelend van bronnen. *Kentucky*, aan het hoofd van een rivier. *Lima* (een verbastering van Rimac), de vroegste bewoners van Peru. *Manhattan*, stad van het eiland. *Maracaibo*, is de eigennaam van het hoofd van een Indianenstam. *Massachusetts*, blauwe berg. *Michigan*, vischnet. *Milwaukee*, rijk

land. *Minnesota*, melkachtig water. *Mississippi*, groote en lange rivier. *Nashina*, in het midden van een rivier. *Niagara*, de hals van twee wateren, de Erie en de Ontario. *Ohio*, mooi lief. *Ontario*, dorp op een berg. *Orinoco*, kronkelende slang, *Peru*, goud. *Saratoga*, rots van het wonderdadig water, *Shenectady*, vallei tusschen pijnboomen. *Umbagog*, helder water. *Wachusett*, groot bosch. *Washita*, hinde. *Winnipeg*, troebel water. *Winoma*, oudste dochter. *Winooski*, mooie rivier.

Uit bovenstaande lijst kan men nu afleiden dat *Curacao* kan beteekenen: *zwarte berg*, *hooge berg*, *diep water*, of iets dergelijks, dat de aandacht van de eerste bewoners van ons eiland trok.

Ten slotte blijft nog over te onderzoeken, van waar de cedille (ç) afkomstig is, wijl deze de naam van ons eiland verandert in een Portugeesch woord, dat zou beteekenen *genezing*..... Verondersteld kan worden, dat later, toen ons eiland reeds den naam droeg, door de Indianen gegeven, een Gallier of een Portugees, die het eiland bezocht heeft of daar gevestigd was, er eene cedille bijgezet heeft, en het woord zoodoende verandert van het harde *Curacao* in dat van het zachte *Curaçao*, en de Spanjaarden, die ç niet in hun modern alphabet hebben, *Curaçao* weer hebben veranderd in *Curazao*.

DE CURAÇAOSCHE REALEN EN STUIVERS VAN 1821 EN 1822

DOOR

DR. J. W. A. VAN HENGEL

Op 16 November 1820 deed Schout bij Nacht Cantz'laar als Gouverneur van Curaçao en Onderhoorigheden zijn intrede. Hij trachtte spoedig maatregelen te nemen om het muntwezen op Curaçao, dat in dien tijd in een erbarmelijken toestand verkeerde, te verbeteren.

Hiertoe trad hij in verbinding met een financieele instantie, welke sinds eenige jaren op dit eiland bestond, nl. met de „Directie van het Fonds tot vernietiging der bewijzen van afgekeurde Johannissen" [1]).

Op voordracht van deze Directie verleende de Gouverneur zijn goedkeuring aan het voorstel over te gaan tot invoering van zilveren Curaçaosche realen en stuivers, welke in de Vereenigde Staten van Noord-Amerika zouden worden gemunt.

Op 7 September 1821 gaven Directeuren aan den Gouverneur kennis van de ontvangst van 60.000 stuks realen, welke per brik „Eliza" uit New-York waren gearriveerd.

Na kennisgeving aan den Raad van Policie in zijn zitting van 18 September d.a.v. verscheen in de Curaçaosche Courant van 22 September 1821 de volgende Publicatie:

„De Schout bij Nacht Gouverneur en Raden van Policie van Curaçao en onderhoorige eilanden.

Allen den genen die deze zullen zien ofte hooren lezen, salut! doen te weten:

[1]) Voor een volledig overzicht van het Muntwezen op Curaçao in deze jaren zij verwezen naar: Mr. B. de Gaay Fortman, De West-Indische Gids, Deel 8, pag. 353 en Deel 10, pag. 251 alsmede naar het Artikel over het Curaçaosche Muntwezen van de hand van Mr. G. J. Fabius in De Economist van 1913, pag. 765 en naar de Encyclopaedie van Nederlandsch West-Indië, pag. 489.

Nademaal Zijne Excellentie de Gouverneur, uit aanmerking van de ongewone schaarsheid aan klein geld, welke sedert langen tijd in deze kolonien, tot groote inconvenientie van het publiek is ondervonden, aan de Directie van het Fonds tot vernietiging der bewijzen van afgekeurde Johannissen, op derzelver voordragt, heeft toegestaan, om eene bepaalde som aan zilveren Schellingen of Realen te doen munten ten einde op dit en de onderhoorige eilanden in omloop te worden gebragt.

Is goedgekeurd en besloten: om de zilveren Realen of Schellingen bij de Directie van het Fonds tot vernietiging der bewijzen van afgekeurde Johannissen ontvangen en welke gemunt zijn zooals hierin zal worden beschreven, namelijk: aan de eene zijde bestempeld met het woord reaal en met de talletter 1 daarboven, welke omgeven zijn met eenen eiken tak ter regter en eenen laurier tak ter linker zijde; en aan de andere zijde met het woord Curaçao boven eenen staf van Merkuur en eenen maishalm kruislings over elkander, met het jaartal 1821 daaronder; op dit eiland en op de onderhoorige eilanden Bonaire en Aruba als een koloniale munt gangbaar te maken, ieder voor of tegen zes stuivers Curaçaosch Courant; wordende dus alle ende een iegelijk op dezelve eilanden bij deze gelast om de hiervoren beschrevene zilveren Realen of Schellingen tegen de voorzeide waarde aan te nemen en te ontvangen. Aldus gearresteerd in des Raads vergadering gehouden op het Gouvernements Huis, binnen het Fort Amsterdam op Curaçao den 18den September 1821, het achtste jaar van Zijner Majesteits regering.

De Gouverneur en Raden voornoemd,

(w.g.) Cantz'laar.

Ter ordonnantie van dezelve,

(w.g.) W. Prince, Sec.

Gepubliceerd binnen het Fort Amsterdam, in de Willemstad, op Pietermaai, Scharlo, en aan de Overzijde dezer Haven, op den 19den der gemelde maand.

(w.g.) W. Prince, Sec."

In zijn Rapport van 14 Jan. 1822 stelde de Gouverneur den Minister in het Moederland in kennis met de invoering dezer stukken, waarop deze laatste zich in zijn antwoord van 2 April d.a.v. hiermede accoord verklaarde. Blijkens een Rapport in 1826 aan den Minister uitgebracht door den Kapitein-Adjudant van den Gouverneur, R. F. van Raders, in verband met de voorgenomen invoering van het Ned. muntstelsel op Curaçao, moet

echter in 1821 het dubbele aantal realen, dus 120.000 stuks, in omloop zijn gebracht.

Op 7 Aug. 1822 volgde een schrijven van bovengenoemde Directie waarin werd kennis gegeven van de aankomst van 150.000 stuivers per brik „Hippomenes.' uit New-York. In de vergadering van den Raad van Policie van 13 Aug. d.a.v. deed de Gouverneur hiervan mededeeling, terwijl de Curaçaosche Courant van 17 Aug. 1822 de volgende Publicatie [1]) hieromtrent bevat.

„De Schout bij Nacht Gouverneur en Raden van Policie van Curaçao en onderhoorige eilanden. Allen den genen die deze zullen zien of hooren lezen, salut! doen te weten:

Nademaal het raadzaam en hoog noodig geoordeeld is eene bepaalde som aan nieuwe stuivers op dit en de onderhoorige eilanden, tot gerijf der ingezetenen, gangbaar te maken; waardoor niet alleen voorzien wordt in de groote schaarsheid welke, sedert een geruimen tijd, aan die soort van kleingeld ondervonden is, maar tevens ook de thans nog in circulatie zijnde stuivers, zonder inconvenientie van het publiek, kunnen ongangbaar verklaard worden.

Is goedgevonden en besloten:

1. De hiervorenbedoelde nieuwe stuivers die gemunt zijn zooals hierin omschreven wordt namelijk: aan de eene zijde het talletter 1 boven op het woord *Stuiver* en aan de andere zijde het Jaartal 1822 met het woord *Curaçao*, op dit en de onderhoorige eilanden Bonaire en Aruba als koloniale munt gangbaar te maken, tegen acht en veertig stuivers per pezo van achten of zes stuivers voor eene zilveren reaal of schelling; tegen welken koers de gemelde stuivers door allen ende een iegelijken op de gemelde eilanden zullen moeten ontvangen en aangenomen worden.

2. De stuivers die thans in circulatie zijn, van en na de afkondiging dezer wet op dit en de onderhoorige eilanden, ongangbaar te verklaren, zooals dezelve bij deze ongangbaar worden verklaard; zullende dus geene andere dan de in § 1 vermelde stuivers op de gemelde eilanden in omloop mogen wezen.

3. Kennelijk te maken dat de nieuwe gangbare stuivers op morgen den 14den dezer en volgende dagen ten Kantore van het Fonds tot vernietiging der bewijzen van afgekeurde Johannissen aan de genen die zulks zullen verlangen in kleine sommen zullen worden verwisseld voor ander alhier te Lande gangbaar geld.

---

[1]) Zie ook Publicatieblad van Curaçao 13–14 Aug. 1822, No. 60; bij de invoering der realen is niet een Publicatieblad uitgegeven.

Aldus gearresteerd in des Raads vergadering gehouden op het Gouvernements Huis, binnen het Fort Amsterdam op Curaçao den 13den Augustus 1822, het negende jaar van Zijner Majesteits Regering.

De Gouverneur en Raden voornoemd,

(w.g.) Cantz'laar.

Ter ordonnantie van dezelve,

(w.g.) W. Prince, Sec.

Gepubliceerd binnen het Fort Amsterdam, en in de Willemstad, op Pietermaai, Scharlo en aan de Overzijde dezer Haven, den 14den der gemelde maand.

(w.g.) W. Prince, Sec."

Volgens Artikel 3 van bovengenoemde Publicatie konden de stuivers ten kantore van het Fonds tot vernietiging der bewijzen van afgekeurde Johannissen worden verwisseld voor ander gangbaar geld; hieruit blijkt de bijzondere plaats welke de Directie van bovengenoemd Fonds in die dagen innam bij zaken die het Curaçaosche Muntwezen betroffen. Tot nu toe is het ons echter niet gelukt bijzonderheden omtrent deze beide muntslagen in Amerika en omtrent de wijze waarop zij tot stand kwamen, in eenig Archief te vinden. Waarschijnlijk zijn we niet ver bezijden de waarheid indien we veronderstellen dat een en ander door mondeling overleg tusschen den Gouverneur en Directeuren van het Fonds tot vernietiging der bewijzen van afgekeurde Johannissen heeft plaats gehad. Zoo lezen wij b.v. in het Gouvernements-Journaal van 1821 onder 31 Januari No. 112: „Heden hebben wij met de Directeuren van het Fonds gebesoigneerd wegens het realiseeren der muntspecien", terwijl bij de Publicatie van 3/4 Januari 1821 reeds bekend was gemaakt „dat de Gouverneur geinviteerd en gemagtigd is, om over de zaken van het Fonds tot vernietiging der bewijzen van afgekeurde Johannissen, buiten nadere concurrentie van den Raad van Policie zoodanig te handelen als hij Gouverneur tot welzijn der kolonie, best raadzaam zal oordeelen en bevinden te behooren; waarna slechts kennisgeving aan dezen Raad zal behoeven te worden gedaan."

Op 8 Nov. 1822 wordt nogmaals de aankomst van stuivers, thans van 210.000 stuks per brik „Hippomenes" uit New-York gemeld onder bijvoeging tevens van de voor den muntslag der stuivers en realen gebruikte stempels.

Hiervan deed de Gouverneur mededeeling aan den Raad van Policie in de zitting van 19 November 1822.

Bij Kon. Besluit van 10 Mei 1826 lit. A werd op Curaçao met ingang van 1 Jan. 1827 het Ned. muntstelsel volgens de Wet van 28 Sept. 1816 No. 50 ingevoerd. Hierbij zijn de in 1821 ingevoerde realen ongangbaar verklaard [1]), terwijl bovengenoemde stuivers tegen een waarde van 2½ cent gangbaar bleven.

In latere jaren heeft van deze stuivers dan ook nogmaals een aanmunting plaats gehad, doch thans in de Munt te Utrecht, waarmede de eerste muntslag voor de Kolonie Curaçao tijdens het Koninkrijk der Nederlanden tot stand kwam; de muntslag vond plaats in 1841.

Eenige jaren tevoren, nl. in 1838, had men zich op Curaçao zelf geholpen om in de dringende behoefte aan pasmunt te voorzien door 6000 Ned. guldens in 4 deelen te kappen en, na stempeling met een stempel C, elk 1/4 deel voor *f* 0.25 in circulatie te brengen [2]).

Op 13 Juli 1840 verzocht echter de Gezaghebber van Curaçao den Gouverneur-Generaal der West-Indische Bezittingen om den Minister van Marine en Koloniën te verzoeken over te gaan tot een muntslag van Curaçaosche stuivers, onder bijvoeging van een drietal dezer, in Nederland onbekende stukken.

Ter voldoening aan dit verzoek ontving het College van Raden en Generaal meesteren der Munt een schrijven d.d. 11 Dec. 1840 van den Minister van Financiën, waarin een muntslag van Curaçaosche stuivers werd voorgesteld tot een bedrag van *f* 4000.—, onder bijvoeging van een exemplaar der gemelde stuivers, waarvan 40 stuks een innerlijke waarde van *f* 1.— moesten hebben. Door de onbekendheid met deze stukken moest eerst een onderzoek naar gewicht en gehalte worden ingesteld. Nadat den Minister de uitkomsten hiervan waren medegedeeld kwam bij Kon. Besluit van 20 Januari 1841 No. 139 de machtiging af om tot een muntslag van *f* 4000.— aan stuivers over te gaan. Het gehalte der stukken is hierin vastgesteld op 300 duizendsten met een ruimte van 5 duizendsten boven en beneden deze waarde, terwijl het gewicht gemiddeld 0,675 Gram moest bedragen, zoodat 1482 stukken in 1 K.G. gingen. Het jaartal op de stukken moest 1822 zijn, zoodat de stukken zich dus in niets van die der vorige aanmunting in de Vereenigde Staten van Noord-Amerika onderscheiden zouden. Daar de stempels opnieuw moesten worden

[1]) Op 24 Aug. 1827 zijn deze stukken, met andere ongangbaar verklaarde munten, ter vermunting aan de Munt te Utrecht ontvangen; het gehalte bleek 898 duizendsten te bedragen.

[2]) Publicatieblad 8 Juni 1838, No. 212.

aangemaakt, ontvingen de Stempelsnijders hiertoe een bedrag van *f* 200.—.

Ter voldoening aan het Kon. Besluit zijn op 8 en 15 Juni 1841 de stuivers in een aantal van 169.007 stuks opgebracht [1]) en op 24 Juni d.a.v. ter verscheping naar den Magazijnmeester voor Koloniën te Amsterdam verzonden.

Als uitvloeisel van de bij Publicatieblad van 21 April 1854 no. 12 ingevoerde Wet van 14 Dec. 1853 No. 126 tot regeling van het Muntwezen in de West-Indiën is in dit jaar aan verschillende muntspeciën ingetrokken en in 1855 naar het Moederland verzonden voor een bedrag van *f* 96.151.75, w.o. voor een bedrag van *f* 2990.37[5] aan bovenbeschreven stuivers.

Toch vermeldt het Koloniaal Verslag van 1882 voor Curaçao wederom dat als pasmunt in omloop zijn de 1/5 deelen van Spaansche pilaardaalders en de 1/4 deelen van Ned. guldens. Het heeft dan ook nog tot het begin der 20e eeuw geduurd alvorens op Curaçao definitief het Muntwezen is verbeterd.

Utrecht, 's Rijks Munt, Mei 1938.

---

[1]) Dit aantal is grooter dan het oorspronkelijk vastgestelde bedrag van 160.000 stuks, doch droeg de goedkeuring van den Minister.

STAATKUNDIGE GESCHIEDENIS VAN CURAÇAO
(De Curaçaosche begrooting voor 1938)

DOOR

B. DE GAAY FORTMAN

Voor de twintigste maal zet ik mij thans tot het geven van een overzicht van de behandeling der Curaçaosche begrooting, en sinds vijf jaren knoop ik daaraan jaaroverzichten vast, die ik met den weidschen naam van „staatkundige geschiedenis" genoemd heb. Wat is er veel veranderd in die jaren! Een kwart eeuw geleden ontmoette ik ten gouvernementshuize — Mr. Nuyens, nog geen „excellentie", zwaaide daar den septer — den eersten officier van het stationsschip. Dertig jaren geleden, zoo vertelde mij deze veteraan, was ik hier ook; en op mijn opmerking, dat hij dan zeker wel heel veel veranderd zou vinden, luidde zijn snel en kort antwoord: „Niets, meneer, niets!" Dat kon toen voor het laatst gezegd worden, want daarna is spoedig de ontwikkeling gevolgd, waartoe de in 1915 voorbereide vestiging van de „Petroleum" de stoot gegeven heeft. Maar zóó heel voorspoedig en snel is het niet gegaan. In 1919 kon men den gouden tijd nog niet reeds ingeluid noemen. Dat blijkt wel heel aardig hieruit, dat, zooals mijn eerste overzicht te lezen geeft, bij de behandeling der begrooting voor dat jaar tegenover de optimistische verwachtingen van bestuur en regeering van de ontwikkeling van het C.P.M.-bedrijf, de toeneming der stoomscheepvaart en de ontginning der Santa Barbarafosfaatmijnen, de Koloniale raad zijn hoop nog maar liever stelt op sisalcultuur, strohoedennijverheid, aloëcultuur op Aruba en Bonaire en katoencultuur op de bovenwindsche eilanden. Vijf jaren later, in 1924, is het nog alles klein gedoe, wat men in Raad en Staten-generaal over Curaçao zegt; alleen de minister verwacht spoedig een sluitend budget; en ziet — over dat jaar voor het eerst (en nog maar voor heel kort) blijkt de rekening te sluiten. De eerste sluitende begrooting werd voor 1929 ingediend. Dan wordt het alles „Petroleum" wat de klok slaat. De gouvernementsmiddelen zijn in 1934 tot ƒ 8.000.000.— opgeloopen en men is druk bezig met den opbouw van een nieuw Curaçao.

En nu 1938. Men is het erover eens, dat het nòg alles „Petroleum" is. Waar deze zich gevestigd heeft, gaat het goed, maar op Bonaire en de bovenwindsche eilanden is het eigenlijk nog net zoo als toen de bovengenoemde officier van Hr. Ms. *Zeeland* voor het eerst ginds voet aan wal zette. Een ontwikkeling met „nog steeds een eenzijdig karakter" heeft de gouverneur het in zijn troonrede van eenige weken geleden genoemd.

1937–1938 is een belangrijk „parlementair" jaar geweest. 1 April 1937 is de nieuwe staatsregeling in werking getreden. Doordat de oude Koloniale raad nog een jaar bleef bestaan, scheen er niet zoo heel veel veranderd te zijn. Men is gaan spreken van „landsverordeningen"; eenige malen heeft de gouverneur gebruik gemaakt van zijn nieuwe bevoegdheid (art. 93) om aan den Kolonialen raad een ultimatum voor den duur van zijn beslissingen te stellen, en eens heeft de raad een ontwerp-Algemeene maatregel van bestuur en tweemaal een wetsontwerp tot goedkeuring van een verdrag — soms wel op zeer korten termijn — om advies ontvangen.

De in de vorige zittingsperiode aangenomen ongevallen- en ziekteregelingen zijn een jaar later afgekondigd, en zullen 1 Juli 1938 in werking treden. Aan de hand van het verslag van ir. Verwey zullen verdere sociale voorzieningen overwogen worden.

De verleden jaar vermelde verordening betreffende bedrijfsondernemingen is gedeeltelijk in werking getreden, en met 1 Januari 1938 ook de verordening, waarbij koop en verkoop of afbetaling is geregeld.

Ten onrechte deelde ik verleden jaar mee, dat de regeling van het eedsvraagstuk nog niet was tot stand gekomen. 2 Februari 1937 is deze verordening vastgesteld, en 6 September 1937 (Pb. 1937 no. 98) afgekondigd.

Voorts is met ingang van 1 Januari 1938 bij gouverneursbeschikking een nieuwe tijdrekening tot stand gekomen. In het belang van scheep- en luchtvaart is de tijd van Venezuela overgenomen, en dus een, die niet meer 4.36 maar 4.30 verschilt, met — nl. vroeger is dan — die van Greenwich.

In een plechtige openbare zitting van het Hof van justitie is op 22 Februari 1938 des namiddags te half drie voorlezing gedaan van de wetten, die de veranderingen in de grondwet bevatten. Wat voor Curaçao van beteekenis zou geweest zijn, de naamsverandering in „Nederlandsche Antillen" heeft zijn beslag niet gekregen. Het desbetreffende wetsontwerp is bij de tweede lezing verworpen, hetgeen te betreuren is, omdat hierin een verbetering te

zien was. In het bijblad van *De Avondpost* van 1 Mei 1938, *Onze overzeesche gewesten* heeft de heer Menkman dit aangetoond. In dit artikel „Nederlandsch — niet Nederlandsch — onNederlandsch" kan men ook lezen, dat een medewerker van de *Nieuwe Rotterdamsche Courant* „met radicale neigingen" gepleit heeft voor de schrijfwijze „Kurasau", wat intusschen wel evenmin zal kunnen zonder grondwetsherziening.

De burgeroorlog in Spanje heeft ook in Curaçao tot eenige wettelijke maatregelen aanleiding gegeven; het zijn hoofdzakelijk die, welke in het moederland genomen zijn op grond van de internationale samenwerking tot beëindiging der vijandelijkheden. Zij betreffen o.a. het vervoer en den uitvoer van wapentuig en vrijwilligers, het aandoen van Spaansche havens en het algemeene verbod van iedere handeling, die op dienstneming bij een der strijdmachten in Spanje gericht is, of de indiensttreding daarbij bevordert, een uitbreiding van het ten eenen male onvoldoende gebleken verbod van ronselarij in het Strafwetboek. Intusschen is niet bekend, dat die ronselarij ook in Curaçao heeft plaats gevonden.

Leerplicht is er in Curaçao nog altijd niet. Er is, meen ik, weleens sprake geweest van overheidsmaatregeleni tegen het schoolverzuim, maar ook daarvan is niet gekomen. Wel bestaan er voorschriften van 1922 op het aanteekening houden van schoolbezoek. Schoolvoeding brengt men in den regel met leerplicht of schoolverzuim in verband. Van Kol heeft al vóór 1916 erop aangedrongen, gelijk Plante Fébure (*West-Indië in het parlement 1897–1917* blz. 87) meedeelt. Thans is het zoo ver gekomen. Op 1 Maart 1938 is in werking getreden het „Besluit Schoolvoeding". In zijn rede ter opening van de Koloniale Staten juicht de gouverneur: „Voor 1938 zullen ongeveer 882 leerlingen, welke tevoren door de medische dienst daarvoor aangewezen zijn, in de schoolvoeding worden opgenomen." Doch iemand, die den tijd had om het na te gaan en er een geestig ingezonden stuk over in de *Amigoe* te schrijven, heeft uitgerekend, dat 10 of 11 instanties erbij te pas moeten komen alvorens het kind aan melkdrinken toe is.

Aangenomen zijn voorts de pensioensverordeningen voor burgerlijke landsdienaren (maximum *f* 5000.—), hun weduwen en wezen en voor bijzondere onderwijzers en de hunnen.

Een oogenschijnlijk weinig ingrijpende wijziging van de „Inkomstenbelastingverordening 1906" heeft tot nog al breede gedachtenwisseling aanleiding gegeven. Er was verschil in heffing ten aanzien van de in Curaçao gevestigde petroleummaatschappijen als C.P.I.M. en Arend, die belast werden naar de uitgedeelde

winst, en ten aanzien van de Lago, die naar de geheele met haar bedrijf op Aruba behaalde winst werd belast. De bezwaren tegen het eerste stelsel en tegen de ongelijke behandeling liggen voor de hand. De gouverneur stelde voor, voortaan met formeel behoud van het onderscheid de belastbare uitdeeling in het eerste geval en de belastbare winst in het andere per ton in het gewest verwerkt en afgewerkt product, gelijk te stellen. Op een grondslag van ƒ 0.95 per ton winst zou bij gelijkblijvende productie de opbrengst der heffing in het geheel blijven op het tegenwoordige bedrag van ƒ 1.250.000.— 's jaars. Alleen over den grondslag is bij de schriftelijke gedachtenwisseling getwist; in de afdeelingen waren stemmen opgegaan om de ƒ 0.95 op ƒ 1.15 te brengen, het bedrag, waarop de aanslag van de Lago in 1935 en 1936 neergekomen was, maar één lid, dat ter dege ter zake kundig bleek, verdedigde het gouvernementsvoorstel, meenende, dat deze verhooging zou neerkomen op een ongemotiveerde hoogere opbrengst der belasting van ƒ 350.000.—. Ook de hierbij betrokken oliemaatschappijen hebben zich nog in het debat gemengd door brieven aan den raad te richten, en van die zijde is aangedrongen op een winstcijfer van ƒ 0.50 in plaats van ƒ 0.95, maar na een kort debat, waaraan de leden Jonckheer, Cohen Henriquez en Senior deelnamen, is het bestuursvoorstel aangenomen.

Van de in dit zittingsjaar getroffen wettelijke maatregelen moeten ten slotte nog worden genoemd een verordening tot wijziging van het Burgerlijk wetboek om eenheid te brengen in de toepassing der voorschriften inzake bevolkingsregisters en burgerlijkenstand, en twee verordeningen tot wijziging van het Reglement op de inrichting en samenstelling van de rechterlijke macht; van deze laatste twee diende de eerste om den rechterlijken ambtenaren de gelegenheid tot buiten-wonen te openen, terwijl de andere o.a. bedoelt de benoeming van een afzonderlijken ambtenaar van het openbaar ministerie mogelijk te maken. De toelichting van den gouverneur bij het desbetreffend ontwerp heeft enkele leden van den raad verleid tot de merkwaardige uitspraak: het kantongerecht in Curaçao staat hooger dan een rechtbank in Nederland. Op voorstel van den Kolonialen raad is het maximum aantal leden van het Hof van justitie verhoogd van 4 op 5. Zeer terecht werd aangevoerd, dat de plaatsvervangende leden niet min of meer geregeld moeten deelnemen aan de rechtspraak.

Het is een mager jaar geweest op „wetgevend gebied" en de gouverneur kon er in zijn openingsrede 1938 dan ook niet zoo heel veel van vertellen. Wat er was is opgeruimd op een ontwerp tot her-

inrichting van de Kamer van Koophandel en nijverheid op Curaçao na. Dat is nog in behandeling, zei de gouverneur, en de Koloniale raad, die met dat onderwerp al zoolang getobd heeft, liet het na aan de Staten.

Vanwaar zoo weinig initiatief in het jaar 1937/8? Omdat het 't laatste jaar van den raad was, en de gouverneur er meer voor voelt om met de Staten in zee te gaan? of omdat het 't eerste jaar van de nieuwe staatsregeling is geweest en waar is wat de *Amigoe* 2 April l.l. schreef: „....wanneer we het vierde hoofdstuk van de Curaçaosche Staatsregeling inzien, dat handelt over de Staten en daar in de derde afdeeling lezen „Van hunne macht", dan klinkt dat misschien wel heel groots, maar in feite heeft het huidige vertegenwoordigend lichaam van Curaçao nog minder macht als [dan?] de afgetreden Koloniale Raad, terwijl de macht van den Gouverneur aanmerkelijk is uitgebreid"? —

Over de begrootingsbehandeling in dit zittingsjaar valt nog wel iets te zeggen.

Vooreerst — niet in de chronologische volgorde — is een wijziging tot regularisatie van de begrooting van 1936 tot stand gekomen. De raming der uitgaven is overschreden met *f* 1.247.801.—, doordat op verschillende posten *f* 1.611.383.— meer en *f* 363.582 minder is uitgegeven. Van het batig saldo wordt *f* 500.000.— in het Ambtenarenpensioenfonds gestort.

In de tweede plaats is de begrooting voor 1937 andermaal verhoogd.

De uitgaven voor de verkiezingen werden voor het eerst op die begrooting gebracht en wel tot een bedrag van *f* 15.000.—. Verder werden o.a. aangevraagd *f* 100.000.— voor automatiseering van de telefoon, *f* 40.000.— voor uitbreiding van de kustverlichting op St. Nicolaas (Aruba), *f* 175.000.— voor het pensioenfonds, *f* 41.200.— voor verhoogde arbeidsloonen en materiaalprijzen, bijna *f* 100.000.— voor wegenaanleg e.a. waaronder voor den weg naar het vliegveld Hato, *f* 230.000.— voor openbare werken. In het geheel werden meer dan *f* 700.000.— aangevraagd, waartegenover een hoogere raming der ontvangsten tot een bedrag van bijna *f* 750.000.— stond.

Van hetgeen bij de behandeing dezer begrooting besproken is, is eigenlijk alleen van belang — behalve dan het debat over een doodgeschoten hond — dat over de haven van Aruba, een kwestie, waarover van dat eiland zelfs telegrammen naar het moederland gezonden zijn. In het Voorloopig verslag werd naar de plannen van het bestuur ten aanzien van deze haven gevraagd en het

uitdiepen van den havenmond in de Paardenbaai over een breedte van 250 voet tot 30 voet zijdelings in overweging gegeven. Het bestuur heeft geantwoord, dat geen ander plan bestond dan een tot verlenging van den gouvernementssteiger. De gevraagde uitdieping werd afgewezen. Bij het openbaar debat is zoowel de economische als de technische zijde van het vraagstuk uitvoerig belicht door de raadsleden Winkel en Senior eenerzijds en door den administrateur van financiën anderzijds. Ook de heer Cohen Henriquez heeft aan de gedachtenwisseling deelgenomen en een tusschenvoorstel gedaan; hij sprak van een oud plan-Gauw met een uitdieping in den ingang van den havenmond van 80.000 M^3 en een steiger, bij elkaar voor *f* 300.000.—, terwijl vervulling van de wenschen van de heeren Senior en Winkel een millioen zou kosten. Het bestuur hield zich afzijdig.

Ten slotte heeft de heer Winkel eenige andere wenschen van Aruba kenbaar gemaakt. beter onderwijs, verlaging van licht-, water- en telefoonprijzen, verlaging van de leggerwaarden van eigendommen, aanstelling van districtsmeesters, aanleg van wegen naar de druk bezochte badplaatsen, steun voor oprichting van een hotel- en badinrichting, aanmoediging van aloë-aanplant en groententeelt, toezicht op de reinigingsdienst, op slachterijen en verkoop van vleesch en visch, en voorts: bestrijding van prostitutie en drankmisbruik en van gemeene straattaal.

Antwoord van bestuurswege is niet gevolgd.

De begrooting voor 1938, ingediend in het oude zittingsjaar, 1 Maart 1937, is ditmaal voor het eerst, volgens de nieuwe staatsregeling, in het nieuwe jaar behandeld. Tegenover *f* 8.190.037.— aan ontvangsten zouden *f* 8.172.192.— aan uitgaven staan. Het batig slot van bijna *f* 18.000.— werd bij nota van wijzigingen nog met de helft besnoeid, maar bij de verdere behandeling met *f* 100.000.— vergroot.

Een nieuwigheid op deze begrooting waren o.a.: een post van *f* 3.150.— voor den griffier der nieuwe Staten en *f* 15.000.— voor reis- en verblijfkosten der leden, *f* 30.000.— voor onderhoud en instandhouding van werkkampen. Deze laatste post bedoelt de arbeidersjeugd, die de school heeft verlaten, op te leiden tot werkzame leden der maatschappij. Het Leger des Heils en de R.K. missie zullen de leiding in deze kampen hebben.

Dank zij een vraag van den raad, verneemt men ook iets over de kadastreering sinds 1936. Deze dienst is nog bezig met het stadsdistrict op Curaçao.

Ook zal thans worden overgegaan tot postbestelling in een der

buitendistricten, het tweede, op Curaçao, eenmaal per week. Een andere bijzonderheid, die men uit de gewisselde verneemt, betreft de radio-omroepzender. Deze wordt verhuurd tegen ƒ 6.— voor het eerste en ƒ 4.— voor volgende uren. De maandelijksche inkomsten zijn ƒ 250.—, dus nog geen ƒ 10.—, d.i. nog geen twee uren, per dag. Hoe zou men aan dien huurprijs gekomen zijn? Het bedrag lijkt wel zeer laag.

Voor de zooveelste maal is de zaak van de Kamer van Koophandel en nijverheid op Curaçao aan de orde geweest. De raad maakte met succes er tegen bezwaar, dat weer ƒ 3.000.— meer werd aangevraagd. dan in de laatste jaren was toegestaan, en de gouverneur vertelde, dat de Kamer zoo teleurgesteld was geweest. Bovendien werd nog ƒ 7.000.— voor het boekwerk van Mr. van Balen aangevraagd en toegestaan.

Dit wat de gewisselde stukken betreft.

Bij de openbare beraadslaging is het toen voor het eerst aanwezige nieuwe raadslid Jonckheer herhaaldelijk ernstig van leer getrokken tegen het gouvernement. Zoo stelde hij een amendement voor om de post voor een commies ter gouvernementssecretarie te schrappen, zulks om het budgetrecht van den Kolonialen raad te handhaven, daar de ambtenaar reeds was aangesteld, vóór de gelden werden toegestaan. Na een zeer uitvoerig debat is dit amendement met 6 tegen 5 stemmen verworpen.

De heer Jonckheer heeft nog meer amendementen voorgesteld o.a. een tot vermindering van de toelagen van het personeel der militaire politie met 5%, een tot schrapping van een post voor salaris van 6 brigadiers, bestemd als uitbreiding der militaire politie op Aruba (mede bedoeld als protest tegen een verdringing van het Curaçaosche element bij de burgerpolitie), een tot vermindering der rijwiel- en kleedingtoelage van burgerpolitie en rijksveldwacht met ƒ 1.000.—. Ofschoon voldoende door andere leden ondersteund, werden deze amendementen alle verworpen met algemeene stemmen op één, die van den voorsteller, na. Echter werd met algemeene stemmen aangenomen een amendement van het jongste lid om de post „onvoorziene uitgaven" met 50%, tot ƒ 100.000.—, te verminderen.

Dit lot trof ook de amendementen om de salarissen van den gouvernements-accountant en dat van den -veearts te verminderen.

Nog vóór dit begrootingsjaar was ingetreden is een voorstel tot wijziging dezer begrooting ingediend, die geleid heeft tot een verhooging der uitgaven met bijna ƒ 1.300.000.—. De voornaamste posten dezer aanvullende begrooting zijn ƒ 100.000.— voor onder-

wijs, *f* 27.000.— voor schoolvoeding, *f* 4.500.— voor ambtenaren-cursussen, *f* 23.000.— voor nog 6 brigadiers meer op Aruba, *f* 82.000.— voor bouw van een nieuwe Hendrikschool en *f* 50.000. als eerste termijn voor een nieuwe Wilhelminaschool, *f* 68.800.— voor politiewoningen op Rio-Canario, *f* 60.000.— voor de Koninklijke Luchtvaartmaatschappij, *f* 98.000.— voor de waterleiding op Curaçao en *f* 270.000.— voor die op Aruba, *f* 67.000.— voor aankoop van de plantage Klein Santa Martha enz., ter bevordering van de vorming van een kleinen boerenstand, *f* 15.000. voor herbebossching, *f* 45.500.— voor de coöperatieve verkoopsvereeniging van veehouders. De nieuwe uitgaven meende het bestuur te kunnen bestrijden uit hoogere opbrengsten van belastingen, waaronder *f* 150.000.— gedistilleerd accijns, *f* 180.000.— loodsgelden en niet minder dan *f* 420.000.— inkomstenbelasting.

Het zou te ver voeren, anders dan maar zeer oppervlakkig het verloop der behandeling van deze voorstellen na te gaan. Zij werden met welwillende instemming begroet. Ook die ter bevordering van landbouw en veeteelt. Zelfs wilde men voor de vorming van den kleinen boerenstand nog wel *f* 40.000.— meer toestaan.

Onder het kleine goed, dat zoo terloops naar voren kwam, dient vermeld de bekostiging der verleening van rechtskundigen bijstand aan onvermogenden, de mededeeling van den gouverneur, dat hij de oprichting van een H.B.S. op Curaçao overweegt, de aanvrage van *f* 1500.— voor een evangelist op Curaçao voor godsdienstig onderricht aan protestanten, die geen Nederlandsch kennen.

Zonder amendementen is deze begrooting aangenomen. —

En nu nog: Curaçao in de Staten-Generaal.

Voor de zooveelste maal is een poging tot naamsverandering van het departement van Koloniën bij de behandeling van het XIIde hoofdstuk der rijksbegrooting voor 1938 gedaan en afgewezen. Een meer duurzaam karakter heeft de minister aan het ambt van gouverneur van Curaçao niet willen verleenen. Het deugdelijk beroep op de zware pensioenlasten, die thans bestaan ten aanzien van 4 oud-gouverneurs en twee weduwen van oud-gouverneurs werd beantwoord met de opmerking, dat de eisch van beduidend langeren duur de keuze van geschikte persoonlijkheden „uiteraard" zeer zou bemoeilijken.

Bij deze gelegenheid werd meegedeeld ,dat overwogen wordt de instelling *in* Curaçao van een orgaan in het belang van economisch-technologische onderzoekingen, die zouden kunnen leiden tot versterking van den economischen basis van dit gebiedsdeel.

Aardig is dit: in het Voorloopig verslag werd gevraagd, of Curaçao niet betrokken kon worden in de verdeeling der vlootkosten. Neen, antwoordt de minister, zie art. 109 van de Curaçaosche staatsregeling. En nu komt bij de begrooting voor 1939 de gouverneur met een nobel voorstel: laten wij *f* 100.000.— aan het moederland geven als matige bijdrage in de defensiekosten. Terwijl ik dit schrijf, is het gevoelen daarover van de staten nog niet bekend.

Bij de openbare beraadslaging over „Koloniën" heeft één spreker het woord gevoerd, de heer IJzerman, de bijna steeds zeer goed ingelichte West-Indische deskundige van de S.D.A.P. Aan hem moge het genootschap, dat ditmaal mr. Deckers uitzond, spoedig denken. Een ouderwetsche rede was die van den heer IJzerman, een, die denken deed aan de vroegere behandelingen der Curaçaosche begrootingen in de Tweede Kamer. Men oordeele naar de behandelde onderwerpen: economische bloei, sociale achterlijkheid, kiesrecht, politie. De minister gaf een optimistisch bescheid. Ook over de beide laatste onderwerpen. —

Van de eigenlijke „parlementaire" werkzaamheid tot het politieke leven in ruimeren zin komende, moet nog iets gezegd van de werking der nieuwe staatsregeling. De sensatie der verkiezingen voor de nieuwe Staten was wel het belangrijkste uitvloeisel der nieuwe Staatsregeling. Ik treed niet in herhaling van hetgeen ik reeds eerder over dit onderwerp schreef. Niet minder dan 17 Publicatiebladen, waaronder zeer lijvige, zijn noodig geweest om de verkiezing te regelen. Het stemrecht was uiterst beperkt en de stemming zeer ingewikkeld gemaakt; de aanvulling van het College met benoemde leden scheen niet geheel aan de bedoeling te beantwoorden. Met voldoening zal men dan ook wel algemeen vernomen hebben, dat de gouverneur, die zelf sprak van „de ingewikpelde wijze, waarop de stemming plaats vond" een herziening van het Kiesreglement heeft aangekondigd, die de techniek moet verbeteren, het aantal kiesgerechtigden uitbreiden, de regeling van het bekwaamheidsrecht vereenvoudigen en het lijstenstelsel invoeren.

Volgens het verslag in de *Amigoe* (2 Apr. 1938) was de laatste vergadering van den Kolonialen Raad „wel een erg stille plechtigheid". Een speech van den voorzitter, een bedankje van den ondervoorzitter, en.... vaststelling der notulen van dezelfde vergadering. „Een goede volksvertegenwoordiging is niet afhankelijk van den vorm, maar wel van de mannen, die de Staten uitmaken", heeft de heer Cohen Henriquez gezegd. Dat zal ook wel van den

ouden raad kunnen gezegd worden. Er waren er onder die dertien, die nagenoeg nimmer het woorden voerden anders dan om hun stem uit te brengen.

De voorzitter „werd bevorderd", zooals het genoemd is, naar den Raad van bestuur. De heeren Martijn, Senior, Sprockel en Winkel zijn de eenigen, die in de Staten overgaan; alleen de eerste als gekozen lid. Het benoemde lid Sprockel wordt voorzitter, de heer Winkel ondervoorzitter.

Wat de maatschappelijke functies der Statenleden betreft, het volgende:

de heeren Da Costa Gomez en Desertine, die met Mr. Bichon van IJsselmonde (werkzaam bij „de Petroleum") het rechtsgeleerde element vertegenwoordigen, zijn gouvernementsambtenaar, Mr. Desertine is lid van het Hof van justitie;

de heeren De Cuba, Rustige en Sprockel zijn bij het onderwijs;

de heeren Maal en Arend zijn geneesheer;

de heeren Capriles, Martijn, Senior en Winkel zijn koopman;

de heer De Jongh is apotheker;

de heer Plantz gouvernements-ambtenaar;

de heer Kroon voorzitter van den R.K. Volksbond.

Er zijn onder de leden ten minste vier gouvernementsambtenaren.

Bij het afscheid nemen van den Kolonialen raad past een woord van waardeering. Vooral voor de wijze, waarop in de magere jaren maar niet van den hoogen moederlandschen boom geleefd is, doch ernstig gestreefd is naar beperking van uitgaven. Het is zeker meer aan dat beleid — meermalen dwars tegen dat van bestuur en regeering in — te danken, dat nu aan het einde van de ruim zeventig jaren, waarin het regeeringsreglement van 1865 gegolden heeft (1 Jan. 1866–1 April 1937) de geldelijke toestand van Curaçao zeer gunstig is te noemen.

In 1866 droeg het moederland bij.	f	464.921.28½
van 1867 tot 1882	-	2.023.723.75½
van 1883 tot 1894 dekten de inkomsten de uitgaven, en de tekorten over 1895 en 1896 (f 280.533.—) zijn in 1937 terugbetaald;		
van 1897 tot 1923 was de subsidie	-	12.220.985.76
1924 en 1925 sloten met een voordeelig saldo, terwijl in 1926 het tekort was	-	307.577.99
1927 gaf een overschot; de kasvoorschotten		

van 1928 tot 1931 zijn van 1933 tot 1937 terugbetaald, terwijl sedert een batig saldo geboekt werd.

In het geheel heeft in deze 71 jaar en drie maanden Curaçao dus . . . . ƒ 15.017.208.79 aan het moederland gekost, een bedrag, dat, achteraf beschouwd, zeker velen zal meevallen.

De Memorie van toelichting op de begrooting 1939 geeft zeer gunstige cijfers over de laatste zes jaren. De middelen stegen van ƒ 6.882.555.— tot ƒ 9.680.676.—, dus met bijna drie millioen. De uitgaven toonen een gelijke stijging aan, en daaronder waren ƒ 7.000.000.— voor terugbetaling aan het moederland. In 1937 werd de raming der inkomsten met bijna ƒ 700.000.— overtroffen. En 1938 schijnt zich zóó gunstig te laten aanzien, dat het bestuur de inkomsten voor 1939 raamt op een bedrag van ƒ 9.602.760.—, ongeveer als de inkomsten in 1937 geweest zijn, ondanks dat de oorspronkelijke raming voor 1938 1½ millioen lager was. Ietwat sfinxachtig zegt de memorie: „Bij de raming der middelen is die voorzichtigheid betracht welke noodzakelijk is, in aanmerking nemende de toenemende bedrijvigheid in handel, scheepvaart en industrie."

Als men ook nu in aanmerking neemt, dat het in de laatste jaren steeds gewoonte is geweest, en mogelijk gebleken, gedurende het begrootingsjaar de raming der middelen te verhoogen (in 1937 en ook in 1938 tot nu toe bijv. telkens met ƒ 1.000.000.—), dan laat het zich aanzien, dat welhaast de ƒ 10.000.000.— bereikt zal worden.

Intusschen hebben de uitgaven met de stijgende inkomsten gelijken tred gehouden. Er moest nu eenmaal in Curaçao geweldig veel worden ingehaald. Daarin zit — het is ook van andere zijden meermalen opgemerkt — het gevaar, dat men met een dure huishouding komt te zitten, waarin in magere jaren niet zoo één, twee, drie de tering naar de nering zal kunnen gezet worden. Hier vooruit te zien en te voorzien lijkt mij het moeilijkste deel van de taak, die op de schouders van gouverneur Wouters rust.

Uit diens openingsrede in de Staten op 4 April 1938 haal ik het volgende aan ten betooge, dat de gunstige geldelijke toestand gepaard gaat met een veelzins gunstige economische ontwikkeling: „De gunstige economische ontwikkeling van de eilanden Curaçao en Aruba heeft zich in het afgeloopen zittingsjaar in versneld tempo voortgezet, zij het ook, dat deze ontwikkeling nog steeds een eenzijdig karakter draagt.

De op deze eilanden gevestigde oliemaatschappijen vergrootten hun importen en gingen over tot zeer belangrijke uitbreidingen. De statistieken van in- en uitvoer wijzen wederom hoogere cijfers aan, welke meerendeels uit de voortgezette opbloei der oliebedrijven verklaard worden.

Ook het doorvoerverkeer bewoog zich in stijgende lijn.

Het havenverkeer vertoont eveneens een opgaande lijn, meerendeels te verklaren uit een gestaag toenemend tankverkeer.

Het aantal toeristenschepen daalde van 28 in 1936 tot 24 in 1937, echter met een vrijwel stabiel aantal passagiers van circa 12000.

Het verkeer met de zeilschepen liep een weinig achteruit.

De overige eilanden profiteerden in meerdere of mindere mate van den gunstigen toestand op de eilanden Curaçao en Aruba....

Van werkloosheid is in ons gebiedsdeel geen sprake. Integendeel, verschillende arbeiders uit andere landen vinden hier een bestaan.

De toestand op de plantages bleef ongewijzigd, d.w.z. weinig bevredigend....

Gedurende het zoo pas afgesloten zittingsjaar vermeerderde de K.L.M. het aantal wekelijksche vluchten naar La Guaira en Maracaibo en werd een wekelijksche verbinding met Coro in het leven geroepen.

In 1937 landden op Curaçao 928 vliegtuigen tegen 608 in 1936.

Te Aruba landden in 1936 986 vliegtuigen tegen 652 in 1936.

Het aantal aangekomen en vertrokken passagiers bedroeg te Curaçao 5655 in 1937 tegen 3379 in 1936 en te Aruba respectievelijk 4030 en 3320".

Uit deze rede blijkt verder, dat, zooals de laatste Kroniek in dit tijdschrift reeds vermeldde, het verslag van ir. Verwey reeds is ingezonden. Het bestuur hoopt van dit verslag over hetgeen op sociaal gebied hier tot stand kan worden gebracht, „goed gebruik" te maken. In 1938 zal, naar het bestuur verwacht, de ongevallen- en ziekteregeling haar beslag krijgen.

In een der laatst ontvangen nummers van de *Amigoe di Curaçao* (6 April 1938) wordt gewezen op het verslag van de Koloniale postspaarbank als thermometer van den bloeitijd, die Curaçao doormaakt. Het blad vraagt, of het „Hollanders" zijn, die sparen of Curaçaoenaars, en hoopt dat ook „de kleine luyden" van Curaçao onder de spaarders zijn. Dit nu lijkt onwaarschijnlijk, wanneer men de cijfers van het verslag, die het blad zelf geeft, raadpleegt. Er is nl. in 1937 *f* 30.000.— meer ingelegd dan in 1936 en er is niet

minder dan ƒ 60.000.— in 1937 meer dan in 1936 overgeschreven van de Koloniale Spaarbank naar de Rijkspostspaarbank. Het is intusschen mogelijk, dat de cijfers der „Spaar- en beleenbank", die misschien meer bij de Curaçaoenaars dan bij anderen in trek is, straks gunstiger cijfers geven.

Amsterdam, 25 Mei 1938.

KRONIEK [1])

SURINAME

Terecht is de openingszitting — op 5 April — der Surinaamsche Staten om verschillende redenen een bijzondere genoemd; het aantal leden is grooter dan vroeger, eenige hunner hebben hun zetels niet aan verkiezing, doch aan benoeming van overheidswege te danken en voor het eerst heeft een vrouw in het college zitting kunnen nemen; alles uitvloeisels van de nieuwe staatsregeling.

Dat thans ook vrouwen verkiesbaar en benoembaar zijn, is een verruiming van het stelsel van vertegenwoordiging, hoewel het actieve kiesrecht aan de Surinaamsche (en de Curaçaosche) vrouwen onthouden is, een bevoegdheid welke b.v. haar Trinidadsche zusters wèl bezitten, maar voor de toekenning waarvan onze Regeering de volksgemeenschappen der Nederlandsche gewesten in de nieuwe wereld niet rijp meende te moeten achten.

De keuze der vijf „gouvernements"-leden, twee Europeanen (beiden uit het bedrijfsleven) en drie Aziaten (waarvan twee in overheidsdienst), heeft critiek uitgelokt, wat de Aziaten betreft; die critiek was gericht op het veronderstelde te kort aan ontwikkeling van een hunner, de pressie welke op dezen candidaat zou zijn uitgeoefend om hem de benoeming te doen aannemen en de afhankelijke positie waarin twee hunner tegenover het gouvernement verkeeren.

Voor zoover de critiek uitgegaan is van gekozen Statenleden, doet zij eigenlijk wat vreemd aan. Wat men thans laakt was te voorzien geweest, toen het moederland eenmaal het huidige systeem voor Suriname aanvaard had en, de voor de hand liggende consequenties vreezende, had men kunnen weigeren zich onder dit regiem te laten kiezen, wat wel zoo reëel geweest zou zijn dan thans te komen klagen dat men met benoemde leden zal moeten samenwerken, die men minder geschikt acht. Waardeering verdient dan ook het standpunt van een der voormalige leden, die in zijn afscheidsbrief aan het college mededeelde, zich niet

[1]) Een kroniek Curaçao zal ditmaal achterwege blijven.

voor herkiezing beschikbaar gesteld te hebben, omdat hij het met de nieuwe regeling niet eens is.

Er wordt in Nederland wel eens gedacht dat in Suriname hevig aan politiek gedaan wordt; ter plaatse zelf evenwel werd indertijd in de pers geconstateerd dat er in Suriname geen partijwezen bestaat, wat juist lijkt en opmerkelijk is, omdat onder het vorige regiem meer dan dertig jaar lang het vertegenwoordigend lichaam uitsluitend door verkiezing samengesteld werd.

Dat dit systeem tot ongewenschte toestanden aanleiding gegeven heeft, of dat veranderde omstandigheden een wijziging wenschelijk maakten, zou niet volgehouden kunnen worden. De herziening is en kon niet anders zijn, dan confectiewerk, uitgevoerd om ongelijkheden weg te nemen, om niet de bevolking in één onzer overzeesche gewesten in het bezit te laten van een bevoegdheid, waaraan die van de andere gewesten geacht werd nog niet toe te zijn. In dit opzicht kan de nieuwe regeling beschouwd worden als voor Suriname te zijn een terugzetten van de klok, zooals een der groote bladen te Paramaribo haar is blijven noemen.

De verkiezing onder vigueur der nieuwe bepalingen heeft een kalm verloop gehad en in de plaatselijke pers zijn slechts enkele verkiezings-smakeloosheden te constateeren geweest.

De oude Koloniale Staten hebben nog eenige belangrijke beslissingen genomen. De ontwerp-verordeningen betreffende de huwelijken van Aziaten zijn, na een interessant debat, verworpen, hetgeen te verwachten was; een gelijk lot was aan de ontwerpen beschoren betreffende de (beveiliging van) openbare orde en openbaar gezag en voor de godsdienstige gevoelens krenkende uitingen. Wat deze laatste voorstellen tot wijziging der strafwetgeving betreft, stonden de Staten iets minder sterk dan bij een vorige gelegenheid, in zóó ver als het Bestuur zich thans wèl, maar destijds niet kon beroepen op het concordantie-beginsel.

Het ontwerp tot wijziging en aanvulling van het K.B. houdende bepalingen omtrent drukwerken, kwam nog voor in den staat der aanhangige landsverordeningen van eind Maart; een erfenis dus van de oude aan de nieuwe Staten. Op 30 September 1937 was het ontwerp door de Kol. Staten verworpen en op 11 November van hetzelfde jaar diende de gouverneur het opnieuw in.

Een succesje voor de Vertegenwoordiging was het, dat het Opperbestuur niet is medegegaan met den gouverneur, wat betreft de toepassing der korte conflictenregeling, in het geschil

omtrent de verordening welke de Staten wel aangenomen hadden, maar geamendeerd aangenomen, t.w. die aangaande het instellen van dorpsgemeenschappen. Het amendement is overgenomen en in de toekomst kunnen geen nieuwe dorpsgemeenschappen meer ingesteld worden, zonder dat de Vertegenwoordiging gehoord is, wat logisch lijkt.

De waterleidingkwestie is nu ook bij algemeenen maatregel van bestuur geregeld, niet echter op een wijze welke in Suriname voldoening geeft; gegeven het stadium waarin deze zaak is komen te verkeeren, is ook geen bevredigende oplossing mogelijk. De Staten hebben op het K.B. gereageerd in „gespierde taal", wat een deel der lokale pers betreurde, met het oog op de uitwerking welke deze taal op de ontvankelijke massa zou kunnen hebben.

De economische positie der bevolking, zoo constateerden de Staten, blijkbaar unaniem, in het voorl. verslag betreffende de begrooting voor 1939, is zeer sterk achteruitgaande, voorwaar een sombere uitspraak, uit den boezem der Vertegenwoordiging. En wat de stemming betreft, wie geregeld de Surinaamsche bladen leest krijgt daarvan allerminst een gunstigen indruk.

Aan de loyauteit tegenover moederland en Vorstenhuis behoeft in het algemeen niet getwijfeld te worden; een links georiënteerd blad noemde het vandalisme van de ergste soort, dat het te Paramaribo geplante Beatrix-boompje in den nacht door onbekende hand uit den grond gerukt is. In de Missie-pers werd deze daad beschouwd als een uiting welke te denken geeft en tot waakzaamheid behoort te nopen bij sommigen, tot bezinning op hun verantwoordelijkheid bij anderen.

Bekend is dat er in Suriname zoo iets als een „moderne" vakbeweging bestaat, of althans dat er in die richting eenige actie gevoerd wordt, waarvan de zichtbare resultaten tot dusver niet groot waren. De Surinaamsche Arbeiders Federatie schijnt te laboreeren aan onvoldoende leiding; hierin te voorzien met hulp uit het moederland, van het N.V.V., is blijkbaar mislukt.

Op 1 Mei jl. werd te Paramaribo het feest van den arbeid met een bal gevierd.

Het te Paramaribo uitkomende orgaan van de Surinaamsche vakbeweging meende onlangs een ongewenschte belangstelling bij de Duitsche pers te hebben opgemerkt voor Nederlandsch Guyana. Ongewenscht omdat de redactie, hoe weinig ook het Nederlandsche beleid bewonderende, dit toch blijkbaar verre verkiest boven het Duitsche regiem van tegenwoordig en zeer ongaarne zien zou dat dit laatste (er wordt tegenwoordig zoo veel

geschreven over den koloniën-honger der dictatoriaal geregeerde landen) op Suriname toegepast zou worden. Wij meenen soortgelijke klanken, uit denzelfden hoek komende, ook in het moederland vernomen te hebben.

Er werd ook gewezen op veronderstelde ongezonde relaties van een persoon of personen, in Surinaamschen overheidsdienst, met vrienden onder de Nazis in Duitschland. Een ander blad wist gelukkig te vertellen dat de zaak zoo ernstig niet is, maar voegde er de vraag aan toe, of te ver gaande critiek op het overheidsbeleid geen voedsel zou kunnen geven aan ongewenschte belangstelling van Duitsche zijde voor Suriname.

De polemiek van eenigen tijd geleden in de Haagsche Post betreffende eventueelen afstand van Suriname aan Duitschland, had de aandacht van een linksch persorgaan te Paramaribo; er werd op gewezen dat in Nederland ook een Surinaamsche stem zich tegen de gedachte in kwestie heeft doen hooren.

Hetzelfde orgaan gaf een beschouwing over een zekere „angststemming", welke ook Suriname zou hebben aangegrepen, blijkbaar in verband met den internationalen politieken toestand. Wat dit blad schreef over overheidsmaatregelen, welke nieuw voedsel aan die stemming zouden geven, daarmede echter niet willende beweren dat die maatregelen niet juist zouden zijn, was ons niet heelemaal duidelijk; het is misschien daarom dat wij ook het nut niet begrepen hebben van de aanmaning om de hoofden koel te houden.

Met een variatie op een gezegde van den huidigen minister van Koloniën, zouden wij willen beweren dat Suriname zich zelf niet te groot.... en dat Nederland het niet te klein mag zien.

Op 1 Juli is het feit herdacht dat Onze West de slavernij vijf en zeventig jaar achter den rug heeft. Emancipatie zou men een bij uitstek Amerikaansch begrip kunnen noemen; laten wij Suriname leeren zien als een Amerikaansch land en er ons op bezinnen of het juist zou zijn het anders dan als zoodanig te behandelen. Of wij daarmede niet ons zelf zouden verloochenen, want tegenover de nieuwe wereld staat Europa als het stamland, kan het ook niet anders staan.

Het Kamerlid dat dit jaar, op uitnoodiging van het Genootschap ter bevordering van de kennis van Suriname en Curaçao, Onze West voor studie-doeleinden bezoekt, zal ook in Suriname veel opmerkelijks kunnen waarnemen.

15 Mei/15 Juni 1938.

BOEKBESPREKING.

Jong Suriname op avontuur. door Hans van Amstel. Bekroond door de Kon. Ver. Koloniaal Instituut met den Garoeda-prijs. Uitg. L. C. G. Malmberg, 's-Hertogenbosch.

Een fijn, teer boek van trouwe, hechte vriendschap, van vriendschap, die sterker is dan rassenhaat, concurrentiestrijd, verschil van kleur en godsdienst; een vriendschap, die drie stoere, dappere jongens uit drie verschillende volken alle tegenstellingen doet vergeten en hen zóó met elkaar verbindt, dat zij voor elkaar alles over hebben.

Of deze vriendschap inderdaad „true to life" is? ik bedoel, of de schrijver werkelijk in Suriname een dergelijke verhouding van „ras echte" jongens uit drie verschillende volken heeft aangetroffen, durf ik niet te zeggen, ik zou dit eerder betwijfelen. Maar als het zijn bedoeling is, door dit fijne boek den weg voor zulk een vriendschap te banen, de jongens in Suriname het mooie en de mogelijkheid daarvan te laten zien door het schoone en edele, dat ieder ras kan aanwijzen, naar voren te brengen, dan moet ik zeggen, dat hij buitengewoon geslaagd is.

Hij geeft er blijk van, het zieleleven van de uiteenloopende Surinaamsche bevolkingsgroepen goed te kennen, zóó goed, dat hij al het leelijke, dat zij „met recht" elkaar meenen te moeten voorwerpen, met treffende argumenten weet te weerleggen. Ik noem hier alleen de algemeene bekende beschuldiging: „De koelie is gierig" – op wat een fijne wijze neemt hij die beschuldiging niet weg! En de Indianen, die „suffe", schuwe menschen van het oerwoud, die voor niets deugen – wat krijgen wij niet een bewondering voor dat volk, wanneer wij het leeren kennen in zijn element, het oerwoud. En wat een edele, goede, kloeke menschen ontmoeten wij daaar niet. Freddy, het Indiaansche jongetje, steelt gewoon je hart! Maar dat doet Max, zijn Javaansche vriend, ook. Aan hem, als ook aan andere Javanen in het boek, leeren wij zeldzaam mooie karaktertrekken kennen. De schrijver verzwijgt zeker ook niet de minder mooie, ja zelfs gevaarlijke karakter-

trekken van de Javanen. Maar het goede en mooie wint het van het leelijke.

Roland is de vertegenwoordiger van het Creolenvolk, met zijn gecompliceerd karakter, met zijn moeilijken strijd tegenover de blanken, die het onderdrukt hebben, tegenover de Javanen en Britsch-Indiërs, die het „dood concurreeren", tegenover eigen zonden, die de Creool wel ziet, maar waar hij zoo moeilijk van los kan komen. Doch Roland komt als overwinnaar uit den strijd en wekt in ons hart oprechte liefde voor dit vaak zoo verachte volk.

Ja, de schrijver, die een geweldige taak op zich had genomen door de Surinaamsche bevolkingsproblemen te laten zien en deze voor ons op te lossen, is op zeldzaam fijne wijze daarin geslaagd.

Hij kent echter niet alleen de *bevolking*, zooals men die in Paramaribo ontmoet, maar hij kent ook het *land*. Hij neemt ons mee op de eindelooze tochten door het majestueuze oerwoud, bij dag en bij nacht, en doet ons luisteren naar de wonderbare symphonie van het oerwoud, waarin de brulapen, tijgers, reuzeslangen, vogels van allerlei soort, de mieren, de muskieten en lichtende torren meespelen. Niemand kan dat lezen, zonder heimwee naar Suriname te krijgen en zonder iets van liefde te voelen ontwaken in zijn hart voor dat vergeten land en volk. En wat leer je door dit boek niet al kennen: balata-bleeders en gouddelvers, politie en boschwachters, stroopers en smokkelaars, motoristen en dokters, melaatschen en andere zieken, negerverhalen, Indiaansche verhalen, de geschiedenis van Râm en Sita, het lievelingsboek der Hindoes enz.

Het is dus een boek echt om met Suriname in intieme aanraking te komen.

Wanneer „Jong Suriname op avontuur" als een speciaal jongensboek beschouwd moet worden, zou ik de opmerking willen maken, dat het iets te breedvoerig is. Vele dingen hadden korter en boeiender gezegd kunnen worden. Er staan hier en daar dingen in, waar de jongens niet alleen geen belang in stellen, maar die zelfs de spanning van het eigenlijke verhaal eenigzsins doen verdwijnen, b.v. de uiteenzetting, waarom de weg naar Waterlo zoo slecht is, of waarom de verschillende exploitatie-ondernemingen vaak niet loonend zijn, en dergelijke beschouwingen meer, waardoor het boek tevens onnoodig groot en duur is geworden. Misschien zou bij een mogelijken herdruk daarmede rekening kunnen worden gehouden.

Voor het overige beveel ik het hartelijk aan, niet alleen voor jongens, maar nog meer als een boek voor degenen, die op een

onderhoudende en gezellige wijze Suriname met zijn vele en moeilijke problemen willen leeren kennen.

Zeist, Maart 1938. P. M. LEGÊNE.

Beknopt leerboek der aardrijkskunde voor burgerscholen, gymnasia en kweekscholen. Vijfde deel door B. A. Kwast en C. Lekkerkerker. *Sociale geografie van Nederland en zijn overzeese gewesten.* Achtste druk door P. Eibergen en C. Lekkerkerker. Geillustreerd.

Hoofdstukkken uit de volkenkunde en de sociale aardrijkskunde voor de middelbare school door dr. A. Blonk, J. Brummelkamp en dr. J. J. Fahrenfort.

Bij J. B. Wolter's Uitgevers-maatschappij n.v. GroningenBatavia-1938.

Beide boeken zijn geschreven voor de gewijzigde programma's der H.B.S. Volkenkunde en sociale aardrijkskunde ook der overzeesche gewesten komen daarop voor. Dat kan allicht ten gevolge hebben, dat de kennis ook van Suriname en Curaçao bij de leerlingen der middelbare scholen verrijkt wordt. In het algemeen zou men tevreden kunnen zijn, indien alle leerlingen, voor wie deze twee schoolboeken geschreven zijn. bij het verlaten van dit onderwijs weten wat hun hier daarvan gezegd wordt.

De sociale aardrijkskunde is ook voor menig leek een aantrekkelijke wetenschap en, voor zoover ik weet, nog nooit met onze West bezig geweest, al zijn enkele onderwerpen van dezen aard natuurlijk behandeld. Ook wat hier gegeven wordt is nog niet zeer uitgebreid. Eibergen en Lekkerkerker geven, behalve de plaatjes, 3½ bladzijden over Suriname en 4 over Curaçao. Blonk c.s. behandelt de bevolking van Suriname met de economische ontwikkeling daarvan in 10 bladzijden en besteedt er 4 aan de Nederlandsche Antillen.

Men leest natuurlijk wel dingen in deze boekjes, die niet algemeen onderschreven zullen worden. Zoo beweert Eibergen: „De door de Kroon benoemde *gouverneur* deelt de wetgevende macht met de *Staten* en de „Talen der beschaafden op de Benedenwindsche eilanden zijn Nederlands, Spaans en Engels", het eerste lijkt mij een onjuiste theorie, het laatste kan aanleiding tot misverstand geven, en feitelijk verouderd is, wat Blonk schrijft: „Grotendeels werd en wordt het onderwijs (op Curaçao) gegeven door de missie en dat meest in het Papiamento. Tegenwoordig wordt enkele

uren les in het Nederlandsch gegeven." Maar ik heb waardeering voor de wijze, waarop deze schrijvers, waarschijnlijk uit eigen aanschouwing niet met deze gewesten bekend, deze, ook in bijzonderheden beschrijven.

Handboekje voor Suriname en Curaçao 1938
Samengesteld door de West-Indische Kamer in samenwerking met de Vereen. „Bureau voor Handelsinlichtingen" te Amsterdam.

Vorm en inhoud dezer uitgave maken duidelijk, dat men hier te doen heeft met een vervolg op het *Handelsadresboek voor Ned. West-Indie,* dat in 1929 1931 en 1932 verscheen van wege het „Bureau voor handelsinlichtingen". Men vindt hier alles bijeen wat men, in handelsbetrekking met Suriname en Curaçao willende treden, noodig heeft te weten.

Economisch statistische berichten 4 Mei 1938.

Een aflevering van het bekende weekblad, gewijd aan Nederlandsch West-Indië, dat de belangstelling voor dit gebiedsdeel wil verlevendigen en den band tusschen het moederland en Nederland in de West wil versterken. Men treft de volgende artikelen aan.

S. Bruyning, directeur van sociaal economische Zaken te Paramaribo, *Eenige aanteekeningen over den sociaal economischen toestand van Suriname,*
mr. W. J. van Balen, adviseerend advocaat, die pas Curaçao bezocht, *Economische lotgevallen van Curaçao,*
dr. D. Fernandes directeur van landbouw economische zaken te Paramaribo, *Iets over de economische beteekenis van den landbouw in Suriname.*
L. J. Jansen, directeur van sociaal economische zaken te Willemstad, *Munt- rn bankwezen van Curaçao.*
mr. S. Reitsma, president-directeur der Surinaamsche bank te Paramaribo, *Het bankwezen in Suriname,*
H. P. Schliesser, procuratiehouder der Surinaamsche bank te Paramaribo, *Het goudbedrijf in Suriname,*
Fred. Oudschans Dentz., *De economische beteekenis van het bauxietbedrijf in Suriname,*
Uitvoer en havenverkeer van het gebiedsdeel Curaçao.
Het trekt de aandacht, dat in deze artikelen van veel cijfers vele statistieken tot 1937 en zelfs tot de eerste maanden van 1938 zijn bijgewerkt. Waarvan gaarne acte.!

Ontvangen: *Hier Dinaso* 7 Mei 1938, weekblad onder leiding van Joris van Severen. D. G. F.

BIBLIOGRAPHIE

A. TIJDSCHRIFTEN, COURANTEN, ENZ.

Onze Overzeesche gewesten. 1 Mei 1938. Nederlandsch- niet Nederlandsch- onnederlandsch, door W. R. Menkman.

Nieuwe Rotterdamsche Courant. 5 Mei. Avondblad B. Bauxiet en Aluminium.

Ons Suriname. April 1938. Uit de jaarverslagen [van de Evang. Broedergemeente].

De Groene Amsterdammer. 16 April 1938, Suriname. Een klein land met veel mogelijkheden voor kundige kapitaalkrachtige vakmenschen, door dr. E. F. Verkade—Cartier van Dissel.

Economisch-Statistische Berichten West Indië-nummer. 4 Mei 1938, no. 1166. Eenige aanteekeningen over den sociaal-economischen toestand van Suriname, door F. Bruyning; Economische lotgevallen van Curaçao, door mr. W. J. van Balen; Iets over de economische beteekenis van den landbouw in Suriname, door dr. D. Fernandes; Munt- en bankwezen van Curaçao, door mr. S. Reitsma; Het goudbedrijf in Suriname, door H. Ph. Schliessler; De economische beteekenis van het bauxietbedrijf in Suriname, door Fred. Oudschans Dentz; Uitvoer en havenverkeer van het gebiedsdeel Curaçao.

Het Vaderland. 9 Mei 1938. Avondblad A. De toekomst van Onze West.

Koloniaal Missie Tijdschrift .Afl. V. 15 Mei 1938. De Surinaamsche Missie in 1937.

Chemist en Druggist. 128ste Jrg. no. 3055. Curaçao aloes.

Bulletin Imperial Institute. 36ste Jrg. no. I. The Cassava Industry in British Honduras.

Tropical Agriculture Trinidad. 15de Jrg. no. 4. The Use of Molasses as a Manure, door R. C. Wood; A Note on Pyrethrum as a possible insecticide for the Control of the Sugar-cane froghopper, door A. Pickles; Ginger Cultivation in Jamaica.

Prod. Col. Mat. Col. no. 166. Les productions de la Guyane, door R. Veber.

Tropisch Nederland, 2, 16 en 30 Mei 1938 nos. I, 2 en 3, Twee reisverhalen van vrouwen uit de 17de en 18de eeuw, door C. K. Kesler.

Agricultural News British Guiana. 9de Jrg. no. 1. Status of the Amazon fly in British Guiana, door L. D. Cleare; Bronze- leaf wilt disease of the coconut palm.

Proceedings Agricultural Society Trinidad & Tobago, 38ste Jrg. nos. 1, 2, 3. Importation of foreign tonca beans into the colony for the purpose of curing them here prior to re-exportation; Notes on „the avocado", door Th. I. Potter.

Haagsche Post. 30 April 1938, no. 1281. Tournee door Onze West.

West India Committee Circular. 7 April 1938, no. 1031. Jamaica's Finances and Trade; Progress in Barbados; Across the Atlantic by Steam (met foto van het SS Curaçao, dat 26 April 1827 Hellevoetsluis verliet met bestemming naar Paramaribo en Curaçao); The Cocao Hold-up; Agricultural News (Tobacco industry on Jamaica-Forastero Cacao with White Beans — Cane Variety Tests in Trinidad — Bagasse Fibre Board — Dietetic Value of Palm Toddy).

Idem. 21 April 1938 no. 1032. Swan Island [tusschen Jamaica en Britsch Hunduras]; Trinidad Chamber of Commerce; United Kingdom-West Indies Trade; Cassava Starch. New British Honduras Industry; British Guiana's Minerals. Further Increase in Gold Production; Agricultural News (Citrus Scab Disease — Banana Troubles in Trinidad - Witch - Broom Resistant Cacao - National Fitness in Tropical Colonies); Panama Disease.

Idem. 5 Mei 1938, no. 1033. Agricultural News (Ripening fruit by warmth — Ripening Bananas with Ethylene — Workers' Health and Production Costs — Care of the Soil — Molasses as a Road Material — Cacao Shells for Milch Cattle); Jamaica's New Sugar Factory.

Idem. 19 Mei 1938, no. 1034. Agricultural News (St. Vincent Cotton Yields — Stimulating Plant Cuttings — „Tobacco Intelligence" — Milk Production in the West Indies — Banana Leaf-Spot Disease in Jamaica); The Jamaica Disturbances.

Missionary Monthly, Mei 1938, no 42 Gospel work in the out-districts of Suriname D.G., door J. W. van Lynden.

De Rijkseenheid. 18 Mei 1938, no. 33. Hoogere Burgerscholen in de West, door Emeritus.

Volk en Staat. Vlaamsch Nationaal Dagblad. 27 Mei 1938, no. 147. Wat Frankrijk na driehonderd jaar kolonisatie van la Guadeloupe heeft gemaakt.

B. BOEKEN, GESCHRIFTEN, ENZ.

Letters to Jane from Jamaica, 788–1796, door Geraldine Mozley, The West India Committee Circular. Londen 6/–.

Handboekje voor Suriname en Curaçao 1938. Samengesteld door de West-Indische Kamer in samenwerking met de Vereen. Bureau voor Handelsinlichtingen te Amsterdam (Oudebrugsteeg 16).

Annals of Anguilla, door S. B. Jones. The Progressive Printery Limited, St. Kitts.

O. D.

SURINAME ONDER DE REGEERING VAN KONINGIN WILHELMINA 1898–1938

DOOR

DR. A. A. L. RUTGERS

Luctor et emergo, zoo luidt het oude devies der Zeeuwen, die de grondleggers geweest zijn van het Nederlandsche gebiedsdeel Suriname.

Ik worstel en houd het hoofd boven water, zooals deze spreuk vertaald kan worden, dat zou als motto kunnen dienen voor een beschouwing van de geschiedenis van Suriname gedurende de veertig jaren van de Regeering van Koningin Wilhelmina.

Heel deze veertig jaren is het een doorloopende worsteling geweest om niet onder te gaan in den maalstroom van economische tegenspoeden, die Suriname getroffen hebben.

Het begon met den ondergang van de cacaocultuur, bron van welvaart zoowel voor de plantages als voor de kleinlandbouwers. De krullotenziekte richtte ongehoorde verwoestingen aan, en toen eindelijk werkzame bestrijdingsmiddelen gevonden waren, was een overproductie op de wereldmarkt ingetreden, die tot algeheele loslating van deze cultuur leidde.

De koffiecultuur kwam in haar plaats, maar na een korte bloeiperiode werden de prijzen dermate verliesgevend, dat de eene plantage na de andere den strijd moest opgeven en voor altijd gesloten werd.

De suikercultuur beleefde goede jaren, maar sedert geruimen tijd is ook deze cultuur verliesgevend geworden en is het aantal suikerplantages tot één groote en 2 kleine geslonken.

De rubbercultuur werd ter hand genomen, maar werd eigenlijk reeds van den aanvang af een mislukking door de Zuid-Amerikaansche bladziekte, zoodat alle daarin gestoken gelden volkomen verloren werden.

De bacovencultuur, in 1909 met belangrijken steun van Gouvernementswege opgezet, eindigde reeds na enkele jaren in een volkomen débacle als gevolg van de Panama-ziekte.

De goudwinning, welke een aantal jaren op een productie van meer dan 1000 kg kon wijzen, liep geleidelijk achteruit tot beneden de 200 kg per jaar.

De balatawinning, gedurende vele jaren een bron van winsten voor de maatschappijen en gelegenheid tot arbeid voor vele Creolen, werd teruggebracht tot een fractie van hetgeen zij geweest was.

Heel deze veertig jaren zijn een doorloopend relaas van tegenslagen en moeilijkheden, van een strijd om het bestaan, die steeds hopeloozer scheen te worden.

Maar gelukkig mag daaraan worden toegevoegd, dat Suriname niet alleen worstelt, maar tot op heden aan het „luctor" mag toevoegen „et emergo". Tot op dezen dag is Suriname er in geslaagd, ondanks alle tegenslagen, het hoofd boven water te houden.

In de eerste plaats is dit te danken aan het nimmer falend optimisme van de bevolking, aan de blijmoedigheid en lijdzaamheid van de Creolen, die niet bij de pakken neerzitten, maar telkens weer, als er maar een straal van hoop is, met geestdrift de nieuwe kans aanvatten en met de bescheiden middelen, waarover zij beschikken, nieuwe wegen inslaan om iets te bereiken.

Daarnaast is het staande blijven van Suriname te danken aan de trouwe hulp van het Moederland, dat jaar op jaar een bijdrage ten laste van de Rijksbegrooting verleende, om de Surinaamsche begrooting sluitend te maken. Een bijdrage, bij den aanvang dezer periode slechts enkele tienduizenden guldens groot, maar daarna in snel tempo gestegen en nu reeds jaren lang ongeveer drie millioen per jaar bedragend. De beteekenis van deze bijdrage voor de economie van Suriname, voor de bestaansmogelijkheid van duizenden in dit gebied, wordt duidelijk, wanneer men bedenkt, dat de totale opbrengst der landsmiddelen in Suriname ongeveer vier millioen bedraagt. En naast deze jaarlijksche bijdrage staan dan nog de vele millioenen, door Nederland verschaft voor spoorwegaanleg, inpoldering, kolonisatie, bacoven-, rubber- en koffiecultuur, aanleg van waterleiding enz.

Slechts enkele lichtpunten staan tegenover deze talrijke tegenslagen. In de laatste jaren vertoonden de goudwinning en balatawinning eenige opleving. De bauxietwinning verschafte in een zeer loonend grootbedrijf aan vele handen werk en leverde regelmatige, belangrijke inkomsten voor de schatkist. De rijstcultuur breidde zich krachtig uit en vormt een vasten bestaansgrond voor vele duizenden kleinlandbouwers.

Maar het belangrijkste lichtpunt, het beheerschende moment

in de economische geschiedenis van Suriname in de laatste veertig jaren, is het feit, dat in deze periode is komen vast te staan de juistheid van de sedert 1896 ingeslagen Regeeringskoers: in Suriname een stand van gezeten kleinlandbouwers te scheppen als fundament voor het economisch bestaan van dit op landbouw aangewezen gebiedsdeel.

Tegen het eind der vorige eeuw waren het Bestuur van Suriname en het Opperbestuur tot het inzicht gekomen, dat het allesbeheerschende probleem in Suriname het bevolkingsvraagstuk was. In 1900 vond men slechts rond 70.000 zielen op een oppervlak zoo groot als Java. En wat de situatie nog erger maakte, bijna 50% van deze bevolking woonde in de hoofdstad Paramaribo, maar was daar vrijwel zonder geregelde middelen van bestaan. Dit inzicht leidden tot een kolonisatiepolitiek, welke met wijzigingen op ondergeschikte punten, de laatste 40 jaren consequent is volgehouden. Door tal van bestuursmaatregelen: inpoldering van groote gebieden, aanvoer van immigranten, vestigingspremies, wegenaanleg, spoorwegaanleg, verbetering van onderwijs en medische verzorging op het platteland, werd van overheidswege de vestiging van een vaste bevolking van kleinlandbouwers bevorderd.

Deze pogingen zijn aanvankelijk geslaagd. De volgende cijfers mogen dit illustreeren.

In 1900 waren voor den kleinlandbouw slechts 3000 perceelen uitgegeven. In 1935 waren rond 70.000 zielen gevestigd in den kleinen landbouw. In 1900 was het geboorteoverschot 5.5 per 1000 inwoners, in 1935 daarentegen 20.9 per 1000 inwoners. In 1900 bedroeg de rijstproductie 285 ton, in 1936 was deze gestegen tot 34.000 ton. In 1935 was de waarde van de producten van den grooten landbouw gedaald tot 1.700.000 gulden, die van den kleinen landbouw daarentegen gestegen tot boven de 2.000.000 gulden.

Vast staat, dat in de 40 jaren die achter ons liggen een stevig agrarisch fundament gelegd is voor een gezond economisch leven in Suriname, veel gezonder dan de eenzijdige, geheel van de wereldmarkt afhankelijke plantagelandbouw. De verdere ontwikkeling van Suriname moet dan ook in de eerste plaats gezocht worden in een systematisch verbreeden van en voortbouwen op dezen grondslag, terwijl daarnaast getracht moet worden de levenskrachtige plantages in stand te houden en zoo mogelijk nieuwe cultures voor het grootbedrijf te vinden.

Wie over Suriname schrijft, stelt onwillekeurig de economische vragen op den voorgrond, omdat het welvaartstekort in Suriname zoo ontstellend groot is, en het kernvraagstuk van de Surinaamsche problemen in heel deze periode altijd door op economisch gebied gelegen was. Toch is het leven meer dan alleen een materieel vraagstuk, en is een beschouwing alleen van die zijde, ook voor Suriname, onvolledig en eenzijdig. Ook het staatkundige en cultureele leven is van beteekenis, in menig opzicht zelfs van hooger beteekenis dan het materiëel bestaan.

Staatkundig en cultureel moet een terugblik op de veertig jaren van de achter ons liggende regeeringsperiode van onze Koningin voor Suriname tot groote dankbaarheid stemmen.

Politieke moeilijkheden heeft Suriname in dien tijd niet gegeven. Veilig mag gezegd worden, dat de verbondenheid met Nederland, de trouw aan het Koninklijk Huis, de liefde voor Koningin Wilhelmina, nergens in onze overzeesche gebiedsdeelen zóó groot, zóó hecht, zóó diepgeworteld zijn als in Suriname. Telkens weer, met name bij de viering van „Koniginverjarie" komt dat op allerlei wijzen treffend tot uiting. Suriname is een levend lid van het Koninkrijk der Nederlanden en de Surinamer weet en voelt zich Nederlandsch onderdaan.

Cultureel is de regeeringsperiode van onze Vorstin voor Suriname een tijdperk van gestadigen vooruitgang geweest. Het onderwijs — geheel met de Nederlandsche taal als voertaal — werd verbreed en verdiept. Meer dan eenig deel van Oost-Indië is Suriname opgenomen in de Nederlandsche taal- en cultuurgemeenschap. Niet het minst is dit te danken aan den zegenrijken arbeid van zending en missie, aan de honderden toegewijde arbeiders en arbeidsters, die naast de verkondiging van de heilsboodschap van Jezus Christus, ook de Nederlandsche cultuurgoederen in allerlei vorm en op allerlei wijze aan de bevolking gebracht hebben. Door hun arbeid in kerk en school, in onderwijs en opvoeding, in werken van barmhartigheid en zooveel meer, hebben zij krachtig er toe medegewerkt de grondslagen te leggen voor een Christelijke samenleving, waarin de dienende naastenliefde en de zedelijke normen de plaats krijgen, welke hun toekomt.

De opeenvolgende Gouverneurs in deze periode hebben niet nagelaten telkens weer in woord en daad hunne belangstelling te toonen in de geestelijke en zedelijke ontwikkeling en in het werk van zending en missie, wetende daarmede te handelen in den geest van de Vorstin, in Wier naam zij het bestuur voerden. En

het is een voorrecht, het hier te mogen neerschrijven, dat Koningin Wilhelmina in al deze jaren geen gelegenheid liet voorbijgaan om Hare kennis van dezen arbeid te vergrooten, zich te laten voorlichten over de stoffelijke en geestelijke nooden van dit gebiedsdeel, en op allerlei wijzen te doen blijken van Haar Koninklijke belangstelling en medeleven. Naar waarheid mag getuigd worden, dat niet slechts de liefde van Suriname voor Oranje groot is, maar dat ook Suriname een plaats heeft in het hart onzer Koningin. De veertig jaren Harer regeering hebben de banden tusschen Suriname — dat in ditzelfde jubileumsjaar dankbaar herdacht hoe Koning Willem III vóór 75 jaren de slaven vrij verklaarde — en Oranje hechter en sterker doen worden, hebben Koningin Wilhelmina een blijvende plaats gegeven in het hart van het Surinaamsche volk.

Daarin ligt een reden tot grooten dank. Sterker dan ooit gevoelen wij in deze dagen, welk een onschatbaar voorrecht aan Nederland in zijn Vorstenhuis is geschonken, welke centrale beteekenis Koningin Wilhelmina heeft voor de eenheid van ons volksbestaan. Wie hart heeft voor de Rijkseenheid van Nederland en de overzeesche gebiedsdeelen, moge dankbaar erkennen de groote samenbindende kracht, welke uitgaat van onze geeerbiedigde en geliefde Vorstin, aan Wie bij dit Regeeringsjubileum ook Suriname hulde biedt met de bede, dat God Haar beware en zegene.

CURAÇAO ONDER DE REGEERING VAN KONINGIN WILHELMINA 1898–1938

DOOR

B. DE GAAY FORTMAN

„Het feest van de aanvaarding der regeering door Hare Majesteit Koningin Wilhelmina werd op al de eilanden der kolonie met buitengewone geestdrift gevierd". Aldus meldt het *Koloniaal verslag* van 1899 over de kolonie Curaçao. En na dit verslag ten einde gelezen te hebben, zou men aan deze woorden willen toevoegen: „ondanks den zeer ongunstigen economischen toestand der kolonie".

Bijna geen regens waren er op de drie benedenwindsche eilanden gevallen; de oogsten daar waren mislukt, en met name op Bonaire was de armoede tot een ongekende hoogte gestegen. Op St. Maarten (St. Martin, toen nog), St. Eustatius en Saba was de regenval niet veel gunstiger geweest, toen in den nacht van 12 op 13 September 1898 een orkaan deze eilanden teisterde en veel schade veroorzaakte.

Op Curaçao en Aruba kon men in dien tijd nog wel van eenige nijverheid als bronnen van bestaan spreken, maar de uitvoer van phosphorzure kalk lag op Curaçao reeds eenige jaren stil en de gouduitvoer van Aruba was ook aan de laatste hooggestemde verwachtingen toe. Handel en scheepvaart bleven achteruit gaan, en men wist eigenlijk niet beter te doen, dan het ook op het hoofdeiland maar weer verder met den landbouw te beproeven (agave sisal); daar leverde de dividivi nog een behoorlijken oogst op, die op de Europeesche en Noord-Amerikaansche markten goeden afzet vond. Bonaire, waar de bevolking voor een deel in hetzelfde product een middel van bestaan vond, bepaalde zich overigens tot de maiscultuur. Alleen Aruba scheen er iets gunstiger voor te staan. Dit eiland had ook zijn visscherij nog, zooals de beide andere benedenwindsche eilanden hun zoutpannen hadden. Maar het was alles zoo mager. Ook op de bovenwindsche

eilanden. St. Maarten kwam met zijn tuinbouw niet verder dan tot een gedeeltelijke voorziening in eigen behoeften; met den landbouw op St. Eustatius was het weinig beter gesteld, en Saba was juist tot zijn aardappelcultuur als nog het meest winstgevend teruggekeerd.

In geldelijk opzicht was Curaçao na een tiental goede jaren weer geheel teruggevallen in den toestand van afhankelijkheid van het moederland, en verklaarbaar is de verzuchting, die de Tweede kamer kort daarop slaakte, „dat aan het toenemend verval van de kolonie Curaçao niet meer getwijfeld kan worden".

Het is nu veertig jaren later. Het gebiedsdeel Curaçao zal zeker het feest der langjarige regeering onzer Vorstin met niet minder geestdrift vieren dan dat Harer troonsbestijging, en wellicht met meer opgewektheid nog. Immers legt men naast het zoo even genoemde *Koloniaal verslag*, waaraan bovenstaande gegevens zijn ontleend, het laatst verschenen *Verslag van bestuur en staat* van Curaçao, dan beluistert men daarin over het geheel genomen een blijden toon over den gunstigen economischen en geldelijken toestand van het gebiedsdeel. Trouwens meer dan eens in de laatste jaren is van regeeringszijde vernomen, en in meer dan één troonrede heeft men het der Koningin in den mond gelegd, dat Curaçao een lichtpunt is in deze tijden, waarin zoo talrijke vraagstukken van zorgelijken aard de aandacht der regeering vragen. Het zal echter nog blijken, dat het oordeel over het geheel niet is de som der oordeelen over de verschillende deelen, en dat het bestuur van Curaçao ook zijn zorgen heeft, die zelfs door ruim vloeiende geldmiddelen niet alle kunnen worden weggenomen.

Het is nog niet lang, dat Curaçao er zoo gunstig voor staat. Eerst aan het einde dezer veertigjarige periode is dit zoo. En al zijn het geen jaren van afwisselende voor- en tegenspoed geweest, waarvan verhaald kan worden, zelfs in vogelvlucht levert een blik op dit tijdvak genoeg verscheidenheid op, om die jaren even aan ons geestesoog voorbij te doen trekken.

In het tijdvak van 1898 tot 1938 zijn — met uitzondering van het korte tijdvak-Fruytier — zeven gouverneurs aan het bewind geweest. Het slot van mr. Barge's bestuur valt erin, de volle tijd van de gouverneurs De Jong van Beek en Donk, Nuyens, Helfrich, Brantjes en Van Slobbe en de eerste jaren van des heeren Wouters gouvernement. Ik zou naar tijd en beleid van deze bewindslieden de volgende perioden willen onderscheiden: de hernieuwde pogingen om van Curaçao een landbouwkolonie te maken en haar mislukking, — de berusting daarin en het streven

om aan de groote massa der bevolking in de stroohoedennijverheid een bestaan te verzekeren, de maatregelen in verband met de verwachting, dat het Panamakanaal scheepvaart en handel zal ten goede komen, — de voorstellen en energieke, zij het kortstondige, pogingen om de kolonie als geheel op te heffen en, rekening houdende met alle factoren, haar een toekomst te verzekeren, — de beginnende bloei en de administratieve periode, — de opkomst en welvaart, dank zij „de petroleum", maatregelen tot verdediging van het grondgebied, openbare werken en sociale voorzieningen. Natuurlijk is het geenzins zoo, dat altijd met begin en einde van den ambtstijd van den gouverneur samenvalt aanvang en slot van datgene wat voor zijn bewind als kenschetsend naar voren werd gebracht.

Wel niemand zal ontkennen, dat het de zoo even genoemde „petroleum" is geweest, die voor Curaçao het verlossende woord gesproken heeft en van dit gebiedsdeel gemaakt heeft wat het thans is. De naam van den onbekenden man, die de gedachte geopperd heeft en heeft kunnen ingang doen vinden en uitvoeren, om het eiland Curaçao te kiezen als raffinaderij voor de in Venezuela gewonnen petroleum, verdient meer dan een eervolle vermelding in de Curaçaosche geschiedboeken; de drager van dien naam heeft aanspraak op een standbeeld aan den ingang van de St. Annabaai. Daar, waar „de petroleum" niet gekomen is, op Bonaire en de bovenwindsche eilanden, is eigenlijk weinig veranderd, bij veertig jaar geleden vergeleken. Het is daar tobben gebleven. Daarom juist steekt het gouvernement van den heer Helfrich ondanks zijn korten duur zoo uit boven alle andere, vóór en na hem, in deze veertig jaren, omdat deze gouverneur bij zijn plannen het geheel heeft overzien en daarbij ook met een toekomst zonder „petroleum" rekening hield, een toekomst, die de een zeker meer dichtbij vreest dan de ander, maar door niemand zonder zorg kan worden tegemoet gezien. De voorspoed van het oogenblik heeft deze zorg al te zeer naar den achtergrond gedrongen, en het mag verblijdend genoemd worden, dat er in den laatsten tijd ernstig over gesproken wordt om van den gouden tijd van nu ook voordeel te trekken voor een andere toekomst.

Ik merkte op, dat van meer dan één zijde op Curaçao gewezen is als op een lichtende ster aan den sedert 1929 bewolkten hemel boven Nederland. Het is ook heel wat, dat al bijna over vijftien jaren dit gebiedsdeel, waarvoor tevoren de jaarlijksche bijdragen uit de moederlandsche schatkist het millioen overschreden hadden, op het punt staat de lasten te verlichten, die dit moederland

als zoodanig ten opzichte van Curaçao te dragen heeft. Intusschen zijn niet altijd die juichkreten hier ginds overgenomen en nog maar weinige jaren is het geleden, dat met name de handel ernstig klaagde over zijn verliezen en over de — niet alleen wereld- — „malaise", die het bedrijfsleven op Curaçao allerminst onberoerd had gelaten.

In den Spaansch-Amerikaanschen oorlog — het was het jaar, waarin de Koningin de regeering aanvaardde — lag Curaçao wel heel dicht bij het vuur van den krijg, maar de moeilijkheden van toen zijn niet te vergelijken bij die, waaraan de wijsheid en het beleid van het hoogste gezag in de kolonie en zijn raadgevers hadden het hoofd te bieden, niet alleen om in den economischen nood te voorzien maar ook om internationale verwikkelingen te voorkomen. Ik denk met name aan dien 12den Augustus 1914, die wel door niemand, die dezen dag meemaakte, vergeten zal worden, toen bij het krieken van dag de Duitsche oorlogsbodem *Karlsruhe* vóór de haven van Willemstad lag en binnenkwam.

Met Venezuela heeft Curaçao ook internationaal-rechterlijk veel te doen gehad. De aaneenschakeling van moeilijkheden, die in de „maritieme représaille" van 1908 haar hoogtepunt had, behoort al weer vele jaren tot het verleden. Zeker kan niet op rekening van den binnenlandschen toestand dezer republiek en de gezindheid harer onderdanen alleen of in de voornaamste plaats geschreven worden de schande van den 8sten Juni 1929, toen Urbina's overval — immers door schuld van Curaçao èn van het moederland — een der donkerste bladzijden van de Nederlandsche geschiedenis schreef. Het goede is geweest, dat leering getrokken is uit deze droeve gebeurtenis, al had men aan beide zijden gaarne wat meer van schulderkentenis gehoord, en de hoop is gevestigd, dat ook het persoonlijk verantwoordelijksheidbesef van hen, die verantwoordelijkheid aanvaarden, dus zal zijn opgewekt, dat een smaad als toen niet andermaal zal behoeven gedragen te worden.

De staatsrechtelijke verhouding tot het moederland is lang op den grondslag van 1866 gehandhaafd met een weinig in omvang afwisselende autonomie naar gelang al dan niet zonder bijdrage uit 's Rijks schatkist een sluitende begrooting kon worden verkregen. In het vorige jaar is hierin verandering gebracht, toen met versteviging van het gezag in den persoon van den gouverneur de bepalingen omtrent zeggenschap in eigen kring zijn verruimd. Het kiesrecht moge nog niet gebracht hebben wat verwacht werd, de belangstelling voor de nog slechts gedeeltelijk gekozen ver-

tegenwoordiging is gewekt en het laat zich aanzien, dat de toezegging van verbetering zal verwezenlijkt worden in de richting van de hooge noodige vereenvoudiging van techniek en in die van uitbreiding tegelijk.

In de lange jaren, waarin de ongunstige economische toestand van Curaçao zich afspiegelde in het middelentekort, had de overheidszorg maar werk om ook het uiterlijk aanzien van de kolonie niet te zeer te laten achteruitgaan en bleef men stilstaan op het gebied van het cultureele en sociale leven, voor zoover de vooruitgang afhankelijk was van den steun der koloniale kas, maar bij gunstiger geldelijken toestand is men allengs zijn schade gaan inhalen. Vele nieuwe gebouwen zijn verrezen, de landsdiensten hebben hier en daar betere huisvesting gekregen, de wegenaanleg heeft het verkeer tusschen oude en nieuwe centra van bedrijvigheid vergemakkelijkt. Ten gunste van den woningbouw is de overheid opgetreden, zoowel door zelf te bouwen als door steun aan anderen te geven. De particuliere bedrijven, die der tijden gunst genoten hebben, zijn niet achtergebleven. In fraaie gebouwen zijn zij onder gebracht. De huizen der gegoeden, zoo vele tientallen jaren ouder reeds, zijn nog een lust voor het oog.

Begrijpelijkerwijs openbaart zich dit alles het meest op Curaçao en Aruba, waar het gansche uiterlijk aanzien zoo zeer het stempel van „de petroleum" draagt. De ontwikkeling van dat bedrijf is de geschiedenis van 25 jaren ontwikkeling van Curaçao. Zij is een afzonderlijke beschrijving waard, die buiten mijn vermogen valt. Men ziet de reusachtige bedrijven op Curaçao en Aruba, de gebouwen en installaties, de dokken, de leidingen, de wegen, de woningen, de gelegenheden tot ontspanning en geestelijke ontwikkeling, de medische en hygiënische verzorging, de tankvlooten en laboratoria — het is alles onbeschrijfelijk voor een, die het niet gezien heeft. Op de cijfers van de scheepvaart, van in- en uitvoer, hebben deze bedrijven een alles-beheerschenden invloed. In hun goeden gang doen zij het economisch leven ook deelen door werkverschaffing aan meer personen, dan de eilanden zelf kunnen leveren. En het geheel geeft aan verschillende bronnen van inkomsten voor 's Lands kas een hoogere bate dan vroeger alle middelen te zamen konden benaderen.

Reeds met het oog op de opening van het Panamakanaal werd een goede 25 jaren geleden de havenverbetering op Curaçao ter hand genomen, nog vóór er van „petroleum" sprake was dus, en volgens de laatste berichten komt thans ook Aruba aan de beurt.

De bevolking van het gebiedsdeel is in 40 jaren met bijna 80%

vermeerderd. De drie benedenwindsche eilanden wijzen elk een toeneming aan: Curaçao met 100%, Aruba met bijna 130%, Bonaire met 22%, terwijl op de bovenwindsche eilanden de bevolking daalde, van het geheel met 2000, tot ruim 5000, zielen.

Het bankwezen is vertegenwoordigd in Maduro & Curiel's bank en de Hollandsche bank-unie.

Het scheepvaartverkeer, dat reeds genoemd is, levert een niet geringe bate voor 's Lands kas en den kleinhandel door de toeristenbooten, terwijl ook de zeilvaart, met name op Bonaire en de bovenwindsche eilanden, cijfers geeft, die op betrekkelijke levendigheid wijzen.

Een merkwaardige dag was 24 December 1934, de dag, waarop de Snip zijn Oceaanvlucht beëindigde; na korten tijd volgde de opening van het luchtverkeer der K.L.M. met Curaçao als centrum.

Een van de eerste maatregelen, die men genomen heeft, toen het economisch uitzicht verhelderde, is de watervoorziening op Curaçao, voor verbetering en uitbreiding nog vatbaar.

Tot de netelige vraagstukken, die Curaçao heeft moeten oplossen, behooren dat der politie en het onderwijsvraagstuk. Wat het eerste betreft — de wrijving is er nog niet uit; vergis ik mij niet, dan moet hiervan de reden gezocht worden èn in de door weinigen bewonderde tegenstelling, die in theorie en praktijk wel gemaakt wordt tusschen Curaçaosche en moederlandsche Nederlanders, èn in de hier en ginds verschillende houding tegenover de tucht, die het maatschappelijk leven eischt. — De oplossing van het onderwijsvraagstuk heeft haar beslag gekregen sinds het door de regeering gebroken verzet van den Kolonialen raad tegen de subsidieering van het bijzonder onderwijs, den genadeslag is toegebracht door de naar moederlandsch recept voorgeschreven gelijkstelling van openbaar en bijzonder onderwijs. Curaçao kent geen leerplicht. Desondanks is het aantal leerlingen zoowel der openbare als der bijzondere scholen belangrijk boven het percentage der bevolkingstoeneming gestegen, nl. met 250%.

Ten bate van zedelijkheid en volksgezondheid zijn belangrijke voorzieningen getroffen. De percentages der buiten echt geborenen, nog zeer hoog, zijn belangrijk gedaald, nl. van 50% tot 27%. Ook het particulier initiatief heeft op het gebied der ziekenverpleging voor voldoende voorziening gezorgd. De krankzinnigenverpleging is eerst in de laatste jaren in nieuwe banen geleid kunnen worden. De alom vastgestelde stijging van het aantal der verpleegden, vindt men ook hier, terwijl de wegens melaatsch-

heid verpleegden een belangrijk lager cijfer dan vóór 40 jaar te zien geven.

Onder de sociale maatregelen in engeren zin, moeten de onlangs vastgestelde ongevallen- en ziektenregelingen genoemd worden.

Het godsdienstig leven breidde zich sedert 1898 uit in de van ouds bestaande Roomsch Katholieke, Israëlietische en Protestantsche gemeenten, terwijl Emmastad een eigen Protestantsche gemeente kreeg, de Gereformeerden zich in eigen kerk vereenigden en het Leger des Heils zijn godsdienstige en maatschappelijke taak ook in dit gedeelte der wereld ter hand nam.

Hamelbergs geschiedkundig genootschap, dat bloeide, toen koningin Wilhelmina aan de regeering kwam, is reeds lang ter ziele. In het algemeen vindt het cultureele en wetenschappelijke vereenigingsleven in Curaçao geen zeer vruchtbaren bodem. Het Algemeen Nederlandsch verbond heeft er zijn groep en de Koninklijke vereeniging Oost en West haar afdeeling. De boekerijen en leeszalen — op Aruba en Bonaire is nog niets van dien aard — vinden nog te weinig belangstelling.

De Curaçaosche padvinders hebben hun afvaardiging ter Jamboree kunnen zenden. De voetbalsport, voor 40 jaar nog niet beoefend, heeft het hier als elders tot groote ontwikkeling gebracht.

De Curaçaosche pers lijdt aan overproductie. Naar haar advertentierubrieken te oordeelen moet de kleine pers een gouden bestaan hebben; de kortstondigheid van dit bestaan in talrijke gevallen schijnt op het tegendeel te wijzen. De dagbladpers op Curaçao is eerst in de laatste jaren van eenige beteekenis geworden.

Op het hoofdeiland en Aruba, op bescheiden schaal ook op Bonaire, heeft de bioscoop haar intrede gedaan; zij werkt daar, als elders, onder niet overbodig overheidstoezicht.

De slechte telegraafverbinding van den zoogenaamden Franschen kabel, jarenlang het eenige middel om een verhaaste verbinding met het buitenland te verkrijgen, heeft de radioverbinding een uitkomst doen zijn. Kort geleden is de Curaçaosche radio-omroep haar werk begonnen.

Een groote wijziging heeft in de loop dezer veertig jaren de rechtsbedeeling ondergaan. In hoofdzaak is, waar mogelijk, de Nederlandsche wetgeving gevolgd. Het Curaçaosche procesrecht is in zijn hervorming van een twintig jaar geleden, door mannen van naam en wetenschap ten voorbeeld gesteld aan dat van het rijk in Europa.

Ik heb slechts grepen kunnen doen uit hetgeen in de ontwikkeling van Curaçao onder koningin Wilhelmina's regeering naar voren treedt.

De waardeering voor hetgeen het moederland deed was daar niet altijd even groot. De „regeering" op het Plein en het „bestuur" te Willemstad in den persoon van Harer Majesteits vertegenwoordiger heeft ook in officieele lichamen meermalen een hard woord moeten hooren, en de saamhoorigheid met het rijk in Europa is niet immer op prijs gesteld. De samenleving in het zes-eilanden-rijk is meer dan eens allerminst gewaardeerd.

Maar in droefheid en vreugde heeft Curaçao telkens weer de eenheid van de het rijk samenstellende deelen gevoeld. De nood hier werd ginds gelenigd, en een beroep op den steun van het moederland in dagen van droogten of orkanen werd nimmer tevergeefs gedaan. Zelfs is er een tijd geweest — het was in den grooten wereldoorlog — dat tegelijkertijd, in Curaçao voor het moederland geld werd bijeengebracht, en hier voor de noodlijdenden ginds. Voorzeker zou geen Curaçaoenaar van zuiver gehalte de „bandera rood, wit, blauw" voor een andere vlag willen verruilen.

Meer nog wellicht dan die Nederlandsche vlag is de „reina Holandes" geliefd. In de vreugde en rouw van het Oranjehuis werd meegevoeld en meegeleefd. Toen bij de troonsbestijging van koningin Wilhelmina gelden waren ingezameld voor een huldeblijk voor de Koningin-regentes, is Curaçao niet achter gebleven. En met koninklijk gebaar werd een verhoogd bedrag ter beschikking gesteld voor de leprabestrijding. Ik laat het bij dit eene voorbeeld van wederzijdsche waardeering.

Zeker wil Curaçao bij dit regeeringsjubileium niet achterblijven.

Het wil getuigen van zijn dankbaarheid, dat ook zijn Vorstin veertig jaren werd gespaard om met vasten hand land en volk te leiden door moeilijke jaren; het dankt die Vorstin, die haar liefde schonk ook aan Haar volk in Curaçao: het vernieuwt de belofte van trouw aan het Koningshuis van Nederland.

Amsterdam, 11 Augustus 1938.

JAVANEN IN SURINAME REEDS IN HET JAAR 1714?
(Een vraagpunt zeer waarschijnlijk beantwoord)

DOOR

C. K. KESLER

Lezers van dit tijdschrift zullen zich waarschijnlijk herinneren, dat eenige jaren geleden — het was in 1925 — in dit tijdschrift (6de jg. blz. 479) de vraag behandeld werd, of reeds in het begin der 18e eeuw, nl. in 1714, Javanen, destijds niet als contract-arbeiders, maar als slaven, in Suriname zijn ingevoerd. Dat is dus reeds 13 jaar geleden. Voor lezers, die niet onmiddellijk de jaargang 1925 bij de hand hebben, is het misschien gewenscht, vooraf deze kwestie nog eens kort in herinnering te brengen.

De zaak was deze: De heer W. H. A. van Romondt, Referendaris bij het Departement van Koloniën, vestigde de aandacht van Dr. Benjamins op een passage in een werk van Sir Harry H. Johnston (Methuen & Co. Ltd. London 1919), getiteld „The Negro in the New World", waarin medegedeeld wordt, dat in 1714 de Hollanders een proef namen met het invoeren van inboorlingen uit Oost-Indië in Guiana, waarbij zij dus vooruitliepen op den invoer van „Koelies" [1]) in de 19e eeuw.

Dr. Benjamins riep hieromtrent o.a. de voorlichting in van Mr. R. Bijlsma, Archivaris van het Algemeen Rijksarchief, doch deze slaagde er niet in, op te sporen, waar Sir H. H. Johnston deze mededeeling omtrent invoer van Javanen kon gevonden hebben. Correspondentie van den heer Van Romondt met den schrijver verspreidde evenmin eenig licht hierover.

Dr. Benjamins voegde hieraan nog deze opmerking toe: „Merkwaardig is vooral de mededeeling, dat de vluchtelingen zich bij de Boschnegers gevoegd hebben. Dat de schrijver hier Suriname op het oog heeft, volgt ongetwijfeld uit het gebruik van het woord boschnegers".

---

[1]) Onder „koelies" verstond men tot voor eenige jaren in Suriname Britsch-Indiërs, geen Javanen. Het woord schijnt — terecht — in onbruik te geraken.

Dit vraagpunt heeft blijkbaar ook de aandacht van andere, in de koloniale geschiedenis belangstellenden, getrokken, o.a. van Prof. Noel Deerr te Oxford. Deze is bezig met het schrijven van een werk over de ontwikkeling van de suiker-cultuur en is bij zijn voorafgaande studies tot het inzicht gekomen, dat, wat blijkbaar in het buitenland niet zoo algemeen bekend is, de invloed van Holland daarop buitengewoon groot geweest is. In een zijner brieven met betrekking tot zijn werk schreef hij o.a.: „I have only just realized how great is the debt of Europe to Holland..." (Sept. 1937). Prof. Deerr wendde zich om inlichtingen omtrent de bovenvermelde kwestie van den invoer van Javanen tot het Koloniaal Instituut. Eenige correspondentie, waarin ook nog enkele andere onderwerpen aangeroerd werden, volgde daarop. Jammer genoeg was het niet mogelijk, den schrijver andere inlichtingen te geven, dan een vertaling in het Engelsch van het bovenvermelde artikeltje van wijlen Dr. Benjamins.

De vraag bleef dus voorloopig onbeantwoord, tot dezer dagen Prof. Deerr erin slaagde, het, zeer waarschijnlijk juiste, antwoord op zijn vraag zelf te vinden. Daaromtrent zond hij bericht met vergunning van zijn mededeeling op de meest geschikte wijze gebruik te maken. Het leek mij daarom het best er een plaats voor in dit tijdschrift te verzoeken.

In de eerste plaats kan vrij zeker aangenomen worden, dat met Guiana niet Suriname, maar wel Berbice bedoeld is. En verder is de mededeeling, dat wegloopers onder de immigranten zich bij de boschnegers gevoegd hebben, zeer vermoedelijk een onjuiste toevoeging.

Wat in het werk van Sir Henry Johnston onjuist is, worde hier gecorrigeerd medegedeeld. Het is het volgende:

In 1712 had de bekende rooftocht van Jacques Cassart in de West plaats, waarbij verschillende Hollandsche koloniën gebrandschat werden. Na zijn inval in Suriname zond Cassart een eskader van drie schepen en eenige kleinere vaartuigen onder bevel van den Baron de Mouans naar Berbice, om hier op dezelfde wijze te handelen, als in Suriname geschied was. Een verslag van wat daar in Berbice gebeurde, is o.a. te vinden bij Netscher [1]) en doet hier minder ter zake. Wel, wat het gevolg van de plundering was, nl. dit: De Mouans eischte als rantsoen aanvankelijk 600.000 gld. Toen het bleek, dat dit bedrag onmogelijk

[1]) P. M. Netscher, Geschiedenis van de koloniën Essequebo, Demerary en Berbice. 's-Gravenhage 1888.

voldaan kon worden, stelde hij zich tevreden met ongeveer de helft, waarvan een waarde van 118.024 gld. in goederen en in slaven en het resteerende bedrag van 181.076 gld. in een wissel op de firma Van Pere te Vlissingen, de eigenaars der kolonie, betaald werd.

De Commandeur Steven de Waterman drong er bij zijn lastgevers ten zeerste op aan, dezen wissel zoo spoedig mogelijk te voldoen, daar De Mouans voor de richtige nakoming der overeenkomst gijzelaars geëischt had. Als zoodanig waren medegevoerd de twee jongste leden van den Raad van Politie Gerard de Veerman en Hendrik van Doorne. De langdurige onderhandelingen over de afwikkeling der zaak maakte, dat deze beide mannen hun vaderland niet weder terug zagen. De Veerman overleed gedurende de reis naar Frankrijk, Van Doorn 1½ jaar later te Toulon.

Die langdurige onderhandelingen werden veroorzaakt door het feit, dat de firma Van Pere weigerde den wissel te honoreeren, daar zij hun Commandeur nooit gemachtigd hadden een dergelijke overeenkomst aan te gaan, en de geëischte schatting meer bedroeg, dan volgens hen de geheele kolonie waard was.

Deze werd daarop als een gewoon handelsartikel aan de Franschen overgelaten, die er echter volstrekt niet mede gediend waren. De deelnemers in de uitrusting van het eskader van Cassart, vijf handelsfirma's te Marseille, wilden hun onkosten vergoed hebben en zonden daarom den meest geïnteresseerde, Joseph Maillet, naar Amsterdam, nadat de Vrede van Utrecht gesloten was. Deze wist een overeenkomst tot stand te brengen met eenige Amsterdamsche kooplieden, die bereid waren, van de vordering op Van Pere 108.000 gld. te betalen, waardoor zij eigenaars van Berbice zouden worden.

Zoo ging Berbice van Van Pere over in handen van de kooplieden Van Hoorn c.s. Dezen stonden echter dadelijk voor groote moeilijkheden bij de exploitatie van hun nieuw bezit. De voornaamste was wel de vraag, of zij een voldoend aantal slaven voor het bedrijf op de plantages zouden kunnen krijgen. De Franschen toch hadden 256 van de beste slaven [1]) weggevoerd. Voor aanvoer van nieuwe was de medewerking van de West-Indische Compagnie noodzakelijk. Aanvankelijk waren de nieuwe eigenaars geneigd, de oplossing van deze moeilijkheid zelf ter hand te nemen, door voor hun eigen rekening negers uit Afrika aan te voeren. Hiertegen verzetten zich echter de Bewindhebbers der W.I.C.,

[1]) Nl. 150 mannen en 91 vrouwen à *f* 300 p. st. 72.300 gld.
15 jonge negers (10 à 12 jaar oud) à *f* 111 - 1.665 „
H. G. Dalton, The History of British Guiana, London 1855.

steunende op de bepalingen van het octrooi, waarin uitdrukkelijk hun monopolie, wat den slavenhandel betreft, was vastgelegd, welke bepalingen later, bij de verlenging van het octrooi in 1730 en 1762, voor Curaçao en andere West-Indische eilanden opgeheven, maar voor Suriname en Berbice gehandhaafd werden.

Er kwam echter een overeenkomst tot stand, waarbij de W.I.C. zich verbond, ten spoedigste 250 Andra- of Angola-slaven (2/3 mannen en 1/3 vrouwen, de mannen à ƒ 212 en de vrouwen à ƒ 165 per stuk) te leveren.

In dit contract komen de volgende bepalingen voor:

Art. I. De Bewindhebberen van de West-Indische Compagnie ter requisitie van de gemelde Van Hoorn & Schuurman zullen leveren 250 koppen Andra- of Angola slaven, 2/3 Mannen en 1/3 Vrouwen, Pièces d'India, enz.

Art. II. Dat om het voorsz. getal van 250 koppen, Ps. d'India, ten volle te kunnen hebben, gemelde Bewindhebbers ten spoedigsten een bequaam Schip zullen equipeeren en naar Africa zenden, voorzien met zodanige Cargesoenen als tot de inhandeling der voorsz.: Slaaven nodig zullen zijn.

Zooals bekend is, verstond men onder „Pieças de Indias" leverbare slaven. In het asiento, dat de Spaansche regeering in 1663 met de Genueesche firma Grillo & Lomelina afsloot, werd nauwkeurig aangegeven, welke slaven als „Pieças de Indias" en welke als „Macarons" moesten beschouwd worden. Tot de eerste werden gerekend geheel gezonde mannen tusschen 15 en 35 jaar (soms werden als leeftijdsgrenzen ook wel aangenomen 17 of 18 en 30–35, daar de leeftijd meestal slechts bij benadering kon worden vastgesteld), zonder eenige verminking, met een geheel volledig gebit en zonder grijze haren. Voor vrouwen golden dergelijke bepalingen en werd bovendien een zuigeling vereischt.

Het schijnt nu, dat de kwalificatie „Pieças de Indias" Engelsche schrijvers op een dwaalspoor gebracht heeft en hen heeft doen denken aan Azië in plaats van aan Afrika. Wat intusschen eenigszins vreemd is, want in het contract wordt vermeld, dat het schip naar Afrika zou gezonden worden.

De eerste, die deze fout maakte, schijnt Bolingbroke, Vendumeester in Suriname tijdens het Engelsche bestuur, van 1804 tot 1814, geweest te zijn. Deze schreef in een werk „Voyage to Demerary (London, 1807): „The Van Hoorn Company having become masters of the Colony applied to the Dutch East India Company for leave to import slaves from Asia", etc.

Dit werd overgenomen door Southey (Chronological History of

the West-Indies) en door Dalton (History of British Guiana); Sir Harry Johnston voegde hierbij, dat „the East-Indians actually arrived, were badly treated, ran away and joined the Bush-negroes".

Prof. Deerr oppert nu de veronderstelling, dat de kwalificatie „Pieças de Indias" Bolingbroke op een dwaalspoor gebracht heeft, en dat andere schrijvers hem zonder critiek hebben nageschreven. Omtrent Sir Harry Johnston schrijft hij, dat deze „very careless" was en dat „his books abound in undocumented statements, often incorrect and apparently made from memory". Dit zou dus een verklaring kunnen geven voor het feit, dat in 1925 de heer Van Romondt gèen bevredigende inlichtingen van hem kon verkrijgen.

SHI

(Naar aanleiding van „Cuenta di Nanzi" I, 19den jg. blz. 35 e.v., Naschrift der redactie blz. 43, en „Cuenta di Nanzi" II, 20sten jg. blz. 18)

DOOR

H. E. LAMPE

Naar aanleiding van de onzekerheid, die in de aangehaalde artikelen blijkt omtrent de beteekenis van Shi (of Chi) voor een vrouwennaam in het Papiamento, ontving de redactie een brief van den heer H. E. Lampe op Aruba, waaraan het volgende is ontleend.

„Shishi" (Sjisji) is een nog steeds op Curaçao en Aruba onder de volksklasse veel gebruikt woord, dat afgeleid is van „zusje", zooals „Boechi" afgeleid is van „broertje". Vader en moeder zullen zeggen: Bai bisa shishi d.i. Ga aan zusje zeggen, of: Bai cerca shishi — Ga naar zusje. Bij „shishi" valt de klemtoon op de tweede lettergreep, bij „chichi" op de eerste. Bij de buitenmenschen (op de cunucu) is „shishi" de gewone aanduiding van de dochter des huizes.

Daar wordt ook de vrouw des huizes niet bij haar naam zonder meer genoemd, maar deze voorafgegaan door „shi" (in hoogere kringen zegt men „shon". Shi Maria zou zich beleedigd gevoelen, wanneer zij alleen Maria genoemd werd. Toen zij jong was, heette zij thuis „shishi"; dat past nu niet meer bij haar en daarom wordt zij nu „shi Maria" genoemd. Zij is geen „zusje" meer en dus „zus". Oudere mannen worden genoemd „boechi Guillermo", „boechi Teempi" enz.

Ook in de scheldtaal komt „shishi" voor. „Shishi caya", met de klemtoon op de eerste lettergreep van „shishi", beteekent straatwijf

Men moet de taal al heel goed kennen om de juiste klemtoon te leggen.

„Cargapilon" is gevormd van „cargar", dragen, en „pilon", stamper, zooals vroeger bij de bestrating werd gebruikt; het woord beteekent dus: iemand, die een stamper draagt, een „lastdrager".

Aruba 5 Mei 1938.

EENIGE AANVULLINGEN OP DE ENCYCLOPAEDIE VAN WEST-INDIE[1]).

DE KRIJGSMACHT IN SURINAME

DOOR

C. R. WEIJTINGH

Gaarne heb ik gevolg willen geven aan het verzoek van de redactie van dit tijdschrift, vervolgoverzichten samen te stellen van hetgeen ten aanzien van de krijgsmacht en de financien van Suriname en Curaçao is gebeurd, na het tijdstip tot waar de geschiedenis dezer takken van bestuurszorg in de encyclopaedie van West-Indië reikt.

Hieronder volgt dan allereerst een overzicht van de geschiedenis van de Surinaamsche krijgsmacht en wat daartoe gerekend wordt te behooren, in de volgorde die ook de encyclopaedie in acht nam en waarbij alleen feiten van zekere beteekenis worden vermeld.

Schutterij te Paramaribo.

In 1913 telde de schutterij nog 13 officieren en 364 onderofficieren en manschappen. Inschrijving van schutterplichtigen vond regelmatig halfjaarlijks plaats, terwijl onder leiding van een officier der infanterie, bijgestaan door eenige onderofficieren-instructeur, jaarlijks geregeld werd geoefend.

Bij resolutie van 15 Januari 1923 no. 145 werd het muziekkorps opgeheven en in het volgende jaar had geen inschrijving meer plaats, een en ander in verband met het voornemen de schutterij „rustend" te maken. Daartoe werd in Mei 1924 een ontwerp-verordening bij de Koloniale Staten ingediend. Er werd in dit jaar niet meer geoefend; geweren, sabels, patroontasschen en trommen werden in het wapenmagazijn van de landmacht opgelegd; de uniformen werden in bewaring gegeven op de Gouvernementssecretarie.

[1]) Onder de redactie van H. D. Benjamins en Joh. F. Snelleman, 1914–1917. 800 blz. Met 3 gekl. krt. (Uitg. Martinus Nijhoff

De sterkte bedroeg toenmaals nog 9 officieren, 283 onderofficieren en manschappen.

Bij Verordening van 1925 No. 70, in werking getreden 1 Januari 1926, werd de schutterij „rustend" verklaard; in tijd van oorlog of oorlogsgevaar zou zij weder mobiel kunnen worden gemaakt. Zij zal dan evenwel eerst na een periode van deugdelijke oefening eenige beteekenis krijgen.

Bij Besluit van 31 December 1925 GB. No.° 102 werd hare sterkte vastgesteld en werden voorschriften gegeven voor de kleeding en de bewapening en voor het ondergaan van de straf van provoost-arrest.

Op 1 Januari 1926 bedroeg het aantal ingeschreven schutterplichtigen 2127, uit welk aantal 280 bij de rustende schutterij werden ingelijfd en 250 ter beschikking werden gesteld van den opperbrandmeester, ter inlijving bij de brandweer.

Gewapende burgermacht in de districten.

Deze organisatie bestond en bestaat nog alleen op papier; de daartoe behoorende officieren, onderofficieren en manschappen worden als zoodanig in de registers ingeschreven, maar er wordt nimmer geoefend, zoodat er dan ook niet de minste militaire waarde aan kan worden toegekend.

De sterkte bedroeg op 31 December 1913 : 44 officieren en 1666 onderofficieren en manschappen. Geleidelijk nam haar sterkte af, zoodat deze einde 1934 nog bedroeg 19 officieren en 1133 onderofficieren en manschappen.

Landmacht.

Het troependetachement, bij Kon. Besluit van 6 Maart 1915 no. 15 vastgesteld op 1 kapitein, 4 luitenants, 1 luitenant- of adjudant-onderofficier- kwartiermeester en 234 minderen, bleef ook in de volgende jaren de samenstelling behouden van een compagnie infanterie, waarvan de sterkte jaarlijks aan kleine wijzigingen onderhevig was. De aanvulling geschiedde ten deele door de Koloniale Reserve, ten deele door aanneming van vrijwilligers uit de verschillende bevolkingsgroepen van Suriname.

Het bevel over de compagnie kan, in afwijking van de organisatie, bij een hoofdofficier berusten.

Van de compagnie te Paramaribo hadden regelmatig detacheeringen plaats naar Nickerie, naar het Marowynegebied, naar Moengo of elders tot het verrichten van bewakings- of politiediensten. De sterkte der detachementen varieerde van 20 tot 35 onder-

officieren en manschappen, soms onder bevel van een officier. Zoo werd in 1924 aangevangen met den aanleg van een weg van Albina naar Moengo-tapoe, waarbij gevangenen werden tewerkgesteld; het toezicht daarop werd opgedragen aan een detachement militairen.

Aangezien de N.V. Surinaamsche bauxietmaatschappij, gevestigd te Moengo, veel overlast had van deporté's uit Fransch-Guyana, werd, nadat tevoren militaire patrouilles naar Moengo waren gezonden, bij Gouvernementsresolutie van 12 Augustus 1925 no. 2442, de politiedienst aldaar opgedragen aan 1 sergeant en 6 tot ten hoogste 12 fuseliers.

Op 13 Mei 1925 werd aan de politie hulp verleend tot het onderdrukken van ongeregeldheden onder de Javaansche arbeiders op de suiker-onderneming Marienburg in het toenmalige district Beneden-Commewyne. Gedurende tien dagen is de onderneming door militairen bezet geweest.

In verband met de rumoerige stemming onder de Javanen en Creolen op de suikeronderneming Waterloo, in het district Nickerie, waar op dat tijdstip geen troependetachement meer aanwezig was, werd op 28 December 1926 een brigade van 1 officier en 15 karabijnen daarheen gezonden, waarna de rust spoedig was hersteld.

Voorts zijn er in 1926 een drietal patrouilles naar het binnenland gezonden tot machtsvertoon en ter verkenning van tracées voor den lateren aanleg van wegen.

Ook in 1927 verleende de compagnie meermalen hulp tot het onderdrukken van ongeregeldheden onder de bevolking van de suikeronderneming Waterloo.

Op 10 Juni 1929 werd uit Willemstad bericht ontvangen over het ontstaan van troebelen, veroorzaakt door het optreden van den Venezolaan Urbina. Twintig uren na ontvangst van dit bericht vertrok per boot van de Surinaamsche bauxietmaatschappij een detachement, sterk 2 officieren (waarbij de compagniescommandant) en 2 brigades (39 karabijnen) naar Willemstad, welke plaats 2 maal 24 uren later werd bereikt. Bij aankomst bleek de rust te zijn hersteld. Na aldaar gedurende eenigen tijd wachtdiensten te hebben verricht, keerde het detachement op 25 Juli te Paramaribo terug.

Bij resolutie van 5 Februari 1931 G.B. no. 14 en 15 werden voorschriften uitgevaardigd, regelende de verhouding en de samenwerking tusschen de burgerlijke en militaire gezagsdragers alsmede betreffende een militaire alarmregeling.

In dit jaar werd het detachement-Moengo opgeheven.

In 1932 werd een brigade gelegerd te Albina voor politiediensten bij de gestraften, werkzaam gesteld bij de verbetering van den weg Albina–Moego en voor de beveiliging van de bevolking tegen overlast van uit Fransch-Guyana naar Suriname gevluchte gestraften en libéré's.

Te Nickerie bleef een halve brigade politiediensten verrichten. Het wegwerkersbivak (150 gestraften) ten behoeve van den aanleg van den weg Paramaribo-Domburg, onder toezicht staande van 1 onderofficier met 8 fuseliers, werd 30 December 1932 opgeheven.

Bij verordening van 11 Juli 1933 G. B. no. 101 werd de troepencommandant aangewezen als opperbrandmeester en een der luitenants als adjunct-opperbrandmeester. 1 Brigade, sterk 2 sergeanten-hulpautohersteller en 18 man, werd bestemd voor het verrichten van diensten ten behoeve van de brandweer.

Bij resolutie van 17 October 1933 No. 3305 werd een nieuwe militaire alarmregeling vastgesteld.

Nadat bij K.B. van 23 Juni 1934 No. 59 een legeraalmoezenier en bij K.B. van 28 November 1934 No. 39 een legerpredikant was benoemd, werd bij K.B. van 27 December 1934 No. 131 het instituut van onbezoldigde legerpredikanten en legeraalmoezeniers geregeld.

De organisatie van de compagnie werd in 1936 uitgebreid met 3 mitrailleurs van 12 m.M.

Doode weermiddelen.

Het gewest kent nog enkele benamingen (fort Zeelandia, fort Nieuw-Amsterdam), die op het bestaan van verdedigingswerken zouden wijzen. Deze historische benamingen zijn behouden; als verdedigingswerk hebben die punten echter geen waarde.

Militair geneeskundige dienst.

In 1913 waren met dezen dienst belast:

1 officier van gezondheid 1e klasse, tevens chef van het militair hospitaal, 3 officieren van gezondheid 2e klasse, 2 burgergeneesheeren, dienstdoend als officier van gezondheid, 1 militair apotheker, 1 als militair apotheker fungeerende burgerapotheker en eenig administratief personeel.

Bij de troependetachementen te Albina en Nickerie, in welke plaatsen kleine hospitalen waren gevestigd, werd de dienst verricht door een als officier van gezondheid fungeerend burgergeneesheer.

Op grond van het door een Nederlandsch accountantskantoor

ingesteld onderzoek, werd 1 Januari de administratie van het militair hospitaal geheel gescheiden van die der troepen. Voor het militair hospitaal werd de bedrijfsboekhouding ingevoerd.

Op de koloniale huishoudelijke begrooting voor het dienstjaar 1917 werden de noodige gelden toegestaan om voortaan aan het Rijk de kosten van verpleging van burgerpersonen in de militaire ziekeninrichtingen ten volle te vergoeden. Tot voordien bleef een gedeelte dezer kosten ten laste van het Rijk.

In den loop van het jaar 1921 werd een aanvang gemaakt met den bouw van barakken voor besmettelijke ziekten op het terrein van het militaire hospitaal; zij werden in 1924 in gebruik genomen.

In 1925 werd, in verband met de opheffing van het garnizoen, de militaire ziekeninrichting te Nickerie overgegeven aan den burgelijken geneeskundigen dienst.

Op 1 Januari 1934 werd het militair hospitaal als zoodanig opgeheven; de intstelling werd overgenomen door den openbaren gezondheidsdienst, onder den naam 's Lands hospitaal. Ook de garnizoensapotheek en het magazijn van geneesmiddelen gingen naar dien dienst over, onder de namen 's Lands apotheek en 's Lands magazijn van geneesmiddelen.

Met de verzorging van den militairen geneeskundigen dienst bij de compagnie bleef een officier van gezondheid, als garnizoensarts, belast. De overige officieren van gezondheid, alsmede de beide militaire apothekers behooren in den vervolge tot den openbaren gezondheidsdienst, één der apothekers in de functie van gouvernementsscheikundige.

Zeemacht.

Het blijvend stationneeren van een oorlogsschip had reeds in 1899 een einde genomen. Suriname werd daarna zoo nu en dan bezocht door het oorlogsschip, dat voor korteren of langeren tijd op Curaçao verblijf hield.

Zoo werd Suriname bezocht van:
19 Juli–6 Augustus door Hr. Ms. Zeeland; 13 Mei–20 Mei 1915 door Hr. Ms. Jacob van Heemskerck, 22 November–3 December 1915 door het Hr. Ms. Kortenaer; 18 Januari–31 Januari 1916 door Hr. Ms. Kortenaer; 29 Mei-7 Juni 1922 door Hr. Ms. Zeeland, 6 Februari–22 Februari 1928 door Hr. Ms. Hertog Hendrik; 21 Januari–31 Januari 1929 door Hr. Ms Kortenaer; 25 November–30 November 1931 door Hr. Ms Bankert; 28 Juli–3

Augustus 1933 door het Hr. Ms. Johan Maurits van Nassau; 26 Augustus–2 September 1933 door het Hr. Ms. van Nes; 27 Maart–8 April 1937 door Hr. Ms. Johan Maurits v. Nassau; 19 Juli–4 Augustus 1937 door Hr. Ms. O_{12}.

Gedurende deze tijdperken is nimmer eenige actie van deze schepen noodig geweest.

Burgerwacht.

In 1933 werd te Paramaribo een burgerwacht opgericht met afdeelingen te Nickerie en Coronie. Haar taak is, daartoe opgeroepen door den gouverneur, den procureur-generaal, den betrokken districts-commissaris of hun plaatsvervangers, bij oproerige bewegingen, deze volgens aanwijzing van genoemde autoriteiten, zoo noodig met kracht van wapenen tegen te gaan en het wettig gezag te steunen. Voorts om bij natuur- en andere rampen of bij daarvoor in aanmerking komende gebeurtenissen zich ter beschikking te stellen van genoemde autoriteiten tot het verleenen van bijstand.

De leden, die van militaire instructeurs een goede schietopleiding ontvangen, zijn ingedeeld in groepen, die in geval van onlusten een door den gouverneur aangewezen object hebben te bewaken.

De bewapening bestaat uit geweer M 95 met bajonet; uniformkleeding wordt niet gedragen, alleen een oranjeband om den linkerarm.

De statuten der vereeniging zijn goedgekeurd bij resolutie van 30 Juni 1933 No. 1950; voor het huishoudelijk reglement geschiedde dit bij resolutie van 23 November 1933 No. 3719.

Bronnen:

Verslagen van Bestuur en Staat, vroeger genaamd Surinaamsche verslagen van 1916 t/m 1935.

Jaarboekjes der Kon. Marine.

KRONIEK

SURINAME

Sedert de vorige kroniek is in Suriname het emancipatiefeest gevierd en de begrooting voor 1939 behandeld; bij beide gelegenheden zijn beschouwingen gewijd aan den toestand waarin tegenwoordig de Surinaamsche creolenbevolking verkeert.

De herdenking der emancipatie van 1863 was, uit den aard der zaak, in de allereerste plaats van beteekenis voor de creolen, of — zooals zij in de bevolkingsstatistiek nog altijd heeten — de inboorlingen. Volgens het laatstverschenen Surinaamsch Verslag maken zij nog altijd bijna 45 % uit der totale bevolking (zonder boschnegers en Indianen); aangenomen mag worden dat de in het land geboren nakomelingschap der Aziatische immigranten (hoe groot is tegenwoordig hun aantal?) nog steeds niet onder de inboorlingen geteld wordt en dat deze laatsten dus vrijwel allen slaven-voorouders gehad hebben, in een hoever verwijderd verleden dan ook.

Het is goed dat in de bij deze gelegenheid verschenen emancipatielectuur niet te veel teruggegrepen is in de geschiedenis der Surinaamsche slavernij. Hoe betrekkelijk kort ook die slavernij achter ons ligt, is er toch in de litteratuur over dat instituut — en niet alleen over die der Surinaamsche slavernij — eigenlijk niet genoeg bona fide en onbevangen documentatie, welke ons een werkelijk nauwkeurig, volledig en eerlijk beeld zou kunnen geven van de toestanden, op elk gebied, in een slavenkolonie. Die litteratuur is voor het grootste deel ontstaan in den tijd toen de abolitie een brandend vraagstuk was, vóór- en tegenstanders elkander fel bestreden en naast zuiver verstandelijk-humanitaire, ook religieuze, economische en politieke drijfveeren — en belangen — zich lieten gelden. Er is veel gegeneraliseerd door hen die *over* de slavernij *schreven* en wij weten te weinig hoe zij die de slavernij *ondergingen* over hun toestand dachten.

De Staatscommissie van 1853 noemde in haar rapport de slavernij een onnatuurlijke betrekking van mensch tot mensch,

welke niet voortduren mocht; en hiermede was feitelijk „'t al gezeid".

De Emancipatie Courant van 1 Juli 1938 bevat geen verwijten aan het adres van Nederland, maar wel nabetrachtingen over het na 1863 tegenover de massa der Surinaamsche bevolking gevoerde beleid. Met betrekking tot de volksopvoeding zou het sociaal-economische te veel bij het godsdienstig-intellectueele achtergebleven zijn. De beruchte afkeer van den landbouw bij den creool zou mede haar oorzaak vinden in de na de periode van het staatstoezicht op de geëmancipeerden geopende arbeidsgelegenheid in de boschbedrijven en niet het minst in de Aziatische kolonisatie. Inderdaad, wanneer de creool zich te veel van den landbouw afgewend heeft, dan moeten wij dit verschijnsel liever zien als een — al dan niet onvermijdelijk — uitvloeisel van het geheele complex der emancipatie-immigratie-kolonisatiepolitiek, dan het in verband te brengen met de geaardheid, of natuurlijke neiging van den Surinamer van Afrikaansche afkomst. De volkscultures in den slaventijd werden beoefend door vrije negers en kleurlingen; zij waren de eerste rijstverbouwers in de kolonie.

Thans, nu ten gevolge der crisis de nood der creolenbevolking grooter is dan wellicht ooit tevoren, voelt zij dat in een primitief tropenland, met weinig andere bekende hulpbronnen, de landbouw haar natuurlijke toevlucht is. Mag zij in zekere uitlating van minister Welter in de Volksvertegenwoordiging de toezegging zien dat Nederland zich opofferingen zal willen getroosten om den landbouw der „inboorlingen" te bevorderen, in de eerste plaats te organiseeren?

De emancipatie-litteratuur van dit jaar geeft wel blijk van inzicht bij den „Surinamer" in eigen problemen. Zeer goed wordt b.v. beseft dat voor in de stad geborenen en getogenen een „terugkeer" naar het land weinig uitzicht meer kan bieden.

Dat men zich ernstig ongerust maakt over de toenemende „Indianiseering" van Suriname is bij deze gelegenheid niet gebleken. De creool, die zoo lang heeft kunnen profiteeren van het westersch onderwijs (waarvoor hij dankbaar is) en die zoo velen der zijnen eervolle posities ziet bekleeden, in en buiten eigen land, voelt zich nog steeds superieur aan den Aziatischen nieuwkomer, die voorloopig met weinig tevreden is; de Aziaten echter nemen procentsgewijze in talrijkheid toe en genieten de belangstelling der overheid. Wel kwam ook thans weder aan het licht dat de ontwikkelde Surinamers het saamhoorigheidsgevoel willen be-

vorderen; inderdaad, solidariteit, thans nogal eens afwezig, kan voor de groep der inboorlingen een eisch van zelfbehoud worden.

Een medicus onder de medewerkers van de Emancipatie Courant wijst op het nog steeds te geringe hygiënisch inzicht bij de massa der Surinaamsche bevolking en op den nog altijd onbevredigenden toestand der volksvoeding, deels ten gevolge van gebrek, deels door verkeerde opvattingen.

En wist men in Nederland dat er in Suriname „reeds" sedert een tiental(!) jaren „eenige" geneeskundige hulp verleend wordt in het boschland, d.w.z. onder de boschnegers? Een zendeling vertelt in de Emancipatie Courant over de diep treurige toestanden welke onder deze lieden voorkomen.

Men heeft in Suriname gemeend dat bij deze emancipatieherdenking iets blijvends tot stand behoort te komen in het belang der volksopvoeding en het herdenkingscomité heeft het initiatief genomen tot het stichten eener huishoud- en industrieschool voor de vrouwelijke jeugd. Een denkbeeld dat zeker verdient verwezenlijkt te worden.

Aangaande de begrooting voor 1939 valt, wat de cijfers betreft, niet veel op te merken. Men is er wederom in geslaagd de te vragen bijdrage uit de middelen van het Rijk te beperken tot het indertijd gefixeerde bedrag.

De nieuwe Staten hebben zich met een ernst en een toewijding van hun taak gekweten, welke lof en waardeering verdienen; de algemeene beschouwingen bij de mondelinge behandeling stonden op hoog peil.

Interessant was vooral hetgeen te berde gebracht werd in zake den landbouw. In de eerste plaats is er veel aandacht geschonken aan het probleem van den creool als kleine en middenstandslandbouwer. Is er inderdaad kans dat dit vraagstuk, dat bij de emancipatie wel onder de oogen gezien, maar spoedig op den achtergrond geraakt is, thans ter hand genomen zal worden als een aangelegenheid van groote beteekenis? Er werd in de Staten nog even aan herinnerd dat de middenstander in de geschiedenis van den Surinaamschen landbouw geen onbekende figuur is; toen de cacao-cultuur nog bloeide kon men van een middenstandsbedrijf spreken, waaraan ook „inboorlingen" deelnamen.

Wat de Aziatische kolonisatie betreft werd de moeilijkheid besproken dat de Nederlandschindische regeering zich niet bereid verklaard had tot verdere Javaansche landverhuizing mede te werken, wanneer de emigranten in Suriname zouden moeten

beginnen met als arbeiders op de plantages te werken. Waar tegenover staat de vrijwel unanieme opvatting in Suriname, dat het niet alleen in het belang van het groote landbouwbedrijf aldaar is, maar ook in dat van de kolonisatie, dat de immigranten, alvorens zich als kolonisten te vestigen, de leerschool van den plantage-arbeid doorloopen, welke hun de moeilijk te ontberen gelegenheid geeft in verschillende opzichten te „acclimatiseeren".

De „ruzie" in het lands-hospitaal, ook in de moederlandsche pers hier en daar besproken, is mede bij de begrooting behandeld. Er is inmiddels een soort oplossing tot stand gebracht; men moet er zich echter over verwonderen dat in een kleine administratie, wat de Surinaamsche toch eigenlijk is, ambtelijke kwesties als de onderhavige — onverschillig of er van misstanden, dan wel enkel van misverstanden sprake is — niet in een vroegtijdig stadium op afdoende wijze intern geregeld kunnen worden. In dit opzicht intusschen zijn de toestanden in het moederland vaak niet bevredigender dan in de West.

15 Augustus 1938.

Errata!

Vergrooting van een paviljoen voor *rustige mannen* in de landsinrichting ter verpleging van krankzinnigen (Mem. v. Toel. Sur. begrooting 1939, bl. 5).

Curaçao

De afschaffing der slavernij

Het is dit jaar in Curaçao wel anders geweest dan 75, 50 en 25 jaren geleden. In 1888 en ook in 1913 werd dankbaar en opgewekt de afschaffing der slavernij in 1863 herdacht. Een gedenksteen onder het gouvernementshuis vertolkt de hulde en dankbaarheid der vrijgelatenen zelf nog jegens koning Willem III. Persoonlijk herinner ik mij een dankdienst in de R.K.-kathedraal op Otrabanda in 1913, en vooraan in een juichende optocht trokken denzelfden dag de laatste vrijgelatenen en hun kinderen uit. Is met de mannen van 1863 ook de dankbaarheid uitgestorven? In geen der Curaçaosche kranten, met name niet in de *Amigoe* en *La Union*, las ik eenig woord van herdenking. En toch, zooals men nu over deze dingen denkt, is de slavernij geen schande geweest voor hen, die er het slachtoffer van waren. Het initiatief

tot waardige viering van het drie-kwarteeuw-feest had gerust van de zijde hunner nakomelingen kunnen komen. Of behoort de slavernij en de afschaffing ook al tot die geschiedkundige gebeurtenissen, waarvan men gezegd wil hebben: hoe eerder vergeten des te beter? wat een miskenning zou zijn ook van de *les* der geschiedenis.

Suriname deed anders en beter, heeft de herdenking weten te benutten tot een offer van dankbaarheid.

De Nederlandsche pers liet zich niet onbetuigd

ARUBA

Aruba steekt Curaçao naar de kroon. Belastingen, loodsgelden en andere middelen ontloopen elkaar niet zoo heel veel meer, en naarmate Aruba's storting in de Curaçaosche schatkist toeneemt, wordt de aandrang om meer waar voor dit geld te krijgen grooter. Al gaan te ver m.i. wie meenen, dat Aruba er aanspraak op maken kan, dat de gelden, die het opbrengt uitsluitend te zijnen bate besteed worden, toch moet ook Curaçao, het gebiedsdeel, oude tijden niet vergeten. Daaronder zijn jaren geweest, waarin, dank zij Aruba, de geheele kolonie zich bedruipen kon.

Maar ook moet Aruba zichzelf niet vergeten, en dat schijnt te gebeuren, als men een stem hoort, die zelfs geen „Aruba voor de Arubanen" meer bepleit maar een „Aruba voor de Amerikanen."

In dit verband iets anders. Bij de drukkerij Labor te Zuilen is van de hand van J. Mackaay verschenen een vlugschrift *Nederland, uwe ure nadert en gij ziet het niet. De olie-invasie op Aruba*. Dit geschrift is een herhaling van artikelen, die in Maart en April van dit jaar geplaatst zijn in het *Utrechtsch Nieuwsblad*. De schrijver is werkzaam geweest bij een der buitenlandsche petroleummaatschappijen op het eiland en beklaagt zich over smaad en hoon, der persoon van onze Koningin, aangedaan en over minachting van het Nederlandsch gezag, door vreemdelingen. Hij verhaalt ook, dat hij zijn mededeeling daarover aan de autoriteiten op Aruba en te Willemstad met ontslag uit zijn betrekking heeft moeten bekoopen.

In Nederland heeft hij recht gezocht ten departemente, bij Kamerleden, den voorzitter van het Algemeen Nederlandsch Verbond, de Staten-Generaal en elders, echter zonder goed gevolg. Misschien ten deele, omdat de schrijver aan het algemeen belang, dat hij zegt te beoogen, zijn bijzonder belang verbonden heeft.

Immers uit de afwijzende conclusie op zijn verzoekschrift aan de Tweede Kamer vermeldt hij: ,,Aangezien de commissie van oordeel is, dat de Kamer zich niet moet inlaten met een ontslag van een werknemer bij een particulieren werkgever, kan zij tot haar leedwezen niet ingaan op de zeer afkeuringswaardige feiten, door verzoeker gesteld, en moet zij voorstellen ten aanzien van dit verzoek over te gaan tot de orde van den dag.'' Indien echter de feiten, welke de commissie ,,zeer afkeuringswaardige'' noemt, die zijn, welke in dit vlugschrift gesteld zijn en het algemeen betreffen, dan is het wel vreemd, dat niet een der leden het leedwezen der commissie wat tracht te verminderen, door deze onder de oogen van den minister van Koloniën te brengen. Die feiten toch verdienen tegengesproken of achterhaald te worden.

BIBLIOGRAPHIE.

A. COURANTEN, TIJDSCHRIFTEN, ENZ.

's-Gravenhage in Beeld. Panorama. 2 en 9 Juni 1938 nrs 22 en 23. Curaçao, het eiland onder den wind, door B. Jonkers.

The West India Committee Circular. 2 Juni 1938 no. 1035. British Guiana's Rice; A West Indian Air Service; East Indian Immigration. Centenary of a Great Experiment; Agricultural News (Forest Protection in Jamaica — Molasses as Fuel — Citrus Weevils — Sweet Potato Scarabee — Health Value of Citrus Juices); West Indian Trade in 1937.

Idem. 16 Juni 1938, no. 1036. The Cocoa Situation; The Sugar Preference; Sir Edward Denham †, Trinidad's Cocao; West Indian Population; Royal Commission for West Indies; Agricultural News (Sea Island Cotton in Barbados — Manson's Eye worm of Poultry — Co-operation in the Lime Industry — Poison Baits for Cacao Pests).

Pharmaceutisch Weekblad 75ste Jrg., no. 23. Ned. W. I. De aloë export, door A. Meens.

Idem 75ste Jrg. no. 26. Nogmaals de vervalschte aloë.

Ons Suriname. Juni 1938, no. 6. Staat van kerk en zending der Evangelische Broedergemeente in Suriname.

Idem. Juli/Aug. 1938, no. 7/8. 1 Juli 1963—1 Juli 1938; Statistiek 1937 der Evangelische Broedergemeente in Suriname; De Jaarrekening 1937; Met onzen schoolinspecteur op reis (in Suriname).

Koloniaal Missie Tijdschrift. 15 Juni 1938. Afl. VI. Verslag van het Apostolisch Vicariaat van Curaçao over het jaar 1937.

Echo's uit de Missies. 25 Juni 1938, no. 7. De eerste onderwijzersdag in de Missie Curaçao, door Soeur M. Bathilde.

Oost en West. Juni 1938 no. 6. Onze West heeft een toekomst. Volhouden, doorzetten en samenwerken. De afschaffing der slavernij. Korte golfjes uit Suriname en Curaçao.

Idem. Juli 1938, no. 7. Korte Golfjes uit Suriname en Curaçao. XXI.

S. Dominicus Penning. Juli 1938. Afl. 127. Hoe een Curaçaosche parochie in honderd jaar groeide. Een kerk van maisstokken, door Pater M. Latour.

SURINAAMSCHE JOURNALISTIEK

III

DOOR

F. OUDSCHANS DENTZ

Dankbaar maak ik gebruik van te mijner kennis gebrachte aanvullingen en verbeteringen van mijn artikel, in de bovengenoemde afleveringen verschenen. Zij werden mij opgegeven door den voorzitter van het *Nederlandsch Persmuseum* en door den heer Ph. Samson te Paramaribo.

Verbeteringen. A.

16. DE EMANCIPATIE COURANT. Hierbij moet vervallen „Laatste nummer 1 Juli 1929, no. 4". Tevens moet dit nummer voorzien worden van het teeken (✚), om aan te duiden, dat de uitgave niet gestaakt is.

20. GEPRIVILEGEERDE SURINAAMSCHE COURANT. Het oudste nummer in het Ned. Persmuseum is no. 29 van 1816.

23. DE GUYANA. 1ste nummer is van 1 Februari 1888.

34. KLIMOPRANKEN. Dit nummer dient te vervallen, daar het hetzelfde is als het onder 58 vermelde.

36. KOLONIAAL NIEUWSBLAD. In het Ned. Persmuseum is aanwezig een nummer van 1874.

108. DE VOLKSBODE. Laatste nummer 1892. In het Ned. Persmuseum is aanwezig no. 149 van 7 Februari 1892.

114. DE WEEKLIJKSCHE WOENDAAGSCHE SURINAAMSE COURANT. De hierin voorkomende naam Flier moet geschreven worden Vlier.

116. DE WEST. Deze courant is dezelfde als 61 onder gewijzigden naam.

Aanvullingen. A.

34. DE KLEINE SURINAMER. Uitgever J. E. Coronel. Verscheen in 1913 gedurende zes maanden.

126. DE MATHESIS. Maandblad van de Vereeniging Surinaamsch Wiskundig genootschap, waarvan eerevoorzitter was E. B. J. Luitink. Redacteurs: C. Tjon A Man, S. J. de Vries Robles en J. C. de la Parra. Verscheen in 1906, een jaar lang.

125. SURINAM-PARIS. Uitgever Marcel Coignard. Eerste nummer April 1916. Laatste nummer Juni 1915.

127. (+)ONZE TIJD. Beschouwingen over hedendaagsche sociaal-ethische problemen en varia. Eerste nummer 2 Juli 1938. Verschijnt iederen Zaterdag. Redacteur-uitgever: Theo de Sanders Abonnementsprijs *f* 5.— per jaar. Gedrukt ter drukkerij Eben Haëzer. Wagenwegstraat 79*a*.

C.

8. NIEUW NEDERLAND. Orgaan van het Nationaal verbond tot kolonisatiebevordering van Suriname en andere Nederlandsche gewesten (opgericht 24 Nov. 1926). Eerste nummer October 1929. Verscheen te Rotterdam. De uitgave is gestaakt.

TWEE HISTORISCHE LIEDEREN IN SURINAME

DOOR

THEOD. A. C. COMVALIUS

Bij de bestudeering van het oud-Surinaamsche lied werd onze aandacht getrokken door twee liederen, die op het einde der 18e eeuw zijn ontstaan: het eene kort na de benoeming van Jurriaan François de Friderici tot Gouverneur van Suriname (1790–1802) en het andere bij de overname van de kolonie door Engeland (1799–1802).

A. Men herinnert zich wellicht, dat, toen in 1799 het Engelsch Bestuur was ingetreden, Friderici als Gouverneur werd gehandhaafd, hetgeen hem bij de teruggave van Suriname in 1802 aan Nederland heel wat onaangenaamheden heeft berokkend.

Friderici is de eenige Gouverneur van Suriname geweest, die in zeer nauw contact met de bevolking heeft gestaan. Niet alleen omdat hij zijn loopbaan als officier was begonnen, waardoor hij zich vrijer mocht bewegen en zich beter op de hoogte van de toen bestaande toestanden kon stellen, maar vooral omdat hij gedurende de oorlogen tegen de Marrons met zijn zwarte soldaten de bosschen in allerlei richtingen had te doorkruisen en op deze tochten lief en leed met zijn corps moest deelen.

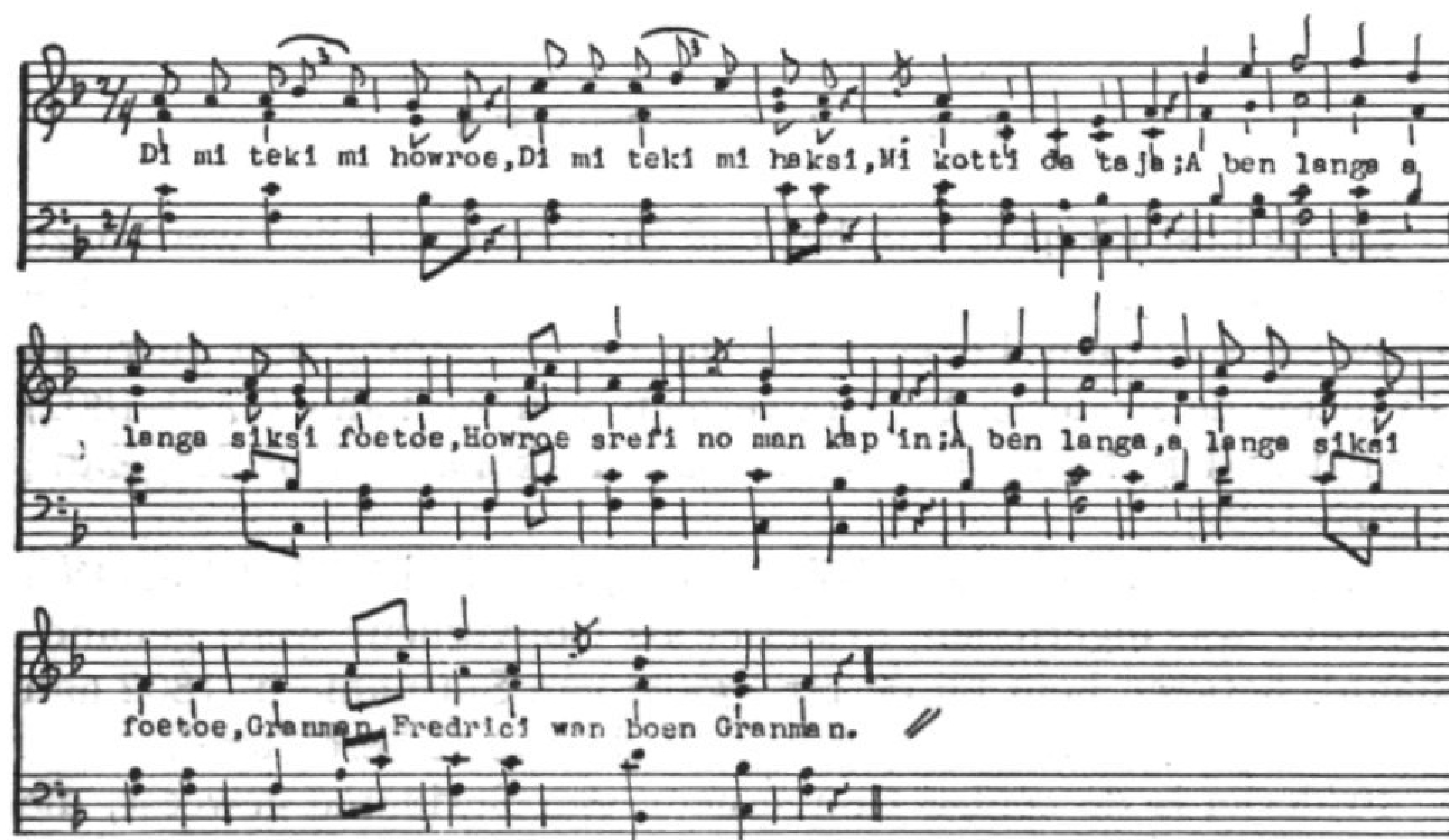
Zijn soldaten bestonden voor het meerendeel uit Afrikanen, die als gouvernements-slaven [1]) waren aangevoerd en werden aangeduid met den naam: Guiden.

Door persoonlijke aanraking wist hij hun moed te waardeeren. Vandaar dat hij na zijne benoeming tot Gouverneur erop bedacht was, om den dapperen een duurzaam blijk van die waardeering te geven. Hij liet in de omstreken van Paramaribo

[1]) De gouvernementsslaven werden van de overige afgezonderd op een terrein ten Westen van Paramaribo, toen bekend als 's Lands Grond, en stonden onder bescherming van een ambtenaar, die tevens beheerder was van dat stadsdeel, de vaarten, bruggen en markten. Een dezer functionarissen was de stichter van ons geslacht in Suriname, Johannes Comvalius.

aan zijne oud-strijders perceelen in eigendom afstaan, waar zij zich konden vestigen, kostgronden aanleggen en een rustigen ouden dag tegemoet gaan.

Het spreekt wel vanzelf, dat de begiftigden voor deze gunst zeer gevoelig waren. En wanneer de oogst werd binnengehaald, lieten zij een loflied hooren, dat niet van eenige overdrijving is vrij te pleiten, gelijk uit de woorden blijkt.

Vertaald zegt ons dit lied toch niets minder, dan dat de bodem der perceelen zóó vruchtbaar was (zeker omdat de grond hun door Friderici geschonken was), dat de aardvruchten, tajers e.a., die er uitgehaald werden, wel zes voet lang waren en slechts met een bijl konden worden aan stukken gemaakt.

Maar deze lieden waren soldaten geweest en niet vreemd aan het gebruik van de hyperbole.

B. Het andere lied, dat een kinderspel begeleidt, bezingt den inval der Engelschen in Suriname in het jaar 1799. Bij dit spelletje zit een aantal kinderen in een grooten kring met uitgestrekte beenen. Terwijl er gezongen wordt, treedt een ander kind, meestal het jongste onder de aanwezigen, in den kring en begint op de maat van het liedje de beentjes één voor één zacht aan te raken. De persoon, wiens been bij de laatste maat van het liedje wordt aangeraakt, moet dat been terugtrekken. Deze handeling herhaalt zich, totdat er slechts één been is uitgestrekt. Dit kind is dan „blijven zitten" en verbeurt een pand. Maar meestal wordt het gevraagd, wat het 't liefst zou wenschen:

koffie of tom-tom. Kiest het tom-tom, dan wordt zijn hiel door den dreumes eenige malen tegen den grond geslagen, om het stampen van de bananen tot tom-tom na te bootsen. Heeft het liever koffie, dan laat de kleine zijn hiel de draaiende beweging maken als bij het malen van koffieboonen.

Sien, san de na mo-fo, sien de kom? Peroen peroen mi patron, san wani kom
mek'a kom, Ingrisiman sa tjari pranga go na jobo-pan..
Bakoeba, bakoeba, Kasseri kasseri, Nimo, nimo Jansabo, Bosro mapinka bosro maebe.
Alla dem griekie-bie din sab' na fien fien wroko, O Codjo, Codjo fri dom, joe dom
so kita kita kai koi. Basi doorsi, joe mofo langa toemoesi: poer wan!"

Nu volgt een verklaring van den inhoud van dit lied. Het bevat in de eerste plaats een *vraag*:

„Sien, san dee na mofo sien dee kom,
Peroen, Peroen, mi patron?"

Oudtijds bestond aan de samenvloeiïng van de Suriname -en de Commewijne-rivieren het fort Nieuw-Amsterdam met eene militaire bezetting, die ten doel had het binnenvaren van vijandelijke oorlogsschepen tegen te gaan. De bezetting bestond uit Guiden en Europeesche soldaten. Op een morgen in het jaar 1799 zag een Guide, die op den uitkijk stond, eenige Engelsche oorlogsschepen de rivier binnenzeilen. Hij maakte alarm. Toen begon-

nen de overige Guiden dit bericht aan elkaar door te geven, nadat den commandant van het fort, zekeren Peronne, hiervan kennis was gegeven. Sien-Sibie. Alle Negers, die indertijd met hetzelfde schip waren aangevoerd, tot dezelfde plantage behoorden of samen denzelfden werkkring hadden, noemden elkander *Sien* of *Sibie*. De vraag is dus: Sibie en commandant Peronne, wat komt daar van de Sien (zee) de rivier opzeilen?

Het tweede gedeelte bevat de snoevende grootspraak van Peronne:

„San wani kom, mik a kom:
Ingrisiman sa tjari pranga
Go na jobo pan!"

Vertaald luidt dit:

Laat komen, wat komen wil. Ik zal straks het Engelsche eskader zoodanig beschieten, dat de vijand op de wrakken ervan naar Jobo pan (het groote water, de zee) zal afdrijven".

Intusschen naderde het eskader onder bevel van Hugh Seymour en Thomas Trigge ongehinderd het Fort en in plaats van weerstand te bieden besloot men te onderhandelen. Dit kan ook op politieke gronden zijn geschied, als men zich het uitwijken van Willem V naar Engeland en hetgeen ermee samenging in herinnering brengt. Het derde gedeelte bespreekt ook de onderhandeling, welke toen plaats had en waarbij het ging:

„Bakoeba, Bakoeba, kaserie, kaserie,
Nimo, nimo, jaâsabo."

d.w.z. men bakte van onzen kant zoete broodjes en koos eindelijk de wijste partij,

wat evenwel het vierde gedeelte van het lied ten gevolge had, nl. de overgave, want het werd:

„Bosro ma pinka
Bosro ma bo!"

Men zat in den klem en kon niet anders.

Het vijfde gedeelte bevat de bespotting van den snoevenden commandant:

„Ala dem grikiebie
din sab'na fien fien wroko,
O Codjo, Codjo, fai dom,
joe dom so kita, kita, kai koi!"

Dit beteekent:

Zelfs de kleinste vogels, waaronder de grikiebie, weten zich te redden uit de macht van den jager, omdat zij hun werk (het

vliegen) goed verstaan en ervoor geschikt zijn. (Dit, om te doen uitkomen, dat Peronne geen goed krijgsman was maar een lafaard). Maar, O Codjo, wat zijt ge dom! Gij zijt niet waard een krijgsman te heeten. Hierbij is de naam van den commandant vervangen door een negernaam, Codjo. Deze naam draagt iemand, die op Maandag geboren is en in den regel voor zeer dom doorgaat.

Hier is het eigenlijke lied geëindigd. Toch is er een aanhangsel als slot bijgevoegd terwille van het spel der kinderen. Want, terwijl ze aan het spelen en zingen zijn, staat een oude neger, baas Dorus, aandachtig alles waar te nemen en de guitjes zingen hem als slot toe:

„Basie Doorsie,
Jo mofo langa *toemoesie*!"

„Baas Dorus, wat heb je een langen mond!"

Let nu ten slotte op het woord toemoesie (teveel).

Terwijl dit woord gezongen wordt, valt de hand van het kind in den kring juist op het been van een der anderen, die volgens den regel van het spel, dat been moet terugtrekken. Het zingt hem dus toe: Poeroe wan!" Dat beteekent: „Trek je been terug!"

CUENTA DI NANZI

DOOR

M. D. LATOUR

V

GOD EN HET KONIJNTJE (DIOS Y COMPA CONENCHI) [1]

In vroegere tijden had het konijntje niet de lange oren, die het nu heeft. Op zekere dag ging het konijntje naar God en vroeg of God zijn oren even groot kon maken als zijn lichaam.

God kon en wilde dat, maar eiste, dat het konijntje hem eerst de baard van een leeuw en het mondslijm van een tijger zou brengen.

Het konijntje ging op weg en bond zich in een bos vast aan een boom. Cha Leon, de leeuw, kwam voorbij en zag het konijntje aan de boom vastzitten.

„Wat heeft dat te beteekenen", vroeg de leeuw achterdochtig.

„Wel, Cha Leon", zei het konijntje, „er is me gezegd ,dat er een orkaan op komst is".

Nu was de leeuw dodelijk benauwd voor een orkaan; daarom smeekte hij het konijntje hem eerst stevig aan een boom te binden, want hij kon het zelf niet.

„Goed", zei het konijntje en het maakte zich los om vader leeuw stevig aan de boom vast te snoeren. Toen trok het zijn mes en sneed den leeuw zijn baard af.

Deze begreep toen, dat hij er in gevlogen was, en tierde hemel en aarde bij elkaar, maar het konijn liet hem rustig zitten.

Verderop in een herberg trof het konijn Cha Tiger, die enigszins boven zijn theewater was.

Het konijn wenkte hem apart en fluisterde hem met een echte treurstem in de oren: „Van harte gecondoleerd, Cha Tiger".

---

[1] Gobi is een bakje bestaande uit de halve bast van een kalabas.

De tijger schrok zich half dood. „Waarmee?" vroeg hij angstig.

„Ik ben net langs het huis van Cha Tiger gekomen en daar vernam ik dat Cha Tiger zijn vrouw plotseling gestorven is". —

Toen brak de tijger in een wild geschrei uit en hij huilde zo heftig, dat het mondslijm hem over de kin liep.

Het konijntje nam toen een gobi [1]) en hield dat onder de kin van den tijger.

Daarna hastte hij zich de deur uit en rende naar God. Deze zag de gestelde voorwaarde vervuld en schonk het konijntje de lange oren, die alle konijntjes tegenwoordig hebben.

NANZI EN DE SLANG BARBAQUINA (NANZI Y COLEBRA BARBAQUINA)

Comader Barbaquina had Pegasaya, den jongsten zoon van papa Nanzi, ten doop gehouden en was dus zijn madrina (peettante). Barbaquina nu kon zeer goed koken en als een liefhebbende madrina zond zij nu en dan enige lekkere „arepa di mainshi chiquito" (pannekoekjes van kleine maïs) aan Compader Nanzi en Ihá (petekind) Pegasaya. Nanzi was zo dol op deze koekjes, dat hij niets anders meer wilde voor zijn middagmaal. Hij kwam dagelijks langs het huis van Comander Barbaquina, die voor veel arbeiders kookte en bakte, zodat zij ook dagelijks arepa in voorraad had.

Nanzi had namelijk een karwei gekregen in de knoek van Shon Arey. Hij moest iedere dag mest van koeien en geiten kruien en op een hoop bijeen brengen in een hoek achter in de knoek van den koning. Iedere dag, als hij langs het winkeltje van Barbaquina kwam, leende hij voor twee real [2]) pannekoek. Nanzi noemde dat lenen: feitelijk kocht hij ze, maar zonder te betalen.

Zo nu en dan, als Comader Barbaquina hem weer eens dringend gemaand had tot betalen, sloeg hij twee of drie dagen over. Dat wil zeggen, dat hij dan zelf niet ging, maar Pegasaya of Shi Maria er op af stuurde.

---

[1]) Eigenlijk behoort dit verhaal tot een andere cyclus, waarin niet de Spin, maar het Konijn telkens de hoofdrol speelt. Vooral op Aruba schijnen verschillende Konijnverhalen in omloop te zijn. Daar spreekt men echter niet van Compa Conenchi, maar van Cha Coneeuw (Tio of Tia Conejo; Spaans: Konijn).

[2]) Een real, of riá, zoals het volk zegt, is vijftien cent.

De ene maand na de andere ging voorbij en Nanzi betaalde maar niet.

Op zekere dag had Barbaquina er genoeg van en besloot Nanzi te doden en al zijn geld in beslag te nemen.

Dit kwam Nanzi ter ore en spoedig had hij zijn maatregelen genomen. Hij klopte aan bij moeder geit en verzocht haar in zijn huis te komen slapen, want hij voelde zich zeer ziek en het kon best van nacht met hem mislopen. Daarbij trok Nanzi zo'n erbarmelijk gezicht en liep hij zo krom en scheef, dat de geit overtuigd was, dat hij vreselijke pijnen leed. Uit medelijden met den stakker beloofde ze in zijn huis te komen slapen.

's Avonds kwam de geit inderdaad en Nanzi lag al in bed. Hij verzocht de geit vlak achter de deur te gaan liggen, want dan kon zij dadelijk open doen, als de dokter kwam.

Tegen kwart voor twaalf kreunde Nanzi op zijn best: oe-oe-oe, ay, au, o verschrikkelijk, au, au, au!!

De geit schrok wakker: „Wat is er aan de hand?"

„Oooooooo!!! vreselijke pijn", jammerde Nanzi; „let op, daar komt juist de dokter".

De geit opende de deur in het nachtelijk duister op een kier, maar dat was juist voldoende voor de slang Barbaquina om haar kop door te steken en blindelings te bijten met haar giftanden.

De geit stierf spoedig en Nanzi haalde de ingewanden er uit en hing deze te drogen in de zon.

De volgende middag ging Nanzi weer met een brutaal gezicht voor twee real pannekoek kopen, maar natuurlijk zonder te betalen. Barbaquina's ogen puilden uit haar hoofd. „Is dat niet Nanzi, die ik gisteren gedood heb?"

„Als je me een beetje dieper gebeten had, zou ik het wel gevoeld hebben", zei Nanzi met een onverschillig gezicht.

Kort daarop wilde de slang een nieuwe poging wagen om Nanzi te doden, maar ook deze keer mislukte haar toeleg, doordat Nanzi kans had gezien een koe te bedriegen op de zelfde wijze als hij eerst de geit bedrogen had.

Toen Barbaquina voor de derde maal haar geluk beproefde, nodigde Nanzi een aap uit, om bij hem te komen slapen.

Maar apen zijn óók slimme rakkers en toen Nanzi om kwart voor twaalf zijn gewone jammerpartij inzette en de aap waarschuwde, dat de dokter op komst was, klom deze vlug in de hanebalken.

Toen Nanzi zei, dat hij voor de deur moest blijven slapen, ant-

woordde de aap, dat hij rheumatiek had in zijn poten en dat het zo tochtte onder de deur door.

Toen kwam Colebra Barbaquina, brak de deur open en doodde Nanzi....

Sinds die dag had Barbaquina voor eens en voor altijd genoeg van arepa di maïnshi chiquito en verkocht voortaan arepa van pompoenen.

NANZI, ZEZE EN TRAGABINA (NANZI, ZEZE Y TRAGABINÁ) [1]

Op zekere dag zond Compa Nanzi zijn jongste zoon, Pegasaya, naar zijn oom Zeze om een beetje vuur te halen. Compa Zeze was juist bezig arepa van pompoen te bakken met eieren erin. Zeze gaf zijn neefje Pegasaya een pannekoekje en een beetje vuur en deze ging naar huis.

Thuis vond hij papa Nanzi ingedut op de grond. Hij liep heel zachtjes en hield de arepa onder de neus van Nanzi.

Deze vloog overeind en sloeg zijn jongen. Het kind schreeuwde en riep: „Als u me slaat, krijgt u niets van de arepa".

Juist op dat oogenblik viel Nanzi's oog op de arepa. Hij rukte de lekkernij uit de hand van zijn kind en at het op. Toen het hele pannekoekje veilig door zijn keelgat was, deelde hij Pegasaya mede, dat zo iets vergif was voor kleine kinderen.

„Waarom kan u het dan wél eten", vroeg de kleine rakker.

Papa beantwoordde deze vraag van zoonlief met een klinkende oorvijg en besloot meteen zelf eens naar Compa Zeze te gaan, om te weten te komen, waar Zeze al die eieren vandaan haalde.

Zeze vertelde hem, dat hij ze iedere morgen ging stelen in het huis van de slang Tragabiná.

Zij hielden samen een lange bespreking en kwamen ten slotte overeen, dat Nanzi de volgende keer met Zeze mee zou gaan.

Compa Nanzi ging naar huis. Heel vroeg in de morgen stond Nanzi al veel te vroeg op en begon te kraaien als een haan, maar Zeze sliep rustig door tot het tijd was. Nanzi stond al klaar met een ezel en drie lege kerosineblikken [2]) om een flinke voorraad in de wacht te slepen.

Klokslag vier gingen ze op stap en toen ze aangekomen waren, zei Zeze: „Bon dia" (goede morgen), en de deur van het slangenhuis ging open. Ze traden binnen :„Boquito" (mondje toe) en de deur ging weer dicht. Het was doodstil in huis.

[1]) Typisch voorbeeld van moderne inslag in de oude sprookjes.

[2]) Tragabiná betekent letterlijk: die een hert kan doorslikken.

Zeze vulde zijn zak en Nanzi zijn drie blikken en ze begaven zich huiswaarts. Bij het vertrek moest men echter andere woorden gebruiken. Bij „bon dia" ging de deur weer open, maar om hem weer dicht te krijgen moest men nu zeggen: „bon noche" (goede avond).

Nanzi vond dat een buitengewoon aangename kostwinning en zette het bedrijf voort.

Op zekere dag meende Colebra Tragabiná, dat zij de laatste tijd opvallend schaars in haar eieren zat. Daar moest diefstal achter zitten. Zij besloot de wacht te houden.

De volgende morgen ging Nanzi weer, maar deze keer met twee ezels in plaats van een, want zijn gulzigheid is mateloos.

Alles ging als naar gewoonte. Nanzi groette de deur en deze opende zich van zelf. Hij trad binnen: „Boquito", en de deur ging geruisloos toe. Spoedig was Nanzi verdiept in het eieren verzamelen, toen.... zag hij goed?.... de deur langzaam en zonder het minste gerucht weer open ging en de slang binnensloop! Nanzi dacht dat hij versteende van schrik en toen hij zijn spraakvermogen weer terugkreeg, begon hij te roepen: „Bon dia, bon noche, boquito," enz., zodat de deur niet meer wist wat zij doen moest.

Eindelijk had Nanzi voldoende zelfbeheersching om te zeggen: „Bon dia, lieve deur, ga alsjeblieft een klein beetje open, dat ik even naar buiten kan spuwen, want ik heb last van slijm in mijn keel".

De deur stond nauwelijks op een kier of Nanzi sloop naar buiten. Van die dag af liep hij altijd een straatje om, als hij Tragabiná zag aankomen, maar Zeze ging rustig door met eieren stelen, zonder dat de slang het merkte.

PAPA NANZI EN BAAS TIJGER (COMPA NANZI Y CHA TIGER)

In het jaar 1611, toen papa Nanzi juist zijn studies in de wijsheid achter de rug had, ging hij op weg naar huis.

Het eerste avontuur liet niet lang op zich wachten. Baas Tijger, die rammelde van de honger, lag al uren op iets eetbaars te wachten en likte zich de baard bij de nadering van Nanzi.

Nanzi dacht, dat zijn hart stilstond, toen hij den tijger zag naderen met een uiterst vriendelijk gezicht, maar hij begreep heel goed, dat het geen nut had om weg te loopen, daar baas Tijger toch veel harder lopen kon, dan hij. Wie niet sterk was, moest dus weer slim zijn. Nanzi zon op een list.

Vlakbij was een grote regenbak; Nanzi liep, wat hij lopen kon en toen hij bij de regenbak aankwam, deed hij alsof hij uit alle macht tegen de muur van de bak stond te duwen.

De tijger zag hem bezig en vroeg achterdochtig: „Zeg eens, vriend Nanzi, wat sta jij daar tegen die regenbak te duwen? Scheelt het je in je bovenkamer?"

„Pas op! Pas op! riep Nanzi met prachtig geveinsde angst, „maak dat je wegkomt, tijger, want de muur staat op het punt om in te storten. Het zal je je leven kosten! En wat het ergste is: de bak is vol water".

Nu had de tijger zijn leven lief en stond niet op vriendschappelijke voet met water. Hij vond het dus maar verstandiger om heen te gaan. Maar dat was de bedoeling niet van papa Nanzi.

Juist had de tijger zich omgedraaid om door te lopen, toen Nanzi, die nog een veel fijnere grap wilde beleven, hem terugriep en angstig gilde: „Baas Tijger.... help!.... loop nu niet weg! Ik voel, dat ik de muur niet langer alleen kan houden. Jij bent sterk; kom me even helpen, gauw, gauw! Als de muur valt, verdrinken we alle twee!"

Baas Tijger voelde zich gevleid, dat men een beroep deed op zijn grote spierkracht. Hij kwam aanstonds aanlopen en duwde met al zijn kracht, om de rand staande te houden.

„Prachtig, prachtig!" prees Nanzi, die zijn list wondergoed zag gelukken, „wees nu niet bang en blijf even staan, dan ga ik dadelijk een metselaar halen om de muur te herstellen".

Toen dacht Nanzi: Ik heb mijn benen niet voor niets gekregen. Hij zette het op een lopen en, in zijn dorp aangekomen, heeft hij een kwartier lang staan brullen van het lachen.

Ik zei, dat dit gebeurde in 1611. Het is nu 1938 en als de tijger intussen nog niet van honger en ouderdom gestorven is, staat hij nog altijd tegen de muur van de regenbak te duwen.

MENEER DE TIJGER EN MENEER NANZI (CHA TIGER Y CHA NANZI)

Meneer Tijger had een stukje grond gekocht, waarop veel awacátibomen [1]) stonden, zwaar met vruchten beladen. Hij hield ijverig de wacht bij zijn bomen om de vruchten te plukken, als ze rijp zouden zijn.

---

[1]) De awacáti of alligatorpeer is een glimmende, donkergroene vrucht, veel gelijkend op een grote peer, maar met een stugge, harde schil en één zeer grote pit. In het Spaans schrijft men aguacate.

Dicht bij hem woonde Meneer Nanzi. Op zekere dag stuurde deze zijn zoontje om een beetje vuur te gaan lenen bij meneer Tijger.

Deze gaf het gevraagde en voegde er voor den kleine een stukje awacáti bij, maar hij voegde er aan toe: „Niet aan je vader zeggen hoor, dat je die awacáti van *mij* hebt!"

Het jochie ging naar huis, maar in plaats van de awacáti op te eten, bewaarde hij het stukje vrucht onder zijn tong. Thuis gekomen, holde hij naar zijn vader en zei: „Vader, geef me een zoentje".

Zijn vader gaf hem een kus en kreeg de lucht van de awacati in zijn neus. Aanstonds vroeg hij aan zijn jongen: „Waar heb je die lekkere vrucht vandaan?"

„Die heeft meneer Tijger me gegeven", antwoordde het kind.

Cha Nanzi stapte dadelijk naar den tijger en vroeg hem: „Shon Tijger, waar haal je die heerlijke vruchten vandaan?"

Shon Tijger gaf er een aan Cha Nanzi, die hem achter elkaar opat.

„Morgen gaan we samen awacáti plukken", zei de tijger, „en dan delen we de buit samen".

„Goed", zei Nanzi.

Zonder zich verder te bedenken, ging Cha Nanzi ogenblikkelijk naar een smid en vroeg deze, aanstonds een flinke ijzeren bal voor hem te maken. De volgende morgen was Nanzi al vroeg aan de smidse om zijn kogel af te halen en stak hem in zijn zak.

Daarop ging hij naar den tijger en beide begaven zich naar de boomgaard. Daar vroeg de tijger: „Wie zal in de boom klimmen?"

„Ik", zei Nanzi.

Cha Nanzi klom in de boom en begon de vruchten naar beneden te werpen. De tijger, die beneden stond, raapte ze op en legde ze op een hoop.

Plotseling riep Nanzi: „Shon Tijger, hier heb ik een grote; die kan je zo niet opvangen; ga een beetje achteruit en houd je mond open".

De tijger deed, zoals Nanzi hem zeide. Cha Nanzi haalde toen de kogel uit zijn zak en wierp hem zo hard in de bek van de tijger, dat deze bewusteloos achterover viel.

Toen daalde Nanzi, vlug als een kat, uit de boom, raapte alle vruchten bij elkaar en draafde er mee naar huis.

NANZI'S WEDDINGSCHAP (UN PUSTAMENTO DI NANZI)

Op zekere dag ontmoette Nanzi twee deftige heren, die hem voor den gek hielden. Nanzi liet ze rustig hun gang gaan.

Hij wist dat de heren beide groothandelaars waren en goede zaakjes maakten, en zeide ten slotte: „De heren houden me voor den gek, omdat ik maar een arme, domme kerel ben. Maar ik neem niettemin de vrijheid de heren een weddingschap voor te slaan, nl. dat geen van beide heren in staat is, mij drie woorden achtereen, na te zeggen, die ik eerst zal voorzeggen. Ik wed om een peséta".

Beide schoten in een luide lach en namen de weddingschap aan. Ze wilden zelfs een peso betalen, tegen een peséta van Nanzi, indien deze verloor. Nanzi maakte een sierlijke buiging en zei: „Tot uw dienst, mijne heren!"

Nanzi begon: Watapana (wilde dividivi).

De heer A herhaalde: Watapana.

Nanzi: Sambarco (sandaal).

De heer A: Sambarco.

„Verkeerd", riep Nanzi en sloeg zijn twee armen in de lucht. De heer A dacht een ogenblik na en vroeg eindelijk: „Waarom? Ik heb toch alles precies nagezegd?"

„Nee, mijnheer heeft verloren", zei Nanzi en hij haalde een krijtje uit zijn zak om met een streep op tafel zijn eerste overwinning aan te merken.

„Wel, dan moet ik het nog eens proberen", zei mijnheer A.

„Goed", zei Nanzi, „ik ben geheel en al tot uw dienst". En voor de tweede maal begon Nanzi: Shimaruco (lijkt op een kersenboom).

En mijnheer A herhaalde: Shimaruco.

Nanzi: Chuchúbi (vogeltje).

De heer A: Chuchúbi.

En lachend riep Nanzi: Verkeerd!

Mijnheer A spalkte zijn ogen wijd open en zei: „Maar dáár begrijp ik niets van".

„Neen, mijnheer, u hebt voor de tweede keer verloren", zei Nanzi en hij haalde zijn krijt voor den dag om nog een streep op tafel te zetten.

Zo hield Nanzi het vol tot vijf keer achter elkaar.

Nu mijnheer A al vijf peso verloren had, verging hem langzamerhand de lust om door te gaan, maar nu stond mijnheer B op om zijn geluk te beproeven en te zien of hij het misschien winnen kon.

Nanzi begon: Shonchorogay (vogeltje).
Mijnheer B: Shonchorogay.
Nanzi: Warawara (roofvogel).
Mijnheer B: Warawara.
Nanzi: Verkeerd, mijnheer!
Mijnheer B: Niet waar!
Hanzi: Toch wel mijnheer, u hebt verloren; en Nanzi haalde zijn krijtje weer uit zijn zak en begon aan een nieuwe rij streepjes.
„Nu, vooruit dan maar, dan doe ik het nog eens over, net zo lang tot ik het win".
Nanzi lachte tevreden: „Tot uw dienst, mijnheer".
En hij begon opnieuw: Catibo (slaaf).
Mijnheer B herhaalde: Catibo.
Nanzi: Gobierno (Gouvernement).
Mijnheer B: Gobierno.
Nanzi schudde zijn hoofd: Verkeerd!
Mijnheer B: Pardon, het is goed!
Nanzi: Neem me niet kwalijk, mijnheer, u heeft het helemaal verloren; en weer volgde een streepje op tafel.
Voor de derde keer begon Nanzi: Chobolobo.
Mijnheer B: Chobolobo (naam van een stuk grond op Curaçao).
Nanzi: Schottegat (haven van Willemstad).
Mijnheer B: Schottegat.
Nanzi wreef zich verheugd in de handen en zeide: Verkeerd!
Mijnheer B: Gemene leugenaar die je bent! Het was helemaal goed!
Nanzi: Nee, mijnheer, u hebt het verloren!
De heer B wond zich hoe langer hoe meer op en toen er al vijf streepjes van hem op tafel stonden, begon Nanzi nog een keer:
Cocojoco (kukeleku).
De heer B: Cocojoco.
Nanzi: Caramba (verdikkie).
De heer B: Caramba.
Nanzi lachte fijntjes en zei: Verkeerd!
De heer B: Verkeerd? Wat?
„Nu heeft u het gewonnen en ik heb het verloren. Alstublieft, hier is uw peseta".
De twee heren keken elkaar verbluft aan. Ze begrepen zelf niet eens, waarom ze het nu eigenlijk gewonnen hadden. Ze vroegen Nanzi uitleg van zijn truc.
„Heel eenvoudig", zei Nanzi, „het derde woord was telkens

„verkeerd", maar de heren herhaalden dat woord geen een keer, behalve mijnheer B de laatste keer. Daarom heb ik van elk van de heren vijf peso gewonnen en aan mijnheer B één peseta verloren. Ik blijft altijd tot uw dienst, mijne heren!"

N.B. 1. Een peso (stuk) is een Spaanse munt. De peso de oro (goudstuk) had een waarde van ƒ 2,50. De peséta (stukje) was ƒ 0.50 (100 centimos).

N.B. 2. Dit sprookje draagt een modern karakter. Is zeker niet van Afrikaanse oorsprong.

BOEKBESPREKING

Hendrik de Leeuw *Onze West*. Vertaald door J. Kuylman. Met teekeningen van den schrijver. Bandontwerp Wim Weynman. 1937 Wereldbibliotheek Amsterdam-W.

Dit werkje is samengesteld uit eenige blijkbaar met medewerking van den schrijver gekozen hoofdstukken van twee zijner Amerikaansche publicaties. Er zou reden tot verheugenis kunnen bestaan over het verschijnen van het Nederlandsche *Onze West*, wanneer bij deze uitgave getracht ware het origineel te herzien, hetgeen allicht mogelijk geweest zou zijn, wanneer vertaling en bewerking aan een deskundige toevertrouwd waren geworden.

Helaas echter valt er van deskundigheid in deze Nederlandsche bewerking niets te bespeuren; dat de vertaler in talrijke gevallen blijkbaar de spelling van het origineel overgenomen heeft (Marowine, Pekein Rio, Djuka, muka-muka, metapee, mareepa, switee moffo, quata, snejki kuti, krutu, nekku, cabretta, enz. enz.) waar bij ons een andere gevolgd wordt, bewijst reeds hoe vreemd de stof hem geweest moet zijn. Toch had hij wel kunnen begrijpen dat Saramaca Street bij Nederlandsch sprekenden Saramaccastraat heet, dat het niet noodig is aardrijkskundige namen als Bottom (het plaatsje op Saba), of Windward passage (tusschen Cuba en Haiti), te vertalen. Ook hadden verkeerde schrijfwijzen als Porto Ric*a*, Tob*oga*, Lever*i*ck Town (Lever*o*ck's Town), An*q*uilla, Porto Pra*j*o en Ma*j*o vermeden kunnen worden (Isla de Mayo is een eiland en dus kan men niet spreken van een vliegveld *te* M.).

En wanneer in een Amerikaansch werk van Hollanders die men ontmoet heeft gesproken wordt als van *Mijnheer* G., of *Mr.* K., dan neme men die titels in de Nederlandsche vertaling liever niet over; ook noemen wij den luitenant-adjudant niet Adjudant B., of aide-de-camp B., reist de bisschop van Curaçao niet met een amanuensis en staat een R.K. parochie niet onder de leiding van een frater.

Senor en Senorita voor señor en señorita zijn misschien slordigheden; Philips II heet in het Spaansch niet Don Philippe, misschien wèl Don Felipe. Kauwgom was, naar wij moeten aannemen, in de dagen van Columbus nog niet bekend; wanneer de groote ontdekker almástiga (Eng. mastic) noemde als een der producten van de Westindische eilanden, dan moet simaruba bedoeld zijn.

Oranjestad kan ook in het Engelsch niet Orangville heeten, de derricks in de olievelden zijn geen laadboomen, de boschnegers die het transportbedrijf op de Surinaamsche rivieren uitoefenen zouden wij geen schuitenvoerders noemen, de achttiende eeuwsche pakhuizen op Sint Eustatius waren geen veemen, de schepen van 1634 waren niet met steenen kanonnen bewapend maar met steenstukken, de Eenhoorn was geen sloep maar een jacht.

Natuurlijk schrijft ook de vertaler Kotta Missie voor kotomisi en talkie talkie voor Negerengelsch, wat hem niet al te kwalijk genomen mag worden; ook kon-kon-boom (kankantri) zal wel berusten op eigenaardigheden in den Engelschen tekst. Hoe echter is de vertaler gekomen aan boleboom (mimusops balata, bolletri) en waarom schrijft hij voor sterfhuis nu eens Dodo Hoso en dan weder Dede Hoso, daarentegen gudu oso voor „schathut"? Morum- en possumhout voor morahout en possentri zijn ook al weder begrijpelijke onnauwkeurigheden; de It*e*palm heet Ita palm, de pinang is de Pina palm.

Met Fort Paramaribo bedoelt De Leeuw fort Zeelandia, met Combe te Paramaribo de Combé; hoe men aan *Nieuw* Guyana gekomen is begrijp ik niet.

Juan de la Co*a*sa staat voor Juan de la Cosa, *O*sselincx voor Usselincx, Cornelis Heer van Sommelsdijk voor Cornelis van Aerssen, Heer van S., Jan*sz*. Doncker voor Jan Doncker, Casard voor Jacques Cassard, Ravena voor Abr. Ravené, Gouverneur Slobbe voor gouverneur Van Slobbe. Journalistische slordigheden van den schrijver of onvoldoende correctie van den bewerker? En het Nederlandsch van laatstgenoemde is ook niet puik.

De Leeuw van slordigheid te verdenken is niet onbillijk; immers, hij vertelt dat Bethesda (dat hij bezocht heeft) in een buitenwijk van Paramaribo ligt, hij spreekt over Nederlandsch Guyana in verband met de Caraibische Zee en van Curaçao in verband met het zuidelijk deel van den Atlantischen Oceaan, noemt Sint Eustatius een eiland beneden den wind, ziet de markt aan zijn linkerkant opdoemen wanneer hij, de rivier opvarend, Paramaribo nadert, hij beweert de reis daarheen gemaakt te

hebben met een schip van de Kon. Holl. Lloyd en treft er havens aan van een Kon. Ned. Lloyd.

Aangezien De Leeuw gewoon is voor een Amerikaansch publiek te schrijven, behoeft het ons niet te verwonderen dat hij er naar streeft hier en daar „something thrilling" in te vlechten; sommige verhalen van een heirleger van reizigers, zoo staat er, zijn er verantwoordelijk voor dat men zich Ned. Guyana voorstelt als een land, onveilig gemaakt door gevaarlijke dieren en bewaakt door verraderlijke stammen. Nu, dat weten wij in Holland gelukkig beter en dat men zonder gevaar (van wilde dieren of dito menschen) in het Surinaamsche binnenland reizen kan, is voor ons geen nieuws. Den revolver, waarvan De Leeuw nooit gebruik heeft behoeven te maken, had hij dan ook wel thuis kunnen laten.

Minder fraai is het echter, dat de schrijver het wil laten voorkomen alsof in Ned. Guyana de Indianen in het binnenland pas onlangs van hun cannibalisme genezen zouden zijn, dat het overheidstoezicht op melaatschen zeer slap zijn zou en dat de stank, overal in de kolonie waarneembaar (sic), van het bestaan der lepra een onvergetelijk getuigenis zou afleggen. Ook lijken De Leeuw's onthullingen over de bloedschande op Saba niet verantwoord en in ieder geval in een werk als het zijne misplaatst.

Het zou niet te verwonderen zijn, wanneer koloniale autoriteiten er op den duur afkeerig van zouden worden, reizende journalisten met hulp en voorlichting ter zijde te staan.

Hinderlijk is het, dat het besproken werk den indruk vestigen wil als zou het waarde hebben op historisch en ethnologisch gebied en als zou de schrijver, behalve journalist en wereldreiziger, ook zelfstandig onderzoeker zijn. En dat terwijl het betwijfeld mag worden of De Leeuw zelfs van het bestaan op de hoogte was van de Encyclopaedie voor Ned. West-Indië. Daarin toch had hij kunnen vinden hoe de bodemgesteldheid van de Surinaamsche kuststreek is, hoe ver Paramaribo van de riviermonding ligt en hoe ver Curaçao van het vasteland van Zuid Amerika, hoe breed de Sint Annabaai is, wanneer op Curaçao fort Nassau en het Waterfort gebouwd zijn en tot welke protestantsche geloofsgemeenschap de blanke inboorlingen van Saba behooren; aangelegenheden waarover de schrijver een enkele maal alleen maar onduidelijke, maar in den regel totaal verkeerde inlichtingen geeft.

Aangaande andere zakelijke wetenswaardigheden, als den tegenwoordigen stand der Aziatische immigratie en kolonisatie in Suriname en de vordering der kerstening van de Indianen aldaar, waarover De Leeuw onjuiste informaties geeft, zijn gemakkelijk

ter plaatse betrouwbare gegevens te verkrijgen. Bij de bespreking der bevolking van Suriname vergeet hij eenvoudig de circa 65000 „inboorlingen" te noemen, hij meent dat de huizen van Paramaribo alle van geimporteerd Amerikaansch hout gebouwd zijn, denkt dat groenharthout hetzelfde is als possentri en dat divi-divi een verfhoutsoort is, dat pinda (apennootjes zegt de vertaler) een belangrijk consumptie- en exportartikel is voor Curaçao, dat het vrouwelijke element op Saba 80% der bevolking uitmaakt en dat de Curaçaosche phosphaat uit den Christoffelberg gegraven wordt; kostbare ladingen hout zouden per korjaal te Paramaribo aangevoerd worden.

Vergelijkingen als die van Paramaribo met Singapore en van Saba met Pitcairn Island, van de zeden en gewoonten der West Indiërs met die van Dajaks, Polinesiërs, Chineezen, Menangkabauers en Basken, om den haverklap gemaakt, kunnen getuigen van de belezen- en bereisdheid van den schrijver, au sérieux kunnen wij die vergelijkingen meestal niet nemen. Vooral niet omdat De Leeuw zoo af en toe zijn fantasie den vrijen teugel laat, tot schade aan de nauwkeurigheid zijner mededeelingen; het straatgewoel te Paramaribo doet hem denken aan een sprookje uit Duizend en één Nacht, onder de Aziatische immigranten in Suriname merkt hij Maleiers, Boegineezen en Baliërs op en hij hoorde in Ned. Guyana veertig verschillende talen, alsmede een nog grooter aantal dialecten spreken; de gouverneur van Suriname ontvangt een boschnegeropperhoofd alsof deze laatste een buitenlandsch hoogwaardigheidsbekleeder ware(!).

Kinderachtige verhaaltjes als dat van de afleiding van den naam Curaçao uit cura asado (gebraden geestelijke) en dat van het heffen van tol voor de Koningin Emmabrug in verband met het schoeisel of de afwezigheid van schoeisel, acht De Leeuw de moeite van het oververtellen waard; dat een schrammetje, in de Surinaamsche rivieren door contact met een pirin veroorzaakt, zoo goed als zeker den dood ten gevolge zou hebben neemt hij blijkbaar grif aan. Suriname beschouwt hij als het middelpunt der Nederlandsche belangen in de West en als een land van onbegrensde mogelijkheden en op het eiland Sint Eustatius zou letterlijk alles verbouwd kunnen worden; de stad Maracaibo was tien jaar geleden nog een gehucht, waar koffie geteeld werd(!).

Van volkenkunde gesproken; van de beteekenis der couvade bij de Zuidamerikaansche Indianen weet de schrijver niets te vertellen, hij maakt de gewone fout van Djoeka te beschouwen als synoniem van boschneger en noemt het Surinaamsche treefgeloof

een belemmering voor de leprabestrijding, zonder echter het verband duidelijk te maken; wat hij mededeelt aangaande Kromanti en Dahomey is oppervlakkig. Aan de zending en de missie in Suriname wijdt hij eenige wonderlijke beschouwingen; dat de koto-misis bij begrafenissen dikke sigaren rooken, dat in een dede oso de menschen dolle pret hebben en dat de Surinaamsche justitie bij het onderzoek in strafzaken met hocus pocus zou werken, zijn natuurlijk aardigheden, terwijl een vergelijking tusschen de positie der vrouw in de V.S. en die bij de Indianen in Suriname niet anders dan als een naïveteit beschouwd kan worden.

Ten slotte de geschiedenis; blijkbaar heeft de schrijver getracht er zich eenigermate van op de hoogte te stellen en is hem dit heelemaal niet gelukt. Wie van Vicente Yañez Pinzon als van een zekeren Pinzon spreekt, meenende dat óf deze of zijn reisgenoot Juan de la Cosa een Portugees was, het oude Castilla del Oro ergens in de buurt van Puerto Cabello zoekt en Jan Huygen van Linschoten op het eiland Saba laat landen, die is in de vroege geschiedenis van Amerika wel een vreemdeling gebleven. In een oud handschrift heeft De Leeuw gevonden dat de inwoners van het Isla de los Gigantes heidenen waren (sic), maar hij is er niet zeker van of zij Arowakken waren, dan wel tot een of ander Kaukasisch (!) ras behoorden. Onder de niet-Spaansche kolonisten der Westindische eilanden in de zeventiende eeuw noemt de schrijver ook Russen (Don-Kozakken!). Curaçao en Saba wil hij met alle geweld tot oude zeerooversnesten maken en op eerstgenoemd eiland zouden de Hollanders de inboorlingen met inquisitieachtige wreedheid geterroriseerd hebben.

Van onze zeventiende eeuwsche verhouding tot de Surinaamsche Indianen, van negerslavernij en slavenhandel en van de geschiedenis de boschnegers, heeft De Leeuw geen juiste voorstelling gekregen, met betrekking tot de gevolgen der emancipatie voor de Nederlandsche Antillen en den economischen toestand van Curaçao op het eind der negentiende eeuw, verkeert hij in dwalingen; wat hij vertelt over de pogingen der Herrnhutters om onder slaven en geëmancipeerden het huwelijksleven te bevorderen, is onbegrijpelijk voor den lezer die niet reeds op de hoogte is.

Het allerergste echter is de reeks van misvattingen welke de schrijver te boek gesteld heeft betreffende de historie onzer Beneden- en Bovenwindsche eilanden; wat hij vertelt over de (vermeende) ontdekking door Columbus, over het optreden van Piet Heyn in de Caraibische Zee, over de personen van Van Wal-

beeck en Le Grand, van Joh. de Graaff en schout bij nacht Crull, over de activiteit der gebroeders Lampsins en het bestuur van Stuyvesant, is zoo ongeveer van a tot z onjuist.

Men zou zich af kunnen vragen of er dan niets goeds te zeggen valt over De Leeuw's werk; wanneer men echter de van fouten wemelende historische, ethnologische en algemeen-informatorische gedeelten buiten beschouwing laat, dan blijft er heel weinig over dat bespreking verdienen zou. Bovendien heeft het geen zin voor de publicaties van reizende journalisten den primairen eisch van nauwkeurigheid, waarheid en betrouwbaarheid te laten vallen. En dat het ook wel anders kan, bewijst — om ons maar tot één en dan een Amerikaansch voorbeeld te bepalen — Ober's Guide to the West Indies, welke tal van inlichtingen op velerlei gebied bevat, ontleend aan goede bronnen en dus van waarde.

Waardelooze of kwaad stichtende berichten over Onze West zijn er reeds te veel in omloop; dat de Wereldbibliotheek het Nederlandsche lezerspubliek deze nieuwe uitgave niet bespaard heeft, is werkelijk te betreuren.

Amsterdam, Maart 1938. MENKMAN

Wat is dat? De encyclopaedie voor jongeren afl. 13 en 14. N.V. Hollandia-drukkerij, Baarn.

Gaarne kondig ik de regelmatig verschijnende afleveringen van deze uitgave aan. Zij zijn, ook op het gebied der illustratie, steeds goed bij. De nu verschenen nummers loopen van Ignatius van Loyola tot Kerkelijke goederen. Jammer is, dat IJK en IJS bij de I behandeld worden inplaats van straks bij de IJ. Bij enkele woorden missen wij noode iets over de West. IMMIGRATIE had zoo mooi duidelijk gemaakt kunnen worden met het voorbeeld van Suriname. Dat er INDIANEN in Nederlandsch gebied wonen, had niet onvermeld mogen blijven. Ook bij KANT en KATOEN had iets van *onze* West gezegd kunnen worden.

D. G. F.

Ontvangen:

Yale university publications in anthropology. Number eighteen. *The agricultural and hunting methods of the Navaho Indians* W. W. Hill. 1938.

KRONIEK

SURINAME

„Wenn die Zeitungen etwas bedeuten sollen, müssen sie frei sein", heeft Frederik de Groote eens gezegd; misschien echter moeten wij ook de persvrijheid gaan zien als een der overwonnen standpunten van de achttiende eeuw, „the age of reason".

In Suriname zijn in 1933 beperkende bepalingen op de drukpers ingevoerd, niet naar Nederlandsch, doch naar Nederlandsch-indisch voorbeeld; bepalingen welke ten doel hadden, met behoud van de constitutioneele vrijheid, toch eigenlijk censuur uit te oefenen, de overheid te belasten met een preventief toezicht, naast en afgescheiden van de justitiëele bevoegdheid tot optreden tegen publicisten die als zich zoodanig aan strafbare handelingen schuldig maken. Aan den eenen kant dus vrijheid om alles onder de oogen van het publiek te brengen wat men op het hart meent te hebben, doch met volle verantwoordelijkheid voor de gevolgen, wanneer men de strafwet overtreden blijkt te hebben; aan den anderen kant echter een vaderlijk toezicht van de zijde der administratie, die naar eigen inzicht beoordeelt wat al dan niet toelaatbaar is, met het oog op de openbare orde, die waarschuwt en ten slotte supprimeert, zonder recht van beroep voor den getroffene. Voorwaar een compromis, dat het wel zeer moeilijk moet maken bij de toepassing der administratieve maatregelen de juiste formuleering te vinden; zooals gebleken is toen de gouverneur van Suriname meende het nieuwsblad De West aan te moeten wijzen als „drukwerk welks verschijning of verspreiding kan worden verboden".

Aan de redactie van dit blad werd verweten kennelijk stemming te maken voor de verstoring der openbare orde, zij het dan ook zijdelings, voorwaardelijk of in bedekte termen; alleen reeds dit „voorwaardelijk" stemming maken rammelt niet onbedenkelijk. Maar bovendien, wanneer er stemming gemaakt is, dan moet die stemming toch ook aanwezig zijn en geconstateerd kunnen worden, afgezien dan nog van de vraag of iemand aan-

sprakelijk is voor de stemming welke hij, misschien zonder het te willen, verwekt heeft. Het ligt echter voor de hand dat de bedoeling, of het opzet verondersteld is om stemming te maken (anders had de toevoeging „kennelijk" geen zin), maar dan was het misplaatst nog van het zijdelingsche of bedekte te spreken. Directe en openlijke pogingen in geschrifte, niet om ordeverstoring teweeg te brengen, maar alleen om er stemming voor te maken, laten zich moeilijk denken.

Een kwestie van taal of redactie? Misschien niet heelemaal; de eenigste waarborg voor objectiviteit welke het K.B. van 1933 geeft, is de aan den gouverneur opgelegde verplichting om zijn beslissing met redenen te omkleeden en wanneer het zóó moeilijk is een logische en onaantastbare formuleering te vinden, dan valt het zwaar om te blijven gelooven aan de mogelijkheid eener heilzame toepassing, waarbij zelfs de schijn van willekeur vermeden wordt.

Bij een door den gouverneur gegeven mondelinge toelichting zou Z.E. de meening hebben uitgesproken de gewraakte artikelen alleen maar suggestief en niet opruiend te achten. Allicht; wanneer dit laatste het geval geweest zou zijn, dan had overwogen moeten worden de strafwet in toepassing te brengen. Maar wat kan er al niet suggestief geacht worden!

Het blijft de vraag of men zich in Suriname niet had kunnen bepalen tot de bestaande strafwetgeving op het punt van persdelicten, naar Nederlandsch voorbeeld; of de Kol. Staten geen gelijk hadden toen zij zich verzetten tegen de invoering van een Indischen „persbreidel", waaraan volgens het college in Nederlandsche Guyana geen behoefte bestond.

Met al hetwelk niet gezegd wil zijn dat de artikelen waaraan het gouvernement aanstoot genomen had verstandig, of journalistiek verantwoord waren; misschien waren zij dat naar Hollandsche opvattingen niet, maar daarom behoeven zij nog niet gevaarlijk te zijn geweest voor de stemming onder de Surinaamsche bevolking. Het zou denkbaar zijn dat de Surinaamsche redactie minstens even goed kan beoordeelen wat in dit opzicht al dan niet kwaad kan dan de gouverneur en zijn adviseurs. En, kan er door maatregelen als de genomene niet óók een ongewenschte stemming ontstaan? Het vraagstuk der openbare orde en haar handhaving behoeft in Suriname niet van denzelfden aard te zijn als in Nederlandsch Indië.

Wat later dan gewoonlijk heeft de Kamer van Koophandel en

Fabrieken te Paramaribo haar verslag over het afgeloopen jaar (dus in dit geval 1937) doen uitkomen.

Geconstateerd moest worden dat de verbetering der conjunctuur welke in het begin van het verslagjaar opgemerkt was, zich later niet gehandhaafd heeft. De algemeene economische malaise in Suriname, wel door de wereldcrisis verergerd, maar niet door haar te voorschijn geroepen, schrijft de Kamer toe aan den gestadigen achteruitgang der prijzen van landbouw- en boschproducten. De verbetering welke de eerste helft van 1937 te zien gegeven had, was het gevolg van de Nederlandsche monetaire politiek (het loslaten in de laatste helft van 1936 der goudwaarde van den gulden) en deze verbetering werd te niet gedaan door de veel krachtiger werking der daling van de marktprijzen van het Surinaamsche uitvoerproduct, de koffie.

Verblijdend was het dat in 1937 duizend ton meer rijst geproduceerd werd dan in 1936. Dat het Suriname Hoeve-bedrijf een zeer kwijnend bestaan lijdt, was bekend; van het Mechanisch Rijstbedrijf in Nickerie wordt door de Kamer, zonder commentaar, het verslag overgenomen dat zij van het Ingenieursbureau Van Dijk ontving. Volgens dit verslag zou, na vijf jaren arbeid, vastgesteld zijn dat „een intensieve mechanisatie van de cultivatie (van rijst natuurlijk) uit tijdsoverwegingen niet mogelijk en uit economische niet raadzaam" geacht moet worden en dat wel door de groote wisselvalligheid der seizoenen. Die wisselvalligheid is geen verschijnsel van den laatsten tijd en ook in het algemeen geeft de hierboven geciteerde uitspraak weinig licht.

In de N. Rott. Courant van 9 Juli d.j. verscheen een particuliere correspondentie uit Paramaribo, waarin geconstateerd werd dat de resultaten van het bedrijf in kwestie in alle opzichten teleurstellend zijn en gewaarschuwd tegen een gevaarlijk optimisme met betrekking tot de mogelijkheden welke in Suriname aanwezig zouden zijn op landbouwgebied, mogelijkheden die, volgens een artikel in De Groene Amsterdammer van 9 April, door den heer Ir. H. N. van Dijk zouden zijn aangetoond.

Het is te verwachten dat eerstdaags in onze Tweede Kamer het mechanisch rijstbedrijf wederom ter sprake gebracht zal worden, in verband met de door dit bedrijf genoten rijks-subsidie en de verwachtingen welke er eenmaal van gekoesterd werden, ook of vooral ten opzichte van de ontwikkeling eener volkscultuur.

15 September 1938.

ERRATA

Veertigjarig *ambts*jubileum van Hare Majesteit de Koningin (Gouvernements Advertentie-Blad 15 en 26 Juli 1938).

De Jan van Brakel*en* (Suriname, Koloniaal Nieuws- en Advertentieblad van 26 Juli en 5 Augustus 1938, sprekend over Hr. Ms. politie-vaartuig Jan van Brakel).

CURAÇAO

De zorg voor het natuurlijke kind

Al eenigen tijd heb ik een paar opmerkingen over dit onderwerp in de pen naar aanleiding van het laatste Verslag van bestuur en staat in Curaçao. Bij een wijziging van het Burgerlijk wetboek in 1935 heeft men in de Curaçaosche wetgeving uit de moederlandsche overgenomen een beperking in de taak van de Voogdijraden ten aanzien van de behartiging der belangen van het natuurlijke kind wat betreft het verplichten van den vader tot voorziening in onderhoud en opvoeding van dat kind. De Voogdijraad had er voor te zorgen, dat de kantonrechter een bijzonderen vertegenwoordiger voor het kind benoemde, die in rechten den vader daartoe had aan te spreken. Tegenwoordig treedt de gewone wettelijke vertegenwoordiger, de voogd, in den regel dus de moeder-voogdes, ook hierin voor het kind op. Waarschijnlijk heeft men bij de overneming van de desbetreffende bepalingen, of liever: bij de schrapping daarvan, zich niet voldoende voor oogen gesteld dit groote verschil tusschen Nederland en Curaçao, nl. de groote ontwikkeling in het moederland van de particuliere zorg voor de ongehuwde moeder en haar kind. Intusschen is het nu eenmaal zoo, en mijn eerste opmerking, een vraag eigenlijk, is: hoe is het mogelijk, dat de verslagen nog steeds spreken van het indienen door den Voogdijraad bij den kantonrechter van verzoekschriften tot onderhoud? Die terminologie was ook vóór 1935 niet juist.

Gelukkig sluit de nieuwe regeling niet uit, dat de Voogdijraden zich de zorg voor het natuurlijke kind blijven aantrekken. In de praktijk zijn zij blijkbaar het adres, waartoe de ongehuwde moeder zich voor haar kind wendt, gebleven. En in de tenuitvoerlegging der rechterlijke uitspraken hebben zij haar taak behouden. Zelfs is den Voogdijraad sedert 1935 een nieuwe, wel zeer moeilijke taak erbij gegeven, n.l. de zorg, dat de gelden,

aan hem betaald voor onderhoud en opvoeding van deze kinderen overeenkomstig hun bestemming besteed worden. Voorwaar, geen kleinigheid.

Ik zou nog drie opmerkingen over dit onderwerp willen maken.

De eerste is deze: wat doen de Voogdijraden op de bovenwindsche eilanden? zij worden zelfs niet genoemd; in het laatste verslag ook Bonaire niet. De tweede: hoe komt het, dat zoo weinig ongehuwde moeders zich ten behoeve van haar natuurlijk kind tot de Voogdijraden wenden? In 1936 kwamen op Curaçao 594 onechte geboorten voor en wendden zich 93 moeders tot den Voogdijraad. En wat deden de 300 op de andere eilanden?

En ten slotte: is het wel juist, dat de rechterlijke tusschenkomst alleen ingeroepen wordt tegen weigerachtige vaders? Het betreft hier een verplichting voor 21 jaren, die grooter waarborgen eischt dan de tevredenheid der moeders (bedoeld zal zijn: voogden, want het gaat om het kind, niet om de moeder) met oogenblikkelijke vrijwillige (sic!) bijdragen? Wacht men tot later, in de verdere loop dier 21 jaren, de nood aan den man komt, omdat de „vrijwillige" bijdrager een weigeraar wordt, dan kan het bewijs, voor de gerechtelijke vordering noodig, wel eens weg zijn.

JUBILEUM-TENTOONSTELLING 1938 KOLONIAAL INSTITUUT

40 JAAR ONTWIKKELING VAN NEDERLAND EN OVERZEESCHE, GEWESTEN ONDER DE REGEERING VAN H.M. DE KONINGIN

Wat van 15 Augustus tot 1 October 1938 in het Koloniaal-Instituut te Amsterdam vertoond wordt, om een beeld te geven van de ontwikkeling, op velerlei gebied, in Nederland en Nederland-overzee, gedurende de veertigjarige regeerings-periode van Koningin Wilhelmina, is niet alleen als demonstratie belangwekkend, maar het strekt ook het Instituut en den particulieren inzenders tot groote eer, als een voorbeeld van hetgeen door bekwame opstelling en goede organisatie op tentoonstellingsgebied te bereiken valt.

Dat het koloniale deel der expositie — uit den aard der zaak een zeer belangrijk deel — voornamelijk op Nederlandsch Indië betrekking heeft, ligt voor de hand; en ook dat, voor zoover de West betreft, Curaçao de eerste, Suriname de tweede plaats inneemt. De feiten, zegt de tentoonstellingsgids, maakten het niet mogelijk van Suriname meer te demonstreeren dat op ontwikkeling zou wijzen. Wat het economische betreft is dit argument helaas aanvaardbaar.

Naast een batikkende Javaansche en een hoedenvlechtend Curaçaosch meisje, zien wij een katoen spinnende Surinaamsche Indiaansche. Op een groot reliëfpaneel, voorstellende een wereldkaart, zijn de belangrijkste historische vluchten aangegeven welke met Fokker-vliegtuigen uitgevoerd zijn; de meest recente — die van December 1934 — was niet alleen voor Curaçao, het einddoel, maar ook voor Suriname van belang.

Een decoratief bewerkte reliëfkaart vertoont ons, naast het Koninklijke-Shell-etablissement te Pladjoe op Sumatra, dat te Emmastad op Curaçao. In de Curaçao-kamer trekt wederom de aandacht de groote maquette van Willemstad, Emmastad en het Schottegat op Curaçao, het havencomplex waar de scheepvaartbeweging een zoo hooge vlucht genomen heeft dat zij in het Koninkrijk der Nederlanden nog slechts door die van Rotterdam overtroffen wordt.

En dan ten slotte, onder de portretten van prominente koloniale figuren, een van den Heer O. L. Helfrich, niet als gouverneur van Curaçao, maar in de Indische afdeeling, als „een der groote Sumatra-residenten".

15 September 1938 MENKMAN

BIBLIOGRAPHIE

A. TIJDSCHRIFTEN, COURANTEN, ENZ.

Mededeelingen over het Luchtverkeer in en naar Nederlandsch-Indië. Australië-nummer. Juni 1938, no. 9 De K.L.M. in de West.

Nieuwe Rotterdamsche Courant, 9 Juli 1938. Avondblad A. Het mechanisch rijstbedrijf in Nickerie. De resultaten zijn in alle opzichten teleurstellend.

Tijdschrift voor Economische Geographie 15 Juli 1938, no. 7/8. Visscherij aan de Coppenamepunt in het district Saramacca, door A. Wempe; Ned. West-Indië. Suriname [Statistisch overzicht over 1937] door Fred. Oudschans Dentz.

Indian Labour Information. 46ste Jrg. no. II. Workmen's Compensation in Curaçao.

Bergcultures 12de Jrg, no. 21. Steun aan de koffie in Suriname.

Agricultural Journal of British Guiana. 9de Jrg. no. I. Status of the Amazon fly in British Guiana, door L. D. Cleare; Bronze-leaf Wilt Disease of the Coconut palm.

Proceedings Agricultural Society Trinidad, Tobago. 38ste Jrg. nrs. 1, 2 en 3. Importation of foreign Tonca beans into the Colony for the purpose of curing them here prior to re-exportation; Notes in „the Avocado", door Th. I. Potter.

Extraits des Comptes rendus du congres international de géographie. Amsterdam 1938. Tome deuxième. Leiden E. J. Brill. The Possibility of White settlements in the tropical zone, door dr. E. Snellen.

Amigoe di Curaçao. 18 Juni 1938 no. 2959. St. Maarten in 1632 en de huidige zoutindustrie, door Fr. M. Radulphus.
Idem. 2 Juli 1938, no. 2963. Bonaire in 1632, door Fr. M. Radulphus.

De Emancipatie Courant 1 Juli 1938, no. 6. Uitg. door het Emancipatie Herdenking Comité. Gedr. by J. H. Oliviera. Saramaccastraat 47. F 0.10 [met talrijke herdenkingsartikelen].

Haagsche Post. 25 Juni 1938 no. 1289. Tournee door Onze West.

Nieuwe Rott. Courant. 19 Juni 1938. Ochtendblad A. Regen en Zonneschijn in Suriname.
Idem. 30 Juni 1938 Avondblad E. De afschaffing van de slavernij in de West 1863 — 1 Juli — 1938, (Suriname) door Fred. Oudschans Dentz.

Ons Zeewezen. Juni 1938, no. 6 De „Holland" te Paramaribo; 1778 Een groot ongeluk, De „Alphen" springt in de lucht. Het schegbeeld van de „Alphen" de Roode verrader, door L. Smit.

Algemeen Handelsblad. Banknummer Juli 1938, no. 17. Economische gevolgen der slavernij in Suriname, door L. C. Vrijman.

Onze Overzeesche Gewesten. 26 Juni en 2 Juli 1938. Emancipatie, door W. R. Menkman.

Idem. 28 Augustus 1938 Licht en schaduw in onze West, door W. R. Menkman 1898–1938 [Suriname en Curaçao].

Idem. 4 Sept. 1938. Zijn wij Hollanders te fatsoenlijk, door W. R. Menkman [over het optreden der Amerikanen op Aruba] met daarop gevolgde aanteekening op 11 Sept. 1938 op het onderschrift van de redactie.

Idem. 11 Sept. 1938. Over familienamen op Curaçao [ontleend aan Mededeelingen van M. D. Latour O. P. in „Ons eigen maandblad", orgaan der R.K. onderwijzersvereeniging St. Thomas te 's-Gravenhage].

West India Committee Circular 30 juni 1938 no. 1037. A Barbados Tercentenary; Economic Conditions in Grenada; The First Annual Colonial Report. Comprehensive Survey of West Indian Affairs 1937–30; Agricultural News (Control of Mosquito's — The Cult of the Tomato- Centralising Cotton Breeding Work. — Storage and Transport of Fruits and Vegetables- Desinsectisation of Aircraft);

Idem. 14 Juli 1938, no. 1038 Trinidad's Cocoa Subsidy. Agricultural Society Appeals for $ 1.200.000; British Guiana's Finance and Trade; Trinidad's Petroleum Industry; The Truth about Jamaica's Troubles; The British West Indies and British Guiana at the Empire Exhibition, Scotland, 1938; Agricultural News (Land Settlements in Trinidad-Transport of Insect Pests by Aircraft — P. O. J. 2878 in British Guiana-Administration Tonics to Trees).

Ons Zeewezen. Augustus 1938 no. 8. Uit Suriname. Afbeeldingen van bauxietbooten met onderschriften.

De Rijkseenheid. 10 Augustus 1938. Blijde klanken [van den minister van Koloniën over Suriname].

De Standaard. Jubileum-nummer Onze Indiën tijdens de Regeeringsperiode van H.M. de Koningin, door Ch. J. I. M. Welter; Suriname bij het veertigjarig regeeringsjubileum van H.M. de Koningin, door mr. J. C. Kielstra; Curaçao één met Nederland, door G. J. J. Wouters; West-Indië onder de regeering van H.M. de Koningin, door dr. A. L. Rutgers.

De Avondpost. 23 Augustus 1938. Persbreidel, door W. R. Menkman, [in Suriname].

Tropisch Nederland. 8 en 22 Augustus, 5 Sept. 1938, no. 8, 9 en 10. Veertig jaren (1898–1939), door C. K. Kesler. I. [Suriname en Curaçao].

La Revue française d' Outre-mer. Juli 1938, no. 756. La crise sociale et economique aux Antilles britanniques; La disparition du bagne.

Het Volk. 1 Juli 1938. 75 jaar geleden. Vrijheid voor de negerslaven, door A. W. Yzerman.

Utrechtsch Nieuwsblad. 3 Sept. 1938. Suriname. Veertig jaar Suriname, door Fred. Oudschans Dentz.

De Gooi- en Eemlander. 5 Sept. 1938. Suriname tijdens de regeeringsjaren van Koningin Wilhelmina, door Fred. Oudschans Dentz.

Het Vaderland. 14 Aug. 1938, Ochtendblad B. Vrouwen in 't geding. De volledige serie Curaçaosche postzegels, door Pim Pernel.

Idem. 12 Aug. 1938. Ochtendblad A. De geheimenissen van onze West [naar aan leidingvan het boek van Hendrik de Leeuw uitgegeven door de W.B. over Suriname en de Bovenwindsche eilanden].

Het Nationale Dagblad. 1 Juli 1938. De afschaffing der slavernij in West-Indië 1 Juli 1863–1 Juli 1938 (behandelt de emancipatie in Suriname en Curaçao).

Koloniaal Missie Tijdschrift. Afl. VIII. 15 Aug. 1938. Het Apostolisch Vicariaat van Suriname, door F. M. F. Abbenhuis.

B. BOEKEN, GESCHRIFTEN, ENZ.

Images des Antilles, door Lionella Fiumi. Paris Ed. des Presses Modernes. 96, Galerie Beaujolais. 1937 15 frs. (Fransche Antillen).

Jeunesse aux Antilles, door Stany Delmond. Paris. R. Debresse. 38, rue de l'université 1937. 13,50 frs. (Fransche Antillen).

Préhistoire martiniquaise, door J. B. Delawarde. Fort-de-France. Impr. Officielle, 1937.

Les défricheurs et les petits colons de la Martinique au XVIIe siècle. Paris Impr. Buffault. 56, rue d'Alesia 12 frs.

Bijblad op het Gouvernementsblad van Suriname. Uitgegeven van Bestuurswege. Overzicht van beschikkingen, circulaires, enz. Nrs. 159 en 160.

In the land of El Dorado, door den Bisschop van Guyana. 3 d. Society for the Propagation of the Gospel in Foreign Parts. 15, Tufton Str. Westminster. Londen S.W. 1.

Kon. Vereeniging Koloniaal Instituut te Amsterdam. Mededeeling no. XXX. Afd. Handelsmuseum no. 11. Flora of Suriname (Netherlands Guyana), door dr. A. Pulle. Vol IV. part 2 (pg 1—256) *f* 8.—

Santa Rosa 1838–1938, Curaçao door M. Latour.

Prospectus van de op te richten Huishoud- en industrieschool voor meisjes, samengesteld in overleg met Mevr. H. Seppen–de Wekker. Het Emancipatie Herdenkings-Comité (Suriname).

Atlas van Tropisch Nederland. Uitgegeven door het Kon. Ned. Aardrijkskundig Genootschap in samenwerking met den topografischen dienst in Ned.-Indië [3 bladen van West-Indië] *f* 16.—.

Liederen bundel. Maar één Curaçao. Uitg. door de Groep Ned. Antillen van het Alg. Ned. Verbond. [inhoudende: Maar één Curaçao, Ode aan Curaçao, Gezegend plekje op aarde, Zonsondergang en De Haven].

Feestliedeke ter gelegenheid van de geboorte van de eersteling van Prinses Juliana en Prins Bernhard. Uitg. door de groep Ned. Antillen van het Alg. Ned. Verbond. O. D.

ZEEWATERVERWERKING

DOOR

DR. IR. P. COHEN HENRIQUEZ

In het interessante artikel van Ir. R. A. Verwey over sociaal-economische vraagstukken van Curaçao, opgenomen in het Juni-nummer van dit maandblad, wordt, in het voorbijgaan, melding gemaakt van een mededeeling van den heer van Nijmegen Schonegevel over de bereiding van benzine-corrigentia uit zeewater door de Dow Chemical Co. (zie blz. 164).

Van bijzonder belang is hierbij de opmerking, dat het procédé *geheel los staat van de keukenzoutbereiding* [1]), d.w.z. de bedoelde stoffen worden niet gewonnen als bijproduct van de keukenzout-industrie. *Het gaat om een geheel zelfstandig procédé, waarbij geen korrel keukenzout wordt gewonnen.*

Dat dit geval niet op zich zelf staat zal hieronder blijken. Het groote belang van een en ander voor Curaçao springt dadelijk in het oog; het is dit: ook wanneer na een grondige studie zou blijken dat de keukenzoutwinning en verwerking, al dan niet gecombineerd met de winning en verwerking van bijproducten, geen toekomst biedt, dan nog is het laatste woord omtrent de mogelijkheden van zeewaterverwerking niet gesproken. Laatstgenoemde mogelijkheden zouden, geheel los van de keukenzoutwinning, in het oog gevat moeten worden.

In de inleiding, welke ik op 16 December 1937 gehouden heb voor het Indisch Genootschap [2]), heb ik reeds gewezen op nieuwe mogelijkheden betreffende de verwerking van de zouten,

---

[1]) Onder „keukenzout" wordt hier verstaan al datgene wat men in de spreektaal verstaat onder „zout" d.w.z. min of meer zuiver natriumchloride, dus ook zout voor vischconserveering, enz. De woorden „zout" en „zeezout" zijn echter misleidend, omdat deze begrippen, chemisch gesproken, beide heel wat meer dekken dan natriumchloride alleen.

[2]) Zie verslag van het Indisch Genootschap „Koloniale Studiën," Maart 1938.

welke in het zeewater voorkomen (zie o.a. stelling 23); ook het procédé waarvan Ir. Verwey melding maakt had ik daarbij op het oog n.l. de broombereiding.

Ter verduidelijking van bovenbedoelde uitlatingen van Ir. Verwey en mijzelf volgen hieronder enkele korte aanteekeningen over de bereiding en het gebruik van broom en over andere op grooten schaal toegepaste procédé's, waarbij eveneens zeewaterverwerking, geheel onafhankelijk van de keukenzoutbereiding, plaats vindt.

Aetheendibromide.

Gedurende de laatste tien jaren en in nog veel sterkere mate in de allerlaatste jaren is de belangstelling voor z.g. „klopvaste" benzine enorm toegenomen.

Het mengsel van benzinedamp en lucht, welke door haar ontploffing de drijfkracht in benzinemotoren levert, heeft de neiging bij de compressie te heftig tot ontbranding te komen. Men spreekt dan van het „kloppen" van de motor. Dit kloppen benadeelt de prestatie van de motor zeer. De neiging tot kloppen verhindert dat men de compressie in de motoren kan opvoeren, terwijl juist een hooge compressie voorwaarde is voor een efficient brandstofgebruik. Geen wonder dat men naar middelen gezocht heeft om deze neiging tot „kloppen" tegen te gaan. Verbetering van de „anti-klop" eigenschappen van de benzine kan nu worden verkregen door haar te mengen met tetra-aethyllood. De toevoeging van deze stof heeft echter het nadeel dat zich in de motor vaste loodverbindingen afzetten. Om dit tegen te gaan voegt men aan de benzine behalve het tetra-aethyllood ook nog aetheendibromide toe, welke stof wordt gemaakt uit aetheen en broom. In de Vereenigde Staten werd het broom vóór 1934 uitsluitend verkregen door verwerking van solen van zouthoudende bronnen en van de moederloogen der Californische zoutpannen. Door het steeds stijgende gebruik van benzine met een hooge „anti-klopwaarde" werd echter de productie dezer bronnen voor broom ten eenenmale te klein. Men besloot te trachten het element te winnen uit het onuitputtelijke reservoir: de zee. De groote moeilijkheid was dat de broomverbindingen slechts in zeer kleine concentratie in het zeewater voorkomen. De directeur van de Dow-Chemical Co. heeft toen het idee geopperd een pijpleiding aan te leggen vanuit de Stille Zuidzee over de Rocky-Mountains, het zeewater door deze leiding in de woestijn te pompen en daar door zonnewarmte in te dampen, totdat het

broomgehalte groot genoeg zou zijn geworden om de winning ervan technisch mogelijk te maken [1]). Door de zeer hooge kosten, die verbonden zouden zijn geweest aan de aanleg van de pijpleiding en het overpompen van het water en omdat men er naderhand, ten koste van zeer dure onderzoekingen, in slaagde een procédé uit te werken, dat verwerking van het oningedampte zeewater mogelijk maakte, is aan dit idee geen uitvoering gegeven. Het is echter daarom voor ons van belang om even bij dit idee stil te staan, omdat het ons leert van welk een groote waarde de zonne-energie in sommige gevallen kan zijn en op welke groote middelen men soms zint om van haar gebruik te kunnen maken.

De fabriek van de Dow-Chemical Co. voor de extractie van broom uit zeewater volgens haar nieuwe procédé werd gebouwd nabij Wilmington bij de Kure-Beach in Noord-Carolina en kwam in 1934 in bedrijf. Ten einde de geweldige toename van het broomverbruik in beeld te brengen mogen de volgende cijfers dienen: de productie van broom in de Vereenigde Staten bedroeg in 1924: 0,9 millioen kg, in 1931: 4 millioen kg. [2]) en in 1937: meer dan 11 millioen kg [2]). In dit laatste jaar was het gebruik van „anti-klopbenzine" zoodanig algemeen geworden, dat 70 % van de geheele benzineproductie van de Vereenigde Staten met tetra-aethyllood en aetheendibromide werd vermengd (gemiddeld 1 cm^3 tetra-aethyllood per gallon benzine [3]).

De productie van benzine met zeer hooge anti-klopwaarde is de allerlaatste jaren in het bijzonder in het brandpunt der belangstelling komen te staan in verband met de pogingen om te komen tot geregelde trans-oceanische vliegdiensten. De economische mogelijkheid van geregelde langeafstandsvluchten zonder tusschenlanding is pas gegeven wanneer men voldoende nuttige last kan medenemen. Dit is slechts mogelijk wanneer het gelukt de hoeveelheid benzine, die voor elke vlucht ingeladen moet worden, belangrijk te drukken. De mee te nemen benzine moet dus per kg een groote arbeidsprestatie kunnen leveren en dit is eerst mogelijk door het gebruik van brandstof met zeer hooge anti-klopwaarde. Ook in verband met de eischen van de militaire luchtvaart (zware bommenwerpers met groote actie-

[1]) S. B. KIRKPATRICK Chemical and Metallurgical Engineering. *41*. 402–4 (1934).
[2]) L. C. STEWART Industrial and Engineering Chemistry *26* 361–1 (1934).
[3]) EGLOFF. Petroleum Ztschr, *34* Nr. 29. blz. 1–8.

radius) wordt groote aandacht geschonken aan het opvoeren van de anti-klopwaarde.

In den laatsten tijd ging men over tot de constructie van motoren, die speciaal geschikt zijn voor het gebruik van benzine met extreem hooge anti-klopwaarde (octaangetal 100). Deze benzine bevat aanmerkelijk meer tetra-aethyllood (en dus meer aetheendibromide) dan vroeger het geval was (b.v. 3 $cm.^3$ teraaethyllood per gallon [1]).

Het bovenstaande in acht genomen mag het dus zeker zeer waarschijnlijk worden geacht, dat de winning van broom uit zeewater in de nabije toekomst nog belangrijke uitbreiding zal ondergaan.

Magnesiumverbindingen.

Op winning van magnesiumverbindingen uit zeewater als zelfstandig procédé, onafhankelijk van de keukenzoutbereiding, heeft zich de Marine Chemical Co. Ltd. toegelegd [2]). Haar fabriek aan de baai van San Francisco bestaat sinds 1926 en vervaardigt tegenwoordig 22 verschillende soorten magnesiumverbindingen. Het procédé berust op de behandeling van het (oningedampte) zeewater met gebluschte kalk. In 1936 werd dagelijks ± 5000 K.G. verbindingen gefabriceerd. De belangrijkste verbindingen zijn magnesiumoxyde, magnesiumhydroxyde en magnesiumcarbonaat. Deze stoffen vinden o.a. toepassing in de pharmaceutische industrie, in de verfstof- en inktfabricage en in de rubberindustrie.

Het voorbeeld van de Marine Chemical Co. Ltd. heeft navolging gevonden: De Westvaco Chlorine Products Corp. bouwde te Newark in Californië een installatie voor de winning van 18—25.000 ton magnesiumoxyde per jaar uit ingedampt zeewater [3]). De fabriek is sedert December 1937 in vol bedrijf.

Eén der magnesiumverbindingen die uit het zeewater kan worden gewonnen is bijzondere aandacht waard, d.i. het magnesiumchloride.

Het magnesiumchloride dient als grondstof voor de electrolytische bereiding van het metaal magnesium. De productie van

[1]) HUBNER and EGLOFF Oil and Gas Journal *36*. 31 Maart 1938, blz. 103 e.v.

[2]) S. O. V. MANNING Chemical and Metallurgical Engineering *43*. 116–20 (1936).

[3]) Rubriek „Handel en Industrie" van het Chemisch Weekblad 30 Juli 1938.

dit metaal is in de laatste jaren met zeer groote sprongen gestegen [1]). Lichter zijnde dan alluminium (soortelijk gewicht 1.75 tegen 2.6 voor aluminium) heeft magnesium een sterk stijgende beteekenis in de vliegtuigindustrie. Zonder twijfel is aan dit metaal een groote toekomst weggelegd; in een groot aantal laboratoria wordt met groote spoed gewerkt aan het onderzoek van zijn legeeringen.

In Japan wordt magnesiumchloride dat als bijproduct gewonnen wordt bij de keukenzoutwinning, gebruikt voor de magnesiumfabricage. In de Vereenigde Staten gebruikt men magnesiumchloride dat gewonnen wordt uit de zoutbronnen van Michigan. Door de Marine Chemical Co. wordt echter gepretendeerd, dat zij uit zeewater, volgens het bovengenoemde directe procédé, het magnesiumchloride tegen ongeveer dezelfde prijs kan bereiden. Bij een verdere uitbreiding van de magnesiumfabricage is het dus geenszins uitgesloten dat men magnesiumchloride op groote schaal uit zeewater gaat fabriceeren volgens het directe procédé (dat wil dus zeggen los van de keukenzoutwinning).

Opgemerkt dient nog dat in Nederland plannen bestaan voor de oprichting van een nationale magnesiumindustrie.

Voordeelen van Curaçao voor zeewaterverwerkingsindustrieën.

De belangrijkste voordeelen welke Curaçao aan een zeewaterverwerkingsindustrie zou kunnen bieden zijn:

1. Door het droge, warme, windrijke klimaat bestaat de mogelijkheid om het water op zeer weinig kostbare wijze te concentreeren. Dit is daarom van belang omdat door een verhooging der concentratie van het bestanddeel dat men wenscht het winningsprocédé in vele gevallen aanmerkelijk vereenvoudigd kan worden.

2. Men beschikt over *helder* zeewater, dat weinig zwevende deeltjes bevat. De aanwezigheid van zwevende deeltjes in het water veroorzaakt aan de bovengenoemde fabrieken voor de bereiding van broom en van magnesium-verbindingen zeer groote moeilijkheden en onkosten. De zwevende deeltjes zijn van drieëerlei aard: a) anorganisch slib (klei); b) levende en doode materie afkomstig van de flora en fauna der zee; c) verontreinigingen, afkomstig van bevolkingscentra (rioolvuil e.d.), welke door de rivieren worden afgevoerd en door stroomingen langs de kust dikwijls zeer ver van de uitmondingsplaats van de rivier de zee nog verontreinigen. Het zeewater van Curaçao is zoo goed als

---

[1]) The Metal Industry. 1937 blz. 99–104.

geheel vrij van alle drie deze soorten verontreinigingen, wat als een *zeer belangrijk voordeel* moet worden aangemerkt.

3. De bekende voordeelen, die voor elke industrie gelden, ongeacht van welken aard zij is n.l. talrijke goedkoope verbindingen met de buitenwereld en gezond klimaat.

Resumeerende kan gezegd worden dat in de Vereenigde Staten reeds belangrijke zeewaterverwerkende industrieën bestaan, *waarvan het bedrijf geheel onafhankelijk is van de keukenzoutwinning*. Daar Curaçao voor dergelijke industrieën zeer essentieele voordeelen bezit, welke op weinig plaatsen der aarde in gelijke mate worden aangetroffen, lijkt het zeer de moeite waard omtrent een en ander een onderzoek in te stellen, *náást en geheel los van een onderzoek in hoeverre de keukenzoutindustrie, al dan niet met hare belangrijke bijproducten, op Curaçao nog kansen bezit.*

Men dient zich wèl bewust te zijn wat men van deze onderzoekingen, evenals in het algemeen van de allermeeste andere, mag verwachten. Het doel kan nooit alleen zijn vast te stellen of *op dit oogenblik*, met de huidige constallatie van vraag en aanbod van bepaalde producten een zekere industrie mogelijk is. Het kan slechts dit zijn: door oriënteerend, echter binnen dit kader grondig en veelzijdig, onderzoek een zoodanig fonds van gegevens bijeen te brengen, dat men te weten komt in welke richting de toekomstmogelijkheden liggen, zoodat men gereed is van elke gunstige gelegenheid gebruik te maken zoodra dat zich voordoet. Uiteraard is het niet onmogelijk dat uit zulk een onderzoek blijkt, dat reeds nú verdere uitwerking van plannen gerechtvaardigd is. Dit zou echter meer „per accidens" zijn dan essentieel aan de merites van zulk een onderzoek.

DE FAMILIE VAN HEEMSKERK IN SURINAME

DOOR

FRED. OUDSCHANS DENTZ

Mr. Jean Henry, graaf van Heemskerk, Heer van Achtienhoven en Schepen van de stad Haarlem, was op 18 Maart 1763 gehuwd met Geertruid Catharina Testart, dochter van Elbert en van Anna Margaretha Fannius. Hij vertrok met zijn gezin naar Suriname en voerde daar de administratie over zeer veel plantages. Tijdens zijn verblijf in Suriname overleed zijn echtgenoote op 21 Sept. 1775. Zij werd in den Nieuwen Oranjetuin te Paramaribo begraven, waar een zerk haar graf dekt met de wapens van Testart, Fannius van Oud-Haerlem, Slicher en Guldenwagen. Het opschrift luidt:

GEERTRUID CATARINA TESTART
GEBOREN DEN 7 DECEMBER 1743
OVERLEDEN DEN 21 SEPTEMBER 1775

Van Heemskerk hertrouwde op 8 Augustus 1778 met Johanna, Suzanna Francina Dandiran, dochter van David Theodoor Dandiran, Raad van Politie en Johanna Catharina des Loges.

Hun eenigst dochtertje kwam in 1788 op den leeftijd van 5 jaren te overlijden en naast het graf van Van Heemskerks eerste vrouw werd het ter aarde besteld, waar op haar grafzerk gebeiteld staat

F. M. VAN HEEMSKERK
GESTORVEN DEN 24
JANUARI 1788 OUD VYF JAREN.

Vier jaar later keerde Van Heemskerk naar Europa terug en vestigde zich in Frankrijk.

Om de betrekkingen van Van Heemskerk met andere patriciërsfamilies aan te duiden kan worden vermeld, dat zijn eerste vrouw de dochter was van Elbert Testart, Schepen, Raad en Burgemeester van Haarlem, Raad ter Admiraliteit en Bewindhebber van de O.I. Comp., wiens moeder Geertruida Slicher heette, die

een zuster was van Catharina Elisabeth Slicher, de moeder van gouverneur Wigbold Crommelin.

De broeder van zijn schoonvader, Mr. Pierre Cypriaan Testart, was Secretaris van Amsterdam, bewindhebber der W.I. Comp., die met Agatha Hieronima Nobel gehuwd was. Hun dochter huwde op 2 Juni 1771 met Mr. Quiryn Willem van Hoorn, Heer van Noordwykerhout, Schepen en Burgemeester van Amsterdam.

Op het tweede huwelijk van Jan Hendrik van Heemskerk met jonkvrouw Johanna Dandiran vervaardigde de dichter P. F. Roos een gedicht, op blz. 123 van zijn Eerstelingen van Surinaamsche Mengelpoëzie (1783) terug te vinden.

Plantage „Misgunst" in Suriname droeg den Negerengelschen naam „Heemskerki".

ECONOMISCHE EN SOCIALE VRAAGSTUKKEN IN CURAÇAO

DOOR

B. DE GAAY FORTMAN

De rapporten Verwey

In de *Encyclopaedie van Nederlandsch West-Indie*, die van 1914 tot 1917 verscheen, zoekt men tevergeefs naar trefwoorden, die erop wijzen, dat voor Curaçao iets belangrijks te zeggen valt over het geen men te onzent sinds 1874 is begonnen te noemen „arbeidswetgeving", en later, ruimer, als „sociale wetgeving" heeft aangeduid. Wij leven nu een twintig, vijfentwintig jaren later, en tot voor kort was de toestand op dit gebied nog zoo, als toen Benjamins en Snelleman hun standaardwerk samenstelden. Dat is niet zoo heel verwonderlijk. In het moederland valt de groote ontwikkeling der sociale wetgeving binnen den regeertijd van koningin Wilhelmina. In het kroningsjubileumnummer van het tijdschrift *Antirevolutionaire Staatkunde* (Aug./Sept. 1938) heeft het ter zake wel zeer deskundige lid der Tweede kamer C. Smeenk een artikel geschreven over „de sociale ontwikkeling" van Nederland tusschen 1898 tot 1938, waarin hij begint met vast te stellen, dat bij den aanvang der regeering onzer Vorstin op het gebied der sociale wetgeving nog weinig was tot stand gekomen. Nu is het anders, laat hij daarop volgen, de achterstand is ingehaald en Nederland is bij vele andere landen vooruit. Dat kan van Curaçao zeker niet gezegd worden, al zou een onderzoek in de eigen West-Indische en Zuid-Amerikaansche omgeving misschien niet zoo ten ongunste van Curaçao uitvallen. De toestanden in Nederland en Curaçao zijn echter van oudsher en in ontwikkeling zoozeer uiteenloopend, dat vergelijking uitgesloten moet worden geacht; de vergelijkbare factoren ontbreken.

Curaçao staat sedert eenige jaren aan het allereerste begin

en het gaat langzaam. Hoe kan dan, is men geneigd te vragen, de ir. Verwey een *rapport betreffende sociale toestanden in Curaçao* in twee deelen, te zamen met 172 getikte bladzijden, schrijven? Het antwoord is niet moeilijk te geven. Men vindt het in de Juni-aflevering van *De West-Indische Gids*, waarin de heer Verwey veel heeft meegedeeld wat men ook in zijn rapport vindt.

Dit rapport, zonder de bijlagen, heeft de redactie van *De West-Indische Gids* van het Departement van Koloniën ontvangen. Gaarne wil ik een en ander, dat niet voorkomt in het aangehaalde opstel van den heer Verwey, eruit meedeelen, eenige bescheiden opmerkingen maken, en ten slotte, buiten het rapport om, iets vertellen van de totstandkoming der nieuwe sociale wetgeving in Curaçao in haar eerste stadium.

Indien ik mij niet vergis, zijn in Curaçao op dit oogenblik nog niet de beide deelen van het rapport verschenen, Eenige maanden geleden was dit althans zoo. De *Amigoe di Curaçao* van 22 Juni 1938 berichtte de verschijning van het tweede deel in een editio castigata, omdat openbaarmaking van enkele kleine stukken ongewenscht werd geacht; deel I liet nog op zich wachten, omdat de gouverneur met den heer Verwey nog in briefwisseling was over enkele „passages". In het redactie-exemplaar blijkt niets, noch in het eerste noch in het tweede deel, van eenige weglating, en ik mag dus aannemen een volledig exemplaar vóór mij te hebben. Echter moet ik mij van elke pikanterie onthouden, daar mij niet bekend is wat weggelaten is in de Curaçaosche uitgave(n), en ik mij dus de journalistieke snuf van juist dat mee te deelen aan Curaçao wat men in Curaçao heeft willen verzwijgen ontgaan zie.

De opdracht van den heer Verwey schijnt niet zeer omlijnd te zijn geweest. Het eerste deel van zijn rapport is vergezeld van een brief aan zijn opdrachtgever, den minister van Koloniën, van 24 December 1937, waarin hij als zoodanig noemt den gouverneur „van advies te dienen met betrekking tot de *overwogen* [ik onderstreep] maatregelen ter verbetering van verschillende sociale toestanden" in Curaçao en „omtrent die opdracht rapport" uit te brengen. Duidelijker is over deze opdracht de gouverneur in zijn openingsrede van 5 April l.l. Daarin wordt gezegd, dat de heer Verwey in Curaçao vertoefde „om een studie te maken van hetgeen op sociaal gebied hier tot stand zou kunnen worden gebracht."

Het is inderdaad een studie, die voor ons ligt. Hoe breed de heer Verwey zijn taak opgevat heeft, blijkt uit de indeeling

van zijn rapport: I Demografische gegevens, II Economische gegevens, III Hygiënische gegevens, IV Cultureele gegevens, V Bestaande sociale wetgeving, VI Overige sociale voorzieningen, VII Sociale wenschen, doelstellingen en te treffen regelingen. Deze breede opvatting heeft gemaakt, dat het geheel een schat van feiten en cijfers geeft, bruikbaar niet alleen als praemissen voor de conclusiën, waartoe de heer Verwey komt.

Van de demografische gegevens is nog vermeldenswaard de berekening van de bevolkingsdichtheid op de verschillende eilanden: Curaçao 124 inwoners per K.M.², Aruba 113, Bonaire 20, St. Eustatius 39, Saba 113, het gebiedsdeel 88, Suriname 1, Britsch Guyana 1,4, Venezuela 3, Columbia 8, Panama 5,5, Cuba 35, Jamaica 90, St. Kitts 107, Barbados 411, Trinidad 80.

Voor de verhouding in aantal tusschen ingeborenen en anderen staan slechts de bevolkingscijfers van 1930 ter beschikking. Ir. Verwey meent, dat thans meer dan 12 %, stel rond 15 %, van de bevolking uit vreemdelingen bestaat. Dit komt vrijwel uit met de gegevens, die de rapporteur kreeg omtrent het personeel bij de groote ondernemingen op Curaçao: 1372 vreemdelingen bij 9356 man personeel, maar voor Aruba zijn deze cijfers 1553 en 3452, hetgeen op 45 % vreemdelingen neerkomt. Met name bij de Lago Oil is de verhouding zeer ten gunste van de vreemdelingen. Van de „contract employees" zijn er 660 uit de Vereenigde staten en 72 „geboren Hollanders", met 89 andere „vreemdelingen," terwijl van de „non-contract employees" 1515 Curaçaoenaars en 690 vreemdelingen zijn. Deze cijfers zijn van Juni 1937.

Van de conclusiën aan het einde van dit hoofdstuk vermeld ik, dat ook met een vrij plotselinge terugkeer van de vroegere emigratie-overschotten en afneming van de behoefte aan vreemdelingen moet worden rekening gehouden, terwijl mede het groote geboorte-overschot (2 %) noopt tot een beheersching van overheidswege van de toelating en den arbeid van vreemdelingen en tot een bedacht zijn op vergemakkelijking van de toelating van personen uit Curaçao elders. Bovendien is het vinden van nieuwe en de versterking van aanwezige bestaansmiddelen noodzakelijk, immers, zoo wordt op een andere plaats gezegd, bij een gemiddelde aanwas van de bevolking met 2000 personen zal in een afzienbaar aantal jaren een grooter aantal personen op de arbeidsmarkt komen dan thans in het petroleumbedrijf een broodwinning vinden.

In het tweede hoofdstuk wordt gewezen op het tijdperk van

bloei, in 1915 ingeluid, zich uitende in de lage sterfte-cijfers, den gunstigen gezondheidstoestand, het groote aantal automobielen, de hoogere inkomenscijfers (ook voor Bonaire), woningbouw, spaarcijfers, afwezigheid van werkloosheid; alles in hoofdzaak op Curaçao en Aruba.

Aan het rapport der commissie van 1936 wordt ontleend, dat als miniumm bestaansloon is aan te merken een bedrag tusschen *f* 2.— en *f* 3.—. In 1934 en 1935 betaalden de C.P.I.M. en het Departement van Openbare werken *f* 2.— in het stadsdistrict en *f* 1.50 buiten; de C.P.I.M. kwam in het eerste halfjaar 1937 tot een minimum loon van *f* 2.24. Havenarbeiders op Curaçao verdienen *f* 0.45 per uur, *f* 0.80 voor overwerk.

De den lezer bekende bronnen der Curaçaosche welvaart en wat ir. Verwey daarvan zegt kan ik overslaan. Slechts één opmerking. Het rapport is over het algemeen ingesteld op de laatst bekende cijfers van het Verslag van bestuur en staat en van het Jaarverslag van de Kamer van Koophandel en nijverheid op Curaçao. Dit laatste geeft cijfers over 1936. Bij het toeristenverkeer worden echter de cijfers over 1935 gegeven, terwijl die van het volgend jaar niet onbelangrijk lager waren.

In dit hoofdstuk is niet geheel bevredigend hetgeen kortelijk opgemerkt wordt omtrent vroegere plannen. Van visscherij en zoutnijverheid bijv. wordt gezegd, dat daarin nog mogelijkheid van uitbreiding ligt. Verwezen wordt voor de visscherij naar het rapport van prof. Boeke. Hierbij had niet onvermeld moeten blijven, waarom tot nu toe dit rapport zoo weinig vrucht gedragen heeft. Er zijn nog heel veel oude rapporten over Curaçao. Is het ook niet op wat lossen grond, wanneer nieuwe kansen voor de „zoutindustrie" gezocht worden in de verwachtingen van den heer Van Nijmegen Schonegevel, ook in het W.I. Gids-artikel van Verwey vermeld? Trouwens over deze en andere plannen heeft de heer V.N.S. zelf zich reeds tot den gouverneur gewend met toezending van afschrift van zijn brief aan den Kolonialen raad. Deze laatste heeft daaraan zeker te weinig aandacht geschonken, toen hij slechts besloot den brief in zijn notulen op te nemen. Omgekeerd, — welke waarde heeft in het rapport-Verwey een opmerking als deze over de goudwinning op Aruba: „De heer D. v. Nijmegen Schonegevel is overtuigd, dat hervatting winstgevend zal zijn."

De *Amigoe di Curaçao* (9 Juli 11.) knoopt aan de meening van den heer Verwey, dat de keurige moestuinen der Chineezen erop wijzen, dat de groenten- en vruchtenkweekerij (onderdeel van

den Curaçaoschen landbouw) tot grooter ontwikkeling kan worden gebracht, de opmerking vast, dat met dit voorbeeld alleen bewezen wordt, dat tuinbouw door Chineezen mogelijk is, maar dat Curaçaoenaars er nooit toe zullen te brengen zijn op een dergelijke wijze den landbouw te beoefenen. Dat kan toch, zoo gelezen, alleen tegen de Curaçaoenaars pleiten!

Naast oude worden nieuwe plannen en mogelijkheden genoemd, meestal slechts vaag aangeduid: kleinindustrie (studie-Van Eyk) cementfabricage, distilleerderij, bierbrouwerij, parfumeriefabriek, leerlooierij, schoenfabriek enz. In het laatste hoofdstuk van zijn rapport bespreekt de heer Verwey hoe het onderzoek naar nieuwe mogelijkheden moet worden ingericht. Hij vertrouwt daarbij op het particulier initiatief en denkt aan een sociaal-economische organisatie, een ambtelijk lichaam in den geest van de onlangs door den heer ir. Cohen Henriquez verdedigde voorstellen. Wel niemand zal er bezwaar tegen hebben, dat binnen zekere grenzen onderzocht wordt al wat dienstig kan zijn om Curaçao's welvaart in de toekomst te handhaven. Misschien dat dàn de *juistheid* blijken zal van de conclusie, waartoe de heer Verwey nu reeds komt aan het einde van zijn tweede hoofdstuk: „Er is dus niet alleen de noodzakelijkheid om in de toekomst nieuwe bestaansmiddelen op te sporen en om aanwezige bestaansmiddelen te versterken, maar ook de mogelijkheid daartoe."

Hoofdstuk III, Hygiënische gegevens, behoeft, na het uitvoerig uittreksel daaruit in dit tijdschrift van de hand van den heer Verwey zelf, geen samenvatting meer. Hetzelfde is het geval met het laatste hoofdstuk van het eerste deel, Cultureele gegevens. Het daarin opgenomene over „kerkgenootschappen" is wel heel summier en wel heel ver in de geschiedenis opgehaald. Onderwijs wordt weer zeer uitvoerig behandeld en eenige woorden worden gewijd aan „overige middelen voor cultureele ontwikkeling". Dat ik hierop niet verder inga, beteekent niet, dat de aandachtige lezer nimmer een vraagteeken zal zetten of begeerte zal hebben van een andere meening dan die van den heer Verwey te doen blijken. De veelheid en aard der onderwerpen, die alle ook andere zijden dan de sociale hebben, zou een bespreking allicht spoedig op ander terrein brengen.

Hiermee is, gelijk gezegd, het eerste deel van het rapport ten einde. Vooral ten aanzien van dit gedeelte is nog een algemeene opmerking op haar plaats. De heer Verwey zal goed uit zijn oogen gekeken hebben, toen hij in Curaçao was, en zich ook

voor zijn taak ter dege hebben voorbereid. De keuze der aangehaalde litteratuur doet hier en daar wat eigenaardig aan. De wel wat verouderde *Encyclopaedie* blijft voor sommige onderwerpen natuurlijk een waardevolle bron; de namen van Grutterink, Langemeyer, Boeke, Cohen Henriquez, Knappert zijn die van gezaghebbende auteurs, maar daarnaast is de aanhaling van het *Gedenkboek* 1634–1934 en van Van Balens, *Antilia*, hoe aangename ontspanningslectuur ook, minder gewettigd. En daarentegen mist men schrijvers als Menkman, Waterman, Gonggrijp, Bouman, Van der Plaats, Dellaert en Prakken, terwijl de wèl genoemde ook nog elders te vinden zijn over dezelfde of verwante onderwerpen dan waar Verwey hen aantrof. Even heb ik moeten lachen. Als de *Amigoe* van 9 Juli 11. uit het artikel van Verwey in dit tijdschrift aanhaalt wat over het visscherijrapport-Boeke gezegd wordt, vraagt het blad, of dit rapport wel ooit door de belanghebbende autoriteiten geraadpleegd is, en verhaalt van iemand, die het onlangs op „Koloniën ter bestudeering vroeg en toen te hooren kreeg, dat daar alleen het eerste deel aanwezig was. Dat zal toch de heer Verwey niet geweest zijn, die voor het in 1905 ingestelde onderzoek ook naar het tweede deel, van 1919, niet verwijst.

Het is, meen ik, in ons land geen gewoonte de armenzorg tot de sociale wetgeving te rekenen en ook niet de gewone gezondheidswetgeving. In het kader van deze behandeling — men zou het rapport gevoegelijk een over den opbouw van Curaçao kunnen noemen — zijn ook de eerste twee paragrafen, Armenzorg en Volksgezondheid, van het vijfde hoofdstuk „Bestaande sociale wetgeving" op haar plaats. Te meer is daartoe wat het eerste onderwerp betreft wellicht reden, omdat in de Curaçaosche staatsregeling tot de taak der overheid ten opzichte van de onvermogende bevolking ook gerekend wordt „het aanmoedigen van arbeidszin en het weren van luiheid en lediggang."

Bij de vermelding der bestaande regelingen worden telkens eenige desiderata toegevoegd, zoo over de bestrijding der geslachtsziekten, over Volkshuisvesting (aantal slaapkamers), Veiligheidswetgeving (laden en lossen enz.).

En hiermee is het rapport dan genaderd tot de eigenlijke „sociale wetgeving". Over Arbeidsduur en winkelsluiting — Kinderarbeid, Vrouwenarbeid — Rechtspositie handelt de volgende paragraaf. De „Winkelsluitingsverordening 1932" regelt den arbeidsduur van winkelbedienden in verband met de regeling van de sluiting der winkels. Behalve van handels- en kantoor-

bedienden en winkelbedienden is mij de wensch om den arbeidsduur te beperken van geen categorie van arbeiders bekend geworden, deelt de heer Verwey mee. De havenarbeiders verlangen allerminst beperking van hun tienurigen arbeidstijd plus overuren.

De heer Verwey wijst op het ontbreken van een „wet op het arbeidscontract". Inderdaad, hoezeer men de wijzigingen in het Nederlandsche Burgerlijk Wetboek ook in de Curaçaosche codificatie moge gevolgd hebben, de „huur van dienstboden en werklieden" is ginds nog geregeld als in het moederland van 1838 tot 1907. Geen oorzaak van onrechtvaardigheid is deze oude wetgeving, voor zoover den heer Verwey bekend, geweest, maar hij verwacht van overneming der Nederlandsche bepalingen „een bevredigende uitwerking... op tot opstandigheid gezinden onder arbeiders en hen, die leiders van arbeiders willen zijn." Toch is namens de handels- en kantoorbedienden en ook door de Kamer van koophandel, gelijk hier wordt meegedeeld, op regeling van ontslagvoorwaarden aangedrongen, wat in beginsel binnen een arbeidscontractregeling valt. En in den Kolonialen raad heeft dit onderwerp ook reeds een punt van debat uitgemaakt. In de vergadering van 16 Juni 1936 bij de behandeling der ongevallen- en ziektenregelingen is tusschen den regeeringsgemachtigde mr. Süthoff, en het raadslid mr. Bichon van IJsselmonde verschil ontstaan over de aanwezigheid van arbeidscontracten in de Curaçaosche bedrijven. Laatstgenoemde betoogde, dat de overgroote meerderheid der arbeiders een arbeidscontract of arbeidsreglement heeft, eerstgenoemde betwijfelde dit, hij althans had er nimmer een gezien. Zou de oplossing niet hier liggen, dat die „overgroote meerderheid" bij enkele bedrijven werkt, en de overgroote meerderheid der bedrijven geen arbeidscontracten kent? Intusschen doet de mededeeling van mr. Bichon van IJsselmonde uitkomen, dat een arbeidscontract mogelijk is in de Curaçaosche maatschappij.... en dus gewenscht. Op dien grond lijkt mij wel sterker aandrang, dan de heer Verwey uitoefent, aanbevolen om tot wettelijke regeling te komen. Trouwens men kent die regeling reeds in het in 1935 afgekondigde Curaçaosch wetboek van Koophandel, dat 1 Januari 1939 in werking zal treden, waarin tal van bepalingen uit de Nederlandsche wet op het arbeidscontract zijn overgenomen voor de arbeidsovereenkomst tusschen reeder en schepeling. In afwachting van een wettelijke regeling zou kennisneming van den inhoud der door mr. Bichon genoemde arbeidscontracten wel van belang kunnen zijn.

Een paragraaf over de Sociale verzekering besluit — behalve eenige opmerkingen over Ontwerp-conventies en aanbevelingen van de Internationale Arbeidsconferentie — dit hoofdstuk. Hierin vindt men vermeld de geschiedenis van de totstandkoming der nieuwe ongevallenregeling, waarover straks nog iets. Uitvoerig wordt ook geschreven over de voorbereiding van de uitvoeringsvoorschriften dezer verordening, die thans reeds haar beslag gekregen hebben. In het voorlaatste hoofdstuk, VI Overige sociale voorzieningen, wordt nog gewezen op de particuliere armenzorg van verwanten en vereenigingen, de kerken, op het werk van den R.K. Volksbond en van den meer opstandigen R.K. Arbeidersbond, op de wenschelijkheid van richtlijnen voor arbeidsbemiddeling en voorlichting bij beroepskeuze, op de vereenigingen voor volkshuisvesting.

Tenslotte wordt in hoofdstuk VII, Sociale wenschen, doelstellingen en te treffen regelingen, een samenvatting en uitwerking van eenige conclusies gegeven. Aan hetgeen daaruit reeds is meegedeeld voeg ik slechts toe, dat de heer Verwey zich de sociaal-economische organisatie, Kantoor van Arbeid, denkt in handen van een technicus onder den procureur-generaal. Ir. Verwey was toen reeds bekend met des gouverneurs voornemen om de leiding van dezen dienst op te dragen aan den gouvernements-accountant. Dit voornemen is heel kort daarna uitgevoerd. Kennelijk is hierbij de gedachte van een opperleiding van den procureur-generaal niet uitgevoerd.

En nu de vraag: hoe heeft Curaçao zijn eerste sociale wetgeving ontvangen?

Bij de indiening van het ontwerp, dat geworden is de Winkelsluitingsverordering 1932 werd van bestuurswege gezegd, dat het noodzakelijk is, dat elke winkelier en zijn personeel per etmaal voldoenden tijd overhouden voor rust, ontspanning, familieleven enz., waartoe de winkeliers, die hiervoor niet zorg dragen, moeten worden verplicht. Deze stelling is bij de openbare behandeling bestreden door het raadslid mr. Eskes, die vond, dat de overheid van den winkelier moest afblijven, en ten aanzien van het personeel slechts had in te grijpen bij het bestaan van misstanden, door particulier initiatief niet weg te nemen. Geen sociale wet van den eersten rang wilde deze spreker in het ontwerp zien maar slechts een regeling ten bate van eenige kooplieden om hun concurrenten in den verkoop te beperken.

Het zal wel voor een groot deel door instemming met deze laatste beschouwing zijn geweest, dat het ontwerp er zoo grif door kwam. Met 9 tegen 1 stem, van het raadslid-koopman Winkel, die het recht van kooplieden, hun winkels te openen en te sluiten naar goedvinden, niet wilde prijs geven. 1 December 1932 is deze verordening in werking getreden. Toen een paar jaar later een uitbreiding van deze regeling tot het barbiers- en kappersbedrijf aan de orde kwam, leek eerst het verzet toegenomen. Niet meer één raadslid, maar enkele raadsleden, volgens de stukken, pleitten voor afschaffing van deze geheele bestuursinmenging. Wat niet heeft weggenomen, dat zonder beraadslaging en hoofdelijke stemming de openbare behandeling een voor het ontwerp gunstig verloop had.

Thans acht de heer Verwey een nadere regeling van den arbeidsduur van winkelpersoneel dringend. —

Een commissie, in 1931 door den gouverneur ingesteld, ter bestudeering o.a. van de voorzieningen op het gebied van beberoepsongevallen had statistisch materiaal noodig omtrent aantal, aard, verloop en kosten der beroepsongevallen en beroepsziekten. Daartoe werd in Januari 1934 een ontwerp- „Beroepsongevallen- en -ziektenaangifteverordening" ingediend.

Groot leek het enthousiasme, waarmee dit ontwerp begroet werd. Van „groote ingenomenheid" spreekt het Voorloopig verslag, van de noodzakelijkheid om te geraken tot wettelijke bepalingen op het gebied van beroepsongevallen en beroepsziekten, van belangrijk materiaal, op de voorgestelde wijze te verkrijgen, van spoed ook, die gemaakt moest worden. Maar toen in de vergadering van 30 October 1934 het ontwerp in openbare behandeling kwam, bleek van die gunstige gezindheid niets. Het eenige lid, dat het woord voerde, mr. Bichon van IJsselmonde, verzette zich wel niet, maar had van het ontwerp, wet geworden, geheel andere verwachting dan de raad tevoren uitgesproken had. Het zal nu wel blijken, meende hij, dat Curaçao geen behoefte heeft aan maatregelen, als in uitzicht zijn gesteld, omdat de meeste, althans de grootste, werkgevers in de praktijk bij beroepsongevallen en -ziekten den werknemer, wien buiten zijn schuld en door den dienst een ongeval of ziekte overkomt, voor de geldelijke gevolgen daarvan schadeloos stellen en de kosten van geneeskundige behandeling voor hun rekening nemen, ondanks het ontbreken van een wettelijke verplichting daartoe. „De Staat moet echter niet noodeloos ingrijpen in economische en sociale verhoudingen en zich stellen in de plaats van partijen

zelve. Zij kan daarmee meer bederven dan goed doen en haar taak is dan ook alleen daar regelend op te treden, waar misstanden bestaan".

Geen der leden noch de bestuursgemachtigde heeft bij deze gelegenheid van een andere opvatting blijk gegeven.

Eerst op 1 Januari 1936 is deze verordening in werking getreden en reeds is zij weer ter ziele. Bij het rapport-Verwey is een overzicht gegeven van de in 1936 vastgestelde ongevallen en beroepsziekten. De desbetreffende bijlage staat niet tot mijn beschikking, en ik moet dus volstaan met in het kort te vermelden wat het rapport zelf daaromtrent opmerkt. Dat is, dat niet één aangifte van beroepsziekten is gedaan, en de gegevens niet van groot belang zijn voor de bepaling van de mate van het ongevallenrisico, en met name niet van den omvang, waarin blijvende ongeschiktheid tot werken te verwachten viel.

Het zal met den heer Bichon van IJsselmonde zeker anderen verwonderd hebben, dat zonder het in uitzicht gestelde, door deze verordening te verkrijgen, statistisch materiaal af te wachten de gouverneur in Januari 1935 overging tot de indiening van een ontwerp-Ongevallenregeling, optimistisch als „Ongevallenregeling 1935" aangeduid, na eenige maanden gevolgd door een ontwerp „Ziekteverordening 1935."

Een lange weg is het, die deze ontwerpen gevolgd hebben, vóór zij in het Publicatieblad verschenen; de „Ongevallenregeling 1936" is dan 1 Juli 1938 in werking getreden. Bij de behandeling heeft zich het merkwaardige feit voorgedaan, dat een officieel bestuursgemachtigde, mr. Süthoff, reeds genoemd, de beraadslagingen in de afdeelingen van den Kolonialen raad heeft meegemaakt.

Belangwekkend is deze parlementaire geschiedenis. Misschien minder om den inhoud der regeling, die van bestuurszijde onder de schriftelijke behandeling reeds sterk is gewijzigd en daarna in de vergadering nog sterk is geamendeerd, dan wel om de algemeene beschouwingen over „de sociale kwestie" in Curaçao, door een der raadsleden, zonder tegenspraak der anderen, gehouden en namens den gouverneur beantwoord.

De „ongevallenregeling" van Curaçao is geen ongevallenverzekering. Aan den door eenig beroepsongeval getroffen werknemer in meer dan normaal gevaarlijke bedrijven is naar het voorbeeld eener Nederlandsch-Indische regeling een wettelijke aanspraak gegeven op uitkeering van schadeloosstelling door zijn werknemer; de nakoming van diens verplichtingen is niet gewaarborgd.

Bij de ontvangst van het oorspronkelijk ontwerp in de afdeelingen stonden „vele" leden tegenover „andere" leden. De laatsten juichten de indiening toe. De „velen" aanvaardden met het beginsel de ontworpen regeling, maar stelden de vraag, of op deze wijze wel het werkelijk belang van den werknemer zou worden gediend. Hier werd de kwestie, die door het geheele debat aan de orde is geweest, scherp gesteld; „het belangrijkste deel der werkgevers", zoo werd gezegd, „is nu royaler dan zij bij de inwerkingtreding der voorgestelde regeling behoeven te zijn, terwijl zij, die nu in gevallen als in de verordening bedoeld geene uitkeeringen doen, dat ook niet zullen na het tot stand komen der verordening, niet omdat zij het niet willen, doch omdat zij het niet kunnen." Anders dan in Europa vóór de wettelijke regelingen wordt in Curaçao de sociale rechtvaardigheid betracht, waar dit mogelijk is, en dus zou tegenover een klein en nog problematisch voordeel voor een minderheid de kans op nadeel voor een meerderheid staan. Daarnaast werd gewezen op de verzwaring van lasten, die de regeling in moeilijke economische omstandigheden stond te brengen. Soortgelijke opmerkingen zijn bij de schriftelijke behandeling van het ontwerp-ziekteregeling gemaakt.

Het standpunt van het bestuur daartegenover was, dat de feiten uitwezen, dat zonder dwingende maatregelen vele door een ongeval getroffenen niet of onvoldoende gesteund zouden blijven. Niet geheel ad rem werd op het laatste bezwaar van den raad geantwoord: als nu al meer wordt uitgekeerd dan de regeling zal eischen, blijkt deze regeling economisch verantwoord te zijn, en kan een werkgever aan zijn verplichtingen niet voldoen, dan zal de particuliere liefdadigheid, zoo noodig het gouvernement, zich het lot van den werknemer moeten aantrekken.

Dit laatste was, ook van den kant van het bestuur bekeken, wel een heel zwakke stee in de regeling. Mondeling overleg heeft toen geleid tot een nieuw voorstel, waarbij aan werkgevers met minder dan tien arbeiders de verplichting werd opgelegd hun risico te dezer zake te verzekeren met toezegging, dat het gouvernement als verzekeraar zou optreden, indien blijken mocht, dat deze verzekering niet bij eenig particulier verzekeringsbedrijf zou zijn onder te brengen. Later werd deze bepaling aldus vastgesteld, dat een verplichting tot verzekering bij het gouvernement werd opgelegd aan iederen werkgever, die niet zou aantoonen geldelijk in staat te zijn de nakoming zijner verplichtingen te waarborgen, wanneer geen gelegenheid tot dekking bij een particulier verzekeringsbedrijf zou blijken te bestaan.

Het is aan den eenen kant wel jammer, dat bij de openbare beraadslaging in de raadsvergadering van 16 Juni 1936 de leiding der debatten van de zijde van den raad geheel aan den heer Bichon van IJsselmonde werd overgelaten. Voorzeker bleek dit raadslid weer geheel ter zake kundig en heeft hij, als steeds, op voortreffelijke wijze zijn taak vervuld, maar met name bij de algemeene beschouwingen hadden velen zeker gaarne een Curaçaoenaar gehoord met langer ervaring en meer gerijpte en meer omvattende kennis van het economisch leven ginds dan de opvolger van mr. Eskes èn bij de „Petroleum" èn in den Kolonialen raad.

Is het thans voorgestelde, de ziektenregeling inbegrepen, als een mijlpaal in de wetgeving van dit gebiedsdeel te beschouwen? doet eerst thans door aanneming van deze ontwerpen de sociale rechtvaardigheid haar intree in de Curaçaosche wetgeving? deze vragen stelde de heer Bichon, en zijn antwoord was: behoudens de vastlegging van het *recht* van den werknemer brengt deze wetgeving niets nieuws. Slechts een kleine groep arbeiders ontvangt nog niet de hulp bij ongeval of ziekte, die de overgroote meerderheid pleegt te ontvangen krachtens maatregelen, vrijelijk in de maatschappij ontstaan en gegroeid. Voor deze kleine groep arbeiders juichte de spreker het ontwerp toe, vooral nu de verzekeringsplicht voor geldelijk-zwakke werkgevers was opgenomen. Op matiging drong hij aan bij de oplegging van nieuwe lasten in tijden, waarin het bedrijfsleven reeds met zooveel moeilijkheden had te kampen, ook in het belang van den arbeider, dat meer gediend is met zekerheid van een kleine uitkeering dan met twijfel, of een grootere wel zou kunnen worden betaald.

Mr. Süthoff, de bestuursgemachtigde, had een anderen kijk op het bedrijfsleven in Curaçao. Het is een kleine categorie van arbeiders, die bij bedrijfsongevallen een uitkeering krijgt, meende hij, en dan nog als gunst en met de hand op te houden. Er mogen goede werkgevers zijn, die hun menschen in het ongeluk niet in den steek laten — het ontwerp voorkomt, dat de inhumane werkgever een streepje voor heeft op den humanen en dezen daardoor gemakkelijk kan beconcurreeren. Spreker was van oordeel, dat het voorgestelde binnen het mogelijke bleef.

Bij deze gelegenheid was het, dat de heer Bichon van IJsselmonde, aanstoot nemende aan de desbetreffende opmerking van den bestuursgemachtigde, uitsprak, dat van aalmoezen geen sprake kon zijn, daar de meeste werknemers hier aanspraken konden doen gelden krachtens arbeidscontract.

Wie zal zeggen welke van de beide sprekers het gelijk aan zijn zijde heeft gehad? Bij het ontbreken van alle gegevens is hier geen uitsluitsel te geven. Maar in ieder geval doet naar mijn meening aan een juiste beoordeeling tekort wie de beteekenis der nieuwe regelingen onderschat. Wel degelijk staan wij hier bij een mijlpaal in de Curaçaosche wetgeving.

In het rapport-Verwey staan waardevolle gegevens. De gouverneur heeft reeds gezegd van dit rapport een goed gebruik te willen maken. Het zal zeker belangwekkend zijn de ontwikkeling der sociale wetgeving in Curaçao te blijven volgen.

MODERNE ONTDEKKINGSREIZEN IN HET SURINAAMSCHE BINNENLAND

DOOR

W. R. MENKMAN

Het is niet alleen in boekvorm (zie de werken van Hendrik de Leeuw) dat tegenwoordig aan het Nederlandsche publiek reisverhalen aangeboden worden welke het naar Suriname's binnenland voeren. Een onzer geïllustreerde weekbladen („Stad en Land") gaf in de zestien laatste nummers van den derden en de twee eerste van den vierden jaargang de avonturen van Alice en William La Varre, op hun „Ontdekkingsreis" onder de Djukajs(!) in de Surinaamsche wildernis. De redactie kondigde het verhaal aan als „reportage" en dat het Amerikaansche reportage is, zou er niet eens bijgevoegd behoeven te zijn.

De achttien deelen van het feuilleton zijn verlucht met foto's van wel zeer bijzondere kwaliteit — en dit is het beste wat men van deze publicatie zeggen kan: de inhoud is.... Amerikaansch.

Natuurlijk aanschouwt men herhaaldelijk Alice zoowel als William, zwaar behangen met vuurwapenen en patroongordels en de schrijver (William) laat zoo af en toe den lezer griezelen van de gevaren waaraan hij en zijn vrouw nog maar net konden ontsnappen, van wege de bij bijzondere gelegenheden vijandig gezinde boschnegers, eenmaal ook bij een aanval van een talrijke horde „wilde zwijnen", in de nabijheid van een Indiaansch dorp. Het is maar goed dat de Surinaamsche boschnegers al de dwaasheden niet lezen welke Amerikaansche „would be" ontdekkingsreizigers over hen vertellen; misschien ook hebben zij zelf allang het verschil opgemerkt tusschen het echtpaar La Varre en het echtpaar Herskovits, tusschen journalisten en wetenschappelijke onderzoekers.

Waar de La Varre's eigenlijk geweest zijn, wordt niet heelemaal duidelijk; het ligt echter voor de hand dat zij van Paramaribo de Suriname-rivier opgevaren hebben tot boven de vallen,

wat talrijke anderen vóór hen gedaan hebben en wat in Suriname niet als een ook maar eenigszins belangrijke prestatie beschouwd wordt. Wel heeft de schrijver het voortdurend over de Djoeka's, die volgens den regel aan de Cottica en de Tapanahoni behooren te wonen, maar dat de naam Djoeka voor boschneger in het algemeen gebruikt wordt, is niets nieuws.

Eenmaal lezen wij dat de reizigers honderd en twintig mijl in de wildernis „doorgedrongen" zijn en dat nog maar drie graden hen van den evenaar.... en van de Amazonerivier scheiden. Nu ligt Paramaribo op ongeveer 5°9', wat met 3° een verschil maakt van 165 mijlen van 60, of 41¼ mijl van 15 in den graad; La Varre zal dus de wildernis nogal hoog de rivier op laten aanvangen. Is hij werkelijk één graad zuidelijker geweest dan de samenvloeiïng van Gran Rio en Pikien Rio, waaruit op 4° de Surinamerivier ontstaat, dan was hij toch nog belangrijk meer dan drie graden van de Amazone verwijderd, die wel ongeveer aan den evenaar in zee vloeit, maar uit zuidwestelijke richting komt. In de aardrijkskundige bijzonderheden van het verhaal moeten wij ons echter maar niet te zeer verdiepen, want de schrijver vertelt ook dat de Surinamerivier zich een weg zoekt naar de Caraibische Zee(!); er wordt ook gesproken van de Saramaccabeek, waardoor men in de Saramaccarivier zou komen, Marowijne wordt met twee r's geschreven etc.

Dat La Varre de geschiedenis niet met rust heeft kunnen laten, spreekt haast van zelf; dat zijn wij van de moderne gelegenheidsreizigers in de West wel gewend. De legende van Manao en El Dorado is volgens hem een verhaal uit de dagen van Columbus (Pizarro zou juister geweest zijn), hij meent dat de eerste kolonisatie van het tegenwoordige Britsch Guiana een Engelsche kolonisatie was, heeft begrepen dat in den slaventijd de voorname producten der plantages suiker en rijst waren en dat de zeventiende-eeuwsche Joden in Suriname cacao verbouwden. De geschiedenis der Djoeka's laat hij aanvangen bij Adoe, die in het midden der 18de eeuw optrad en een Saramaccaner was; van de verdragen met de boschnegers wordt ons een nogal fantastisch verhaal opgedischt, waarin ook een zekere gouverneur Abercrombie een rol speelt. Volgens zeggen van een Surinaamsch ambtenaar zouden de plantagebezitters Javaansche arbeiders geïmporteerd hebben, toen de negers wegliepen; de schrijver bezoekt echter ook een koffieplantage waarvan de arbeiders uit Br. Indië aangevoerd zijn.

Tot de autoriteiten op wie La V. zich beroept behoort ook de

kapitein van de Van Renselaer, die hem een verhaal doet van de toovermacht der „medicijnmannen" van de Djoeka's. In Britsch Guiana, dat men vóór Suriname bezoekt, verklaart een ambtenaar dat het land een „goldrush" beleeft; op de Demerara-rivier reeds bieden negers den passagiers, behalve van pépites vervaardigde sieraden, flinke klompen goud te koop aan. Een inboorling neemt aan den schrijver een plaats te wijzen waar 2000 oz goud te vinden zijn, dat men niet op regelmatige wijze aan den man wil brengen, omdat er te Georgetown geen behoorlijke prijs betaald wordt; La V. echter slaat het aanbod af, omdat hij verwacht dat er in de onbekende regionen van Ned. Guyana wel meer te doen zal zijn voor hem. Wonderbaarlijke verhalen!

Goud speelt een groote rol op La Varre's tocht; de schrijver, die zich explorateur noemt van verloren werelden (excusez du peu!) vindt overal goudhoudende terreinen en Alice raapt ergens tusschen de rotsen zoo maar een duimdikken klomp goud op. Had de leider der mijnexploratie van gouvernementswege van een dertigtal jaren geleden dit maar geweten! Alleen ,de blanken kunnen zich van dit goud niet meester maken, want de Djoeka's (wijze lieden!) bewaren het geheim der vindplaatsen en staan niet toe dat de bakra's er naar komen zoeken. Om te illustreeren hoe onafhankelijk de boschnegers zijn, wordt een naief verhaal gedaan van de indertijd voorgekomene, nogal onbeteekenende moeilijkheden met hen, in verband met de toepassing der vuurwapen-verordening.

Voor een geheimzinnig waas is behoorlijk gezorgd; niet alleen dat sommige ritueele verrichtingen der boschnegers niet door blanken mogen worden bijgewoond, maar een bepaald dorp mogen zij ook niet bezoeken. De witte neger van Godo, die ook op Reedijk's Djoeka-film voorkomt, een albino, die als zoodanig in zijn omgeving allicht als een geheimzinnig wezen beschouwd en behandeld wordt, verschijnt in La Varre's verhaal als een god. En de in dezelfde film vertoonde ongelukkige boschnegerjongen met zijn misvormde beenen wordt bij La V. door den „medicijnman" genezen.

Het sterkste staaltje van sensatie-reportage is wel de ontdekking, door de La Varre's, van de bouwvallen der synagoge van de Joden van 1665; de onkundige lezer weet natuurlijk niet dat de Joden-savanna bekend terrein is, op 50 km van de stad Paramaribo.

De vertaling is niet door een deskundige verricht; de boschneger-spraak wordt Talky-Talky genoemd en de boschneger-

woorden worden in de Engelsch-fonetische spelling overgenomen. Achter sweetee muffo schrijft de vertaler, ter verduidelijking, „zoet eten". Een corjaal wordt een kano genoemd en een banana heet een pisang. Het toch niet zoo ongewone gemeenzaam-Engelsche woord nincompoop laat de bewerker onvertaald.

Met de verspreiding van populaire litteratuur over onze overzeesche gewesten kan nut gesticht worden; men kan er belangstelling door opwekken in de kringen van hen die er niet toe zouden komen zich door het lezen van wetenschappelijke verhandelingen op de hoogte te stellen. Waarom echter passen de uitgevers geen selectie toe en raadplegen zij niet de personen hier te lande die met de gewesten in kwestie bekend zijn?

Amsterdam, April 1938.

KRONIEK

SURINAME

Bij de mondelinge behandeling der begrooting voor 1939 zijn door de Staten discussies gevoerd over den welvaartstoestand van den Javaanschen immigrant in Suriname; discussies welke opmerkelijker waren wegens haar uitvoerigheid, dan wegens de conclusies welke er door den lezer van de Handelingen uit te trekken vielen.

Men begaf zich al direct op een weg welken men liever niet had moeten inslaan, door de opinies der Statenleden die Indië niet kennen te stellen tegenover die van hen die den Javaan op Java gekend hebben en dus bevoegd geacht konden worden zijn toestand in Suriname te vergelijken met dien in zijn eigen land. Terwijl toch de Staten niet in de eerste plaats te maken hebben met de vraag of de Javaan, door naar Suriname te emigreeren, zich verbetert of niet (dat is meer voor de Indische Regeering van belang), doch vooral met die andere vraag, of de Javaan voor Suriname een welkom kolonist is, of hij in staat mag worden geacht zich in zijn nieuwe verblijfplaats zoodanige welvaart te scheppen, dat het algemeene welvaartspeil van het land zijner vestiging er merkbaar door verhoogd wordt. Dit is vooral thans van belang, nu Indië niet meer zoo bereid schijnt een deel harer overbevolking af te staan om het Europeesche landbouwbedrijf in Suriname aan werkkrachten te helpen, maar blijkbaar slechts die emigratie wenscht aan te moedigen welke den Javaan in de gelegenheid stelt op vreemden bodem direct als zelfstandig kolonist een bestaan te vinden.

Ook een vergelijking tusschen den economischen toestand van den Javaanschen immigrant en dien van eenige andere groep der Surinaamsche bevolking lijkt van zeer dubieuze waarde, zoolang het met de welvaart van geen enkele groep werkelijk gunstig gesteld is.

Er is in de Staten nogal lang stilgestaan bij het bezit dat naar hun land terugkeerende Javanen uit Suriname plegen mede te

voeren, wat ook al een maatstaf van twijfelachtig gehalte lijkt. In de eerste plaats zou Suriname weinig voordeel hebben van een soort zwaluw-immigratie, alleen gericht op het verkrijgen van eenig bezit, dat dan weder wegvloeit naar het land van herkomst; of van een immigratie welke als gevestigde kolonisten slechts achterlaat hen die niet zijn kunnen slagen, terwijl de weinigen die eenig succes gehad hebben weder wegtrekken.

Maar bovendien moet het duidelijk zijn dat onder immigranten zoowel als onder andere bevolkingsgroepen altijd wel individuen gevonden worden die iets hebben weten te bereiken, maar die daarom nog niet representatief zijn voor de klasse waartoe zij behooren, noch als lichtende en hoopgevende voorbeelden voor de rest kunnen worden aangewezen.

De immigratie in Suriname uit Nederlandsch Indië is aangevangen in de periode 1853–1862, doch werd pas in de periode 1893–1902 numeriek van eenige beteekenis; tot en met 1936 werden ruim 32000 personen aangevoerd, terwijl het getal van hen die teruggingen in hetzelfde tijdperk ruim 6800 bedroeg, dus iets meer dan 21% van den aanvoer. Dat op het eind van 1936 de totale sterkte der Nederlandschindische bevolkingsgroep 33776 bedroeg, bewijst dat er natuurlijke aanwas geweest is.

Heeft men nu aangaande dit toch belangrijke en niet meer zoo heel jonge contingent geen gegevens welke het mogelijk maken zich een objectieve voorstelling te vormen van de materieele positie van dit bevolkings-element, dus los van de vraag of de Javanen in Suriname het beter of slechter hebben dan zij het in hun eigen land zouden hebben, beter of slechter dan andere klassen der Surinaamsche samenleving?

Het Surinaamsche Verslag geeft inderdaad wel enkele cijfers welke dienen kunnen om die materieele positie althans eenigszins te beoordeelen.

Onder de bijna 34000 oorspronkelijke Javaansche immigranten en hun afstammelingen waren eind 1936 een honderdtal (109) inleggers van gelden bij de Sur. Postspaarbank, met een gezamenlijk te goed van nog geen 6500 gulden; 5 waren er kiezer voor de Koloniale Staten (census-kiezers), 68 verkregen vergunning tot het voorhanden hebben van vuurwapenen. Door middel van bank- en postwissels (totaal 105) werd door Javanen in 1936 iets meer dan 5800 gulden naar elders geremitteerd.

Wegens aankoop van beplantingen en opstallen op gehuurde of in gebruik genomen gronden en wegens aankoop van den grond zelf, werd in 1936 door Javaansche kolonisten in totaal ruim 7600

gulden betaald; 7071 waren huurders of gebruikers (w.o. 996 kosteloos) van gronden; 194 waren eigenaars.

Het verslag geeft een opsomming (kwantitatief) van de producten welke de Nederlandschindische immigranten in 1936 van de door hen bewerkte gronden (in eigendom, huur of gebruik) verkregen hebben en aangenomen mag worden dat deze cijfers betrekking hebben op de geheele opbrengst, dus met inbegrip van het zelf geconsumeerde. De oogststaat van den kleinen landbouw, welke ook de waarde aangeeft van het geoogste, stelt ons in de gelegenheid te berekenen wat de Javaansche kolonisten in dat jaar, in geld uitgedrukt, van hun gronden gemaakt hebben. Wij komen dan tot een bedrag van circa 630000 gulden, maar weten niet over hoeveel hoofden deze opbrengst verdeeld moet worden; niet de geheele Javaansche bevolkingsgroep is in den kleinen landbouw werkzaam. Wel echter geeft het verslag aan dat in 1936 het aantal eigenaars, huurders en gebruikers van grond uit de klasse der Javaansche immigranten 7265 bedroeg, wat per eigenaar, huurder of gebruiker een opbrengst van *f* 85.— zou geven; over hoeveel hoofden het in totaal gaat (dus gezinsleden inbegrepen) valt niet na te gaan, ook niet hoeveel de bijkomende verdiensten hebben bedragen wegens verrichten loonarbeid.

Wij willen de waarde van de hoogergenoemde cijfers vooral niet overschatten, meenen echter dat zij iets meer houvast geven dan de in de Staten besproken feiten. Ter beoordeeling van de vraag, niet of de Javaansche kolonist in Suriname met zijn positie tevreden mag zijn, maar of Suriname voldaan kan zijn over zijn medewerking tot den opbouw van het land.

Ook in Suriname is het veertigjarig regeeringsjubileum gevierd van H.M. de Koningin en Suriname zou Suriname niet zijn, wanneer dat niet met opgewektheid geschied was; voor uitbundigheid was, gegeven de toestand waarin het land verkeerd, geen aanleiding. De plaatselijke bladen hebben ons jubileum-berichten gebracht, welke geheel aan de verwachting beantwoorden.

15 October 1938.

ERRATA

Twaalf planters, ex-directeuren en opzichters van plantages, die wegens den achteruitgang moesten worden *versoberd*, hebben zich ter audiëntie bij den gouverneur van Suriname begeven (Oost en West, Oct. 1938, p. 232).

CURAÇAO

Nieuwe kiesrechtvoorstellen

Reeds 3 Juni 1938 heeft de gouverneur een nieuw ontwerp-kiesreglement bij de Staten ingediend. Het voornaamste hiervan is wel, dat de eisch voor het bekwaamheidskiesrecht is verlaagd tot de kennis van lezen en schrijven, en dat wel in het Nederlandsch of in het Papiamentsch op de benedenwindsche- en in het Engelsch op de bovenwindsche eilanden. Verder is het census-kiesrecht uitgebreid tot ieder, die inkomstenbelasting betaalt. En voor Aruba en Curaçao wordt evenredige vertegenwoordiging met een lijstenstelsel ingevoerd.

Als reden voor deze kiesrechtuitbreiding wordt opgegeven de wenschelijkheid om de Staten meer aan hun karakter van vertegenwoordigend lichaam te doen beantwoorden. De gouverneur verwacht, dat bij de nieuwe regeling allen, aan wie de uitoefening van het kiesrecht veilig kan worden toevertrouwd, gelegenheid zullen krijgen aan de verkiezing van de Staten mee te werken. Men moet deze uitspraak nemen voor wat zij is — een verwachting.

Verleden jaar werd gerekend op een kiezerscorps van 6250 personen en er kwamen niet meer dan 2754 kiezers op de lijst. Als een der redenen hiervan wordt genoemd de tegenzin in de bekwaamheidsproef.

De gouverneur zegt niet aan wie naar zijn meening de uitoefening van het kiesrecht „veilig" kan worden toevertrouwd, en door welke waarborgen deze veiligheid verzekerd wordt. Wel niemand zal meenen, dat de kennis van een der drie schrijf- en spreektalen die waarborg geeft.

Het is wel een heele val, die nu gemaakt wordt; verleden jaar nog verlangde men van den candidaat-kiezer „eenig begrip" omtrent de taak van Staten en Bestuur, en voortaan zal het voldoende zijn, dat hij kan lezen en schrijven.

Wat zal het gevolg zijn van het nieuwe voorstel, wanneer het aangenomen is? Waarschijnlijk een groote toeneming van de Roomsch-Katholieke zetels. Wij zijn benieuwd wat de Staten van de voordracht zeggen zullen.

Beurs- en Nieuwsberichten

Onze redactie kan dankbaar zijn, dat zij tenminste de jubileum-uitgave 1898–1938 heeft mogen ontvangen. Met behulp van ver-

schillende, ongenoemde, deskundigen worden hierin beschouwingen gegeven over begrooting, bevolking (wat een grillige cijfers van geboorten, sterfgevallen en huwelijken), regeeringsreglement, defensie (met aardige bijzonderheden, waarbij onbegrijpelijkerwijs het tijdvak 1914–1918 overgeslagen wordt), gezondheidsdienst, sociale zorg, wetgevende en uitvoerende macht (een weinig fraai artikel, hoofdzakelijk over de politie), onderwijs, belastingwetgeving, en Het Curaçao van nu.

Iets uit het boek van de Kamer van koophandel

Met bekwamen spoed heeft Mr. van Balen zich van zijn taak gekweten. In een der volgende afleveringen zal *Ons gebiedsdeel Curaçao* besproken worden. Het trekt de aandacht hoe allerlei dingen, die de heer Van Balen toch ook niet van huis uit weet, met groot gemak en duidelijkheid naverteld worden. Maar het blijkbaar moeilijke probleem der Gereformeerde kerk is den schrijver toch niet duidelijk geworden. Dat Curaçao een wijk, niet: als het ware een buitenwijk, van 's-Gravenhage is, is misschien een voor buitenstaanders moeilijk begrijpbare interne kerkelijke aangelegenheid, maar dat de vorm van vereeniging zou gekozen zijn door deze groep gereformeerden, omdat „de rechtstoestand van het Gebiedsdeel alleen de Vereenigde Protestantsche Gemeente als rechtspersoon erkent", lijkt naar niets. Indertijd heb ik over de in Curaçao bekende „erkenning" van kerkgenootschappen in deze Kroniek een en ander verteld. Het vraagstuk der rechtspersoonlijkheid van kerken in Curaçao, dat een ander is als dat der erkenning — welke een door de Gereformeerden principieel niet begeerde subsidieering zou meebrengen — is niet eenvoudig. De Vereenigde Protestantsche kerk, de R.K. kerk en de andere kerken in Curaçao zijn geen vereenigingen. Zouden zij geen rechtspersoonlijkheid hebben? Het zal belangwekkend zijn, wanneer straks de Gereformeerde kerk van Curaçao, zelfstandig geworden, dit vraagstuk gaat oplossen.

BIBLIOGRAPHIE

A. TIJDSCHRIFTEN, COURANTEN, ENZ.

De Surinamer. 6 September 1938. Feestnummer, gewijd aan het veertigjarig kroningsfeest van Hare Majesteit Koningin Wilhelmina, met bijdragen van Prof. Mr. J. C. Kielstra, Rh. van Roosmalen, Mr. J. C. Brons, Mr. H. J. van Erpecum, J. W. Sluyter, Mr. S. M. S. Reitsma, alsmede uitingen der bevolkingsgroepen voor 40 jaren t.w. Creolen, Hindostani, Caraïben, Arowakken, Engelschen, Portugeezen, Chineezen, alle in hun eigen taal.

West India Committee Circular. 28 Juli 1938, no. 1039. The Colonial Development Fund. Advisory Committee's Ninth Report; The Truth about Jamaica's Troubles, door Esther Chapman; Antigua in the Forties; Agricultural News (Export Banana's from Trinidad in 1937; 157.468 bunches — Raw and Pasteurized Milk for Calves — The Soils of Antigua and Barbuda).

Idem. 11 Augustus 1938, no. 1040. Sir Algernon Aspinall [treedt in Dec. af]; Agricultural News (The Wastage of Phosphorus-Jamaica Mangoes-Sugar from the Nipah Palm); The Colonial Development Fund.

Idem. 25 Augustus 1938, no. 1041. British Honduras in 1937; West Indian Citrus Fruit, Sea Island Cotton; Trinidad's Cocoa; Sixth Report of Rum Propaganda Committee; West Indies for Longevity; Agricultural News (Teak in Trinidad — Plant Life Conditions in St. Kitts — Selection and Use of High Yielding Coffee).

Idem. 8 Sept. 1938, no. 1042. Swan Islands. A Question of Disputed Ownership; Jamaica's Tourist Trade; Agriculture in Trinidad; To Guiana in Six Days via Paris, Dakar and Natal; Jamaica's Sugar Crop; Agricultural News (Modern Production of Sisal Fibre — P.O.J. 2878 in British Guiana — Humus in Cane Cultivation); The Barbados Tercentenary; The Arrowroot Industry.

Ons Suriname. September 1938, no. 9. Nieuwe Surinamefilms; Beroepen in den Zendingsdienst naar Suriname [Ds. R. O. Ehrhardt].

Nederlandsch Fabrikaat. 20 Sept. 1938. no. 9. De hoedenvlechtnijverheid in Suriname, door Fred. Oudschans Dentz.

Agronomie Coloniale. 27ste Jrg. no. 246. Sur deux maladies de bananiers à la Guadeloupe, door L. Roger; Notes sur l'évelage à Trinidad et en Guyane anglaise, door Pacilly.

Agricultural Journal of British Guiana. 9de Jrg. no. 2. The Variety and Fertilise Position of the Sugar industry, door C. Holman Williams.

Indische Gids. Augustus 1938, no. 8. Het einde van het bagno in Fransch Guyana.

Economische Voorlichting. 30 September 1938, no. 39. De tabakscultuur in Suriname, door het Bureau voor Sociale Economische- en Crisiszaken te Paramaribo; Britsch-Honduras.

Idem. 7 October 1938, no. 40. Britsche eilanden in de Caraïbische Zee.

Jubileum-uitgave van het Curaçaosche dagblad. Beurs- en Nieuwsberichten. Veertig jaren 1898–1938 (Met talrijke artikelen).

Medische Nood, no. 3. De zoogenaamde polikliniekschool te Paramaribo, Nederl. Guyana, door P. Cool; Medisch werk onder de Boschnegers, door H. Leerdam; Over moeilijk bouwen en reizen in Suriname's Boschland, door J. P. Schüngel.

Bulletin Dept. Science and Agriculture no. 14. Jamaica 1938. Field Observations on Soil in Relation to Agricultural Practice, door H.H. Croucher; Termites, door W. H. Edwards; The Production and Marketing of Cigar-tobacco, door F. W. Winckley; Afforestation in Jamaica, door C. Swaby.

Round Table. No. 112 (1938). Imperial Responsabilities in West Indies.

Bulletin Dept. Science and Agriculture Jamaica, no. 15 (1938). Cercosporo leaf spot of bananas, door F. S. Ward.

Indian Labour Information. 67ste Jrg. no. 3. Native Conditions in the West Indies.

Idem. 67ste Jrg. no. 10. Labour Legislation in British West Indies.

B. BOEKEN, GESCHRIFTEN, ENZ.

Onze Tijd. 2 Juli 1938. 1ste Jaargang no. 1. Beschouwingen over hedendaagsche Sociaal-Ethische problemen en Varia. Bestemd voor volwassenen. Redacteur-Uitgever Theo de Sanders. Gedrukt bij Eben Haëzer. Paramaribo *f* 5.— per jaar.

Leitz' beschouwingen. Vijf en zeventig jaren afschaffing der slavernij in Suriname. Het wegtrekken onzer jongens. Zal het fascisme zegevieren? Uitgegeven door D. P. Leitz. 1 Juli 1938. Drukkerij J. E. Coronel, Paramaribo.

Landbouwopleiding van de Surinaamsche jeugd. Een vraag en een antwoord. Uitgave: Drukkerij Eben Haëzer. Paramaribo. *f* 0.75. In Nederland verkrijgbaar bij den Boekhandel E. Ritter. Van Woustraat 237, Amsterdam. Zuid.

Officieel Gedenkboek 1938, onder redactie van W. G. de Bas, De Nederlandsche Antillen, door W. R. Menkman; Suriname, door mr. A. van Traa.

Victoria Dolor y Tragedia. Relación Cronológica y auto biográfica de Rafael Simon Urbina. Caracas (Venezuela). Tipografia Americana. 1936. [hierin komt een hoofdstuk voor: Asalto à la Isla de Curazao].

Aruba Post Verschijnt om den anderen dag te St. Nicolaas. Red. Uitg. S. Vieyra. The Aruba Post printing and Publishing Co.

Nederland uwe ure nadert en gij ziet het niet, (De olie-invasie op Aruba), door J. Mackaay [over de Amerikaansche petroleum maatschappij op Aruba]. Drukkerij Labor te Zuilen.

Jaarverslag 1937 van de Kamer van Koophandel en Fabrieken te Paramaribo, Suriname.

SURINAME GEDURENDE DE REGEERING VAN KONINGIN WILHELMINA

(Radio-rede bij het 40-jarig Regeeringsjubileum)

DOOR

C. R. BISWAMITRE

Suriname is een der gebiedsdeelen van het Koninkrijk der Nederlanden, waarover Hare Majesteit Koningin Wilhelmina 40 jaren geleden de Regeering aanvaardde.

Wat toont ons nu een terugblik op de lotgevallen van dit gebiedsdeel gedurende die regeeringsperiode?

De geschiedenis der menschheid is een ontdekkingstocht naar een betere toekomst; de geschiedenis van Suriname in het bijzonder toont ons, na de afschaffing der slavernij in 1863, het streven naar de vestiging van een Westersch georiënteerde Surinaamsche gemeenschap op degelijke economische grondslagen, die financieel onafhankelijk staat tegenover het Moederland.

Langs dezen weg is dan ook de laatste 40 jaren voortgeschreden.

Met welk resultaat?

In verband met deze vraag nemen wij hier enkele hoofdzaken uit de geschiedenis der bedoelde periode in beschouwing en beginnen met het grondgebied.

„Het grondgebied van Suriname onderging geene veranderring". Deze zin is in nagenoeg alle Koloniale — thans Surinaamsche — Verslagen der laatste 40 jaren te lezen geweest.

De kennis van het grondgebied is echter sinds 1898 zeer vermeerderd.

De betwiste gebieden aan de Oost- en aan de Westgrens zijn betwist gebleven, maar bij het verdrag van 1906 met Brazilië werd de Zuidgrens vastgesteld en onlangs door een gemengde grens-commissie nauwkeurig afgebakend.

Binnen de grenzen was in 1898 ongeveer 90% van het land aangegeven als „onbekende wildernis". Dit had reeds enkele jaren te-

voren de aandacht getrokken, en F. W. van Eeden schreef over dezen toestand in 1895 het volgende: „Nederland heeft hier zijn plicht als beschaafde natie vergeten en daarom is de koloniale duistere vlek een vlek op onze nationaliteit."

Thans is die duistere vlek geheel van de kaart verdwenen. Op de eerste wetenschappelijke expeditie in 1900 naar het stroomgebied der Nickerie, die ook door Hare Majesteit de Koningin financieel gesteund werd, volgden 7 expeditie's van 1901 tot 1911 naar de stroomgebieden der andere groote rivieren, en in 1926 werd het centraal gebergte onderzocht.

Vermeerdering van kennis leidde tot verstoring der illusie, die men over de vruchtbaarheid van het binnenland gekoesterd mocht hebben. De leider der expeditie naar het Wilhelminagebergte, Prof. Stahel, verklaarde, dat de binnenlanden ten Zuiden van den 5den breedtegraad nauwelijks voor de vestiging van landbouwbedrijven in aanmerking komen. Dus geen 173840 K.M ^{2} vruchtbaren grond hebben we tot onze beschikking, maar nauwelijks een kwart daarvan.

In de twintigste eeuw zullen we ons daarover echter nog niet al te bezorgd behoeven te maken. Vooreerst komen we geen land tekort voor onze b e v o l k i n g.

Bij de behandeling van de Surinaamsche begrooting voor 1938 in de Tweede Kamer heeft Minister Welter ons weer herinnerd aan het oude probleem: Suriname lijdt aan onderbevolking.

Indien we de minder vruchtbare binnenlanden geheel buiten beschouwing laten, krijgen we voor 1898 een bevolkingsdichtheid van slechts 1.5 per K.M.^{2}; thans is dit cijfer 3.75.

Het streven naar vermeerdering der bevolking door kolonisatie treedt dan ook duidelijk naar voren.

Eind 1898 bestond de bevolking buiten de Boschnegers en Indianen uit 68.972 zielen, eind 1937 bedroeg dit aantal: 150.896. In 39 jaren is de bevolking dus toegenomen met 118%.

De Boschnegers en Indianen, die wij ook bij de volgende opmerkingen over de bevolking buiten beschouwing zullen laten, moeten volgens de gepubliceerde schattingen eveneens aanmerkelijk in aantal zijn toegenomen: de eersten van rond 7500 tot 17000 en de laatsten van 1200 tot 3500.

De groei der bevolking is te danken aan de immigratie van Hindostani en Javanen en aan natuurlijken aanwas.

Het immigratie-overschot bedroeg sinds September 1898:

Hindostani	7.242
Javanen	22.961
Totaal	30.203

Het geboorteoverschot bedroeg in totaal 50.185 zielen. Ongeveer 38% van den totalen bevolkingsaanwas is het gevolg van het immigratie-overschot en 62% van natuurlijken aanwas.

Tot het eind van den wereldoorlog overtrof het immigratie-overschot den natuurlijken aanwas, nadien is het ongekeerde het geval.

De natuurlijke aanwas bedroeg in 1898: 3.6‰ der gemiddelde bevolking, steeg in 1918 tot 5 pro mille, en is daarna nog sterker toegenomen en bedroeg in 1928: 14.8 en in 1937: 17.8 pro mille. Deze stijging hangt samen met de blijvende vestiging van de Hindostani, onder welke bevolkingsgroep het geboorte-overschot hooger is dan het gemiddelde. In het griepjaar 1919 overtrof het aantal sterften dat der geboorten met 295; overigens gaf elk jaar een geboorte-overschot te zien, al was dit in 1902, het jaar der gele koorts-epidemie, betrekkelijk gering.

De volkstelling van 1921 bracht het onaangename feit aan het licht, dat de bevolking 6000 zielen minder telde dan in de officieele verslagen werd opgegeven. Nadien bleef ons echter zulk een teleurstelling bespaard, Misschien doordat er geen volkstelling meer gehouden werd?

De *samenstelling* der bevolking is in de afgeloopen 40 jaren in verschillend opzicht gewijzigd, in sekse, ras en godsdienst.

De verhouding tusschen de getalsterkten der mannelijke en vrouwelijke bevolking was eind 1898: 896 vrouwen op 1000 mannen. Door den aanvoer van nieuwe immigranten, onder wie het aantal vrouwen gering was, werd deze verhouding nog ongunstiger, doch geleidelijk verbeterde zij na de afschaffing van de immigratie uit Hindostan en den verminderden aanvoer van Javanen. Thans is zij 959 vrouwen op 1000 mannen. Voor de Creolenbevolking is de verhouding 1138 : 1000, en ook in de voorgaande jaren normaal geweest.

De *numerieke verhouding tusschen de drie grootste bevolkingsgroepen*, n.l. Creolen, Hindostani en Javanen, heeft belangrijke wijzigingen ondergaan.

De Creolen zijn de grootste groep gebleven, doch vormen thans slechts 45% der totale bevolking tegen rond 70% in 1898. Het percentage der Hindostani steeg van 14 tot 29 en dat der Javanen van 3 tot 21. Sinds 1930 vormen Hindostani en Javanen samen

iets meer dan de helft der bevolking; het gezamenlijk percentage blijft sinds dat jaar schommelen tusschen 50 en 51.

De kleinere raciale groepen vormen thans rond 5% der totale bevolking.

Een *groepeering der bevolking naar den godsdienst* vertoont heden een ander beeld dan in het jaar 1898. Door de voortgaande immigratie van Hindoe's en Mohammedanen is het getal niet-Christenen belangrijk toegenomen en dit bedraagt thans ongeveer de helft der bevolking. De verhouding tusschen de twee grootste niet-Christelijke groepen, Hindoe's en Mohammedanen, is ongeveer als 3 : 4.

De *geografische verspreiding der bevolking* verschilt nu slechts weinig van die in het begin der besproken periode. Wel is een relatieve daling te constateeren der stads- tegenover de districtsbevolking en een stijging van de bevolking der overzeesche districten, doch evenals in 1898 woont ook heden bijna het twee derde gedeelte der gansche bevolking in Paramaribo en het tegenwoordige district Suriname. De stad telde eind 1898 31279 inwoners en eind 1937 52368; een vermeerdering van ongeveer 67%. Door een grootere toename der districtsbevolking is echter het aandeel der stad in de totale bevolking gedaald van 45 tot 35%.

Tot 1918 daalde dit percentage geregeld door toeneming der immigrantenbevolking in de districten en bedroeg in genoemd jaar 34. Daarna steeg het echter tot 40 in 1923, waarschijnlijk mede door de trek naar de stad wegens minder gunstige omstandigheden in de districten. Sedert de economische wereldcrisis is wegens den zeer ongunstigen economischen toestand onder een deel der stadsbevolking weder een langzame daling te zien.

De grootste toename van bevolking vertoonen relatief de districten Nickerie en (het huidige) Suriname, n.l. respectievelijk van 6 tot 10% en van 17 tot 28% der gansche bevolking van het land.

Paramaribo en de kleinste districten Coronie en Marowijne bezitten een Creoolsche meerderheid, in de overige districten is er een immigranten-meerderheid van meer dan twee derde aanwezig.

B e s t u u r. Het bestuur over Suriname werd in de afgeloopen 40 jaren gevoerd door 9 gouverneurs, de waarnemende functionnarissen niet medegerekend. In het Opperbestuur wisselden 15 ministers van Koloniën elkaar af. Maar bij die wisseling van gezagsdragers bleven in hoofdzaak de in het Regeeringsreglement van 1865 neergelegde beginselen van bestuursbeleid, die voor Suri-

name een boven die der andere Nederlandsche koloniën bevoorrechte staatsrechtelijke positie beteekenden, gelden, zij het ook met wijziging in onderdeelen.

De eerste belangrijke wijziging onderging het Reglement in 1901. De gemengde samenstelling der Koloniale Staten — 9 gekozen en 4 benoemde leden — maakte plaats voor een geheel uit gekozen leden bestaand college, en in artikel 48 werd aan het Opperbestuur de bevoegdheid gegeven om elk onderwerp bij Koninklijk besluit te regelen, behoudens enkele aangelegenheden van financieelen aard.

Als gevolg van de in Nederland ingevoerde financieele gelijkstelling tusschen openbaar en bijzonder lager onderwijs werd in 1920 dat beginsel ook in ons Regeeringsreglement vastgelegd.

De grondwet van 1922 ademde een vrijzinniger geest ten aanzien van de koloniën. De woorden „koloniën en bezittingen" werden overal zorgvuldig geschrapt en aan de in de overzeesche gebieden gevestigde organen werden grootere bevoegdheden toegekend tot regeling van inwendige aangelegenheden.

Eerst veertien jaren later werd onze constitutie in overeenstemming gebracht met de nieuwe grondwetsbepalingen: den 1en April 1937 trad de nieuwe staatsregeling in werking. Deze bracht een uitbreiding van kiesrecht, doch voerde weder de gemengde samenstelling in van het vertegenwoordigend college, thans met 10 gekozen en 5 benoemde leden. Ook de toekenning van de bevoegdheid aan den Gouverneur om in bepaalde gevallen op eigen gezag en verantwoordelijkheid verordeningen, zelfs betreffende financieele aangelegenheden, vast te stellen, kan moeilijk beschouwd worden als versterking der autonomie, zooals na de grondwetsherziening van 1922 verwacht mocht worden.

Bij de behandeling van deze wijzigingen in het Regeeringsreglement in Nederland werd groote belangstelling getoond voor de bijzondere rechtsbehoeften van de hier te lande gevestigde Aziaten en zelfs werd wijziging van het concordantie-artikel, dat zooveel mogelijk overeenstemming eischt tusschen onze wetten en de Nederlandsche, in uitzicht gesteld. Ook het Bestuur in Suriname toont door verschillende maatregelen en zelfs door ingediende ontwerp-verordeningen, dat het de tot nu van overheidswege gevolgde politiek van rechtseenheid voor alle bevolkingsgroepen minder juist acht.

Overigens werden alle belangrijke wijzigingen in de Nederlandsche wetboeken ook in de onze overgenomen, tenzij ze veel geld

zouden kosten of naar bestuursinzichten niet geschikt waren voor het ontwikkelingspeil van onze gemeenschap.

De eerste stap op den weg van plaatselijk zelfbestuur werd gezet door vaststelling van de Dorpsgemeente-verordening in 1937. Reeds zijn op den voet dier verordening verschillende dorpsgemeenten ingesteld, waaronder ook in het Boschland.

Rust en orde bleven niet altijd volkomen bewaard. De immigranten-onlusten op Mariënburg in 1902 maakten militair optreden noodzakelijk; in 1931 hadden de werkloozenrelletjes plaats en bij den volksoploop in 1933 naar aanleiding van de gevangenhouding van De Kom waren dooden en gewonden te betreuren. Het in 1910 ontdekte Killinger-complot tot gewelddadige omverwerping van het Bestuur kan eveneens in dit verband vermeld worden. Dit complot was naar mijn meening een uiting van een ontevreden stemming, die versterkt werd door de grootere afhankelijkheid van het Moederland als gevolg van den ongunstigen financieele toestand.

Subsidie tot dekking van het begrootingstekort bleek elk jaar noodzakelijk, en thans is de toestand in dit opzicht nog ongunstiger dan in 1898. In dat jaar was blijkens de uitkomsten eigenlijk geen subsidie noodig tot dekking van een tekort en op de voorloopige begrooting voor 1899, die enkele weken voor de inhuldiding der Koningin in de Koloniale Staten behandeld werd, was het begrootingstekort slechts geraamd op 7½% der uitgaven. In latere jaren is de toestand verergerd: in 1910 bedroeg het tekort 31%, in 1920: 45%, in 1930: 39%, en de raming voor het loopende jaar is 41%.

De hoop, dat door toeneming der bevolking de financieele afhankelijkheid van het Moederland zou verminderen, is tot heden niet in vervulling gegaan. De bevolking is toegenomen met 118%, maar de Landsuitgaven met 147%. De Landsinkomsten zijn daarentegen bij de bevolkingsgroei ten achter gebleven.

De economische toestand, waarmede 's Landsmiddelen in nauw verband staan, is aan verschillende schommelingen onderhevig geweest. Ondanks de pogingen tot verbetering, waaronder de instelling der Suriname-Commissie in 1911, is die toestand thans in verschillend opzicht slechter dan in 1898.

Groote landbouw- en boschbedrijven vormden in dien tijd de hoofdmiddelen van bestaan. Daar deze in hoofdzaak de voort-

brenging van exportproducten ten doel hadden, kan hun beteekenis beoordeeld worden naar de uitvoercijfers.

De uitvoerwaarde der landbouwproducten bedroeg in 1898: 3.785.390 gulden of 72% van den totalen uitvoer, en van goud en balata gezamenlijk ƒ 1.318.096 of 25% van den uitvoer.

$17^1/_2$% der bevolking was in den grooten landbouw werkzaam; het hoofdproduct hiervan was cacao, waarvan de uitvoerwaarde 44% der totale uitvoerwaarde van de kolonie uitmaakte. Suiker en bijproducten vormden 26% van den uitvoer, terwijl koffie met een uitvoer van ± 2% van het geheel nog van geringe beteekenis was.

Van de boschbedrijven was de goudindustrie verreweg de voornaamste: de uitvoerwaarde bedroeg 22% van den totalen uitvoer, terwijl het aandeel van balata slechts $3^1/_2$% was.

In zijn rede bij de opening van het nieuwe zittingsjaar der Koloniale Staten op den 10den Mei 1898 noemde Gouverneur Tonckens de goudindustrie „stellig de eerste in de rij" voor de naaste toekomst der kolonie. De in 1903 ondernomen aanleg van den spoorweg getuigt ook van de verwachtingen, die men ten aanzien van deze industrie koesterde.

De kleine landbouw, die sedert 1895 van overheidswege sterk aangemoedigd werd door bevordering van de kolonisatie van contract-vrije immigranten, had nog niet de beteekenis van tegenwoordig. Toch vonden er rond 8600 menschen — $12^1/_2$% der gansche bevolking — een bestaan in, en de invloed in de goedkoope voorziening in de plaatselijke behoefte aan voedingsmiddelen was reeds merkbaar, zooals Gouverneur Tonckens in zijn evenbedoelde openingsrede speciaal constateerde.

In 1898 bedroeg de totale uitvoer van Suriname aan geldswaarde 5.211.123 gulden tegenover een invoer van 5.703.427 gulden, zoodat 91% van deze laatste door den uitvoer werd gedekt.

In den loop der volgende jaren heeft het hier geschetste economisch beeld menige wijziging ondergaan.

De cacao, die reeds in 1898 door de krullotenziekte bedreigd werd, moest spoedig haar plaats als voornaamste landbouwproduct afstaan aan de suiker. In 1910 en 1918 bereikte de cacaouitvoer met respectievelijk 20.425 en 24.683 balen nog bijna het peil, waarop hij in de eerste jaren van deze eeuw stond, doch na 1928 verloor dit product practisch alle beteekenis als uitvoerproduct.

Het aandeel van suiker en bijproducten in den uitvoer steeg in

1908 tot 31% en in 1918 tot 36%. Tot 1928 bleef dit aandeel nog boven een derde gedeelte, doch tijdens de economische wereldcrisis is het teruggeloopen tot 9% in 1937. De uitgevoerde hoeveelheden zijn echter niet in dezelfde mate afgenomen, bedroegen zelfs vaak meer dan in 1928, zoodat de daling van het percentage van het aandeel in den totalen uitvoer voornamelijk te wijten is aan prijsdaling en toeneming van den uitvoer van andere producten.

Koffie, waarvan de uitvoer in 1898 slechts 102.910 gulden bedroeg, is als uitvoerproduct belangrijk in beteekenis toegenomen, voornamelijk door den achteruitgang der cacao-cultuur. In 1928 was het aandeel van dit product, met een uitvoer van 34.560 balen ter waarde van bijna $3^1/_2$ millioen gulden, gestegen tot 30% in den totalen uitvoer; het steeg daarna boven dat van suiker, doch is in 1937 weer gedaald tot 7%, tegenover 9% van suiker en bijproducten.

Door de sterke prijsdaling van koffie bleek na herhaalden financieelen steun van de overheid in 1936 de oprichting van de Surinaamsche Koffie Centrale noodig ter saneering der cultuur.

De volgende nieuwe cultures werden na 1898 ingevoerd:

De bacovencultuur, in 1906 begonnen in verband met den achteruitgang der cacao-cultuur, bereikte haar hoogtepunt in 1910 met een uitvoer van 654.000 bossen, doch verdween geheel in 1913, voornamelijk tengevolge der Panama-ziekte. De hevea-cultuur, die op haar beurt weer met de bacovencultuur in verband stond, werd nimmer van beteekenis;

de citruscultuur, sinds 1908 van overheidswege aangemoedigd, werd in 1929 dood verklaard, doch wordt thans weer gepropageerd, zoowel bij den kleinen landbouw als bij den grooten;

de boschbedrijven namen van 1898 tot den wereldoorlog in beteekenis toe: het aandeel van goud en balata in den totalen uitvoer steeg tot 49% in 1918. Nadien is echter die beteekenis sterk verminderd, vooral van de balataindustrie.

De kleine landbouw is voor de bevolking van grootere beteekenis geworden dan de groote landbouw: tegenover 9000 arbeiders op de koffie- en suikerondernemingen op het eind van 1937 bedroeg de bevolking op dat tijdstip in den kleinen landbouw 74.000 d.i. 49% der Surinaamsche bevolking. Ofschoon in dezen landbouwvorm tot nu toe de voorziening in de behoefte van de binnenlandsche markt aan voedingmiddelen op den voorgrond staat en dit ten voordeele der bevolking op goedkoope wijze geschiedt, wordt het hoofdproduct rijst sinds 1928 ook uitgevoerd.

Deze uitvoer, die gedurende het vijfjarig tijdvak 1932/36 gemiddeld 1.500.000 kg. bedroeg, is in 1937 gestegen tot 7.403.304 kg. ter waarde van ƒ 412.644 of $5^1/_2$% van den totalen uitvoer.

Na de van overheidswege en door de goede prijzen der producten aangemoedigde uitbreiding gedurende den wereldoorlog lijdt de kleine landbouw echter aan overproductie, en ondanks verschillende pogingen daartoe is nog geen behoorlijk afzetgebied in het buitenland verkregen.

Een nieuw uitvoerproduct is bauxiet, waarvan de eerste verscheping in 1922 plaats vond. In 1937 vormde dit product met een uitvoerwaarde van ƒ 4.904.000 rond 65% van onzen totalen uitvoer.

Onze handelsbalans bleef passief in de eerste periode van het 40-jarig tijdvak, dat wij beschouwen, werd enkele jaren vóór den wereldoorlog actief en bleef actief tot den wereldcrisis. Na 1928 bleef zij passief tot en met 1936, om in het afgeloopen jaar weder actief te worden met een in- en uitvoer van resp. ƒ 6.866.542 en ƒ 7.613.210.

Nederland en de Vereenigde Staten bleven de landen, waarheen en waaruit het overgroote deel van in- en uitvoer plaats vond. Het aandeel dezer landen in onzen totalen in- en uitvoer in 1898 en 1937 geeft onderstaand staatje:

	Invoer		Uitvoer	
	Ned.	Ver. St.	Ned.	Ver. St.
1898	54%	18%	30%	53%
1937	39%	29%	22%	65%

Alleen in den grooten oorlog ondervond de handel met Nederland belemmering, waardoor het aandeel in den in- en uitvoer van Suriname gering was.

Een deel der aangevoerde immigranten kwam in den kleinen landbouw tot een zekere welvaart, doch door den achteruitgang van de cacao-cultuur en van de boschbedrijven is de economische toestand van de Creoolsche bevolkingsgroep verergerd. De trek naar de stad nam door genoemde oorzaken toe en door de wereldcrisis trad de werkloosheid der stadsbevolking scherper naar voren. Aanmoediging van de vestiging van werkloozen in den kleinen landbouw met steun der overheid, de z.g. binnenlandsche kolonisatie, heeft voorshands weinig verbetering in den toestand gebracht.

Meer reden tot tevredenheid bestaat er over den cultureelen en socialen toestand.

Het onderwijs is sedert 1898 zeer gegroeid en op een hooger peil gebracht. De groei is vooral belangrijk geweest in de districten door het betrekken der kinderen van de immigranten bij het onderwijs.

In 1898 bedroeg het aantal leerlingen van alle lagere en uitgebreid lagere scholen 7189, eind 1937 was dit aangegroeid tot 21.851, alzoo een vermeerdering van 205%. In eerstgenoemd jaar behoorden 77% van alle schoolgaande kinderen tot de stadsbevolking, in 1937 was dit percentage slechts 48.

De belangrijkste groei van het aantal leerlingen valt te constateeren na de invoering van de financieele gelijkstelling van het openbaar en het bijzonder onderwijs in 1920, inzonderheid bij het laatstgenoemd onderwijs.

Deze laatste omstandigheid leidde tot een scherpe reactie van de zijde der voorstanders van het openbaar onderwijs, die de verhouding tusschen de beide takken van onderwijs blijvend verslechterde.

De onderwijs-uitgaven stegen van 170.000 gulden in 1898 tot 612.000 in 1920, bereikten het hoogste punt in 1931 met 1.313.000 gulden en zijn voor het loopende jaar geraamd op ƒ 1.115.000, d.i. rond 650% van het eerstgenoemd bedrag.

Deze uitzetting van uitgaven gaf aanleiding tot verschillende ingrijpende bezuinigingen, waarvan een in 1924 leidde tot een volkspetitie tot de Kroon, om de afschrijving van 13-jarige leerlingen te voorkomen. Zooals bekend is, had deze petitie niet het gewenschte gevolg.

Door de eerder genoemde reactie tegen den groei van het bijzonder onderwijs zijn de godsdienstige tegenstellingen tusschen de verschillende religieuse groepen verscherpt, zoowel tusschen de Hindoe's en Mohammedanen onderling als tusschen deze groepen eenerzijds en de Christenen anderzijds, en tusschen de Christenen onderling. Ten aanzien van de godsdienstige verdraagzaamehid valt dan ook in de laatste 10 jaren achteruitgang te constateeren.

Vooruitgang van de coöperatieve gedachte valt onder geen der bevolkingsgroepen te constateeren. Eerder kan van een achteruitgang worden gewaagd, die gelijken tred schijnt te houden met de voortschrijdende intellectueele ontwikkeling der bevolking.

De verhouding tusschen de verschillende raciale groepen, die hier gevestigd zijn, is geleidelijk door aanpassing verbeterd.

Inzonderheid geldt dit ten aanzien van de verhouding tusschen de oudere bevolkingsgroepen en de later aangevoerde immigranten.

Na deze vluchtige verkenning op enkele belangrijke gebieden der samenleving thans de vraag, die wij bij den aanvang stelden:

Met welk resultaat is er in de achter ons liggende 40 jaren gewerkt aan den opbouw van onze wordende gemeenschap?

De bevolking is meer dan verdubbeld, doch het daarmede nagestreefde naaste doel, n.l. vermindering van de financieele afhankelijkheid van het Moederland, ligt heden nog verder in het verschiet dan bij den aanvang van bedoeld tijdvak.

Economische welvaart van eenige beteekenis is voor geen der bevolkingsgroepen verkregen en de toestand van bepaalde groepen is zorgwekkend.

De verschillende bestanddeelen der bevolking hebben zich nog niet aan elkaar aangepast; van een „Surinaamsch volk" is nog geen sprake.

Onderwijs en verdere overheidszorg geven redenen tot tevredenheid.

Er zijn storende krachten, die uit egoïsme of verkeerd inzicht het voortschrijden op den goeden weg belemmeren.

Hopen wij, dat ieder ten volle zijn verantwoordelijkheid beseft in overeenstemming met den wensch van Hare Majesteit de Koningin, in Hare radio-toespraak geuit. Hopen wij, dat nog onder de regeering van Hare Majesteit op elk, vooral op economisch gebied, getuigd kan worden: „Er is reden tot tevredenheid!"

OVER VERWEERINGSHOLTEN IN DIORIETBLOKKEN OP ARUBA

DOOR

P. WAGENAAR HUMMELINCK

(met 8 foto's en 4 figuren)

Wanneer we het aride gebied aan de noordkust van Zuid-Amerika bereizen, vinden we vele verschijnselen welke door verschillende auteurs als kenmerkend voor woestijnen of halfwoestijnen worden beschouwd. Enkele van deze verschijnselen, welke optreden in het kwartsdiorietgebied van het eiland Aruba, mogen hier nader worden besproken.

Het is een landstreek welke zeer arm is aan vegetatie, zoodat een gesloten plantendek totaal ontbreekt. De gemiddelde neerslag bedraagt omstreeks 450 mm per jaar. De natste tijd is van October tot Januari, de droogste tijd van Februari tot Juni; dikwijls valt de regen zoo onregelmatig dat van een regentijd nauwelijks kan worden gesproken. De temperatuur is tamelijk gelijkmatig, het jaargemiddelde is ongeveer 27° C. De vochtigheid ligt tusschen de 70 en 80 %. Bijna het geheele jaar door waait er, met een snelheid van gemiddeld 4½ m per seconde, een passaat uit het ONO. Bij de denudatie van het terrein moet aan de werking van dezen passaat de leidende rol worden toegekend.

In het diorietgebied van Aruba zijn door de physische verweering „Felsenmeere" ontstaan. Groote en kleine steenhoopen (Foto 2), uit afgeronde diorietblokken met grauwe verweeringskorst opgebouwd, liggen hier over het vlakke landschap verspreid. De grootste opeenhoopingen vinden we bij Ajó, deze zijn 20–30 m hoog en bestaan uit blokken die vaak een middellijn van 5–10 m bereiken. Het grootste diorietblok dat als monoliet kan worden opgevat, hoewel het zich waarschijnlijk nog niet geheel van den ondergrond heeft losgemaakt, ligt bij Casibari (Foto 1). Het is een steenklomp van ongeveer 15 m hoog en

30–40 m breed, die door enkele steile, gladwandige breuken is gekloofd. Vele diorietblokken worden door dergelijke breuken doortrokken.

De meeste blokken vertoonen een duidelijke afschilfering, waarbij schaalvormige stukken van meestal 1–3 cm dikte worden afgespleten [1]).

Beide verschijnselen komen veel voor in aride en semi-aride gebieden met granietachtige gesteenten en zijn dan ook herhaaldelijk beschreven en afgebeeld, echter zonder dat er ooit bevredigende verklaringen voor werden gegeven. Dat temperatuursverschillen hierbij een belangrijke rol zouden spelen is nog onbewezen (B l a c k w e l d e r, 1933) en, volgens de gegevens die men met laboratoriumproeven, in droog milieu, heeft verkregen, zelfs zeer onwaarschijnlijk (G r i g g s, 1936).

Een groot deel van de monolieten die over het diorietlandschap van West Aruba [2]) verspreid liggen, vertoonen zeer opvallende ronde holten, van eenige centimeters tot enkele meters doorsnede. Men vindt deze holten, hoewel over het algemeen minder mooi van vorm, ook in nog niet los geprepareerde deelen van den ondergrond, terwijl ze ook in schisteuze deelen van de kwartsdioriet (Foto 4) en in de zeer grofkorrelige hooibergiet voorkomen. Zij liggen meestal in den ZW.wand, dikwijls ook aan de Z.zijde of aan den W.kant van de blokken, — soms ook wel eens aan de bovenzijde. Slechts bij uitzondering vindt men ze aan de ZO. of O.zijde. Aan de NO., NW. en N.zijde vinden we alleen af en toe enkele ondiepe kommen, welke misschien met deze uithollingen zijn te vergelijken.

De eerste die, voor zoover mij bekend, op dit verschijnsel de aandacht heeft gevestigd, is V a n K o o l w ij k (1882, p. 5) geweest. Het viel hem op „dat die holen zich alle ten Zuid-Westen bevinden; deze omstandigheid leidt tot het vermoeden dat, toen voor eeuwen het eiland Aruba uit zee was opgeheven, een sterke zeestroom uit het Zuid-Westen die granietblokken heeft uitgehold..." Later heeft M a r t i n (1888; I, p. 124; II, p. 48) deze uithollingen nader bestudeerd. Ook volgens hem

---

[1]) Polygonale barsten werden nimmer waargenomen.

[2]) In het diorietgebied van Oost Aruba is de blokvorming veel minder sterk dan in het Westen. Vermoedelijk is dit landschap minder gedenudeerd omdat het veel minder lang geleden zijn beschuttende koraalkalken heeft verloren. Diepe uithollingen werden in dit gebied niet gevonden.

zijn zij ontstaan door de werking van de branding der zee tijdens de laatste groote transgressie. Naar aanleiding van hun verspreiding teekende Martin op zijn kaart zelfs het verloop van de N. en de O. grens van een „alte Meeresbucht": bezuiden de Alta Vista en den Kristalberg en bewesten den Arie Kok en de Jamanota. In lateren tijd vinden we deze opvatting terug bij Duyfjes (1911, p. 273) en nog in 1932 gaf Westermann (p. 121) enkele bijzonderheden in aansluiting aan dezelfde zienswijze. — Het komt mij echter voor dat deze holten met een vroegere overstrooming van het eiland niets te maken hebben, maar dat zij daarentegen geheel zijn toe te schrijven aan een vorm van physische verweering welke heden ten dage nog actief is. Het zijn vooral de volgende waarnemingen geweest die mij deze overtuiging hebben gegeven.

1e. Het holenvormende proces maakt holle vormen met scherpe randen; de randen van eventueel aanwezige spleten worden niet afgerond maar juist uitgeprepareerd. Het maakt holten die soms slechts door middel van kleine, scherprandige openingen met de buitenwereld samenhangen (Foto 5–8, Fig. A–D) [1]).

2e. Er zijn geleidelijke overgangen tusschen het prachtigste uitgeholde blok en een slechts weinig carieuzen wand (Foto 3, 5, 7, 8). We krijgen den indruk, dat de buitenste gesteentelaag het meeste weerstand tegen uithollen biedt; is deze laag eenmaal doorbroken, dan gaat de vergrooting van het gat, in verhouding tot het wegvreten van deze buitenste schaal, zeer snel in zijn werk. Een samenvloeien met naburige gaten schijnt zoo lang mogelijk te worden vermeden (Foto 4, 5, 8; Fig. A, C.). Op den duur blijft er van het massieve blok nog slechts een schil over, die tenslotte meestal door omvallen of door andere oorzaken in stukken breekt.

3e. Soms worden blokken, die tevoren reeds uithollingen vertoonden, door breuken gekloofd. In dat geval vinden we wel eens dat door de kanteling van het blok oudere uithollingen in hun ontwikkeling zijn geremd en dat zich, geheel aangepast aan de ligging en den vorm van de nieuwe deelen, nieuwe uithollingen hebben gevormd (Foto 5, 6; Fig. A–C).

4e. In sommige gaten, die moeilijk door den wind kunnen

---

1) De opening van den uitgeholden monoliet welke door Westermann (1932, Pl. I, 3) wordt afgebeeld, was vroeger veel grilliger dan nu; een groot deel van den overhangenden rotswand (ca 4–5 m^2) is er afgebroken en ligt nu in stukken op den grond.

worden schoongeblazen, vinden we kleine, slechts enkele mm dikke schilfers. Dergelijke schilfers kunnen dikwijls met een scherp voorwerp van den binnenwand van het gat worden gelicht.

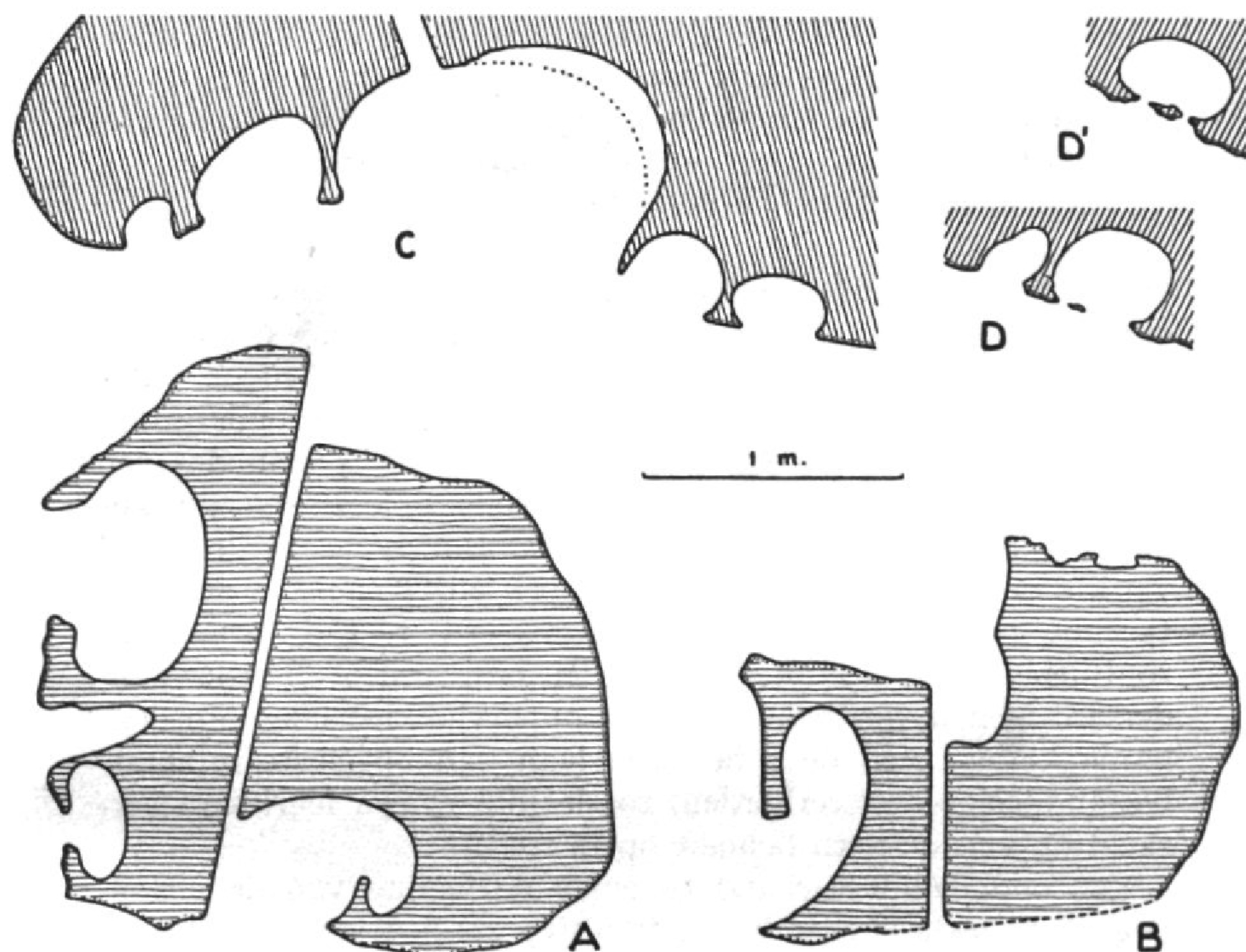

FIG. A. Doorsnede in horizontale richting van het op Foto 6 afgebeelde diorietblok (iets gewijzigd).
FIG. B. Doorsnede in verticale richting van hetzelfde diorietblok.
FIG. C. Doorsnede in horizontale richting van een deel van het, op Foto 5 afgebeelde diorietblok (het afgebroken linkerdeel in oorspronkelijke positie teruggebracht). De stippellijn geeft de veronderstelde ligging aan van den wand van de grootste uitholling tijdens het afbreken van het linker deel.
FIG. D. Doorsnede in horizontale richting van de beide holten welke op Foto 7 zijn afgebeeld. D' ligt op iets hooger niveau, hier is alleen het rechter gat getroffen.
(Van fig. A, C, D en D' is de bovenkant naar het N. gericht).

5e. De uithollingen zijn niet aan een bepaalde hoogte gebonden; we vinden ze b.v. zoowel bij Santa Cruz (op 25 m boven zee) als op den top van den Kristalberg (80 m) en op den Hooiberg (op 120 m). Een optreden in gordels werd niet waargenomen.

Het verschijnsel kan misschien worden vergeleken met de vorming van de losliggende „Hohlblöcken" van ongepantserde gesteenten, welke Walther (1932, p. 168) van de Egyptische woestijn vermeldt en van nog enkele andere holten welke door hem zijn afgebeeld. Ook de „Dew-holes" in de graniet van het aride gebied van NW. Peru, welke door Bosworth (1922, fig. 60, 61) zijn afgebeeld, schijnen verwante vormingen te zijn en misschien is dit ook het geval met de „pockets" die door Blackwelder (1929) van het woestijngebied in het ZW. van de Vereenigde Staten worden vermeld.

Van gaten, die onder invloed van de insolatie, zouden zijn ontstaan door de verweerende werking van de in het gesteente circuleerende oplossingen, kan zeker niet worden gesproken. Immers, we vinden de mooiste verweeringsholten in de vaste gesteentekernen welke den samenhang met den ondergrond geheel of nagenoeg geheel hebben verloren en waarin dus een voortdurende aanvoer van zouthoudende oplossingen uit het onderliggende gesteente onmogelijk is. Bovendien is de wand van de holten op het oog steeds versch en, evenals de schilfertjes die zich ervan losmaken, onverweerd, terwijl van eenige zoutuitbloei nimmer iets kon worden bespeurd. — Eerder zouden we mogen verwachten dat de oppervlakkige laag van deze harde kernen zich door het neerslaan van opgeloste minerale bestanddeelen zou verharden, zonder dat er een merkbare verzachting van de kern behoeft op te treden.

Een oorzakelijk verband tusschen de ligging van de uithollingen en de heerschende windrichting zouden we kunnen vinden, indien we aannemen dat de verharde buitenlaag het dikste is op het, den wind toegekeerde gedeelte van het gesteente en dat het uithollende proces alleen zou optreden op plaatsen waar deze moeilijk aantastbare korst dun is of ontbreekt. Indien we verder nog zouden mogen aannemen dat de wanden van de holten langer vochtig blijven dan de buitenkant van het gesteenteblok (dat steeds aan den directen invloed van wind en zon is blootgesteld) en dat vochtigheid de afschilfering bevordert (Blackwelder, 1929), dan zou hierdoor zelfs het snelle invreten van de uithollingen kunnen worden verklaard. —In werkelijkheid is ons echter van de werking van dit uithollende verweeringsproces nog niets met zekerheid bekend en in hoeverre de verschillende veronderstellingen in deze richting juist zijn laat zich nu nog niet beoordeelen.

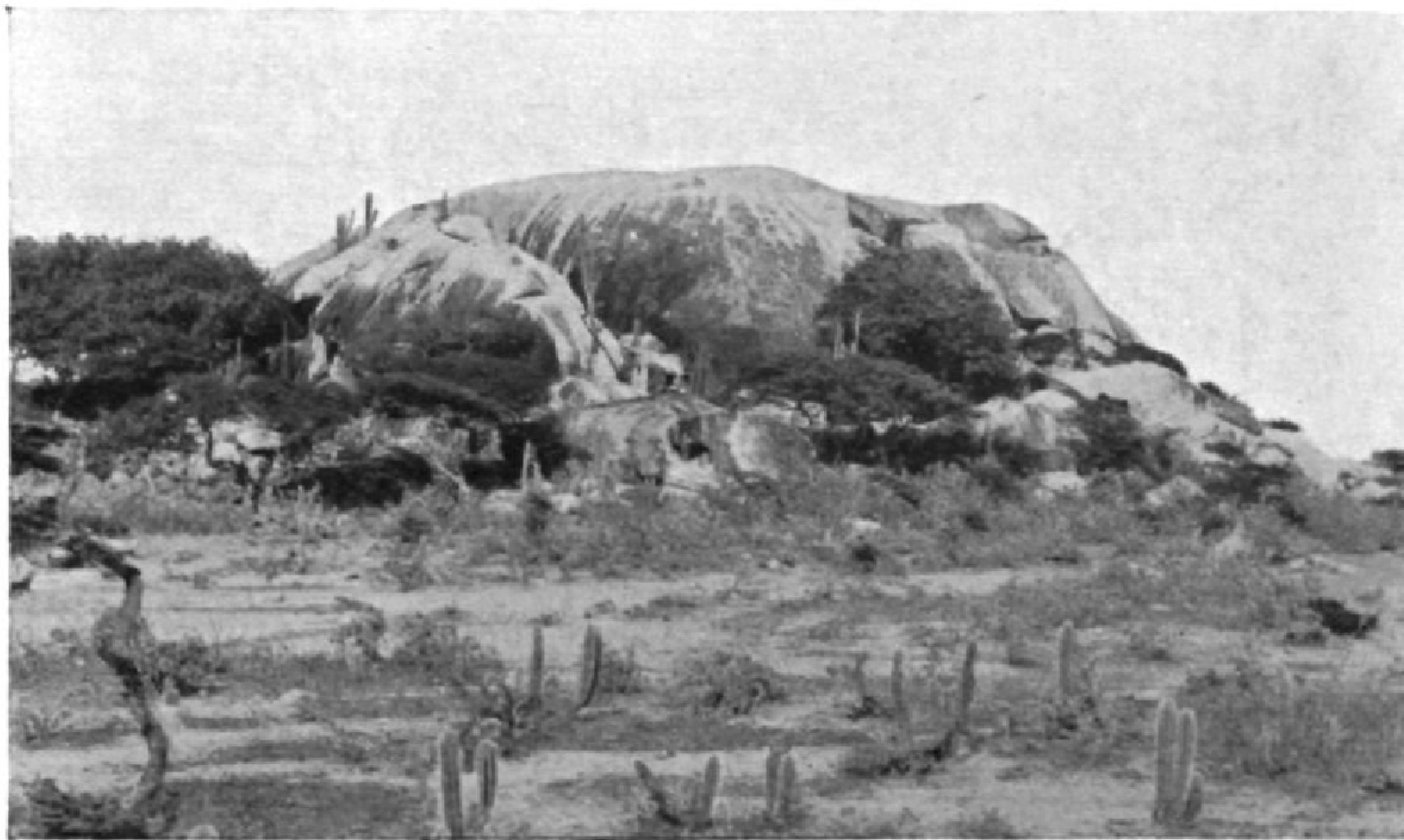

Foto 1. Diorietkopje bij Casibari, Piedra Plat, Aruba, 40–50 m boven zee; gezien vanuit het ZW. Centrale deel ongeveer 30 × 30 × 15 m; hieromheen blokken met uithollingen op het ZZW. (Het centrale deel vertoont dergelijke uithollingen niet.)

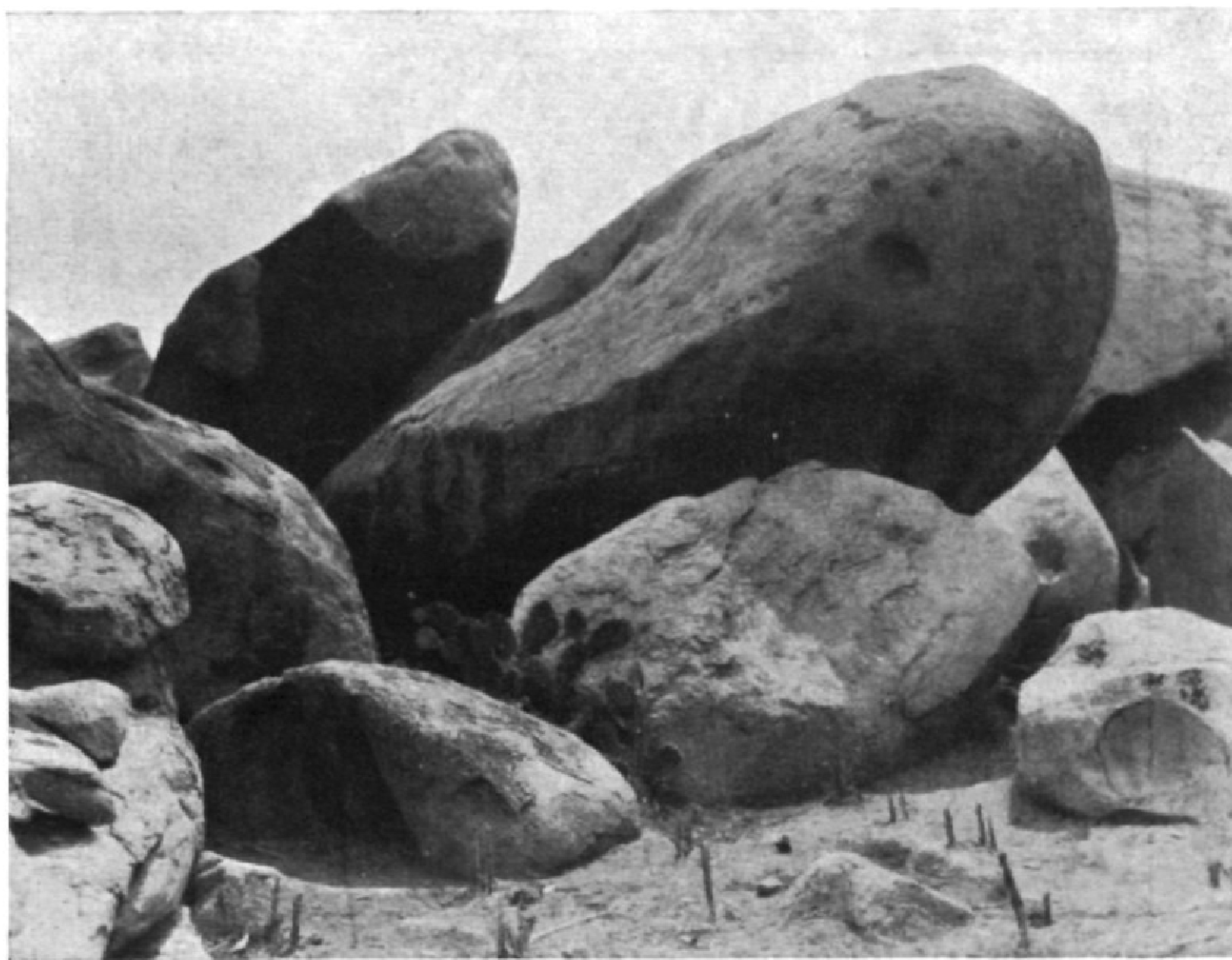

Foto 2. Diorietblokken bij Calabas, Aruba, 40–50 m boven zee, met duidelijke afschilfering. (Juli 1930; alle andere foto's December 1936).

Foto 3 Aangevreten ZW.wand van een diorietkopje, 250 m ONO. van de kerk van Santa Cruz, Aruba, 35 m boven zee. Losse bovenstuk $2 \times 2^1/_4 \times 1^1/_4$ m.

Foto 4. Uithollingen aan den ZW.kant van een schisteus diorietkopje, 250 m NNW. van de kerk van Santa Cruz, 40 m boven zee. Holte rechts-boven 110–120 × 30–35 × 45–50 cm.

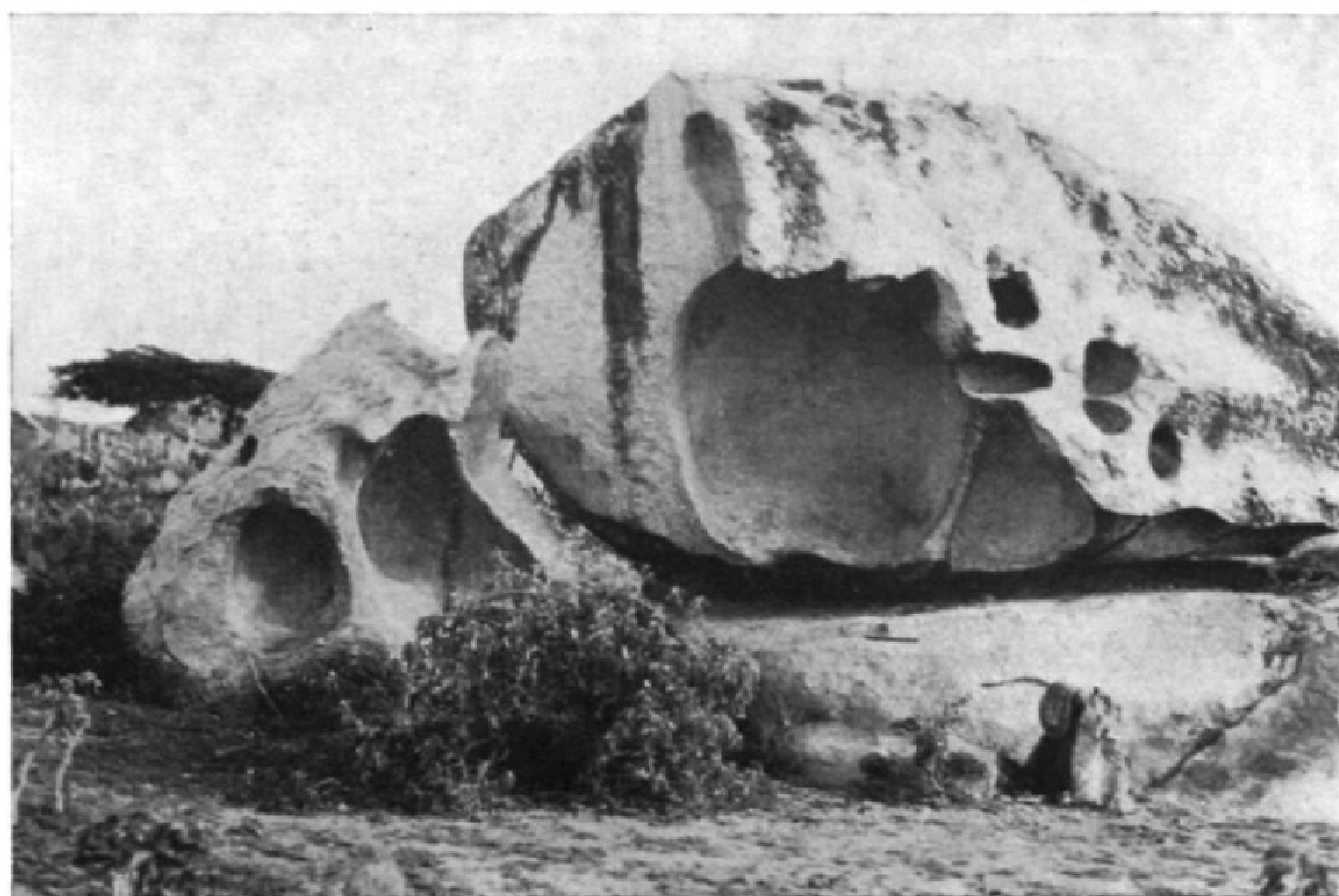

Foto 5. Uithollingen in den Z. en ZW.wand van een gebroken dioriet-blok, 200 m O. van de kerk van Santa Cruz, Aruba, 30 m boven zee. Blok (incl. afgebroken stuk) 6 × 3¼ × 3¼ m; grootste uitholling (gereconstr.) 165 × ca 125 × ca 150 cm (Fig. C).

Foto 6. Uithollingen op het ZW. en W. in een gebroken diorietblok, 500 m NNW. van de kerk van Santa Cruz, 35 m. boven zee. Rechter deel ca 3 × 4 × 3 m (Fig. A, B.).

Foto 7. Twee uithollingen in den ZZW.wand van een groot diorietblok, eveneens te zien op foto 8, rechts. Linker holte 33 × 38 × 28 cm; opening 30 × 28 cm. Rechter holte 53 × 46 × 47 cm; openingen 38 × 33 cm. 5 × 7½ cm. 5 4½ cm (Fig. D, D'.).

Foto 8. Carieuze ZZW. en ZW.wand van een groot diorietblok, 250 m NNW. van de kerk van Santa Cruz, Aruba, 40 m boven zee.

Ueber Verwitterungshöhlen in Dioritblöcken auf Aruba.

Im Quarzdioritgebiet der Westindischen Insel Aruba haben die abtragenden Kräfte eines tropischen Steppenklimas Felsenmeere geschaffen. Viele Monolithen zeigen an Ihrer SW., S. oder W. Seite (d.i. im Windschatten des ONO. Passates) auffallende rundliche Aushöhlungen, von einigen Zentimetern bis einigen Metern im Durchschnitt. Nach Martin und Westermann hat die Brandung des Meeres zur Bildung dieser Aushöhlungen Anlass gegeben. Der Meinung des Autoren nach sind sie aber einer bestimmten Verwitterungsform (einer feinen Abschuppung) zuzuschreiben, welche bis jetzt immer noch aktiv ist. Für diese Auffassung sprechen: 1. Das oftmalige Vorkommen runder Höhlen mit einer engen, scharfrandigen Oeffnung. 2. Das nicht auf bestimmten Horizonten beschränkt sein der Aushöhlungen. 3. Das Vorhanden sein kleinerer Schuppen in den Höhlen selbst. 4. Das Vorkommen von Aushöhlungen welche entstanden sind, nachdem Blöcke die vorher bereits Aushöhlungen besassen, durch Spalten zerklüftet wurden.

Literatuur

Blackwelder, E., 1925, Exfoliation as a phase of rock weathering; Journ. Geology 33 p. 793–806.

Blackwelder, E., 1929, Cavernous rock surfaces of the desert; Amer. Journ. Science (5) 17 p. 393–399.

Blackwelder, E., 1933, The insolation hypothesis of rock weathering; Amer. Journ. Science (5) 26 p. 97–113. (literatuur!)

Bosworth, T. O., 1922, Geology of.... the North-West part of Peru.

Braak, C., 1935, Het klimaat van Nederlandsch West-Indië (The climate of the Netherlands West Indies). Kon. Ned. Meteor. Inst. No. 102, Meded. Verhand. 36.

Duyfjes, G., 1911, Het landschap van Aruba; Neerlandia 15 p. 272–274.

Griggs, D. T., 1936, The factor of fatigue in rock exfoliation; Journ. Geology 44 p. 783–796.

Martin, K., 1888, Bericht über eine Reise nach Niederländisch West-Indien, I. Land und Leute, II. Geologie.

Van Koolwijk, A. J. 1882, De Indianen Caraïben van het eiland Aruba (West-Indië); Tijdschr. K. Ned. Aardr. Gen. 6 p. 222–229.

Walther, J., 1924, Das Gesetz der Wüstenbildung, ed. 4.

Westermann, H., 1932, The Geology of Aruba.

Westermann, H., in: Geol. & Mijnb. 1931 p. 145; Leids. Geol. Meded. 1931 p. 713; Natuur en Mensch 1934 p. 52; Realino, Onze Eilanden in Ned. W. Indië 1931 p. 67.

DE NAAM „ARUBA"

DOOR

W. M. HOYER

De oorsprong van den naam *Aruba* is vaak in verband gebracht met het goud, dat er op dat eiland gevonden werd, om de eenige reden dat het eiland in de geschriften van de eerste Spaansche schrijvers *Orua* en *Oruba* wordt genoemd. En als wij dien laatsten naam beschouwen als een samentrekking van „oro hubo" (er was eens goud), dan schijnt er geen verder bewijs voor noodig, dat men Aruba een goudland kan noemen. Niettemin zou die naam niet geschikt geweest zijn, daar er geen enkel bewijs bestaat, dat de ontdekkers van het eiland er goud hebben aangetroffen. Zelfs kan men het feit, dat er nog geen goud gevonden werd op Aruba, vóór het eiland zijn naam kreeg, hieruit afleiden, dat in 1528 *Juan de Ampúes*, Heer van Curaçao, Aruba en Bonaire, een brief schreef aan Karel V, waarin hij zijn koning liet weten, dat de eilanden onder zijn bestuur, reeds in 1513 door Admiraal *Diego Colon* na bekomen inlichtingen verklaard waren „por islas inutiles", voor waardelooze eilanden.

In 1725 gaf de West-Indische Compagnie opdracht aan een Noorsche mijnwerker *Paulus Printz*, om de St. Christoffelberg en andere punten op Curaçao te onderzoeken, en ook naar het bestaan van minerale stoffen op Aruba een onderzoek in te stellen. Deze Noor liet in zijn berichten aan de Directeuren in Amsterdam zeer duidelijk uitkomen, dat hij groote vermoedens had van het bestaan van mineralen in den steenachtigen grond van Aruba, waar hij onderzoekingen had gedaan. Waarschijnlijk zou hij goud gevonden hebben, wanneer de Compagnie hem meer tijd gegund had om verdere exploraties te doen. Men vond er goud bijna honderd jaar later, immers in Juli 1824 ontving Gouverneur *Cantzlaar* twee brieven van den Commandeur van Aruba, waarin deze hem kennis gaf, dat er goud was te vinden op dat eiland in den vorm en toestand van de twee stukken erts, die den eersten

brief begeleidden. Terstond zond de Gouverneur zijn adjudant Kapitein *van Raders* daarheen, met opdracht om een persoonlijk onderzoek in te stellen, en enkele dagen later volgde hem de Gouverneur zelf, vergezeld van den Gouvernements Secretaris *W. Prince*, Kapitein *H. J. Abbring*, Militie commandant *J. F. Gravenhorst*, een sergeant, twee korporaals, twintig manschappen en twee kanonnen.

* * *

Oruba, zooals de eerste Spaansche schrijvers het eiland Aruba noemden, is zonder twijfel van Indiaanschen oorsprong. Als wij nu op goede gronden aannemen, dat de oorspronkelijke bewoners van Aruba tot dezelfde vreedzame Indiaansche stammen behooren als die van Curaçao en Bonaire, namelijk tot den volkstam *Caquetia*, én tot denzelfden tak behooren als degenen, die de noordkust van Venezuela bewoonden, van de staten Falcon en Zulia af tot aan den mond van de Yaracuy, en verder dat volgens een beschrijving getiteld *Resumen de la Geografía de Venezuela*, verschenen in 1841, van de hand van Agustin Codazzi, er een inham in het Meer van Maracaibo bestaat, genaamd *Orubá*, dan blijft er geen twijfel meer omtrent zeker verband tusschen deze twee namen, en het is bijna zeker dat *Orubá* de naam is, die de Spanjaarden hoorden uit den mond der oorspronkelijke bewoners van Aruba, die ook dezelfde gewoonten hadden en dezelfde taal spraken als de Indianen op de tegenoverliggende kust. *Orubá* zou in den loop der eerste eeuwen zijn veranderd in *Aruba*, op dezelfde wijze als *Curaca* in *Curaçao*, en *Buinare* in *Bonaire*.

Hedendaagsche schrijvers vermoeden, dat *Oruba* afkomstig is van het woord *oraoubao* van het Caraïbisch, en beteekent „schelpeneiland" (*ora* — schelpen, *oubao* — eiland).

EENIGE AANVULLINGEN OP DE ENCYCLOPAEDIE VAN WEST-INDIE

II [1])

DE KRIJGSMACHT IN CURAÇAO

DOOR

C. R. WEYTINGH

I. S c h u t t e r ij e n.

a. *Stedelijke schutterij.*

De sterkte van de stedelijke schutterij bestond op 1 Januari 1915 uit 1 majoor-commandant, 4 kapiteins, 4 1e luitenants (waarvan 1 kwartiermeester), 6 2e luitenants (waarvan 1 adjudant van den Gouverneur), 1 officier van gezondheid 1e kl. en 339 onderofficieren en manschappen.

b. *Landelijke schutterij.*

De sterkte van de landelijke schutterij bestond op bovengenoemden datum uit 1 kapitein, 2 2e luitenants en 120 onderofficieren en manschappen.

Daar de rustende stedelijke — en de landelijke schutterij op het eiland Curaçao alsook de overige schutterijen in dit gewest — welke alle slechts op papier bestonden — van geen practisch nut meer waren en vooral bij ordeverstoringen alleen te rekenen viel op goed georganiseerde politiecorpsen en goed gedisciplineerde troepen, werden zij bij Verordening van 5 Februari 1924 (P.B. No. 18) met ingang van 16 Mei 1924 opgeheven.

II. W e e r b a a r h e i d s k o r p s e n.

In 1929 werd op het eiland „Curaçao" opgericht het vrijwilligerskorps „Curaçao".

Het reglement van dit korps werd goedgekeurd bij beschikking van den Gouverneur van 18 December 1929 no. 1279.

[1]) Voor I zie blz. 276 e.v. van deze jaargang.

Blijkens artikel 1 van het reglement is het doel van het korps om door oefening in den wapenhandel, exercitie en velddienst de weerbaarheid van Curaçao te verhoogen.

III. Landmacht.

a. *Landmacht.*

De sterkte van het troependetachement, op 1 Januari 1915 bedragende 1 kapitein, 4 luitenants, 2 officieren van gezondheid, 1 apotheker en 175 manschappen (waarvan 3 sergeanten. 8 korporaals en 61 manschappen bij de brigade marechaussees waren geplaatst), bleef tot aan het begin van het jaar 1930 slechts aan kleine wijzigingen onderhevig.

Van dit jaar af zijn, in verband met de stationneering van een detachement mariniers in Curaçao, bij de landmacht slechts gedetacheerd 1 1e luitenant (adjudant van den Gouverneur), 1 officier van gezondheid, 1 geweermaker en 1 ziekenverpleger.

De manschappen gingen voor een groot deel over naar het korps militaire politietroepen.

b. *Militair geneeskundige dienst.*

Op 1 Juli 1923 werd het militair hospitaal opgeheven en het daaraan verbonden burger personeel ontslagen.

Met de verzorging van den militairen geneeskundigen dienst bleef een officier van gezondheid, als garnizoensarts, belast. De militair apotheker vertrok naar Nederland.

IV. Zeemacht.

Na de opheffing in 1913 van de voortdurende stationneering van een oorlogsbodem in de Caraibische zee werd Curaçao bezocht van:

14 Maart 1914–1 October 1914 door Hr. Ms. Kortenaer: 8 Juli 1914–28 Mei 1915 door Hr. Ms. Heemskerk; 9 October 1915–11 Januari 1916 door Hr. Ms. Kortenaer; 7—25 Januari 1917 door Hr. Ms. Holland; 29 Mei 1919–3 Januari 1920 door Hr. Ms. Zeeland; 17 Juni 1922–20 Juli 1922 door Hr. Ms. Zeeland; 8–20 Juli 1926 door Hr. Ms. KXIII; 18–29 November 1926 door Hr. Ms. Sumatra; 27 November 1927–23 Januari 1928 door Hr. Ms. Hertog Hendrik; 23 November 1928–17 Januari 1929 door Hr. Ms. Kortenaer.

Gedurende deze tijdperken is nimmer eenige actie van deze schepen noodig geweest.

Op den avond van 8 Juni 1929 (er bevond zich toen geen oorlogsbodem in de Curaçaosche wateren) had een onverwachte overval van het Waterfort op het eiland Curaçao plaats door een groep gewapende Venezolanen, die zich van genoemd fort meester maakten en dienzelfden avond met de door hen buit gemaakte wapens weder het eiland verlieten.

In verband hiermede vertrok Hr. Ms. panterschip „Hertog Hendrik" op 12 Juni 1929 uit Nederland en kwam 1 Juli d.a.v. in Curaçao aan ter bescherming van de Nederlandsche belangen in de West-Indische wateren en om mede te werken aan de handhaving van veiligheid, rust en orde op de Benedenwindsche eilanden.

Sedert is wederom voortdurend een oorlogsbodem in de Caraibische zee gestationneerd.

In 1930 werd een compagnie mariniers onder bevel van een kapitein op Curaçao en een detachement mariniers onder bevel van een luitenant op Aruba gestationneerd.

De sterkte van de compagnie mariniers, aanvankelijk bepaald op 155 man (120 op Curaçao en 35 op Aruba), werd in verband met de geboden bezuinigingen, geleidelijk verminderd en was zij op 31 December 1934 teruggebracht tot 65 man.

Bronnen:

Verslagen van Bestuur en Staat, vroeger genaamd koloniale verslagen, van 1916 t/m 1935.

Jaarboekjes der Kon. Ned. Marine.

BOEKBESPREKING

Afrika in de XVIde eeuw en de handel van Antwerpen, Documenten voor de geschiedenis van den handel II, Dr. J. Denucé MCMXXXVII, De Sikkel, Antwerpen.

Wordt er bij ons te lande wel voldoende aandacht geschonken aan hetgeen er buiten onze grenzen op koloniaal gebied geschreven wordt? L'expansion coloniale (Néerlande et Danemark) b.v., van Charles de Lannoy en Herman van der Linden, toch een werk van groote waarde (ouvrage ayant obtenu le prix du Roi), kwam in 1911 van de pers, maar werd in ons tijdschrift nooit besproken.

Het nieuwe boek van den Antwerpschen archivaris-conservator-historicus heeft, het is waar, niet de bedoeling ons iets van de geschiedenis van West Indië te vertellen. Kan men echter laatstgenoemde wel goed begrijpen, zonder den tijd waarin en de omstandigheden waaronder zij aanving in haar bestudeering te betrekken?

De eerste verschijnselen onzer koloniale activiteit in het algemeen dateeren van het laatst der zestiende eeuw en ontstonden onder den invloed der politieke gebeurtenissen en economische omstandigheden in het Europeesche rijk van Koning Philips, van hetwelk de zeventien Nederlandsche gewesten een zoo belangrijk deel uitmaakten. De personen van wie die activiteit vooral uitging, waren voor het grootste deel Zuid Nederlanders, in de eerste plaats Antwerpenaren.

Voor de Europeesche expansie in vreemde werelddeelen, voor de Nederlandsche zoowel als voor die van andere naties, bestond er een zeer nauw verband tusschen Afrika eenerzijds, Indië en Amerika anderzijds.

Het arbeidsveld der West-Indische Compagnie lag zoowel in Afrika als in de nieuwe wereld; de schildhouders van haar wapen waren een Afrikaan en een Amerikaansche Indiaan. Haar veroveringen in Portugeesch West Afrika gingen ten deele hand in hand met die op het vasteland van Zuid Amerika.

En ten slotte was Afrika het land van herkomst der arbeidskrachten welke onontbeerlijk waren voor de exploitatie der in West Indië geoccupeerde gewesten, ook de Nederlandsche; het zwarte werelddeel heeft gedurende een paar eeuwen ook aan onze koloniën in tropisch Amerika het numeriek belangrijkste bevolkingselement geleverd.

Dr. Denucé wijdt veel aandacht aan de voor de ontwikkeling van handel en scheepvaart zoo belangrijke oude cartographie; hij reproduceert Blaeu's wandkaart van Afrika van 1644 achter in zijn boek. Verder wijst hij erop dat zooveel kaarten, van het laatste deel der zestiende eeuw tot den vrede van Munster, te Antwerpen ontstaan zijn.

Even moge hier ook vermeld worden dat de auteur aangaande het eerste optreden der Noord Nederlanders in Afrika eenige bijzonderheden geeft. Wanneer wij lezen dat in 1562 een schip onder een Vlissingschen schipper in Marocco aangehouden werd, dat in 1563 te Antwerpen lading verzekerd werd van een schip dat van Amsterdam vertrokken was naar Lissabon, San Lucar en S. Thomé en dat in 1571 een Enkhuizer schip van de Kanarische eilanden te Antwerpen aankwam, dan blijkt ons dat de Noordnederlandsche handel en scheepvaart al met een flink stuk der Afrikaansche westkust bekend geweest moeten zijn, voordat in 1590 een schipper van Enkhuizen of Medemblik zijn vaartuig op de reis naar Brazilië op het eiland Principe in de Golf van Guiné zag vervallen [1]).

Van West Indië zegt Denucé toch wel iets; hij blijkt in den Antwerpenaar Willem Usselincx den stichter te zien van de West-Indische Compagnie en van de eerste Nederlandsche koloniën in Amerika, een standpunt dat niet wel te verantwoorden schijnt.

Eenige namen in het boek wijzen er wederom op, dat aanvankelijk vaak dezelfde personen of geslachten een rol gespeeld hebben in onze Afrikaansche, onze Indische en onze Amerikaansche koloniale geschiedenis. Balth. de Moucheron had, zooals bekend is, belangen in alle drie de tropische hemelstreken; Evrart Lodensteyn, in dienst van dezen grooten koopman, nam in 1600 het bestuur op zich van De Moucheron's handelspost in Oost Afrika, waar hij blijkbaar goed bekend was en wordt genoemd in de instructie van 1600, verzonden met de schepen welke via Brazilië

[1]) P. de Marees, Gout Koninckrijck van Gunea, bewerking S. P. L'Honoré Naber, uitg. Linschoten Vereeniging V, 1912.

derwaarts zouden vertrekken [1]). De Lodensteyns komen ook in de Oostindische geschiedenis voor.

Wij weten dat de Coymansen Zuid Nederlanders waren en dat in het tweede deel der zeventiende eeuw Balth. Coymans een zeer belangrijk aandeel had in den slavenhandel op de West; Thomas Coymans was „principal commis ende tresorier op den schepe genaemt de Leuwinne van Zelant, gedestineert naer de Oost-Indien" (1597) [2]). Denucé heeft nog een Coymans gevonden te Palma (Can. eilanden) in 1594. De Hase, die zich in 1607 aan boord van een schip van Van Immerseel bevond, dat door zeeroovers genomen werd en die eenigen tijd, tezamen met andere Nederlanders, te Ceuta gevangen gehouden werd, kan de Antwerpenaar Hans de Hase zijn, die in 1603, 1606 en 1608 als commies naar de West voer, in 1610 als opperkoopman naar Indië vertrok, in 1612 Raad van Indië werd en in 1628 bewindhebber der Oost-Indische Compagnie, Kamer Zeeland [3]).

Alles in aanmerking genomen was er, dacht ik, toch wel eenige aanleiding om van Denucé's werk hier even iets mede te deelen.

Juli 1938. W. R. MENKMAN.

Wat is dat? De encyclopedie voor jongeren. N.V. Hollandia-drukkerij, Baarn. Afl. 15 tot 18.

In deze vier mooie — wat verluchting en tekst betreft — afleveringen heb ik Curaçao en Suriname meermalen gemist. Zelfs blijft in het artikel Luchtvaart, dat zóó bij is, dat de verbinding met Australië er reeds in genoemd wordt, de tocht van de Snip en wat daarop gevolgd is onvermeld. Suriname wordt vermeld bij Kokospalm maar niet bijv. bij Koffie en Koelie. Naast Kortenaer (en anderen) had Krijnssen genoemd moeten worden. (Laat men straks om Van Walbeek denken). D. G. F.

Ontvangen:

Yale university publications in anthropology number nineteen: Weston la Barre, *The peyote cult*; number twenty: Alfred E. Hudson, *Kazak social structure.*

[1]) De Jonge, Opkomst pag. 231.
[2]) Dezelfde, dito I, pag. 220, 224–228.
[3]) Corn. Buysero (1616–1618), Dr. J. W. IJzerman, Linschoten Vereeniging 1923.

KRONIEK

SURINAME

Een bepaling in de Surinaamsche staatsregeling schijnt mede te brengen dat de stad Paramaribo en haar buitenwijken een district vormen, in de beteekenis van een bestuursressort, zooals de overige districten zijn en de gouverneur heeft het noodig geacht wettelijke maatregelen voor te stellen ter verzekering der richtige uitvoering van genoemde constitutioneele bepaling. De Staten ontvingen het voorstel welwillend, doch zonder eenig enthousiasme; volgens hen levert de bestaande toestand in de practijk geen moeilijkheid op, zij zien slechts het bezwaar van een nieuw te creëeren ambtelijke functie, met de eventueele daaraan verbonden financieele gevolgen en hebben zich afgevraagd of er geen middel bestond om de innovatie in kwestie te vermijden.

Men gaat er wel eens aan twijfelen of in Suriname hetgeen wel en hetgeen niet noodig is steeds nauwkeurig uit elkaar gehouden wordt; een strenge onderscheiding ware toch zoo nuttig, gegeven de vele en groote nooden van het land en de bevolking.

Zoo doet b.v. een Surinaamsch nieuwsblad een boekje open over de misstanden in het typografische bedrijf te Paramaribo; het meeste drukwerk wordt uitgevoerd voor het gouvernement, de drukkers concurreeren à outrance om dit werk machtig te worden en de bedongen prijzen laten dientengevolge geen ruimte voor het betalen van een behoorlijk loon. Zou het voor het eerst zijn dat een overheid, als werkgeefster, in haar bestekken en voorwaarden eischen stelde met betrekking tot minima van loon en andere arbeidscondities?

In het onlangs verschenen jaarverslag van den Openbaren Gezondheidsdienst voor 1937 verklaart het hoofd van dien dienst in zijn inleiding dat een groot deel der bevolking „in buitengewoon slechte omstandigheden" leeft.

Het heeft de verontwaardiging opgewekt der R.K. missie dat een Amerikaansche filmonderneming opnamen heeft laten verrichten in een boschnegerdorp, zóó dicht bij Paramaribo gelegen dat men stadsbewoners heeft kunnen huren om als „wilden" mede te dansen voor de camera; er is over deze aangelegenheid een vraag gesteld in de Nederlandsche volksvertegenwoordiging en

ook heeft een deel der Amerikaansche pers er iets over gepubliceerd.

Wat echter niet in het licht gesteld is, dat is dat er aan het Surinaamsche boschnegervraagstuk ook een kwestie vastzit van nationale eer. Wij hebben geen reden om er trotsch op te zijn dat er in ons Amerikaansche gebied nog boschnegers bestaan, terwijl overal elders in de voormalige slavenkoloniën de „marrons" als bevolkingsgroep verdwenen zijn; er bestaat een zeer groot verschil tusschen een reservaat van inheemsche cultuur als Bali en het stukje Afrika dat in ons Suriname ontstaan is en zich heeft kunnen handhaven. Het kan aan onze koloniale reputatie geen goed doen dat in het buitenland afbeeldingen verspreid worden van potsierlijk uitgedoste boschnegerkapiteins die in de stad op bezoek zijn en door den vreemdeling voor inlandsche vorsten aangezien worden. Eenige jaren geleden werd getracht in het moederland wat meer belangstelling te wekken voor deze toestanden („Oost en West", orgaan der Kon. Ver. O. en W., Januari 1935).

Intusschen, er komen uit Suriname gelukkig af en toe ook wel berichten tot ons welke hoop geven voor de toekomst.

Het reeds genoemde verslag van den O.G.D. is een even degelijke, van openhartigheid, ernst en inzicht getuigende publicatie als dat van het voorafgaande jaar en wederom bij uitstek geschikt om in Nederland een juiste voorstelling ingang te doen vinden ter zake van het probleem der Surinaamsche volkshygiëne; ook de uitvoering van het verslag (er zijn ditmaal zelfs illustraties in opgenomen) kan daartoe medewerken.

Het is er den samensteller blijkbaar ook om te doen geweest stelling te nemen tegen onjuiste, te optimistische opvattingen in het moederland; aan den anderen kant echter toont hij toch ook aan dat er met de beschikbare middelen en gegeven de bestaande toestanden, veel gedaan is en veel gedaan wordt. De voorzieningen in het binnenland vormen nog steeds het zwakke punt, maar er is vooruitgang en verbetering, vooral ook als gevolg van den aanleg van landwegen, welke een zooveel beteren dienst mogelijk maken dan de vroegere, die op communicatie te water aangewezen was. Dat er thans, de z.g. plantagehospitalen niet medegerekend, buiten de stad Paramaribo zes ziekenhuizen en vijf en dertig poliklinieken bestaan en dat de overgroote meerderheid dezer inrichtingen gouvernements-inrichtingen zijn, bewijst dat er, althans op het gebied der volksgezondheid, niet te klagen valt over gebrek aan overheidszorg en dat op ditzelfde gebied Nederland, in vergelijking met andere koloniale mogendheden, ook in Suriname geen slecht figuur maakt.

Wat betreft de geneeskundige verzorging van het z.g. boschland moet het den vrienden van Suriname goed gedaan hebben

dat onlangs SIMAVI propaganda gemaakt heeft voor de hygïenische nooden der boschnegers en gecollecteerd heeft voor de kosten eener behoorlijke behuizing voor de vrouw die in de vestiging te Ganzé aan die nooden althans eenigermate tracht tegemoet te komen.

Op het gebied der sociale zorg van overheidswege valt te vermelden dat een ontwerp-verordening ingediend is betreffende de beveiliging der arbeiders in zekere bedrijven; ongetwijfeld een stap in de goede richting.

Een artikel in een Nederlandsch persorgaan (Alg. Handelsbl. 31 Oct. avondblad) vestigde nog eens de aandacht op de Surinaamsche bacovencultuur van dertig jaar geleden, haar mislukking en de kansen dat zij hervat zal worden; dat het door den schrijver gegeven historisch overzicht niet in alle deelen volkomen juist en volledig is, doet hier thans weinig ter zake. Van belang is voor het oogenblik alleen de vraag of er inderdaad nog altijd aan hervatting gedacht wordt en hoe men zich die voorstelt. Er is ook in dit tijdschrift herhaaldelijk over deze aangelegenheid geschreven.

Een bacovencultuur welke iets beteekenen zou, hetzij als middel om den plantagelandbouw te doen herleven, hetzij om den kleinen man aan een exportproduct te helpen, hetzij om beide belangen te bevorderen, zou op groote schaal moeten worden ingericht. De ervaring van destijds echter heeft het zeker niet buiten kwestie gesteld dat de onderneming, gesteld dat de aanplant niet door de Panamaziekte verwoest was, op den duur rendabel geweest zou zijn. Wie zou er thans bereid gevonden worden het kapitaal te verstrekken en de risico's te aanvaarden, nu men zoo ongeveer alle voordeelen zou missen welke in 1906 aanwezig waren, of aanwezig schenen te zijn, op het gebied van verkoop en vervoer? Zoolang het tegendeel niet aangetoond is, kan veilig worden volgehouden dat onder de tegenwoordige omstandigheden veel eerder zou kunnen worden gesproken van een bij voorbaat vaststaande débacle, dan van gewone bedrijfsrisico's, waar goede kansen tegenover zouden staan.

15 November 1938.

CURAÇAO

Rumor in casa!

Het is van Juni tot September stil geweest rondom des gouverneurs kiesrechtvoorstellen. *La Union* kwam 6 October met een vet gedrukte waarschuwing aan de Roomsch Katholieken van Curaçao, Aruba en Bonaire om op de bres te staan voor hun belangen, die belaagd zouden worden door de heeren C. N. Winkel, Jossy

Cohen Henriquez, J. G. Statius Muller, J. Rustige en mr. L. Ch. Kwartz. Nader blijkt, dat deze heeren een rondschrijven hebben uitgegeven, waarin wordt gezegd, dat bij aanneming van het nieuwe ontwerp-kiesreglement de behartiging van de belangen van Curaçao in het algemeen en van de Protestantsche en Israelietische gedeelten der bevolking in het bijzonder in de toekomst zal liggen in handen van een bepaalde groep der bevolking, welker inzichten niet zijn die van hen, tot wie het rondschrijven gericht is. Men wil een beroep doen op het bestuur in Curaçao, de „overheid" in het moederland en de bevolking hier en ginds, dat tot intrekking van het ontwerp moet leiden.

De *Amigoe*, die vindt, dat een lid van den Raad van bestuur zich buiten dit openbare optreden moet houden, betreurt ook, dat tot een adres aan de Koningin besloten is. Maar ziet — er komt een R.K. commissie van tegenactie, en die zendt ook een adres aan de Koningin. Er wordt een protestvergadering gehouden en — net als in een echte oorlog — de een beweert, dat er ongeveer 100 menschen geweest zijn, maar de tegenpartij, die er blijkbaar ook was, telt er niet meer dan 49.

Een bijzonderheid omtrent het tegenwoordige kiezerscorps, die men verneemt, is, dat dit voor 49% uit „Hollanders" bestaat, voor 11% uit Surinamers en slechts voor 40% uit „Curaçaoenaars".

Er wordt gesproken van „rechten der minderheden", juist zoo als in het Europeesch concert.

Zelfs heeft een dichter in Papiamentsche verzen zijn gedachten vertolkt in *La Union*.

Ook hebben leden van het weerbaarheidscorps bedankt, omdat de commandant in het bovengenoemde comité van actie zit.

Intusschen is thans ook verschenen het op 3 October 1938 gedagteekende Voorloopig verslag der Staten. Er waren twee meeningen. De eene vond geen aanleiding om uit het geringe aantal kiezers tot de noodzakelijkheid van kiesrechtuitbreiding te besluiten, omdat daarvan voor een deel schuld is de achterstand in belastingbetaling en de tegenzin in de examenproef. Strijd met het standpunt, bij de totstandkoming van het regeeringsreglement ingenomen, wordt in het nieuwe ontwerp gezien. Degenen, die dit laatste verdedigen, meenen, dat dit het rechtsgevoel der bevolking in breede lagen bevredigen zal. Criterium voor toekenning van kiesrecht achten zij: dat de burger zich in de maatschappij kan handhaven, voldoende belangstelling voor de zaken heeft en in staat is zich aan te sluiten bij de rechts- en politieke overtuiging van zijn groep.

Over de vraag, of men op de voorgestelde wijze practisch algemeen mannenkiesrecht krijgt, waren beide groepen in de Staten het niet eens. Het is eenigszins vreemd, dat zij, die deze vraag be-

vestigend beantwoorden, niet als argument tegen het voorstel naar voren brengen, dat het niet past in een stelsel, dat nog 1/3 benoemde leden kent, ter vertegenwoordiging van de niet-kiezers.

MR.

Er is een tijd geweest, dat het aantal meesters in de rechten in Curaçao tot vier beperkt was: drie leden en de procureur-generaal van het Hof van Justitie. Dit is al geruimen tijd anders; het ambtenarencorps telt eenige meesters in de rechten en in de rijen der praktizijns zijn zij niet meer zeldzaam. Men mag dus ook verwachten, dat welhaast ook de griffiersplaatsen en die der leden van het Openbaar ministerie door „gegradueerden" zullen worden bezet.

Maar dat deze categorie zóó talrijk zou zijn, als de lijsten der K.M.L.-passagiers aangeven, zal voor velen een verrassing zijn. Zoo kan men lezen van een mr. Nederhorst, mr. Moreau, mr. Pinedo, mr. Halling, mr. Haverkamp, mr. Denerhouwer, mr. Muze, en er is zelfs een familie Stewart, die heelemaal uit meesters in de rechten bestaat (groot, middensoort en heel klein): mrs. W. G. Stewart, Boy W. Stewart en Baby D. Stewart.

Eigenaardig is, dat deze meesters in de rechten alleen binnen het gebiedsdeel, tusschen Curaçao en Aruba heen en weer, vliegen. Naar het buitenland, La Guaira, Maracaibo en terug naar Curaçao worden alleen ongestudeerde menschen vervoerd als: Martin Ulner, Arius van Tienhoven, Angel Brice, José Armiento, Roberto Criollo.

Men kan dit fraais vinden in de *Amigoe* van 8 October 1938, die het zoo wel van de K.L.M. thuis gestuurd zal krijgen.

BIBLIOGRAPHIE

A. TIJDSCHRIFTEN, COURANTEN, ENZ.

Asiatic Revue. October 1938, no. 120. The Netherlands as a Colonial Power (Suriname, Curaçao, Nederlandsch-Indië) door A. Neytzell de Wilde.

Spice Mill. 61ste Jrg. no. 9. Trinidad Citrus Growers to expand Industry.

Bulletin Imperial Institute. 36ste Jrg. no. 3. Cane; Antigua.

Acta Leidensia (Mededeelingen uit het Instituut voor Tropische Geneeskunde Leiden, Rapenburg 33) Vol. XII–XIII. Enkele beschouwingen over gele koorts in Suriname, door prof. dr. P. C. Flu; Trombicula vanommereni n. sp.; rouget nouveau de la Guyana néerlandaise, door R. Schierbeek.

Nederlandsch Maandblad voor Philatelie. 16 Oct. 1938, no. 10. Oude Poststempels van Suriname en Curaçao, door A. M. Benders; Voor 40 jaar (Uit het Nederlandsche tijdschrift voor postzegelkunde van October 1898), door B.

Bijdragen tot de taal-, land- en volkenkunde van Nederlandsch-Indië. Deel 97. 3de Afl. (1938). Hoofdenverkiezing, stamverdeeling en stamverspreiding der Boschnegers van Suriname in de 18e en 19e eeuw, door E. Wong.

Ons Suriname. October 1938, no. 10. Aanvullend jaarverslag van het Zeister Zendingsbestuur.

Het Igmy-tje, Maandorgaan der "Igmy" industrie grondstoffen Mij. October 1938, no. 4. Het arbeidersvraagstuk in Suriname, door F. E. Bruyning.

Tropisch Nederland. 3 October 1938, no. 12. Veertig jaren (1898–1938), door C. K. Kesler. V.

Menschen in Nood. Suriname-nummer der vereeniging „Simavi", ten bate van een in Suriname's Boschland te stichten ziekenhuis. [Ontvangen in October, geen nummer en jaartal]. Inhoud: Slaven en slavenhaalders; Medische nood in Suriname's Boschland, door H. Bielke; In de wereld der demonen; Kinderlijden in het Oerwoud, door P. M. Legêne, Een ziekenhuis voor Suriname's Boschland; Mijn nieuwe huis in aanbouw.

West India Committee Circular. 22 Sept. 1938, no. 1043. Associated Chamber of Commerce. Governor of Trinidad opens Sixth Congress; West Indian History; Trinidad Cocoa Relief; British Guiana's Problems; Agricultural News (Tea Plantations in Trinidad — Agriculture once forbidden in Br. Honduras — The Botany of Commercial Cacaos).

Idem. 6 October 1938, no. 1044. Cocoa Advertising Campaign; Old Tobago; Agricultural News (Food value of Rice — The Cost of Feeding Ticks — Cassave Starch and Arrowroot in Ceylon — Land Settlement in British Honduras — Peasant Agriculture in Antigua).

Neerlandia. November 1938, no. II. Curaçaosche volksliederen (bespreking van den liederenbundel. „Maar één Curaçao", uitgegeven door de Groep Nederlandsche Antillen A.N.V.

Ons eigen Maandblad. October 1938 no. 2. Een korte studie over de Curaçaosche sprookjes, "Cuente di Nanzi", door M. L(atour).

Algemeen Handelsblad 31 October 1938. Tweede blad. Het subsidie aan Suriname, door W. Kraan.

Amigoe di Curaçao 28 Sept., 1, 5, 8, 12, 23 Oct. 1938, nrs. 2888/2992, en 2995. Het rapport Verwey. [Het rapport van Ir. A. E. Verwey over sociale toestanden op Curaçao].

Koloniaal Tijdschrift. November 1938. Op welke wijze kan bereikt worden, dat de stem van Suriname in Nederland beter en doeltreffender gehoord wordt, door mr. dr. J. A. E. Buiskool [voordracht Indisch Genootschap, Groep West-Indië, op 20 October. Ook als overdruk verschenen bij Mart. Nijhoff, 's-Gravenhage].

S. Dominicuspenning. Afl. 128, 1938. Schoonheid van eigen land [Curaçao]; San Mateo 1918–1938, door Pater M. D. Latour. P.O.; Hoe een Curaçaosche parochie in honderd jaren groeide. II. Opbloei en ontwikkeling, door p. M. Latour.

Tropical Agriculture. 15de Jrg. No. 10. Soil Decline; Effect of zinc on growth.

B. BOEKEN, GESCHRIFTEN, ENZ.

Retour de Guyane, door L. G. Damas, Paris José Corti, II, rue de Médicis, 15 frs.

Feestgids bij de viering van den verjaardag en van het 40-jarig Regeeringsjubileum van Hare Majesteit de Koningin. 1938 (te Paramaribo).

Korte beschrijving der congregatie van de religieuzen penitentenrecollectinen van de reguliere derde orde van den H. Franciscus van Assisië. Haar geschiedenis en liefdewerken. 1938 [Het werk in de missie Curaçao].

Ons gebiedsdeel Curaçao, door Mr. J. W. van Balen. Uitgegeven in opdracht van de Kamer van Koophandel en Nijverheid op Curaçao door H. D. Tjeenk Willink & Zoon's Uig. Mij. te Haarlem.

Stemmen uit Bethesda. XLIV (1938). Berichten omtrent den arbeid in het Melaatschengesticht Bethesda in Suriname. O.D.

